

UNIVERZITET U BEOGRADU
Ekonomski fakultet - Beograd

Ivan D. Nikolić

**EFEKTI PRIVATIZACIJE NA
PERFORMANSE INDUSTRIJSKIH
PREDUZEĆA U SRBIJI**

Doktorska disertacija

Beograd, 2013.

UNIVERSITY OF BELGRADE

Faculty of Economics

Ivan D. Nikolić

**EFFECTS OF PRIVATIZATION ON THE
PERFORMANCE OF INDUSTRIAL
ENTERPRISES IN SERBIA**

Doctoral dissertation

Belgrade, 2013.

M e n t o r
Prof. dr Biljana Jovanović Gavrilović
Ekonomski fakultet, Beograd

Članovi komisije

1. _____

2. _____

Datum odbrane

M e n t o r
Prof. dr Biljana Jovanović Gavrilović
Ekonomski fakultet, Beograd

Commission members

1. _____
2. _____

Date Issued

EFEKTI PRIVATIZACIJE NA PERFORMANSE INDUSTRIJSKIH PREDUZEĆA U SRBIJI

APSTRAKT

Cilj disertacije je da se ispita efekat privatizacije na performanse industrijskih preduzeća, s posebnim naglaskom na stvaranje bruto dodate vrednosti i rentabilitet privrede Srbije u periodu 2002-2007. Kraj perioda 2007. je uzet da bi se isključio efekat poremećaja usled svetske ekonomske krize.

Radi se o nestandardnom pristupu analizi finansijskih izveštaja. Analizom bruto dodate vrednosti i njene dinamike po svojinskim oblicima, veličini i delatnostima preduzeća ocenjuje se doprinos privatizovanih preduzeća privrednom rastu, odnosno kretanju produktivnosti, zaposlenosti i troškova rada na nivou cele privrede. Pri tome, najveća pažnja je posvećena rezultatima privatizovanih industrijskih preduzeća.

U elaboriranju polaznih hipoteza, odnosno njihovom potvrđivanju ili opovrgavanju korišćene su sledeće metode naučno-istraživačkog rada: (a) metode analize i sinteze; (b) komparativni metod u cilju sagledavanja rezultata pojedinih podskupova preduzeća; (c) statistički metodi, gde je panel analizom pokazano kako su se rezultati svakog od posmatranih svojinskih oblika u različitim sektorima i oblastima industrije menjali kroz vreme. S druge strane, panel analizom je i testirana hipoteza da efekti privatizacije na performanse preduzeća značajno variraju u zavisnosti od njegove veličine, čime se implicitno ocenjuju i efekti modela prodaje kapitala.

Ukupno uzevši, može se reći da je period 2002-2007. obeležen veoma vidljivom i brzom promenom vlasničke strukture koja je omogućena Zakonom o privatizaciji iz 2001. godine. Privatni sektor je bio superioran u pogledu rasta bruto dodate vrednosti, produktivnosti i niskih troškova rada, ali unutar njega rezultat izvornog privatnog sektora je neuporedivo bolji od rezultata privatizovanih preduzeća. Privatna preduzeća su najbrže rasla, apsorbivala višak radne snage i gotovo jedina doprinosila porastu dodate vrednosti u privredi. Izvorni privatni sektor ima, za razliku od privatizovanih preduzeća, a naročito preduzeća u državnoj i društvenoj svojini, nadprosečnu produktivnost i najniže troškove rada, te se može reći da je i pobednik tranzicije.

Privatizovana preduzeća daju skroman doprinos stvaranju bruto dodate vrednosti u Srbiji, a privatizacija u segmentu ukupne industrije je ispunila očekivanja samo u pojedinim oblastima prerađivačke industrije. Po najvećem broju posmatranih indikatora u pozitivnom smislu su se zaključno sa 2007. izdvajala privatizovana preduzeća iz oblasti: (a) proizvodnje proizvoda od ostalih nemetalnih minerala; (b) proizvodnje duvanskih proizvoda; (c) proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića; (d) proizvodnje osnovnih metala i (e) proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva. S druge strane, najslabije performanse imala su privatizovana preduzeća iz oblasti: (a) proizvodnje nameštaja; (b) tekstilne industrije i (c) proizvodnje ostalih saobraćajnih sredstava.

Produktivnost preduzeća privatizovanih metodom javnog tendera, odnosno velikih preduzeća, je skoro dvostruko veća u odnosu na ona koja su prošla kroz aukcionu prodaju. Ta imaju i približno tri puta niži koeficijent troškova rada.

Velika privatizovana preduzeća pokazala su najbolje performanse u pogledu produktivnosti rada u prve dve do tri godine od početka privatizacije. Naročito, tokom 2003. godine. Privatizacija preduzeća koja je usledila nakon tog perioda, rezultovala je daleko slabijim učinkom u pogledu produktivnosti. Nasuprot njima, kod malih i srednjih privatizovanih preduzeća faktor vremena privatizacije se nije pokazao kao bitna determinanta njihove produktivnosti. Produktivnost ovde gotovo da ostaje u istom opsegu bez obzira na godinu privatizacije. Kod velikih privatizovanih preduzeća koeficijent troškova rada je bio najniži u prvoj godini privatizacije. Tokom godina je rastao, da bi u poslednjoj posmatranoj godini dostigao maksimum. Ovaj smer je očekivan i upravo potvrđuje hipotezu da je najveći broj najatraktivnijih (velikih) preduzeća, koja su bila predmet privatizacije nakon 2000. godine, prodat već u 2002. i 2003. godini, dok je, kasnije, ostajalo sve manje poslovno sposobnih i rentabilnih društvenih preduzeća za privatizaciju.

Za mala i srednja preduzeća, odnosno preduzeća koja su bila privatizovana putem aukcione prodaje, ovaj zaključak ne važi. Ovde nema željene pravilnosti u kretanju troškova rada, što se može objasniti time da su privatizovana bez jasne vizije u pogledu njihove budućnosti.

Proizvodnja organizovana od strane stranog vlasnika bila je za petinu produktivnija u odnosu na prosek podskupa preduzeća privatne svojine, dok rast udela stranog kapitala u vlasničkom kapitalu privrednih društava evidentno redukuje troškove rada. Stoga je izvesno da veće prisustvo stranog kapitala popravlja performanse privatizovanih preduzeća. Ipak, analiza indikatora rentabiliteta donekle relativizuje prethodni zaključak. Prisustvo stranog vlasnika, samo po sebi, nije bilo garant poslovne uspešnosti industrijskih preduzeća čak ni u vreme maksimalne konjunktura. Naime, samo je 7 od analiziranih 21 oblasti prerađivačke industrije, na kraju 2007. završilo u pozitivnoj zoni profitabilnosti, uprkos činjenici da je kod mnogih prisustvo stranog vlasništva u ukupnoj vrednosti kapitala bilo relativno visoko. Pritom, rezultati do kojih se došlo ukazuju da postoji bitna razlika između stranih strateških i finansijskih investitora. Oblasti prerađivačke industrije u kojima je prisustvo strateških investitora bilo najveće ujedno su i najuspešnija. Radi se o: proizvodnji duvanskih proizvoda, proizvodnji proizvoda od nemetalnih minerala i proizvodnji osnovnih metala.

Ključne reči: privatizacija, restrukturiranje, prerađivačka industrija, produktivnost, troškovi rada, profitabilnost

Naučna oblast: Ekonomija

Uža naučna oblast: Ekonomska analiza i politika

UDK: 338.246.025.88:334.716[(497.11)(043.3)]

EFFECTS OF PRIVATIZATION ON THE PERFORMANCE OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN SERBIA

SUMMARY

The aim of the dissertation is to research privatization effects on the performance of industrial companies, with a particular emphasis on the creation of gross value added and profitability of the Serbian economy in the period 2002-2007. The late 2007 period was taken in order to exclude the distortion effect caused by the global economic crisis.

It is a non-standard approach to the analysis of financial statements. Through the analysis of gross value added and the dynamics thereof by ownership forms, size and companies' activities, contribution of the privatized companies to economic growth, i.e. to movements in productivity, employment and labor costs on the level of overall economy is assessed. Thereby, the greatest attention has been paid to the results of privatized industrial companies.

In elaborating the initial hypotheses, i.e. their confirmation or denial, the following scientific research methods have been used: (a) methods of analysis and synthesis, (b) comparative method aimed at evaluating the results of certain subsets of companies, (c) statistical methods, where a panel analysis disclosed the way in which the results of each of the observed ownership forms have changed over time in different sectors and branches of the industry. On the other hand, the panel analysis has also tested the hypothesis according to which privatization effects on the companies' performances significantly vary depending on the company size, whereby the effects of capital sales model have been implicitly assessed.

Generally speaking, it can be said the period 2002-2007 was marked by highly visible and rapid change of ownership structure that was enabled by the 2001 Privatization Law. The private sector was superior in terms of gross value added growth, productivity and low labor costs, but the result of the original private sector within it was highly better than the result of privatized companies. Private companies reported the fastest growth, absorbed the surplus labor force and were almost the only ones that contributed to the value added increase in the economy. Unlike privatized companies, the original private sector, especially companies in the state and social ownership, reported above-average productivity and the lowest labor costs, so they can be considered the winners of the transition.

Privatized companies provide modest contribution to the creation of gross value added in Serbia, and the privatization in the segment of overall industry has met expectations only in certain branches of manufacturing industry. According to the greatest number of observed indicators, privatized companies that stood out in the positive sense, including the year 2007, belonged to the following branches: (a) production of other non-metallic mineral products, (b) production of tobacco products, (c) production of food products and beverages (d) production of base metals, and (e) production of coke, refined petroleum products and nuclear fuel. On the other hand, the worst performance was reported by the privatized companies from the following branches: (a) production of furniture, (b) textile industry, and (c) production of other means of transportation.

Productivity of companies privatized by the public tender method, i.e. large companies, was almost two times higher than of those privatized through the auction sale. These also have approximately three times lower ratio of labor costs.

Large privatized companies reported the highest performance in terms of labor productivity in the first two or three years since the privatization started. In particular during 2003. Privatization of companies that followed after this period resulted in a much lower performance in terms of productivity. Contrary to those companies, the factor of privatization time in case of small and medium-sized enterprises was not an important determinant of the productivity thereof. Productivity remained here within almost the same range regardless of the privatization year. In case of large privatized companies labor cost coefficient was the lowest in the first year of privatization. It grew over the years and reached its maximum in the last observed year. This direction was expected and it precisely confirmed the hypothesis that the greatest number of most attractive (large) companies, subject to privatization after the year of 2000, was sold already in 2002 and 2003, while, later, there were increasingly less socially-owned companies profitable and suitable for privatization.

This conclusion does not apply to small and medium-sized companies, i.e. the companies that privatized through the auction sale. There is no preferred regularity in the movement of labor costs here, which can be explained by the fact that these companies were privatized without a clear vision as regards their future.

Production organized by the foreign owner was a fifth more prolific compared to the average of subset of companies in private ownership, while the increasing foreign capital share in companies' equity evidently reduced labor costs. It is therefore certain that the increasing presence of foreign capital improves the performance of privatized companies. However, analysis of the profitability indicators relativizes the previous conclusion to a certain extent. The presence of foreign owner was not, by itself, a guarantee of the industrial companies' business success even at the time of maximum conjuncture. In fact, only 7 of the 21 analyzed branches of manufacturing industry ended the year of 2007 in the positive profitability zone, despite the fact that foreign ownership presence in total capital values was relatively high in many of the analyzed companies. In addition, the results obtained indicate a fundamental difference between foreign strategic and financial investors. Manufacturing industry branches with largest presence of strategic investors were, at the same time, most successful. These are: production of tobacco products, production of non-metallic mineral products and production of base metals.

Keywords: privatization, manufacturing industry, productivity, labor costs, profitability

Scientific field: Economics

Special topics: Economic Analysis and Policy

UDK: 338.246.025.88:334.716[(497.11)(043.3)]

S a d r Ź a j:

APSTRAKT	i
SUMMARY	iii
<i>Spisak tabela</i>	vii
<i>Spisak grafikona</i>	x
<i>Spisak slika</i>	xii
UVODNA RAZMATRANJA.....	1
I MAKROEKONOMSKI OKVIR I PRIVATIZACIJA U SRBIJI	6
1. Makroekonomski aspekti i privatizacija u Srbiji od 1990. do 2001. godine	7
1.1. Izvori hronične krize	7
1.2. Nedovoljne investicije u industriju kao ključni problem.....	13
1.3. Privatizacione politike	17
2. Makroekonomski aspekti i privatizacija u Srbiji od 2001. godine.....	25
2.1. Ključne privredno-sistemske i reformske promene	25
2.2. Strukturne promene industrije Srbije	29
2.2.1. Fizički obim industrijske proizvodnje.....	29
2.2.2. Struktura ukupne industrijske proizvodnje	34
2.3. Spoljnotrgovinske performanse industrije Srbije.....	37
2.4. Privatizacija - rezultati i perspektive.....	41
2.5. Kritične tačke dosadašnjeg toka privatizacije.....	46
II ANALIZA PERFORMANSI REALNOG SEKTORA U SRBIJI OD 2002. DO 2007. GODINE.....	55
1. Metodološke napomene.....	56
1.1. Definicije.....	56
1.2. Obuhvat.....	59
1.3. Segregacija preduzeća.....	60
2. Analiza bruto dodate vrednosti.....	61
3. Ocena uticaja promene vlasničke strukture	68
3.1. Efekti na zaposlenost	68
3.2. Efekti na produktivnost i troškove rada	71
3.2.1. Nefinansijski poslovni sektor u 2007. godini.....	76
3.2.2. Prerađivačka industrija.....	81
4. Izvorni privatni sektor vs. privatizovana preduzeća.....	86
5. Analiza indikatora rentabiliteta	95

6. Uporedni prikaz strukturnih indikatora poslovanja preduzeća realnog sektora u Srbiji i evropskim zemljama u tranziciji	101
7. Zaključci	109
III ANALIZA PERFORMANSI PRIVATIZOVANIH INDUSTRIJSKIH PREDUZEĆA U SRBIJI OD 2002. DO 2007. GODINE	112
1. Teorijsko-empirijska polazišta	113
2. Performanse privatizovanih industrijskih preduzeća u Srbiji periodu 2002-2007. u zavisnosti od godina privatizacije	123
2.1. Metodološke napomene	123
2.2. Zaposlenost	124
2.3. Bruto dodata vrednost	131
2.4. Produktivnost i troškovi rada	139
2.5. Analiza indikatora rentabiliteta	151
2.6. Odnos privatizovanih industrijskih preduzeća i ukupnog skupa pritativovanih preduzeća	169
2.7. Zaključci	175
3. Ocena posmatranih međuzavisnosti	178
3.1. Metodološki okvir	178
3.2. Rezultati empirijske analize privatizacije u Srbiji	185
3.2.1. Sintetička ocena uticaja privatizacije na performanse industrijskih preduzeća	185
3.2.2. Uticaj metoda privatizacije na performanse privatizovanih industrijskih preduzeća	190
3.2.3. Performanse ukupnog skupa privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007.	193
3.2.4. Uticaj stranih direktnih investicija na performanse privatizovanih industrijskih preduzeća	197
3.3. Zaključci	200
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	202
L i t e r a t u r a	205
STATISTIČKI PRILOG	213
Biografija autora	301
Izjava o autorstvu	302
Izjava o istovetnosti štampane i elektronske verzije doktorskog rada	303
Izjava o korišćenju	304

Spisak tabela

Tabela 1. Vrednost tranzicionih indikatora u izabranim evropskim zemljama, 2012. godina	28
Tabela 2. Indeksi fizičkog obima proizvodnje u Srbiji 1980-2012. (u industriji i izabranim oblastima prerađivačke industrijske)	33
Tabela 3. Promene u strukturi prerađivačke industrije od 2002. do 2008.	35
Tabela 4. Promene u strukturi prerađivačke industrije od 2002. do 2013.	36
Tabela 5. Promena strukture izvoza industrije Srbije u periodu 2002-2012.	40
Tabela 6. Sumarni rezultati privatizacije u Srbiji u periodu 2002-2012.....	44
Tabela 7. Indeksi kretanja bruto dodate vrednosti (VA)	63
Tabela 8. Indeksi kretanja bruto dodate vrednosti u preduzećima razvrstanim po veličini	66
Tabela 9. Promena broja zaposlenih u privrednim društvima prerađivačke industrije 2002-2007.	70
Tabela 10. Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup svih preduzeća).....	77
Tabela 11. Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup malih preduzeća)	78
Tabela 12. Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup preduzeća srednje veličine)	79
Tabela 13. Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup velikih preduzeća)	80
Tabela 14. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup svih preduzeća).....	81
Tabela 15. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup malih preduzeća)	82
Tabela 16. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup srednjih preduzeća) .	84
Tabela 17. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup velikih preduzeća) ...	85
Tabela 18. Produktivnost rada i koeficijent troškova rada u prerađivačkoj industriji u 2007.	91
Tabela 19. Relativna promena broja zaposlenih u periodu 2002-2007.	102
Tabela 20. Udeo bruto dodate vrednosti (VA) izabranih sektora u ukupnoj VA	103
Tabela 21. Relativan značaj industrija posmatranih zemalja za industriju EU-27	103
Tabela 22. Broj privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007. koji su predmet analize	124
Tabela 23. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2002.	126
Tabela 24. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2003.	128
Tabela 25. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2004.	129
Tabela 26. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2005.	130
Tabela 27. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2002. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine.....	133
Tabela 28. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2003. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine.....	135
Tabela 29. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2004. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine.....	136
Tabela 30. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2005. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine.....	137
Tabela 31. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2006. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine.....	138
Tabela 32. Najznačajnije oblasti prerađivačke industrije (podskup privatizovanih preduzeća u 2007. godini).	139
Tabela 33. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2002.	141
Tabela 34. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2002.	141
Tabela 35. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2003.	142
Tabela 36. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2003.	143
Tabela 37. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2004.	144

Tabela 38. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2004.	144
Tabela 39. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2005.	145
Tabela 40. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2005.	146
Tabela 41. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2006.	146
Tabela 42. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2006.	147
Tabela 43. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2007.	148
Tabela 44. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2007.	148
Tabela 45. Produktivnost rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u periodu 2002-07. (stanje na kraju 2007. godine, u hiljadama RSD).....	149
Tabela 46. Koeficijent troškova rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u periodu 2002-07. (stanje na kraju 2007. godine).....	150
Tabela 47. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2002.	154
Tabela 48. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2003.	160
Tabela 49. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2004.	162
Tabela 50. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2005.	164
Tabela 51. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2006.	165
Tabela 52. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije iz 2007. u 2007.	166
Tabela 53. Profitabilnost svih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u periodu 2002-07. (stanje na kraju 2007. godine)	167
Tabela 54. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. u 2007. godini.....	168
Tabela 55. Doprinos pojedinih sektora povećanju ukupne VA kontigenta privatizovanih preduzeća u posmatranim godinama (zaključno sa 2007).....	170
Tabela 56. Doprinos pojedinih oblasti povećanju ukupne VA sektora trgovine unutar podskupova privatizovanih preduzeća u posmatranim godinama (zaključno sa 2007).....	172
Tabela 57. Produktivnost rada privatizovanih preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora tokom 2002-2007. (stanje na kraju 2007. godine, u hiljadama dinara)	174
Tabela 58. Koef. troškova rada privatizovanih preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora tokom 2002-2007. (stanje na kraju 2007. godine).....	174
Tabela 59. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti	175
Tabela 60. Definicija promenljivih korišćenih u regresionim modelima	184
Tabela 61. Sumarna statistika varijabli korišćenih u panelu	186
Tabela 62. Ocena uticaja različitog svojinskog oblika na promene produktivnosti (PROD) u industriji Republike Srbije u periodu 2002-2007.....	188
Tabela 63. Sumarna statistika varijabli korišćenih u panelu	189
Tabela 64. Ocena uticaja različitog svojinskog oblika na promenu koeficijenta troškova rada (TR) u industriji Republike Srbije u periodu 2002-2007.	190
Tabela 65. Ocena uticaja produktivnosti rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije na promene nivoa produktivnosti svih privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007.....	192
Tabela 66. Ocena uticaja troškova rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije na nivo troškova rada svih privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007.....	193
Tabela 67. Ocena uticaja produktivnosti rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije u zavisnosti od godine privatizacije na promene nivoa produktivnosti svih privatizovanih preduzeća tokom 2002-2007.....	194
Tabela 68. Ocena uticaja troškova rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije u zavisnosti od godine privatizacije na promene nivoa troškova rada svih privatizovanih preduzeća tokom 2002-2007.	195

Spisak tabela iz statističkog priloga:

Tabela SP 1. Indikatori rentabiliteta – privredna društva razvrstana po veličini, 2002 - 2007.....	214
Tabela SP 2. Stopa bruto marže po delatnostima, period 2002-2007.....	215
Tabela SP 3. Stopa poslovnog finansijskog rezultata - po delatnostima, period 2002-2007.....	217
Tabela SP 4. Stopa neto finansijskog rezultata u periodu 2002-2007.....	219
Tabela SP 5. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti, u periodu 2002-07	221
Tabela SP 6. Indikatori rentabiliteta i investicionog kapaciteta po veličini 2003 - 2007.....	223
Tabela SP 7. Stopa bruto marže po delatnostima u periodu 2003-2007.....	224
Tabela SP 8. Stopa poslovnog finansijskog rezultata po delatnostima u periodu 2003-2007.....	226
Tabela SP 9. Stopa neto finansijskog rezultata po delatnostima u periodu 2003-2007.....	228
Tabela SP 10. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2003-07.	230
Tabela SP 11. Indikatori rentabiliteta, preduzeća razvrstana po veličini 2004 - 2007.....	232
Tabela SP 12. Stopa bruto marže, po delatnostima u periodu 2004-2007.....	233
Tabela SP 13. Stopa poslovnog finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2004-2007.....	235
Tabela SP 14. Stopa neto finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2004-2007.....	237
Tabela SP 15. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2004-07.....	239
Tabela SP 16. Indikatori rentabiliteta, privredna društva razvrstana po veličini 2005 - 2007.....	241
Tabela SP 17. Stopa bruto marže, po delatnostima u periodu 2005-2007.....	242
Tabela SP 18. Stopa poslovnog finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2005-2007.....	244
Tabela SP 19. Stopa neto finansijskog rezultata po delatnostima u periodu 2005-2007.....	246
Tabela SP 20. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2005-07.....	248
Tabela SP 21. Indikatori rentabiliteta – privredna društva razvrstana po veličini 2006 - 2007.....	250
Tabela SP 22. Stopa bruto marže, po delatnostima u periodu 2006-2007.....	251
Tabela SP 23. Stopa poslovnog finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2006-2007.....	253
Tabela SP 24. Stopa neto finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2006-2007.....	255
Tabela SP 25. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2006-07.....	257
Tabela SP 26. Indikatori rentabiliteta, privredna društva razvrstana po veličini 2007.....	259
Tabela SP 27. Stopa bruto marže, po delatnostima 2007.....	260
Tabela SP 28. Stopa poslovnog finansijskog rezultata, po delatnostima 2007. godine.....	262
Tabela SP 29. Stopa neto finansijskog rezultata po delatnostima u 2007.....	264
Tabela SP 30. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti u 2007.....	266
Tabela SP 31. Indikatori rentabiliteta za sva preduzeća (ukupno), razvrstana po svojini 2002-07.....	268
Tabela SP 32. Indikatori rentabiliteta za mala preduzeća, razvrstana po svojini 2002-2007.....	269
Tabela SP 33. Indikatori rentabiliteta za srednja preduzeća, razvrstana po svojini 2002 - 2007.....	270
Tabela SP 34. Indikatori rentabiliteta za velika preduzeća, razvrstana po svojini 2002 - 2007.....	271
Tabela SP 35. Indikatori rentabiliteta - sva preduzeća, ukupno, razvrstana po delatn. u 2007.....	272
Tabela SP 36. Indikatori rentabiliteta – sva mala preduzeća, razvrstana po delatnostima u 2007.....	280
Tabela SP 37. Indikatori rentabiliteta – srednja preduzeća, razvrstana po delatnostima u 2007.....	288
Tabela SP 38. Indikatori rentabiliteta – sva velika preduzeća, razvrstana po delatnost. u 2007.....	295

Spisak grafikona:

Graf. 1 Ukupne investicije u osnovna sredstva u Srbiji (indeksi, 2000 = 100, u cenama 1994. godine)	9
Graf. 2 Industrija Srbije (Indeksi fizičkog obima, 1990=100)	11
Graf. 3. Efikasnost investicija	14
Graf. 4. Investicije prema amortizaciji u SRJ (%).....	15
Graf. 5. Investicije u osnovna sredstva u Srbiji (indeksi, cene iz 1994.).....	16
Graf. 6. Standard stanovništva meren po BDP (po paritetu kupovne snage u 2011. godini, EU27=100)	26
Graf. 7. Reformski kapacitet Vlada u Srbiji od 2001. godine	27
Graf. 8 Mesečni indeksi fizičkog obima industrijske proizvodnje u 90-im (1989=100).....	30
Graf. 9 Kretanje industrijske proizvodnje nakon 2000. (Indeks fizičkog obima, 2000=100, trend-ciklus)	32
Graf. 10. Ponderi koji se koriste u formiranju fizičkog obima industrijske proizvodnje	35
Graf. 11. Spoljnotrgovinska razmena.....	38
Graf. 12. Udeo izvoza i deficita CAB u BDP-u	38
Graf. 13. Realni efektivni kurs	39
Graf. 14. Efektivna carinska zaštita*	39
Graf. 15. Doprinos rastu spoljnotrgovinskog deficita, period 2001-2012.....	40
Graf. 16. Broj prodatih preduzeća i broj zaposlenih u njima	43
Graf. 17. Prihod od prodaje, u mil. EUR.....	43
Graf. 18. Broj preduzeća (raskinute privatizacije)	45
Graf. 19. Broj zaposlenih (raskinute privatizacije)	45
Graf. 20. Prodajna cena, u mil. EUR (raskinute privatizacije).....	45
Graf. 21. Privatizacioni prihodi* u evropskim zemljama u tranziciji, period 2002-2008.	46
Graf. 22. Glavni razlozi raskidanja privatizacionih ugovora u Srbiji, period 2002-2012.	52
Graf. 23. Broj privrednih društava i zadruga u Republici Srbiji (period 2002-2007.)	60
Graf. 24. Broj preduzeća koja su predala finansijske izveštaje u periodu 2002-07.....	62
Graf. 25. Kretanje broja zaposlenih u periodu 2002-2007.	63
Graf. 26. Doprinos pojedinih oblika svojine povećanju ukupne VA u Srbiji.....	65
Graf. 27. Promena učešća pojedinih sektora u stvaranju VA nakon isključivanja subvencija (izraženo u procentnim poenima)	66
Graf. 28. Učešće subvencija u VA u periodu 2002-2007.....	67
Graf. 29. Promene broja zaposlenih u privrednim društvima grupisanim po svojinskim oblicima u periodu 2007-2001.	68
Graf. 30. Broj zaposlenih u privrednim društvima razvrstanim po veličini i vlasništvu u 2002. i 2007. godini ...	69
Graf. 31. Broj zaposlenih u 2002. i 2007. godini (privredna društva razvrstana po delatnostima)	70
Graf. 32. Dinamika produktivnosti i zarada na nivou svih preduzeća (tekući indeksi, međugodišnje promene). 71	
Graf. 33. Nivo produktivnosti preduzeća razvrstanih prema svojini (u %, prema proseku privrede)	72
Graf. 34. Međutodišnja promena koeficijenta odnosa produktivnosti i bruto plata po zaposlenom u zavisnosti od veličine preduzeća.....	73
Graf. 35. Produktivnost prerađivačke industrije posmatrano po oblastima na nivou svih preduzeća	74
Graf. 36. Koeficijent troškova rada, preduzeća razvrstana prema svojini.....	75
Graf. 37. Koeficijent troškova rada, preduzeća razvrstana prema veličini.....	75
Graf. 38. Koeficijent troškova rada u prerađivačkoj industriji u 2002. i 2007. (na nivou privrednih društava)... 76	
Graf. 39. Udeo privatnih i privatizovanih preduzeća u ukupnoj zaposlenosti posmatranih sektora u 2007.....	86
Graf. 40. Udeo privatnih i privatizovanih preduzeća u VA posmatranih sektora u 2007. godini	87
Graf. 41. Kumulativni rast bruto dodate vrednosti (indeksi, 2001=100).....	88

Graf. 42. Produktivnost rada (u 000 RSD) i koeficijent troškova rada u 2007. godini (u ukupnoj privredi i prerađivačkoj industriji)	89
Graf. 43. Negativan neto finansijski rezultat i kumulirani gubici privrede u periodu 1994-2002, u mlrd. RSD. 95	95
Graf. 44. Kumulirani gubici i stopa izgubljenog kapitala u industriji Srbije na kraju 2002.....	96
Graf. 45. Nedostajući dugoročni kapital u privredi, u mlrd. RSD.....	97
Graf. 46. Neto finansijski rezultat privrede (period 2002-2007, u mlrd RSD).....	99
Graf. 47. Stopa neto finansijskog rezultata (2001=1).....	100
Graf. 48. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti (2001=1).....	100
Graf. 49. Produktivnost rada u industriji evropskih zemalja u 2007.	104
Graf. 50. Kumulativan rast produktivnosti rada u industriji evropskih zemalja (period 2002-2007. u %)	105
Graf. 51. Produktivnost rada u prerađivačkoj industriji EU i Srbije u 2007. godini	106
Graf. 52. Koeficijent troškova rada u industriji evropskih zemalja.....	106
Graf. 53. Koeficijent troškova rada u prerađivačkoj industriji EU i Srbije u 2007. godini	107
Graf. 54. Profitabilnost u prerađivačkoj industriji EU i Srbije u 2007. u %	108
Graf. 55. Broj zaposlenih u podskupovima privatizovanih preduzeća zavisno od godine privatizacije	125
Graf. 56. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2002. godine	126
Graf. 57. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2003. godine	127
Graf. 58. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2004. godine	128
Graf. 59. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2005. godine	129
Graf. 60. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2006. godine	130
Graf. 61. Indikatori rentabiliteta (podskup privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog sektora Republike Srbije u 2002. godini).....	151
Graf. 62. Indikatori rentabiliteta (podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2002. godini) .	152
Graf. 63. Indikatori rentabiliteta (podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2003. godini) .	156
Graf. 64. Indikatori rentabiliteta (podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2003. godini) .	157
Graf. 65. Indikatori rentabiliteta (podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2004. godini) .	161
Graf. 66. Indikatori rentabiliteta (podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2005. godini) .	163
Graf. 67. Udeo izabranih delatnosti u ukupnom skupu privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog sektora ekonomije Srbije u periodu 2002-2007. na kraju 2007. godine	169
Graf. 68. Doprinos sektora trgovine povećanju ukupne VA podskupova privatizovanih preduzeća u posmatranom periodu (zaključno sa 2007. godinom)	172
Graf. 69. Produktivnost rada i troškovi rada u 2007. privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije i svih ostalih privatizovanih preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora tokom 2002-07.	173
Graf. 70. Indikatori rentabiliteta privatizovanih preduzeća tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine.....	175
Graf. 71. Međuzavinost stranog vlasništva i produktivnosti rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine	197
Graf. 72. Međuzavinost stranog vlasništva i troškova rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine	198
Graf. 73. Međuzavinost stranog vlasništva i profitabilnosti privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine.....	199

Spisak slika:

Slika 1. Uticaj privatizacije na nivo ukupne faktorske produktivnosti (TFP) u evropskim ZUT.....	118
Slika 2. Uticaj privatizacije na rast TFP u evropskim ZUT	119
Slika 3. Uticaj privatizacije na nivo profitabilnosti u evropskim ZUT	120
Slika 4. Uticaj privatizacije na rast profitabilnosti u evropskim ZUT.....	121
Slika 5. Uticaj privatizacije na nivo prihoda u evropskim ZUT.....	122
Slika 6. Uticaj privatizacije na rast prihoda u evropskim ZUT	122

UVODNA RAZMATRANJA

"U oblasti svojine ima još mnogo toga da se nauči, u vezi sa njom biće još mnogo istraživanja..."¹

Dinamičan privredni rast i makroekonomska stabilnost Srbije su neodrživi bez stabilnog rasta industrije, pre svega, imajući u vidu njen uticaj na izvoz, konkurentnost i zapošljavanje. Uprkos tome, Srbija je tokom poslednje dekade, praktično zapostavila razvoj industrije, zbog čega se ova važna delatnost privrede nalazi u veoma dubokoj krizi. Krajem 2012. fizički obim industrijske proizvodnje bio je na oko dve petine nivoa proizvodnje iz 1989. godine. Učešće prerađivačke industrije u strukturi ukupne bruto dodate vrednosti je smanjeno sa 20,5% u 2000. na ispod 16%, dok je ukupna zaposlenost u industriji opala u istom periodu za 45% (broj zaposlenih je u ekonomiji smanjen za 180 hiljada, a u industriji za 280 hiljada)².

Koncept tranzicije primenjen nakon oktobarskih promena 2000. godine, zasnovan na liberalizaciji i privatizaciji, u svetlu ovih činjenica, industriji, očigledno, nije doneo očekivane performanse. Privatizacija je delom pokrenula restrukturiranje preduzeća. Donela je svež kapital, nove tehnologije i nova menadžerska znanja. Međutim, njen rezultat je daleko manji od prvobitno očekivanog. Razlozi koji su tome doprineli, ali i krajnji dometi navedenog procesa biće predmet istraživanja ove doktorske disertacije.

Konkretan cilj disertacije je da se ispita efekat privatizacije na performanse industrijskih preduzeća, s posebnim naglaskom na stvaranje bruto dodate vrednosti i rentabilitet privrede Srbije u periodu 2002-2007. Kraj perioda 2007. je uzet da bi se isključio efekat poremećaja usled svetske ekonomske krize.

Radi se o nestandardnom pristupu analizi finansijskih izveštaja. Analizom dodate vrednosti i njene dinamike po svojinskim oblicima, veličini i delatnostima preduzeća oceniće se doprinos privatizovanih preduzeća u Srbiji (period 2002-2007) privrednom rastu, odnosno kretanju produktivnosti, zaposlenosti i troškova rada na nivou cele privrede. Pri tome, najveća pažnja biće posvećena rezultatima privatizovanih industrijskih preduzeća. Ključni pokazatelj je bruto dodata vrednost, kao mera učešća pojedinih grana, oblasti ili institucionalnih sektora u bruto domaćem proizvodu. Bruto dodata vrednost jednaka je autputu vrednovanom u baznim cenama umanjenom za međufaznu potrošnju vrednovanu u nabavnim cenama i ona u Srbiji

¹ Madžar, LJ. (1995). *Svojina i reforme*, Ekonomski institut i Institut ekonomskih nauka, Beograd.

² Kalkulacije autora na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku Srbije (RZS).

čini oko 86% vrednosti bruto domaćeg proizvoda. Ovaj pokazatelj će biti analiziran uporedo sa indikatorima rentabiliteta.

Osnovni izvor podataka su finansijski izveštaji za godine 2002-2007, a u istraživanje je uključen samo realni sektor, za koji se bruto dodata vrednost izračunava iz finansijskih izveštaja preduzeća, odnosno privrednih društava i preduzetnika. Prema finansijskim izveštajima za 2007. godinu, u periodu 2002-2007. bilo je ukupno 1.777 privatizovanih preduzeća, od čega 724 industrijskih.

Dodatno, cilj rada je da, kroz sveobuhvatno sagledavanje dosadašnjih rezultata privatizacije i njenog uticaja na strukturne promene u privredi, utvrdi dalje aktivnosti usmerene na poboljšanje privredno-sistemskeg ambijenta u funkciji završetka privatizacije u našoj zemlji.

Do željenih rezultata doći će se empirijskom analizom na osnovu kojih se na kraju može definisati adekvatan zaključak, odnosno potvrditi ili eventualno odbaciti unapred postavljene hipoteze. Ključne pretpostavke od kojih se polazi su:

H1: Privatni sektor je u odnosu na ostale svojinske oblike superioran u pogledu rasta bruto dodate vrednosti, niskih troškova rada, produktivnosti i rentabiliteta.

H2: Unutar njega, rezultat izvornog privatnog sektora je neuporedivo bolji od rezultata privatizovanih preduzeća.

H3: Za sva preduzeća koja se privatizuju u proseku je potreban period od jedne do dve godine za ispoljavanje efekata na produktivnost, a efekti restrukturisanja i povećane produktivnosti na rast bruto dodate vrednosti tek treba da uslede nakon toga. Kad je reč o konsolidaciji troškova, efekti su vidljivi već u prvoj godini nakon privatizacije.

X4: Efekti privatizacije na performanse preduzeća značajno variraju u zavisnosti od njihove veličine. Napredak je najbrži kod velikih preduzeća, dok je za ulazak u pozitivnu zonu, u pogledu indikatora rentabiliteta, kod srednjih, a pogotovo malih preduzeća potrebno dvostruko više vremena.

H5: Najveći broj najatraktivnijih preduzeća, koja su bila predmet privatizacije nakon 2000. godine, prodat je već tokom 2002. i 2003, dok je, kasnije, ostajalo sve manje poslovno sposobnih i rentabilnih društvenih preduzeća za privatizaciju.

H6: Preduzeća privatizovana putem stranih direktnih investicija u odnosu na ostala privatizovana preduzeća, u proseku, imaju bolje performanse.

U elaboriranju polaznih hipoteza, odnosno njihovom potvrđivanju ili opovrgavanju koristiće se sledeće metode naučno-istraživačkog rada: (a) metode analize i sinteze; (b) komparativni metod u cilju sagledavanja rezultata pojedinih podskupova preduzeća; (c) statistički metodi, gde će se panel analizom pokazati kako su se rezultati svakog od posmatranih svojinskih oblika u različitim sektorima i oblastima industrije menjali kroz vreme. S druge strane, panel analizom će se testirati i hipoteza da efekti privatizacije na performanse preduzeća značajno variraju u zavisnosti od njegove veličine čime će se implicitno oceniti i efekti modela prodaje kapitala.

Metodološki okvir se oslanja na poređenje pojedinih pokazatelja performansi preduzeća, među kojima su ključni indikatori produktivnosti i rentabiliteta, po godinama od 2002. do zaključno 2007, za skupove preduzeća koji su definisani kao privatizovana preduzeća u posmatranim godinama sa skupom svih preduzeća, razvrstanih po svojini, veličini i delatnosti. Za preduzeća privatizovana u 2002, posmatrano po podskupovima prema delatnosti, izračunaće se indikatori za svaku od godina unapred, uključujući i 2002. Isto tako, za preduzeća privatizovana u 2003, posmatrana po podskupovima u pojedinim delatnostima, izračunaće se indikatori za svaku godinu unapred, počev od 2003. itd. Na taj način, serije indikatora po godinama u posmatranom periodu omogućile bi istorijsku ocenu vremena koje je bilo potrebno za dostizanje optimalnih vrednosti posmatranih parametara.

Osnovno grupisanje preduzeća omogućava posmatranje u matricama. Sva preduzeća razvrstana su prema: (a) veličini (na mala, srednja i velika preduzeća); (b) svojini (na društveni, privatni, mešoviti i državni sektor); (c) godini privatizacije (interval 2002-2007); i (d) delatnosti (podaci su prikazani na nivou sektora Klasifikacije delatnosti, a unutar Prerađivačke industrije i na nivou oblasti).

Za sve pomenute segregacije preduzeća raspoloživi su podaci o: (a) broju preduzeća i broju zaposlenih; (b) vrednosti autputa i međufazne potrošnje; (c) iznosu subvencija na proizvode i plaćenim porezima na proizvode; (d) bruto dodatoj vrednosti (BDV) u baznim cenama i BDV umanjenom za subvencije; (e) poslovnom dobitku/gubitku, odnosno neto dobitku/gubitku; (f) visini isplaćenih zarada u bruto i neto iznosu; kao i (g) indikatorima rentabiliteta: stopi bruto marže, stopi poslovnog finansijskog rezultata, stopi neto finansijskog rezultata i odnosu poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti.

Rad, pored *Uvoda* i *Zaključka*, čine tri pažljivo definisana i logički povezana dela.

U prvom delu, pod naslovom *Makroekonomski okvir i privatizacija u Srbiji*, analiziraće se specifični ekonomski i društveni uslovi u kojima se odvijao proces privatizacije u Srbiji, kao i njegove makroekonomske implikacije, pri čemu će u centru pažnje biti promene do kojih je došlo u sektoru industrije. Kritički će se sagledati dva perioda tranzicije: prvi, koji je trajao od 1990. do 2001. godine i drugi, koji je otpočeo donošenjem Zakona o privatizaciji 2001. i traje do danas. Kada je reč o prvom periodu, razmatraće se uzroci hronične krize – priroda nekadašnjeg privrednog sistema, kao i tip razvoja i ekonomske politike koji su delovali u saglasnosti sa takvim sistemom. ‘Društvena’ svojina, ‘zaštićena’ koncepcijom zatvorene, autarkične privrede dovela je do dubokih strukturnih disproporcija i negativne efikasnosti investicija već tokom 80-tih godina prošlog veka. Posebno će se apostrofirati nedovoljna ulaganja u industriju, kao jedan od njenih ključnih problema. Sledi osvrt na privatizacione politike i modele koji su korišćeni u našoj zemlji tokom posmatranog vremenskog intervala. U periodu nakon 2000. detaljnije će se istražiti strukturne promene industrije Srbije, kao i njene spoljnotrgovinske performanse. Prvi deo disertacije završava se načelnom ocenom ostvarenih ukupnih rezultata izvršene privatizacije i osnovnih rezultata poslovanja privatizovanih preduzeća, uz ukazivanje na neke kritične tačke dosadašnje privatizacije bez čijeg adekvatnog rešavanja nije moguće kompletirati pomenuti proces. To su, pre svega, pitanja: denacionalizacije, privatizacije građevinskog i poljoprivrednog zemljišta, privatizacije javnog (državnog) sektora, ali i distribucije besplatnih akcija građanima.

U drugom delu rada biće sprovedena detaljna *Analiza performansi realnog sektora u Srbiji od 2002. do 2007. godine*. Oslanjajući se na podatke iz finansijskih izveštaja, koje su preduzeća, odnosno privredna društva i preduzetnici predali u periodu 2002-2007, pratimo bruto dodatu vrednost i njenu dinamiku po svojinskim oblicima i veličini preduzeća, a zatim određujemo uticaj pomenutih segmenata na privredni rast, produktivnost, zaposlenosti i troškove rada. U ovom poglavlju će se, takođe, sagledati razlika između performansi „izvornog“ privatnog sektora i celokupnog kontingenta privatizovanih preduzeća, a biće prezentovano i dopunsko istraživanje svih navedenih skupova preduzeća u odnosu na pokazatelje efikasnosti. Drugi deo rada se završava uporednim prikazom strukturnih indikatora poslovanja preduzeća realnog sektora u Srbiji i evropskim zemljama u tranziciji. To će dati sliku poslovnog uspeha i konkurentnosti ekonomskih subjekata na određenom nivou delatnosti, i pružiti uvid u razvoj poslovanja na nacionalnom i internacionalnom nivou. Obračun će se zasnivati na statističkom istraživanju EUROSTAT-a (Godišnje strukturno istraživanje o poslovanju preduzeća Evropske agencije za statistiku) i Zavoda za statistiku Republike Srbije.

Analiza performansi privatizovanih industrijskih preduzeća u periodu 2002-2007. godine biće obrađena u završnom, delu disertacije, koji predstavlja esenciju rada. Metodološki okvir, koji je korišćen pri razmatranju performansi celokupnog realnog sektora u Srbiji sada će se primeniti za detaljnu analizu rezultata industrijskih preduzeća privatizovanih u pomenutom periodu. Obuhvat preduzeća će se menjati u zavisnosti od godine privatizacije. Vrednosti posmatranih indikatora za privatizovana preduzeća industrijskog sektora biće dodatno upoređene sa performansama ukupnog skupa privatizovanih preduzeća, kako bi se na pravi način sagledao vremenski period potreban za dostizanje optimalnih rezultata. Ovaj deo disertacije se završava panel analizom koja omogućava da se svi posmatrani podskupovi preduzeća prate tokom vremena i ispituju njihove promene, kako bi se došlo do sintetičkog zaključka o efektima privatizacije na performanse industrijskih preduzeća u Srbiji. Posebno će se istražiti uticaj metoda privatizacije na performanse privatizovanih industrijskih preduzeća, kao i efekti proistekli iz privatizacije preduzeća u industriji putem stranih direktnih investicija.

I MAKROEKONOMSKI OKVIR I PRIVATIZACIJA U SRBIJI

1. Makroekonomski aspekti i privatizacija u Srbiji od 1990. do 2001. godine

1.1. Izvori hronične krize

Razvoj Srbije posle II svetskog rata bio je opredeljen koncepcijom industrijalizacije koja je predstavljala osnovni metod izvlačenja zemlje iz nasleđene ekonomske i tehničke zaostalosti. Stopa rasta industrije u prve tri posleratne decenije iznosila je 9,4% prosečno godišnje, tako da je njen obim u ovom periodu povećan za čak 14 puta³. Činjenica da je startna osnova bila niska ne umanjuje postignuti uspeh, jer je već do sredine pedesetih godina prošlog veka industrijalizacija zahvatila sve oblasti privrede. Od posebnog je značaja što je njen brz rast dao jak podsticaj razvoju poljoprivrede, koja je, uporedo sa smanjivanjem agrarnog stanovništva povećala proizvodnju, produktivnost rada i životni standard stanovništva na selu. Ekspanzija industije značila je i diversifikaciju njene strukture budući da su se razvili mnogi sektori koji u predratnom periodu gotovo da nisu postojali.

Proces industrijalizacije odvijao se u specifičnom doktrinarnom ambijentu, kojeg su predodređivali i motivisali socijalistički inspririsanu sadržaji društvenih vrednosti i ciljevi razvoja često iznad materijalnih mogućnosti i mimo kriterija ekonomske efikasnosti, kao što su: solidarnost, ravnopravnost, puna zaposlenost i sigurnost posla, puna i gotovo sveobuhvatna socijalna i zdravstvena zaštita i slično. Na tim osnovama stvoreni su povodi i uslovi za nadređenost političkih, socijalnih i administrativnih kriterija pri valorizaciji, upotrebi i kombinovanju proizvodnih faktora i stvoren je prostor za voluntarizam pri ekonomskom odlučivanju, posebno u oblasti investiranja.

Uprkos dinamičnom rastu, industrija ni na svom vrhuncu (kraj sedamdesetih godina) ne uspeva da dostigne viši stepen razvijenosti. Njen razvoj ostaje ekstenzivan, visoko zavisano od uvoza pri nedovoljnoj i opadajućoj izvoznoj usmerenosti, s puno strukturnih problema i izrazito niskoj sklonosti štednji⁴.

U inicijalnoj fazi industrijalizacije, koja se karakteriše uspostavljanjem industrijske strukture i ovladavanjem novom proizvodnjom, ekstenzivan razvoj se može opravdati, ali njegovi elementi su nastavili da opterećuju industriju i u 70-im i 80-im godinama prošlog veka, u kojima se upravo i nalazi zametak hronične krize koja će kasnije uslediti.

³ Kalkulacije autora na osnovu podataka RZS.

⁴ Detaljnije u: *Koncepcija dugoročnog razvoja SR Srbije do 2000. godine* (1979), Ekonomski institut u Beogradu, Beograd, str. 378.

U Srbiji se razvio jedan broj jakih žarišta dugoročnog razvoja, kao što su automobilska industrija, industrija kamiona i traktora, građevinskih mašina, hemijska, elektronska industrija i druge. Međutim, proizvodni procesi generalno ostaju usitnjeni, nepovezani i nedovoljno sposobni za odlučnije prodore koji bi značili stalne kvalitetne ekonomske i tehnološke promene.

Jedna od najuočljivijih manifestacija ekstenzivnog razvoja industrije ogleda se u prekomernom zapošljavanju i sporom rastu produktivnosti rada.

Industrija je u celom posleratnom periodu trpela pritisak intenzivnog toka deagrarizacije ekonomske strukture stanovništva, čija se kulminacija vremenski nepovoljno podudara sa nesumnjivom potrebom za intenzivnim razvojem industrije. Ekstenzivan razvoj se manifestovao, takođe, u nedovoljnim strukturnim promenama, koje se odnose na masovnan razvoj jednih kapaciteta i nedovoljan razvoj drugih, odnosno u velikim zalihama jednih proizvoda i u nedovoljnoj snabdevenosti tržišta drugim proizvodima.

Ako je tehnološka zavisnost od inostranstva bila razumljiva, zbog sporijeg razvoja domaće naučno-istraživačke delatnosti, već od sredine 70-ih industrija postaje visoko zavisna i od uvoza intermedijarnih proizvoda, odnosno sirovina.

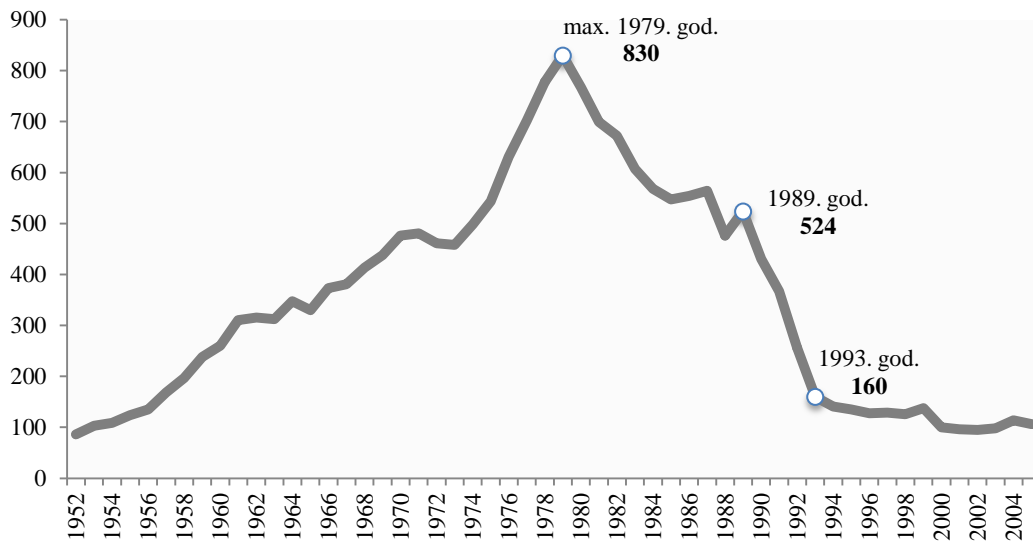
Problem je nastao jer se nisu usklađeno razvijale proizvodne celine. Naime, ekspanzija je, po pravilu, vršena na osnovu osvajanja finalnih faza proizvodnje, dok su se potrebe za sirovinama i proizvodima za ugrađivanje zadovoljavale uvozom, pri čemu se osvajanje finalne faze proizvodnje vrlo često svodilo na montažu ili pakovanje proizvoda. Ovakva razvojna orijentacija je funkcionisala dok su proizvodi bili jeftini, ali već krajem 70-ih, sa rastom cena sirovina na svetskom tržištu, odnosi će se promeniti. Skuplji uvoz sirovina brzo je generisao nekonkurentniji domaći izvoz, a ovaj problem ostao je prisutan sve do poslednje decenije prošlog veka, kada je došlo do konačnog sloma i finalne industrijske proizvodnje.

Smanjivanje interesa za izvoz i sve veće okretanje domaćem tržištu javlja se kao rezultat razvojne orijentacije pretežnog dela industrije, nedovoljnog rasta produktivnosti rada, inflacije i smanjivanja konkurentne sposobnosti industrijske proizvodnje. Pri tome, treba naglasiti da je do liberalizacije uvoza, koja je usledila posle privredne reforme (sredina 60-ih godina), došlo jer se verovalo da je ona bitan faktor slobodnih i stabilnih cena na domaćem tržištu, što bi u kratkom roku dalo veliki doprinos konvertibilnosti dinara.

Ipak, najveći razvojni problem industrije manifestovao se u potpunom raskoraku između ostvarenja vrlo intenzivnog investiranja i niske sklonosti štednji. Jaz između održavanja

visokog obima investicija i sredstava koja su firme (tada, organizacije udruženog rada) formirale za njihovo finansiranje popunjavan je već od sredine sedamdesetih pretežno inostranom štednjom, zaduživanjem u inostranstvu, kao i štednjom domaćeg stanovništva. Ovi izvori već 1976. čine preko 2/3 ukupne vrednosti investicija⁵. Sklonost ka zaduživanju industrijskih preduzeća će narednih godina dramatično rasti, što će povratno delovati na potpuno poništavanje njihove štedne sposobnosti. Napregnuto finansiranje tekuće aktivnosti i razvoja, uz neprekidno veliku finansijsku zavisnost od banaka, predstavlja najbitniji uzrok nestabilnosti industrijskog sektora, koji će se, s mnogo jačim negativnim efektima, ispoljavati u narednoj deceniji.

Graf. 1 Ukupne investicije u osnovna sredstva u Srbiji
(indeksi, 2000 = 100, u cenama 1994. godine)

Izvor: kalkulacija autora na osnovu podataka preuzetih iz: *Dva veka razvoja Srbije – Statistički pregled* (2008), RZS.

Koji su bili ključni razlozi niske štedne sposobnosti industrijskih preduzeća u Srbiji?

Na prvom mestu je tu, svakako, visoka sklonost potrošnji, ugrađena u sam samoupravni sistem, kojom je opredeljena namenska raspodela prihoda preduzeća, najpre, u korist prava zaposlenih. Međutim, problem je daleko kompleksniji. Naime, osnovni uzroci niske štedne sposobnosti 'organizacija udruženog rada' u industriji (kao i u celoj privredi) locirani su u vrlo niskoj produktivnosti rada, neracionalnoj proizvodnji, te nedovoljnoj efikasnosti investicija. Uzroci niske efikasnosti investicija su, opet, brojni - od neracionalnog i skupog projektovanja, preko spore i skupe izgradnje objekata i sporog osvajanja nove proizvodnje, do nepotpunog korišćenja kapaciteta. Pri opadajućoj efikasnosti investicija, u izvesnom

⁵ ibidem.

vremenskom razmaku mora doći do opadajuće štedne sposobnosti. Reč je, u stvari, o dva izraza istog sadržaja.

Tokom 70-ih godina politički, privredni i administrativni sistem u Srbiji nisu u zadovoljavajućem stepenu podsticali konkurentnost, selekciju i odgovarajuće integracione procese u privredi. To je bila osnovna pretpostavka za prelazak na intenzivne metode i činioce ekonomskog razvoja. Svi pokušaji te vrste, ako se ovom prilikom zaborave poremećaji u svetskoj privredi, sudarali su se, između ostalog, sa stvarnošću deformisane troškovne strukture, usled velikih dispariteta cena po granama i sektorima privrede, kao i sa stvarnošću skokovitih promena relativnih cena u uslovima sve manje kontrolisane inflacije.

Praktično su prigušene sve značajnije racionalne funkcije tržišta i deformisani kriterijumi pravaca delovanja ekonomske politike i planiranja. U pozadini toga, pokušaji prelaska na intenzivno privređivanje sudarali su se i sa stvarnošću uticajnih političkih monopola i, uopšte, monopola politike nad ekonomijom.

Društvena inercija u pogledu preusmeravanja razvojne i ekonomske politike, suočila se već u drugoj polovini 70-ih i sa znatno otežanim i izmenjenim okruženjem. U tom pogledu treba istaći nekoliko bitnih ograničenja: (a) usporavanje i poremećeni ritam privrednog rasta i tražnje u svetu; (b) višestruko poskupljenje energije i, kasnije, kapitala; (c) energetske promene strukturnih osnova svetske privrede i, s tim u vezi, promene troškovnih i tehnoloških standarda i (d) pogoršanje sistema međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa u svetu.

Period razvoja tokom osamdesetih godina ima obrise stagflacije, odnosno obeležen je stagnantnim stopama rasta društvenog proizvoda, uz istovremeno visok opšti rast cena. Prosečna stopa privrednog rasta u periodu 1981-1989. pada na samo 0,6%, a učešće bruto investicija u njemu sa 32% na oko 17%, respektivno. Smanjeni su osnovni proizvodni fondovi, redukovana spoljnotrgovinska razmena i stope rasta produktivnosti rada, indikatori efikasnosti i tehničke opremljenosti.

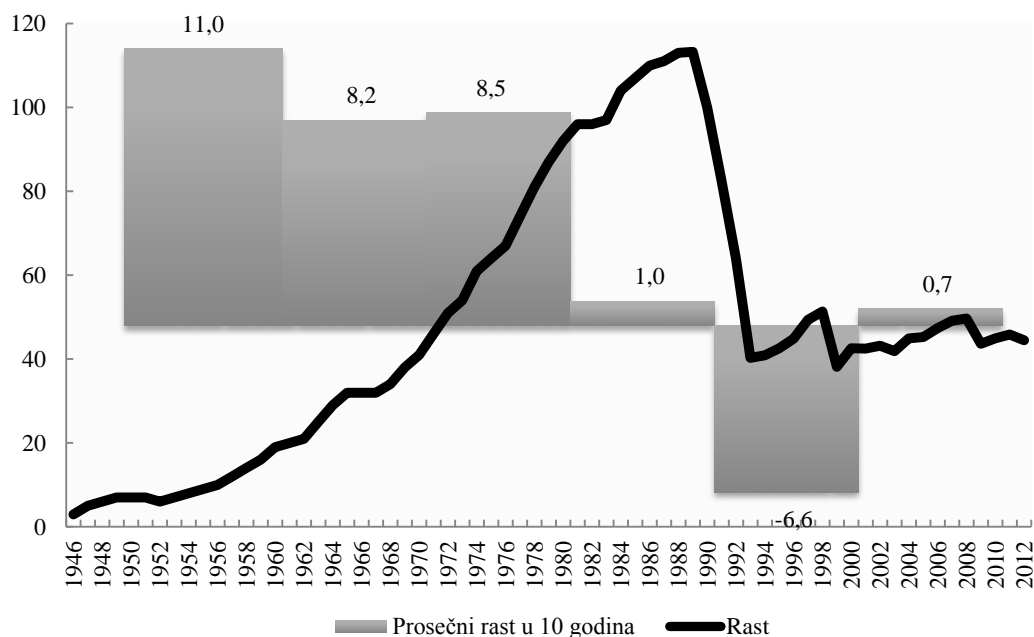
Pogoršani bilansi i tokovi ekonomskih veza sa svetom već u prvoj polovini 80-ih godina, povratno su produbili inače veliki raskorak u nivou efiksnosti prema razvijenim zemljama, kroz mehanizme međunarodnih trgovinskih, finansijskih, monetarnih i tehnoloških odnosa. To se, između ostalog, ispoljilo u vidu: (a) odliva enormnih iznosa štednje u službi servisiranja spoljnog duga; (b) obezvređenosti industrijskih proizvoda pod pritiskom iznuđenog izvoza po svaku cenu; (c) kidanja unutrašnjih proizvodnih veza i dalje

dezintegracije domaćeg ekonomskog prostora; (d) relativnog pada vrednosti nacionalne valute, uz odgovarajuće povratno podsticanje troškovnih činilaca inflacije; i (e) neadekvatnog strukturno-tehnološkog prilagođavanja, čime su dugoročno produbljeni odnosi zavisnosti prema razvijenim privredama, koje uvek prati odliv bruto dodate vrednosti.

Drugi naftni šok iz 1979. uz rast kamata na spoljni dug, u uslovima pojačanog protekcionizma razvijenih zemalja, učinili su tinjajuću i odlaganu ekonomsku krizu krajnje dramatičnom.

U skućenom manevarskom prostoru, ekonomska politika dobija izrazito defanzivni karakter. Po prvi put se sklapa *stand-by* aranžman sa MMF-om, koji nalaže po sadržaju krajnje restriktivni, a po duhu neoliberalni, koncept ekonomske politike, čime su presečene sve dileme oko kruga alternativa za izlazak iz krize.

Graf. 2 **Industrija Srbije**
(Indeksi fizičkog obima, 1990=100)

Izvor: kalkulacija autora na osnovu podataka preuzetih iz: *Dva veka razvoja Srbije – Statistički pregled* (2008), RZS.

Prelazi se na restriktivnu politiku investicija, uvoza i životnog standarda, a neposredna cena ovakvih tendencija biće izuzetno visoka.

Vrlo brzo, kriza ekonomskog sazrevanja (oslikana u neuspelim pokušajima prelaska od ekstenzivnog ka intenzivnom tipu industrijalizacije) i, nešto kasnije, kriza strukturnog prilagođavanja, u skladu sa izmenjenim međunarodnim kriterijumima i generalno pogoršanim uslovima za ekonomski razvoj u svetu, tokom 80-ih godina zahvata praktično sve domene

ukupnog razvoja i prerasta u opštu društvenu, a krajem decenije i političku krizu, čija će kulminacija biti raspad zemlje praćen građanskim ratom.

Posle decenije dezinvestiranja privreda se našla u situaciji da je njena industrija bila još uvek sa 2/5 proizvodnje usmerena ka investicijama (bilo direktnom proizvodnjom opreme, bilo proizvodnjom repromaterijala za opremu), iako su domaće potrebe u suštini prepolovljene. Rezultat strukturnih poremećaja bio je taj da je, sredinom prvog polugođa 1989. godine, decenijska stagnacija privrednog rasta zamenjena tendencijom opadanja proizvodnje - kako industrijske, tako i ukupnog bruto domaćeg proizvoda.

Već tokom 1989. dolazi do ometanja robnih tokova između republika, upada u "emisiju" novca i prekidanja platnog prometa između republika. U prvoj polovini 1991. zemlja se već nalazila u građanskom ratu, a krajem godine Evropska ekonomska zajednica uvodi Srbiji (tj. SR Jugoslaviji) i sankcije koje su bile uvod u sankcije Ujedinjenih nacija (krajem maja 1992. godine). Privredna aktivnost se obrušava sve niže, tako da već u prvim mesecima posle njihovog uvođenja redukcija industrijske proizvodnje iznosi oko 40 posto u odnosu na obim koji je ona imala pre uvođenja sankcija⁶.

Poslednji (ali, i najozbiljniji i najsveobuhvatniji) pokušaj reforme tadašnjeg sistema tokom 1990. došao je prekasno, jer je proces dezintegracije zemlje u političkom i ekonomskom smislu već bio daleko odmakao.

Posle fizičkog raspada zemlje, s obzirom na visoku zavisnost od tržišta drugih republika, gube se značajni izvori snabdevanja i značajna tržišta za veliki deo privrede. Svođenjem unutrašnjeg tržišta na oko 40 odsto pređašnjeg, potpuno je izmenjena ekonomija poslovanja: izgubljena je ekonomija obima i mogućnost da se izvozni gubitak kompenzira na teret domaće proizvodnje. Supstitucija nedostajućih izvora energije i materijala je skupa i neracionalna, brzo opadanje BDP-a uslovljava brz pad životnog standarda, koji je dalje pojačan troškovima građanskog rata, tako da se bitno menja struktura potrošnje stanovništva na štetu postojećih industrijskih kapaciteta. Sankcije su svele ekonomske odnose sa inostranstvom na nivo šverca, čime ne samo da je bitno umanjena proizvodnja, već se pojavio i dodatni trošak plaćanja svakog pojedinačnog posla koji se obavljao sa inostranstvom. Najbitnija posledica sankcija je da su, i nakon njihovog ukidanja, mnoga izvozna tržišta bila izgubljena, odnosno da su njih osvojile druge zemlje.

⁶ Kalkulacija autora na osnovu podataka RZS.

Pri tome, ekonomska politika je bila potpuno neprimerena novoj situaciji. Umesto da preduzme radikalne mere smanjenja deficita javne potrošnje i njeno prilagođavanje nivou realnih mogućnosti, ona nastavlja da podržava model razvoja zasnovan na emisionom finansiranju i modelu funkcionisanja države na bazi inflatornog poreza. Oštrom kontrolom cena i prinuđivanjem privrede da u bescenje prodaje svoju robu razoren je obrtni kapital privrede, a proizvodnja krajem 1993. gotovo zaustavljena. Tržište je praktično suspendovano, a njegovi ostaci potisnuti su u domen sive ekonomije (Stamenković, S, ostali, 1994).

Kako bi predupredila razarajuće posledice hiperinflacije, Vlada sredinom januara 1994. promovira Program rekonstrukcije monetarnog sistema. Zemlja dobija novi dinar. 'Divljanje' cena je zaustavljeno, a u funkciju je, uz povremene teškoće, vraćena konvertibilnost dinara i budžeski sistem. Pad industrijske proizvodnje je, takođe, zaustavljen. Čak je u narednim mesecima usledio i izrazit oporavak.

Nažalost, najdublji pad će tek uslediti tokom NATO agresije u maju 1999. godine, kada je industrijska proizvodnja bila niža za tačno 1/3 u odnosu na najnižu tačku dostignutu u periodu hiperinflacije (decembar 1993. godine)⁷.

1.2. Nedovoljne investicije u industriju kao ključni problem

Najočigledniji pokazatelj problema koji karakterišu predtranzicioni sistem je niska efikasnost investicija, izražen kao prirast društvenog proizvoda na 100 dinara bruto privrednih investicija u osnovna sredstva. Ta efikasnost je u nizu decenija (od pedesetih godina) opadala i prešla u negativnu zonu tokom osamdesetih. Osamdesetih godina je udeo investicija u društvenom proizvodu prepolovljen, a sam društveni proizvod, po stanovniku, je stagnirao na nivou tadašnje SFRJ⁸.

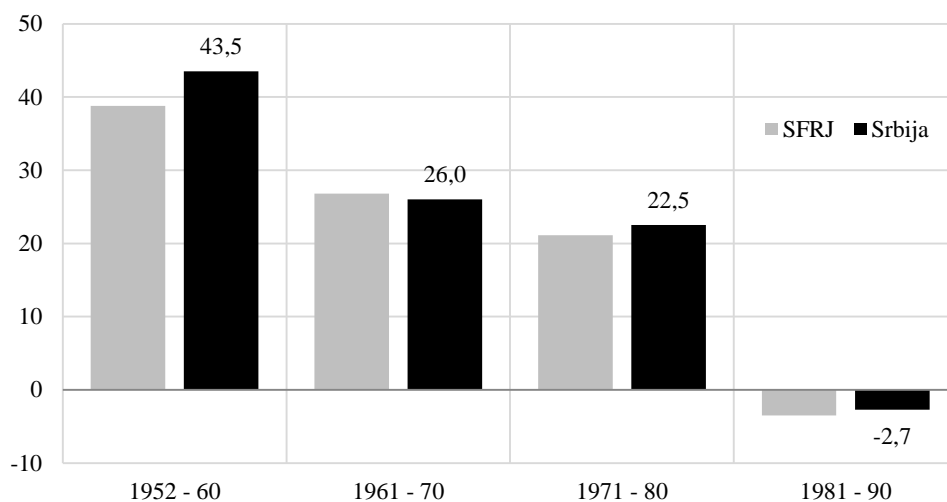
Generalno, SFRJ je delila sudbinu svojstvenu socijalističkom sistemu sa planski usmerenom privredom i razvojem. Mada je rigidno centralno planiranje napušteno već pedesetih godina, koncept razvoja je ostao isti, a plansko posredovanje se spustilo na niže nivoe (republike, opštine) i zadržalo u partijskim centrima moći. Visok stepen standarda i relativnog blagostanja je postignut zahvaljujući sve većem odstupanju od potpuno zatvorene centralno-planske ekonomije i – zahvaljujući zaduživanju.

⁷ Kalkulacija autora; podaci RZS.

⁸ Nikolić, I, ostali (2009). *Ekonomska politika Srbije u 2010: Ka novom modelu ravnoteže*, Zbornik radova Ekonomska politika Srbije u 2010. godini: Ka novom modelu makroekonomske stabilnosti, Ekonomski fakultet u Beogradu, str. 17.

Razvoj se oslanjao na strategiju: energija, sirovine i hrana, što je zahtevalo intenzivne investicije i obilato zaduživanje u inostranstvu. Struktura kapaciteta stvorena do kraja sedamdesetih i nasleđena u osamdesetim i devedesetim godinama odgovarala je ovoj strategiji u uslovima zatvorenog tržišta i sa kontrolom cena kao državnim mehanizmom očuvanja socijalnog blagostanja (dispariteti cena) i preraspodele.

Graf. 3. **Efikasnost investicija**
(cene iz 1972. godine)

Izvor: Razvoj republika prethodne SFR Jugoslavije, SZS 1996.

Izgrađena struktura kapaciteta odgovarala je strukturi upotrebe društvenog proizvoda (po materijalnom konceptu), gde su fiksne investicije u 1979. učestvovala sa 38,4%. Oko 40% industrijske proizvodnje bilo je namenjeno investicionoj tražnji (oprema i građevinski materijal i repromaterijal za proizvodnju opreme)⁹.

Ekonomska politika se zasnivala na "mekim" kreditima i novčanoj ekspanziji što je bilo moguće u uslovima rasta platnobilansnog deficita koji je pokrivan prilivom kapitala iz inostranstva, kreditnim zaduživanjem posebno od strane republika koje su na području spoljnoekonomskih odnosa postale autonomne. Tako je bilo moguće kreditirati obrtna sredstva na bazi novčane ekspanzije, a da se, pri tome, održava relativna stabilnost cena.

Kulminacijom zaduženja krajem 1981. godine (21,1 milijarda dolara ili 15,7 milijardi više nego 1974), nesposobnošću kapaciteta u koje su ta sredstva uložena da ih vrata, potpunim iscrpljivanjem deviznih rezervi, gubitkom boniteta i nemogućnošću servisiranja duga dolazi se u krizu spoljne likvidnosti zemlje, nakon čega sledi blokada finansijskih transakcija u 1982. i serija aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom, počev od 1983.

⁹ ibidem.

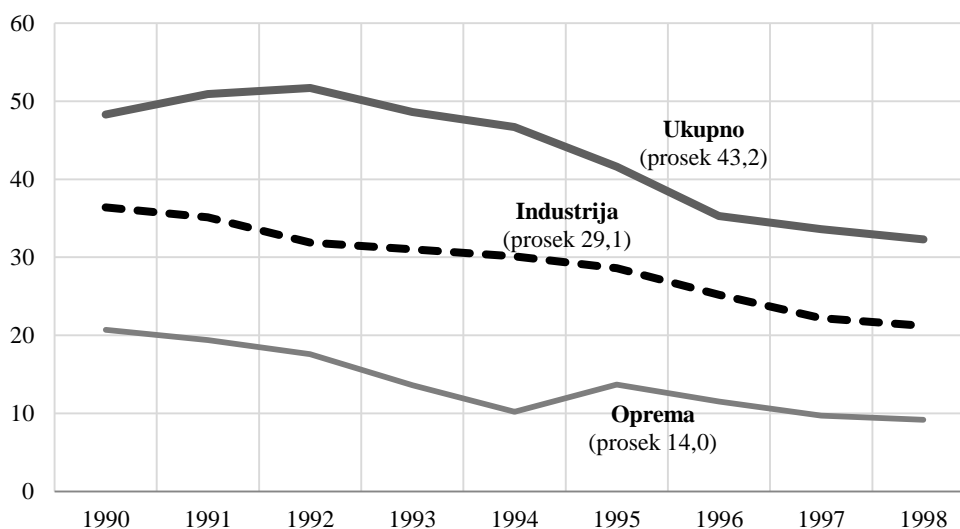
U godinama 1980-1984. godišnji rast novčane mase M1 je ostao na istom nivou (28%), ali je, u uslovima prinudnog platnobilansnog suficita i odsustva fiskalnog prilagođavanja, ubrzana inflacija. Društveni proizvod *per capita* je stagnirao, fiksne investicije su pale na svega 15%-16% društvenog proizvoda, njihova struktura se pogoršala na štetu obnavljanja tehnologija, dok je njihova efikasnost postala negativna, tj. uloženi dinar u investicije nije se vraćao kroz priraštaj društvenog proizvoda.

Ako je u osamdesetim i bilo investicija, ali očigledno pogrešno alociranih, tokom devedesetih one u potpunosti presušuju. Naime, u privredu se tih godina vraćala samo polovina amortizacije.

Na taj način je privreda Srbije u 2000. ušla sa strukturom koja je zaokružena pre četvrt veka, tokom druge polovine sedamdesetih. Stanje je bilo najteže u industriji, koja ne ulaže u svoje poslovanje, ni predviđenu amortizaciju opreme, što je čini potpuno tehnološki neefikasnom i nerentabilnom.

Može se izvesti ocena da je industrijska oprema amortizovana i svedena na 12%-15% svoje realne vrednosti iz 1989. godine¹⁰. Strukturno je situacija još i teža, jer je oprema izraubovana i primerena zahtevima tržišta od pre četvrt veka. Iluzorno je bilo shvatanje o niskom stepenu iskorišćenosti kapaciteta, koji se može podići obezbeđivanjem dovoljnog obrtnog kapitala. Ona je tražila velika investiciona ulaganja i stvaranje nove strukture.

Graf. 4. Investicije prema amortizaciji u SRJ (%)

Izvor: Statistički godišnjaci, veći broj; kalkulacija autora

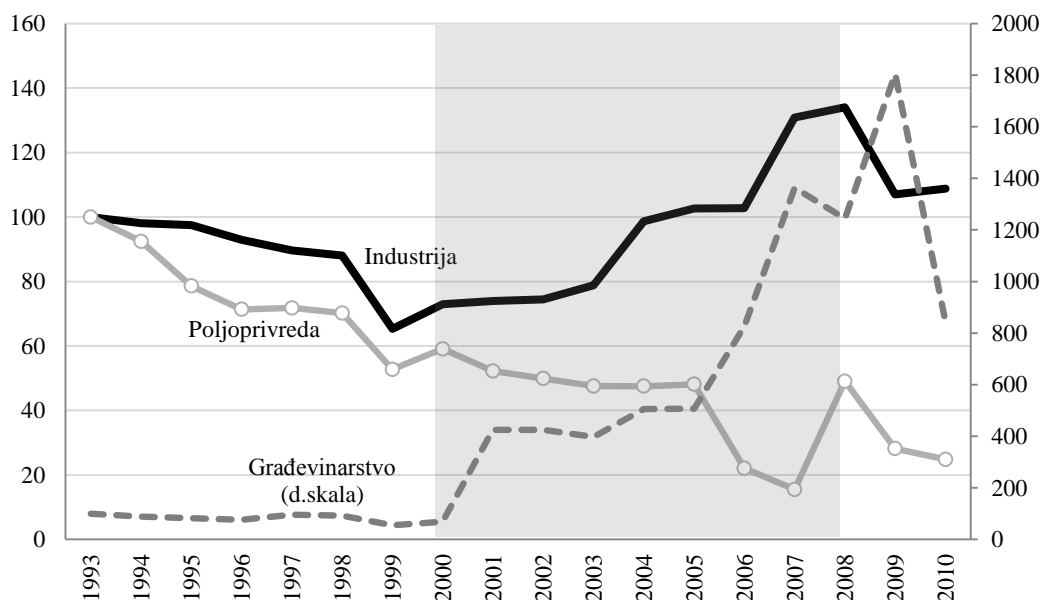
¹⁰ ibidem.

Udeo proizvodnje opreme u ukupnoj industrijskoj proizvodnji je, sa nekadašnjih 17%-18% sveden na 4,5% tokom devedesetih. U strukturi izvoza, u kojoj su dominirali proizvodi nižih faza prerade, promena je još drastičnija.

Upravo je ovo razlog zašto je najveći deo industrijskih kapaciteta obezvređen u meri da su bila gotovo u beznadežnoj situaciji. Njima spasa nije bilo do da odu u stečaj, a kasnije i likvidaciju. Najgore stanje je bilo u metaloprerađivačkom kompleksu (giganti društvene svojine) gde su 'mrtvi' kapaciteti dominirali. U ovim drastičnim činjenicama krije se i odgovor na pitanje zašto je dobar deo i stručne javnosti podlegao euforiji neposredno posle promene vlasti 2000. i prognozirao brzi i dinamičan oporavak, predvođen, pre svega, privatizacijom posrnulih industrijskih preduzeća.

Ostvareni obim investicija nakon 2001. godine, za koji se verovalo da će biti generisan putem privatizacije, nije mogao da nadoknadi zaostajanje investicija u celini iz ranijeg perioda, pri čemu, treba posebno naglasiti da je i sama njihova struktura bila pogrešna, čime je veći deo sektora razmenjivih dobara ostao na nivou primerenom tehnologiji i tržištu od pre četvrt veka¹¹.

Graf. 5. Investicije u osnovna sredstva u Srbiji
(indeksi, cene iz 1994.)

Izvor: statistički godišnjaci; kalkulacija autora

¹¹ Potpuni izostanak porasta investicija u osnovna sredstva u industriji je evidentan. Bruto investicije iz 1993. nisu premašene ni 2004. godine. Za razliku od industrije, gradjevinarstvo beleži desetostruki rast investicija, trgovina takodje (izgrandja šoping molova) i druge uslužne delatnosti.

Da je u nas privatizacija otpočela krajem 80-ih, njeni rezultati bi bili bolji; verovatno uporedivi sa najuspešnijim zemljama, koje, često, navodimo kao primer dobre prakse (Češkom, Poljskom i slično). Međutim, u Srbiji je prava privatizacija počela tek 2002. godine.

1.3. Privatizacione politike

Među domaćim ekonomistima krajem 80-ih jača svest da se rastuća neefikasnost samoupravne privrede, sistemsko usporavanje njenog razvoja i drastičan pad produktivnosti može preduprediti, a zatim i preokrenuti samo uz fundamentalne izmene tadašnjeg privrednog sistema sa konačnim prihvatanjem opšte privatizacije i prestrukturiranja privrede. U tom smislu je federalna administracija na čelu sa premijerom Antom Markovićem, među evropskim zemljama u tranziciji napravila iskorak.

Ishodište za donošenje prvog zakona o privatizaciji u Srbiji 1989. godine (ujedno i svih narednih kojih je do kraja 2010. godine bilo još četiri, sa ukupno devet izmena i dopuna zakona¹²) postavljeno je još krajem 1988. godine donošenjem **Zakona o preduzećima**,¹³ po kome preduzeće može da posluje sredstvima u društvenoj, zadružnoj, mešovitoj i privatnoj svojini. Na taj način je okončan tretman preduzeća kao samoupravne radne organizacije, uveden Zakonom o udruženom radu 1976. godine.

Prvi zakon o privatizaciji, pod nazivom **Zakon o prometu i raspolaganju društvenim kapitalom**,¹⁴ precizira da se društveni kapital može prodavati, u celini ili delom, domaćim i stranim pravnim i fizičkim licima, na javnoj licitaciji, ukoliko takvu odluku donese radnički savet. Po istom zakonu, sredstva ostvarena prodajom društvenog kapitala kupac je uplaćivao u Fond za razvoj (što je značajna razlika u odnosu na zahtev, definisan postojećim zakonom, uplate u državni budžet).

Ukupno uzevši, pomenuti zakon eksplicitan je kada je u pitanju donošenje odluke o prodaji društvenog kapitala, dokapitalizaciji, konverziji, upravljanju preduzećem i učešću u ostvarenom dobitku. Međutim, *glavni propust* zakona je što *nije bio obavezujući*, uz još jedno formalno ograničenje da ne pominje nadležnost Fonda za razvoj u pokretanju postupka privatizacije društvenog kapitala, u formulisanju dodatnih uslova prodaje i donošenju odluke o prodaji.

¹² Poslednja izmena i dopuna Zakona o privatizaciji doneta je sredinom decembra 2012. godine, „Sl. glasnik RS“ br. 119/2012.

¹³ „Sl. list SFRJ“, br.77.

¹⁴ „Sl. list SFRJ“ 84/89.

Ova ograničenja su verovatno i bila jedan od razloga donošenja novog **Zakona o društvenom kapitalu**¹⁵, sedam meseci kasnije. *Zakon promoviše akcionarstvo zaposlenih*. Naime, već u članu 2. propisuje da „preduzeće u društvenoj svojini može po osnovu društvenog kapitala pribavljati dodatni kapital (dokapitalizacija) izdavanjem deonica¹⁶, odnosno prodajom udela u preduzeću“. Novost je odredba da odluku o prodaji sopstvenih deonica ili udela akcionarskog ili društva sa ograničenom odgovornošću, umesto radničkog saveta, sada donosi organ upravljanja preduzećem (uprava ili upravni odbor). S druge strane, novost je i to da je stručne i konsultantske poslove u vezi sa prodajom preduzeća obavljala Agencija za prestrukturiranje i rekapitalizaciju. Ipak, sam ugovor o prodaji zaključivao je Fond za razvoj, ali uz prethodno pribavljeno mišljenje Agencije.

Savezni zakon je samo u početku dozvoljavao dokapitalizaciju, odnosno da novac od prodaje ostaje u preduzeću kao dodatni kapital za razvoj. Za samo četiri meseca primene u 1990. (septembar-decembar) transformisano je 169 preduzeća (četiri prodaje i 165 dokapitalizacija), a u prvih osam meseci 1991. (januar-avgust) 1.051 preduzeće (pet prodaja i 1.046 dokapitalizacija). Ukupno, u toku 12 meseci u proces privatizacije dobrovoljno je ušlo više od 1.200 preduzeća¹⁷. Posle samoupravljanja koji je jedino moglo da funkcioniše uz monolitnu partiju, navedeni model bio je izgleda pravi recept za promenu vlasništva i upravljanja.

Za razliku od prva dva Zakona koje je donela Savezna Skupština SFRJ, sledeći, tj. *treći zakon donosi Narodna skupština Republike Srbije* krajem jula 1991. godine¹⁸. Njegov naziv sada glasi: „**Zakon o uslovima i postupku pretvaranja društvene svojine u druge oblike svojine**“.

I u ovom slučaju, organizovanje preduzeća kao društva (kapitala) vrši se zajedno sa postupkom emitovanja deonica i organizovanja preduzeća kao društva, uz aktivno angažovanje Agencije prema vrlo sličnim pravilima koja su postojala i u prethodna dva zakona.

Zakon uvodi restriktivnije uslove za privatizaciju: (a) obaveznu procenu vrednosti, zgrada i drugih nepokretnosti (koja je kasnijim izmenama i dopunama Zakona svedena na obaveznu

¹⁵ „Sl. list SFRJ“, br.46/90.

¹⁶ Preduzeće je steklo pravo da izdaje interne deonice u vrednosti najviše do 6 godišnjih iznosa isplaćenih neto ličnih dohodaka (plata), a one su se mogle prodati zaposlenima u istom preduzeću, kao i ranije zaposlenim, penzionerima i drugim domaćim fizičkim licima i organizacijama za penzijsko i invalidsko osiguranje, sa popustom od 30% njihove nominalne vrednosti, a postojala je mogućnost kupovine i na rate.

¹⁷ Detaljnije videti u: Mijatović, B. (2005). *Privatizacija realnog sektora*, u Begović B. i Mijatović B. (red.) Četiri godine tranzicije u Srbiji, CLDS, Beograd, str. 179.

¹⁸ „Sl. glasnik RS“, br. 48/91.

revalorizaciju vrednosti društvenog kapitala, što je posledica dinamičnog rasta inflacije, koja počev od 1992. prerasta u hiperinflaciju); (b) obavezivanje zaposlenih na upisivanje deonica od najmanje 10% vrednosti društvenog kapitala, (c) ukidanje prava na popust kod kupovine deonica od strane stranih pravnih i fizičkih lica, (d) smanjivanje popusta zaposlenim (sa 30 na 20 odsto), kao i (e) promenu uslova uplate novčanih sredstava ostvarenih prodajom deonica (60% fondu za razvoj, 30% penzijskom fondu i 10% fondu za zapošljavanje). Skraćen je i predviđeni vremenski rok otplate deonica na rate, sa ranijih deset godina na pet godina.

S druge strane, sličnost ovog s prethodnim verzijama zakona ogleda se, pre svega, u činjenici da nijedan od njih ne pominje pojam sanacije niti povezuje mogućnost dokapitalizacije sa popravljanjem finansijske strukture, koja je počela naglo da se kviri od 1992. godine. Stoga se stiče utisak da su državne institucije bile apsolutno indiferentne i taj problem prepustile novim vlasnicima *preoblikovanog* društvenog kapitala¹⁹.

Uvođenje novih obaveza, kao i državnog posredovanja u postupku, usporava proces privatizacije, tako da je su privatizovana samo 34 preduzeća do kraja 1991. i 139 preduzeća u 1992. Međutim, tokom galopirajuće inflacije i obezvređivanja procenjene vrednosti društvenog kapitala, proces privatizacije je ponovo ubrzan, tako da je do kraja 1993. privatizovano 465 preduzeća. Od oko 700 preduzeća koja su privatizovana po republičkom zakonu više od 200 preduzeća je proces započelo po saveznom, a nastavilo po republičkom zakonu. Najveći broj obavljenih transformacija po republičkom zakonu (više od 60 odsto) u periodu avgust 1991. – avgust 1994. odnosio se na model prodaje kapitala sa i bez popusta. Početkom 1994. u oko 2.000 preduzeća bilo je privatizovano više od 40 odsto ukupnog društvenog kapitala²⁰.

Izmenama i dopunama zakona od 1994. u naredne tri godine (1994-1997) preinačene su gotovo sve do tada izvršene privatizacije, sa namerom da se vrednost stečenih prava na akcije umanji za efekat inflacije, pa je propisano da sva preduzeća izvrše revalorizaciju vrednosti društvenog kapitala i upisanih akcija (ili udela). Kao rezultat ovih mera, udeo akcijskog kapitala u ukupnom kapitalu društvenih preduzeća smanjen je za deset puta - sa oko 40 odsto na oko 4 odsto. Posle revizije privatizacija je naredne tri godine bila gotovo obustavljena, a 436 ranije transformisanih društava kapitala ponovo je vraćeno u status društvenih preduzeća. Ipak, oko 500 preduzeća, koja su pokrenula i okončala spor pred Ustavnim sudom, uspelo je

¹⁹ Videti šire: Ranković, J. (2007). *Radikalna izmena Zakona o privatizaciji kao prioritet*, Ekonomika preduzeća časopis Saveza ekonomista Srbije, vol. 55, br. 3-4, str. 139-150.

²⁰ Podaci preuzeti iz: *Dvadeset godina tranzicije u Srbiji* (2011), Big biznis, specijalno izdanje Business Info Group, Beograd, str. 16.

da poveća udeo privatizovanog kapitala, i velik broj baš tih je preživeo sve kupce i sve eksperimente.

Sredinom 1996. donosi se novi zakon o privatizaciji sada pod nazivom **Zakon o osnovama promene vlasništva društvenog kapitala**²¹. Motiv za njegovo donošenje nisu neke bitne promene u odnosu na prethodne zakone, već njegovo usklađivanje sa odredbama novog saveznog Zakona o preduzećima koji je izglasan na istoj skupštinskoj sednici.

Međutim, uz jačanje svesti da se mora biti odlučniji u dopuštanju privatizacije društvenog kapitala, pri formalnom imperativu regulisanja ovog segmenta tranzicije i na republičkom nivou, za samo godinu dana dobijamo i peti po redu zakon o privatizaciji pod nazivom **Zakon o svojinskoj transformaciji**²².

Postupak svojinske transformacije sada vrši Direkcija za procenu vrednosti kapitala, a sam način svojinske transformacije odvija se: (a) autonomno, (b) prema posebnom programu i (c) uz saglasnost osnivača. Prvi put je omogućena besplatna podela do 60 odsto ukupnog kapitala preduzeća i to ne samo zatečenim i bivšim zaposlenima, već i ostalim građanima.

Svojinska transformacija preduzeća predviđeno je da se, u načelu, odvija *autonomno* prodajom akcija, sa ili bez popusta, dok su se novčana sredstva ostvarena prodajom društvenog kapitala preduzeća koje se transformiše uplaćivala: Fondu za razvoj 50%, Republičkom zavodu za tržište rada 25% i Republičkom PIO fondu 25%. Neprodane akcije, do isteka roka iz javnog poziva, i upisane akcije sa popustom, od čije su otplate odustali upisnici, prodavale su se Akcijskom fondu.

Preduzeća od strateškog značaja po broju zaposlenih ili veličini (otprilike njih 458, prema proceni Vlade Republike Srbije) bila su izuzeta iz privatizacije. Ona su u transformaciju mogla ići samo „prema posebnom programu“, dok se svojinska transformacija uz saglasnost osnivača mogla sprovesti samo u preduzećima sa državnim kapitalom, čiji je osnivač Vlada Republike Srbije.

Novina ovog zakona je odredba da u društvenom preduzeću koje ispunjava uslove za stečaj odluku o svojinskoj transformaciji društvenog kapitala mogu doneti i poverioci preduzeća sa većinskim potraživanjem, odnosno Vlada Republike Srbije. I ovde se neprodane akcije ustupaju Akcijskom fondu.

²¹ Sl. list SRJ 29/1996.

²² Sl. glasnik RS br. 32, jul 1997.

Uprkos činjenici da je ovaj zakon od svih prethodno donetih najrobusniji²³, u njemu je ostalo mnogo toga nedorečenog i nejasnog. Zakon se formalno primenjivao sve do 12. februara 2001. godine, kada je Zakonom o izmenama i dopunama zakona o transformaciji suspendovana autonomna transformacija preduzeća.

U periodu 1997- 2001. privatizovano je 786 preduzeća, čiji je ukupni kapital iznosio oko 5,2 milijarde maraka, tj. oko 2,6 milijardi evra. U proces privatizacije od početka 1998. do promena iz oktobra 2000. ušlo je 415 preduzeća, a samo za oko 100 dana - do suspenzije prava na autonomnu privatizaciju (15. februara 2001. godine) čak 348 preduzeća, jer se očekivalo brzo donošenje novog zakona²⁴. Pored toga, naglom povećanju broja preduzeća koja su ušla u privatizaciju doprineo je realni zvanični kurs dinara od novembra 2000. što je višestruko uvećalo dinarsku protivvrednost pripadajućih prava na besplatne akcije (400 DEM za svaku godinu radnog staža). Da u međuvremenu do 2000. nije bilo novih sankcija i bombardovanja, model iz 1997. nešto modifikovan, možda bi i preživeo sve promene i bio primenjen i posle smene vlasti u 2000. godini.

Još uvek aktuelan, **Zakon o privatizaciji** donet je 27. juna 2001. godine²⁵. Konačno utvrđuje da je privatizacija obavezna i oročena. Program je zasnovan na prodaji, a u debatama ekonomista u prvim godinama primene mahom je ocenjen kao korektan izbor, posebno sa stanovišta priliva kapitala i potencijalnih izgleda za restrukturiranje privatizovanih preduzeća. Uostalom, još tada je bilo poznato da privatizacija putem prodaje u ovim elementima iskazuje značajne prednosti u odnosu na druge metode, a naročito ako su kupci strani investitori²⁶.

Privatizacija se zasniva na sledećim načelima: (a) stvaranju uslova za razvoj privrede i socijalnu stabilnost; (b) obezbeđenju javnosti; (c) fleksibilnosti i (d) formiranju prodajne cene prema tržišnim uslovima.

Predmet privatizacije je društveni i državni kapital u preduzećima, dok su institucije nadležne za njegovo sprovođenje: (1) Agencija za privatizaciju, (2) Akcijski fond i (3) Centralni registar za hartije od vrednosti. Prema tome, Agencija za privatizaciju se ponovo vraća kao institucija koja „promoviše, inicira, sprovodi i kontroliše postupak privatizacije“, što znači da se Direkcija za procenu vrednosti kapitala, kao institucija za tu svrhu, ukida. Akcijski fond je

²³ Uz trivijalnu činjenicu da je sadržao i najveći broj članova, čak 61.

²⁴ Podaci preuzeti iz: *Dvadeset godina tranzicije u Srbiji* (2011), Big biznis, specijalno izdanje Business Info Group, Beograd, str. 16.

²⁵ Sl. glasnik RS, br. 38/2001.

²⁶ Videti šire: Cerović, B. (2000). *Privrede u tranziciji: desetogodišnje iskustvo privatizacije*, u *Vlasnička transformacija preduzeća i banaka: jugoslovenska i međunarodna iskustva i perspektive*, Beograd, NDEJ.

pravno lice na koje se prenose akcije radi prodaje, dok je Centralni registar za hartije od vrednosti institucija koja sadrži jedinstvenu bazu podataka o izdatim akcijama, kao i promenama tih podataka, u skladu sa zakonom.

Modeli privatizacije su:

- prodaja kapitala i
- prenos kapitala bez naknade.

Prodaja kapitala se sprovodi putem javnog tendera i putem javne aukcije. Suspenzija prethodnog zakona i potreba uvođenja novog modela zasnovanog na prinudnoj prodaji, obrazlagani su mnogim nepravilnostima i zloupotrebama, uključujući nerealne procene kapitala.

Kupci kapitala mogu biti domaća ili strana pravna i fizička lica. Zakon je predvideo da su subjekti privatizacije sa društvenim kapitalom dužni da sprovedu postupak privatizacije najkasnije za četiri godine, ali do početka 2013. ovaj rok je produžavan još pet puta²⁷.

Prenos kapitala bez naknade obavlja se prenosom akcija zaposlenim i prenosom akcija građanima.

Inicijativu za pokretanje postupka privatizacije, prema odredbama Zakona o privatizaciji, može pokrenuti organ upravljanja subjekta privatizacije, ali i ministarstvo nadležno za poslove privatizacije odnosno zainteresovani kupci, dok inicijativu za pokretanje postupka privatizacije u preduzećima sa većinskim državnim kapitalom pokreće ministarstvo nadležno za poslove privatizacije i od Vlade RS za nju traži saglasnost.

Agencija je, bez jasno definisanih kriterijuma, dobila pravo procenjivanja da li preduzeće može biti prodato bez prethodnog restrukturiranja ili tek nakon njega. Restrukturiranje u postupku privatizacije podrazumeva statusne, odnosno organizacione promene ili poravnanje iz dužničko-poverilačkih odnosa i druge promene koje omogućavaju prodaju njegovog kapitala ili imovine, što je, faktički, finansijska sanacija i bez koje nema normalnog poslovanja u budućnosti. Nje može da ne bude, ali onda, umesto sanacije treba pokrenuti stečaj, koji će, umesto privatizacije društvenog i državnog kapitala, usloviti prodaju imovine po stečajnim cenama.

Sastavljanje i odobravanje programa privatizacije prati procena kapitala, što uslovljava i procenu imovine, koju vrši subjekt privatizacije i iskazuje procenjenu vrednost u akcijama.

²⁷ Trenutno aktuelan rok završetka privatizacije je 30. jun 2014.

Cena po kojoj će se izvršiti prodaja društvenog i državnog kapitala, uslovljena je ponudom i potražnjom, i formira se na tržištu. Sredstva ostvarena prodajom kapitala u postupku privatizacije uplaćuju se u republički budžet, što je novost. Akcije koje su preostale posle prodaje kapitala metodom javne aukcije prenose se Akcijskom fondu radi prodaje, dok se akcije koje su preostale posle prodaje putem javnog tendera i prenosa zaposlenima bez naknade evidentiraju u Privatizacionom registru.

U želji da se poboljša Zakon o privatizaciji iz 2001. godine Narodna Skupština RS je do kraja 2012. godine donela još sedam Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privatizaciji²⁸. Zakon o Agenciji za privatizaciju dva puta je menjan²⁹, dok je u decembru 2007. donet i Zakon o pravu na besplatne akcije i novčanu naknadu koju građani ostvaruju u postupku privatizacije, da bi u maju 2010. on bio izmenjen i dopunjen³⁰.

Izmenе i dopune Zakona o privatizaciji, generalno, karakteriše nastojanje državnih organa da osiguraju urednost i zakonitost odvijanja procesa privatizacije. Njima se, s druge strane, produžavao rok za okončanje procesa privatizacije. Treba istaći da je izmenama zakona iz maja 2005. godine upadljivo povećana nadležnost Agencije, jer joj je dato pravo obavljanja poslova stečajnog upravnika, pod uslovom da joj stečajno veće dodeli tu ulogu. Odredbe usmerene u pravcu da se onemoguće manipulacije razne vrste i da se postupak privatizacije učini pravno ispravnim su brojne, naročito one koje upućuju na to ko sve nema pravo da učestvuje u budućim aukcijama ili tenderima.

Jedan deo odredaba usmeren je na obezbeđenje normalnog poslovanja privatizovanih preduzeća, a među njima treba posebno istaći one koje ovlašćuju Agenciju da donosi odluku o restrukturiranju. Ona sada može da vrši otpis glavnice duga, pripadajuće kamate ili drugih potraživanja, odnosno otpušta dug u celini ili delimično radi namirivanja poverilaca iz sredstava ostvarenih od prodaje kapitala ili imovine subjekta privatizacije.

Restrukturiranje, koje očigledno odgovara finansijskoj sanaciji, polazi od prolongiranja, odlaganja i otpisa dugova. Privlačenje dodatnog kapitala (dokapitalizacija) se ne protežira. Štaviše, počev od Zakona iz 2001. godine zahteva se od kupca obavezno investiciono ulaganje, što se jasno vidi iz člana 19. po kome će se „ugovor o prodaji kapitala, odnosno

²⁸ "Sl. glasnik RS", br. 18/2003, 45/2005, 123/2007, 123/2007 - dr. zakon, 30/2010 - dr. zakon, 93/2012 i 119/2012.

²⁹ Sl. glasnik 135/04, decembar 2004; Sl. glasnik 30-10, maj 2010.

³⁰ Sl. glasnik 30-10. maj 2010.

imovine smatrati raskinutim, ako ni u naknadno ostavljenom roku za iskupljenje, kupac ne investira u subjekt privatizacije na način, u obliku i roku utvrđen ugovorom.

Pošto investiranje, po pravilu, uslovljava povećanu potrebu za dugoročnim obrtnim kapitalom, jasno je da pomenuti zahtev dodatno kvari finansijsku strukturu, a uglavnom se traži njeno popravljavanje sa ciljem uspostavljanja finansijske ravnoteže³¹. Drugim rečima, da bi investirao novi vlasnik se po pravilu zadužuje. Stopa zaduženosti raste i narušava odnos sopstvenog i pozajmljenog kapitala upravo na teret sopstvenog kapitala. Ovo, svakako, može biti *jedan od bitnih razloga neuspeha dosadašnje privatizacije* u Srbiji.

Međutim, od 2008. godine će postati jasno da je najveći problem postojećeg koncepta privatizacije broj raskinutih ugovora, koji izvire iz mogućnosti prodaja na rate. Prodaja na rate omogućila je “kupcima” da plate samo deo od cene postignute na aukciji. Nakon toga “kupac” donosi odluku da li da nastavi da plaća ili da napusti preduzeće ako mu se to više isplati. Pre nego što napusti preduzeće novi vlasnik “tuneluje”, tj. prebacuje ono što je vredno od imovine na neko drugo pravno lice u njegovom vlasništvu i ostavlja praznu školjku. Krivičnih prijava nema - nema odgovornosti³².

S druge strane, pojedini autori su od samog koncipiranja Zakona o privatizaciji iz 2001. iskazivali određene rezerve, koje su se pokazale ispravnim. Skepsa je postojala u pogledu efikasnosti programa koji se oslanja na samo jedan dominirajući model³³. U tom pogledu ostaje nejasno zbog čega se uporno insistiralo na samo jednoj formi privatizacije koja nikako nije mogla biti masovna i brzo sprovedena. Oklevalo se pred raznim vidovima dokapitalizacije, zajedničkih ulaganja i sličnih postupaka iako je od početka bilo evidentno da se dobar deo preduzeća ne mogu brzo privatizovati u okviru postojećeg programa budući da se investitori izrazito koncentrišu oko najprofitabilnijih projekata³⁴.

Opet, ne treba zaboraviti ni na kritike koje su stizale od strane vladinog Saveta za borbu protiv korupcije, najpre iz domena transparentnosti. Savet je isticao da se problem netransparentnosti privatizacije u nas ogleda u tome što su Agenciji za privatizaciju delegirana velika diskreciona ovlašćenja. Agencija je samostalno donosila odluke o restrukturiranju, o tenderu, o aukciji,

³¹ Ranković, J. (2007) *Radikalna izmena Zakona o privatizaciji kao prioritet*, Ekonomika preduzeća časopis Saveza ekonomista Srbije, vol. 55, br. 3-4, str. 139-150.

³² O nalazima u vezi sa ovim problemom pogledati: Radulović, B (2012), blog dr Branka Radulovića pod nazivom: www.bradulovic.com.

³³ Detaljnije o ovome: Uvalić, M. (2001), *Privatizacija u Srbiji deset godina kasnije*, u: Cerović, red.

³⁴ Cerović, B. (2012) *Tranzicija: zamisli i ostvarenja*, Centar za izdavačku delatnost - Ekonomski fakultet u Beogradu, str. 681.

bez propisanog postupka i objektivnih merila za odlučivanje³⁵. Epilog njihove aktivnosti je da su 24 privatizacije sprovedene u Srbiji čak rezolucijom Evropskog parlamenta od 29. marta 2012. označene kao sporne, a krajem 2012. tužilaštvo je u tom smislu pokrenulo i opsežne istražne radnje³⁶.

2. Makroekonomski aspekti i privatizacija u Srbiji od 2001. godine

2.1. Ključne privredno-sistemske i reformske promene

Tranzicija u Srbiji se odvijala u talasima. Po pravilu je brzina reformi zavisila od izbornih ciklusa, reforme su bile intenzivne u prvim godinama od konstituisanja vlada, dok bi se tempo smanjivao sa približavanjem izbora. S druge strane, reformski potencijal se krunio sa svakom novom vladom, posebno, nespremnošću da se u zemlji izvedu ozbiljne strukturne reforme. Pomaci koji su u tom smislu zabeleženi sredinom decenije, dobrim delom su posledica i inercije aktivnosti prve vlade nakon petooktobarskih promena. Već od 2008. sa prenošenjem svetske ekonomske krize, svaki ozbiljniji reformski zahvat u Srbiji se zaustavlja, a zemlja će se do sredine 2012. vratiti na nivo ekonomske aktivnosti iz predtranzicionog perioda.

Tranzicioni period u protekloj deceniji karakteriše sprovođenje uglavnom „prve generacije reformi“ – privatizacija i restrukturiranje privrede, makroekonomska stabilizacija, cenovna i spoljnoekonomska deregulacija i liberalizacija, konsolidacija i privatizacija bankarskog sektora, početak pridruživanja EU i brojna zakonska prilagođavanja koja iz toga proističu. Osnovni ciljevi ekonomske politike bili su održavanje makroekonomske stabilnosti, uz istovremeno ostvarivanje visoke stope privrednog rasta.

Međutim, brojne analize i istraživanja vodećih ekonomskih indikatora iz prošle decenije³⁷ pokazuju da je i relativno visoka prosečna godišnja stopa ekonomskog rasta u periodu do

³⁵ Šuković, D. (2007). *Privatizacioni i postprivatizacioni problemi privrede Srbije*, Ekonomika preduzeća, str. 151-158;

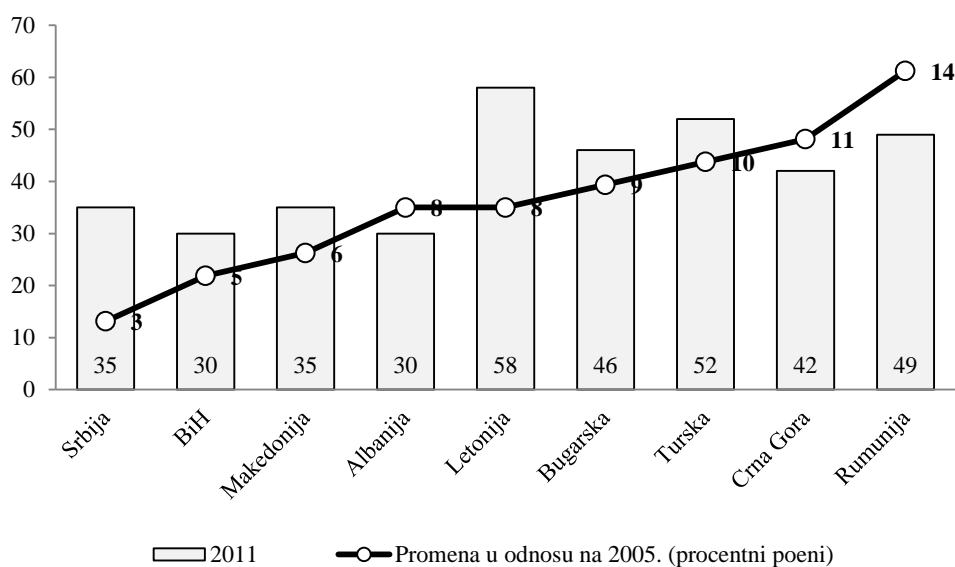
³⁶ U periodu od 1. avgusta 2012. do 10. marta 2013. iz 24 predmeta spornih privatizacija podnete su krivične prijave protiv 115, a uhapšeno je 89 osoba. Ukupna šteta navedena u krivičnim prijavama je 79,8, a protivpravno pribavljena korist oko 60,2 milijarde dinara. O fenomenu korupcije i zloupotrebama tokom privatizacionog procesa u Srbiji detaljnije u: *Najvažniji izveštaji i inicijative o fenomenima sistemske korupcije koje je Savet dostavljao Vladi i Tužilaštvu* (jun 2011), Savet Vlade Republike Srbije za borbu protiv korupcije, Beograd.

³⁷ Izdajamo: *Postkrizni model privrednog rasta i razvoja Srbije 2011-2020* (2010), grupa autora, Ekonomski institut-MAT i Ekonomski fakultet-FREN, USAiD, Beograd, str. 370; Bošnjak, M. (2011). *Rezultati i izazovi ekonomskih reformi u Srbiji u tranzicionom periodu 2001-2008. godine*, Beograd, Ministarstvo finansija

2008. u stvari na dugi rok bila neodrživa. Zasnivala se na oštrim makroekonomskim neravnotežama (unutrašnjim i spoljnim), te nerešenim strukturalnim problemima. Na makroekonomskom planu ključnu tranzicionu enigmu je predstavljala visoka nezaposlenost, dok se protiv siromaštva borilo dok je bilo priliva inostrane štednje.

Rezultat dosadašnje tranzicije u Srbije odlično oslikava kretanje *per capita* dohotka, merenog paritetom kupovne snage. Srbija je od evropskih zemalja u tranziciji, sa približno sličnim performansama tokom sredine prošle decenije, ostvarila ubedljivo najmanji kvalitativni pomak. Stoga je i dohodak njenih stanovnika najsporije konvergirao evropskom proseku (kao ultimativnom cilju tranzicije i, uopšte, svakog privrednog rasta i razvoja)

Graf. 6. Standard stanovništva meren BDP *per capita*
(po paritetu kupovne snage u 2011. godini, EU27=100)

Izvor: Eurostat 2013; kalkulacija autora

Napomena: posmatrane samo zemlje koje su u 2005. bile na nivou standarda manjem od 50% proseka EU-27

Ukoliko bismo zaključke o tranzicionim dostignućima Srbije bazirali na parametrima koje su definisali analitičari EBRD u svom Izveštaju o tranziciji, bez sumnje bi ocena bila negativna. Srbija se zaključno sa 2012. nalazi na samom dnu uporedivih evropskih zemalja. Lošije je rangirana jedino Belorusija (mada ona, verujemo, više zbog nedemokratskog režima nego

Republike Srbije, str. 56; Jovanović-Gavrilović, B. (2010). *Serbia Economic Growth Quality – Critical Analysis*, u: H. Hanić, S. Ngomai, G. Vukelić, D. Erić, I. Domazet (eds.), *Economic Growth and Development of Serbia New Model*, Banking Academy - Faculty for Banking, Insurance and Finance and Institute for Economic Sciences, Belgrade, p. 85. Takođe, videti: *Makroekonomske analize i trendovi i konjunktorni barometar (MAT)*, Ekonomski institut, Beograd, odnosno *Kvartalni monitor - ekonomskih trendova i politika u Srbiji*, Fond za razvoj ekonomske nauke, Beograd.

loših ekonomskih performansi, s obzirom na činjenicu da ekonomija ove zemlje u proseku od 2000-te među evropskim ekonomijama najbrže raste).

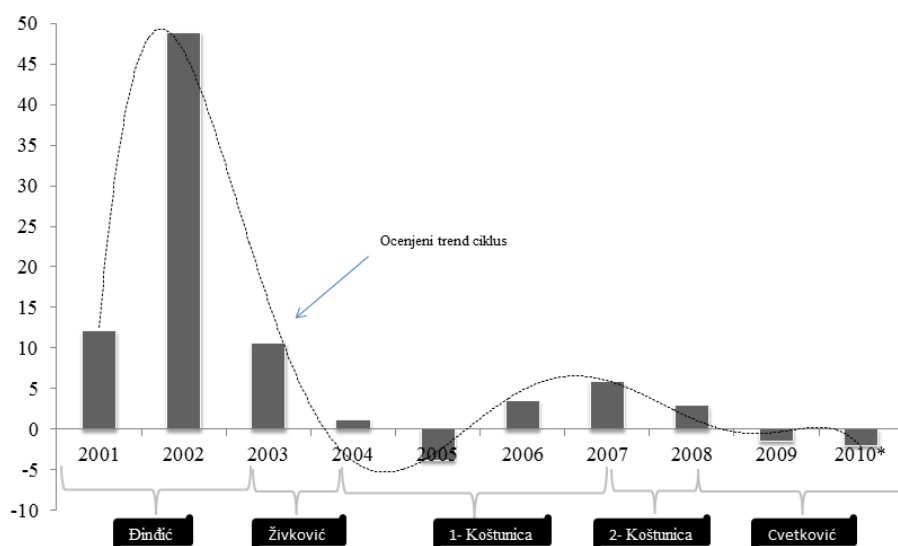
Praćenjem ocena po pojedinim segmentima, primećujemo da je Srbija najbolje rezultate postigla u delu privatizacije malih preduzeća i liberalizaciji cena, trgovine i deviznog kursa. S druge strane, zakazala je u tzv. drugoj fazi tranzicije, koja obuhvata strukturne reforme.

Okvir 1. Alternativna aproksimacija reformskog kapaciteta Vlada u Srbiji od 2001. godine

Stabilna i reformisana privreda je jedan od fundamentalnih pretpostavki održivog privrednog razvoja. Njegova realizacija podrazumeva različite mere među kojima je posebno važno otkanjanje svih cenovnih dispariteta. U tom smislu, dostizanje ekonomske cene električne energije je primarno. Obezbeđivanje komercijalne cene električne energije je osnovni preduslov normalnog razvoja elektroprivrede, koja bi pak sa svoje strane, pouzdanim i sigurnim snabdevanjem električnom energijom trebalo da podrži dinamičan privredni razvoj.

Imajući u vidu da rast cena električne energije direktno obara standard stanovništva odnosno da generiše negativne socijalne efekte, ova mera je politički ekstremno nepopularna.

Graf. 7. Reformski kapacitet Vlada u Srbiji od 2001. godine
(izražen kao odnos rasta cene el.energije i rasta inflacije, u %)

Izvor: kalkulacija autora

Kakva je bila spremnost Vlada u Srbiji od 2001. godine da se uhvati u koštac sa ovim problemom grafički je prikazana na slici. Istovremeno ocenjeni trend ciklus može da posluži i kao svojevrsna alternativna aproksimacija upravo njihovog reformskog kapaciteta.

Nakon izvesnih početnih uspeha u restrukturiranju javnih preduzeća (izvedenog pod velikim pritiskom MMF-a, posebno 2003. i 2004. godine), a koje se svodilo na izdvajanje sporednih od matične delatnosti te troškovne relaksacije u delu viška zaposlenosti, sredinom prošle decenije dolazi do izvesnog usporavanja, a od 2008. i potpunog zaustavljanja ozbiljnijih reformskih zahvata u tom domenu. Sada se već kao hroničan problem pojavljuju javna preduzeća na lokalnu, koja su, usled političke trgovine, u poslednjih nekoliko godina zapošljavala veći broj radnika od potrebnog, što je značajno uticalo na smanjenje njihove efikasnosti poslovanja.

Donošenjem Zakona o konkurenciji učinjen je izvestan pomak u unapređenju politike konkurencije, ali je još uvek neizvestan dalji napredak jer se suočavamo sa velikim otporom tajkuna koji su se kroz privatizaciju domogli vlasništva veoma profitabilnih preduzeća, koja nastupaju na relativno oligopolizovanim tržištima, što im omogućava visoke profite kojih će se teško odreći.

Tabela 1. Vrednost tranzicionih indikatora u izabranim evropskim zemljama, 2012. godina

	Kompanije			Tržište i trgovina		
	Velika privatizacija	Mala privatizacija	Restrukturiranje	Liberalizacija cena	Trgovina i devizni kurs	Politika konkurencije
Albanija	4-	4	2+	4+	4+	2+
Belorusija	2-	2+	2-	3	2+	2
BiH	3	3	2	4	4	2+
Bugarska	4	4	3-	4+	4+	3
Hrvatska	3+	4+	3+	4	4+	3
Estonija	4	4+	4-	4+	4+	4-
Makedonija	3+	4	3-	4+	4+	3-
Mađarska	4	4+	4-	4+	4+	4-
Letonija	4-	4+	3+	4+	4+	4-
Litvanija	4	4+	3	4+	4+	4-
Moldavija	3	4	2	4	4+	2+
Crna Gora	3+	4-	2+	4	4+	2
Poljska	4-	4+	4-	4+	4+	4-
Rumunija	4-	4-	3-	4+	4+	3+
Rusija	3	4	2+	4	4	3-
Srbija	3-	4-	2+	4	4	2+
Slovačka	4	4+	4-	4+	4+	4-
Slovenija	3	4+	3	4	4+	3-
Ukrajna	3	4	2+	4	4	2+

Izvor: EBRD-Transition Report 2012. Napomena: vrednost indikatora se kreće od 1, za centralno-plansku privredu, do 4+ ukoliko je privreda najbliža standardima industrijsko-tržišnim ekonomijama.

Kada već spominjemo zakone, nameće se zaključak da je Vlada u poslednjoj deceniji bila veoma agilna u formalnom unapređenju institucionalnog okvira u Srbiji. Naročito, je istican napredak u posvećenosti pripremi i donošenju sistemskih zakona kojima se uređuju pojedina područja sistema, u skladu sa pravnim standardima EU (*acquis communautaire*). Narodna

skupština je, čak, donela i novi Ustav i veliki broj zakona iz unutrašnjeg prava, posebno u 2005. i 2009. godini.

Međutim, poseban problem je predstavljala primena zakona. Doneti zakoni se dosledno ne primenjuju. Kod mnogih sistemskih zakona nisu doneta potrebna podzakonska akta za njihovo sprovođenje, a nisu osposobljene postojeće niti osnovane nove institucije za primenu sistemskih rešenja. Neki od donetih zakona su zastareli ili nepotrebni, mnogi zakoni ne sadrže precizne i jasne norme, neki zakoni su protivurečni i nelogični, primena zakona zahteva administriranje, a mnogi ometaju i usporavaju privredni život³⁸.

Uopšteno govoreći, Srbija je ostvarila mali napredak u razvoju i sprovođenju moderne industrijske politike. Vlada je tek početkom 2011. usvojila Strategiju i politiku razvoja industrije Republike Srbije u periodu od 2011. do 2020. godine. Tako smo prvi razvojni dokument koji na konzistentan i celovit način definiše osnovne razvojne prioritete industrije i načine njihovog ostvarenja dobili sa decenijom zakašnjenja. Privatizacija je od početka bila eufemizam za industrijsku politiku, koja je jedino ka njoj i bila usmerena. Još veći promašaj ekonomskih vlasti u Srbiji predstavljala je iluzija da je privatizacija ključna nedostajuća karika u oslobađanju zarobljenog preduzetničkog potencijala, sveže inspiracije i novog entuzijazma, koja će, *ceteris paribus* ozdraviti privredu i otkloniti prisutne strukturne slabosti u industriji.

2.2. Strukturne promene industrije Srbije

2.2.1. Fizički obim industrijske proizvodnje

A. Trend industrijske proizvodnje u 90-im

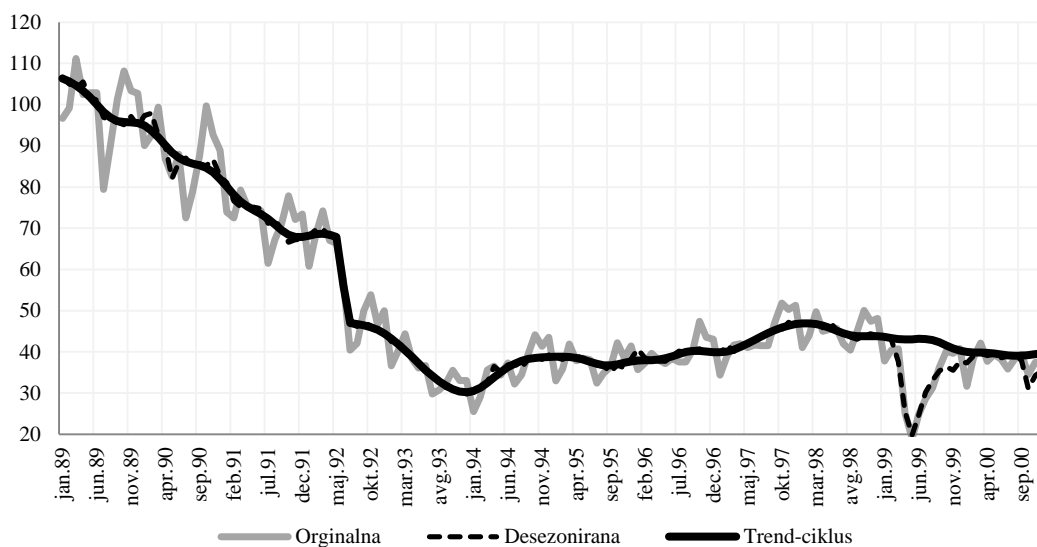
Ako se posmatra dugoročan trend industrijske proizvodnje, može se zapaziti da je počev od januara 1989. godine formirana tendencija stalnog opadanja industrijske proizvodnje. U sledeće četiri godine, dakle do decembra 1993. godine, kumulativni pad industrijske proizvodnje iznosio je 72,1%. Prosečna mesečna stopa kontrakcije proizvodnje iznosila je oko 2,1%. Početkom 1994. godine, nakon starta Avramovićevog programa, industrijska proizvodnja oživljava, ali uzlaz traje kratko – samo do kraja 1994. godine (u tom periodu desezonirani rast

³⁸ Bošnjak, M. (2011). *Rezultati i izazovi ekonomskih reformi u Srbiji u tranzicionom periodu 2001-2008. godine*, Beograd, Ministarstvo finansija Republike Srbije, str. 56.

iznosi 2,5% mesečno). Već naredne godine industrijska proizvodnja je ponovo u minusu u odnosu na nivo s kraja 1994. godine, a tek u oktobru 1995. godine dolazi do novog zaokreta naviše, ali nedovoljnog da bi uzdigao proizvodnju iznad stagnatnog nivoa koji će postojati sve do početka 1997.

U junu 1997. godine industrijska proizvodnja je naglo skočila nakon ubacivanja sredstava od prodaje Telekomu (pre svega, u sferu finalne potrošnje, ali i u obrtne kredite za privredu). Međutim, indukovan rast je bio izuzetno kratak i trajao je samo šest meseci (proizvodnja je rasla po prosečnoj mesečnoj stopi od 2,2%).

Graf. 8 Mesečni indeksi fizičkog obima industrijske proizvodnje u 90-im (1989=100)

Izvor: RZS, kalkulacija autora

U sledećoj, 1998. godini, stihijski je nastavljen proces utvrđen u prethodnoj godini i ostvaren je godišnji porast proizvodnje od 3,9% (efekti Telekomu su delovali kao podstičući, a pojačavanje spoljnog zida sankcija kao ograničavajući faktor rasta). U 1999. godini je proizvodnja bila manja za 25,6% nego u prethodnoj godini, što je posledica, pre svega, NATO agresije, ali i recesije u proizvodnji koja je utvrđena u drugoj polovini 1998. i koja je produžena i u prvom tromesečju 1999. godine (od sredine 1998. do kraja prvog kvartala 1999. industrija je opadala po stopi od 10% na godišnjem nivou). Prosečna proizvodnja u 1999. je činila tek jednu trećinu proizvodnje u 1990. godini, a mesečni minimum je dostignut u maju, kada je ostvarena proizvodnja za 81,4% bila manja od proizvodnje iz januara 1989.

U 2000. godini je ostvaren porast proizvodnje za 11,8% u odnosu na 1999. godinu, ali je to, istovremeno, bila za oko 17% manja proizvodnja od obima iz 1998. godine. Proizvodnja je blago rasla u prvoj polovini 2000. godine (i u odnosu na prvo polugodište prethodne godine

bila je veća za preko 20%), ali se u aprilu susrela sa recesionim trendom iz 1998. godine i, konačno, počev od avgusta počela da opada.

Prikazani dugoročni trend svedoči o izuzetno lošem stanju naše industrijske proizvodnje i pokazuje da je industrijska proizvodnja u posmatranom periodu postojano opadala, sa tek nekoliko »predaha« ili uzleta. Bitno je primetiti da je u periodu dužem od jedne decenije izostala koncipirana industrijska politika i da su sporadični porasti proizvodnje bili rezultat: monetarne stabilizacije (januar 1994, Avramovićev program), naglog priliva kapitala (leto 1997, prodaja Telekoma), oporavka nakon ratnih razaranja (2000. godina) ili povremenih ublažavanja sankcija i reintegracije u međunarodno okruženje (nekoliko manjih potperioda). Dakle, izostala je bilo kakva osmišljena industrijska politika. U čitavom posmatranom periodu ili su eksterni šokovi onemogućavali koncipiranje dugoročne politike ili su kreatori ekonomske politike zarad kratkoročnih ciljeva žrtvovali strateške mere koje bi rezultirale zdravim i dugotrajnim rastom industrijske proizvodnje.

U takvim uslovima, na stanje industrijske proizvodnje na kraju 2000. godine delovali su sledeći faktori: decenijski proces dezinvestiranja i zastarela tehnologija, višegodišnja izolovanost zemlje, destrukcija kapitala, nepromenjena svojinska, organizaciona i kadrovska struktura, nemotivisanost zaposlenih. Sve je to rezultiralo izuzetno visokim padom proizvodnje, njenom pogoršanom strukturom i cenovnom i necenovnom nekonkurentnošću naših proizvoda na međunarodnom tržištu.

B. Proizvodnja nakon 2001. godine

Nasleđeni strukturni problemi, nagla liberalizacija tržišta praćena oštrom realnom apresijacijom dinara glavni su razlozi slabog oporavka industrijske proizvodnje i njenog stagnantnog kretanja u prvoj deceniji novog milenijuma.

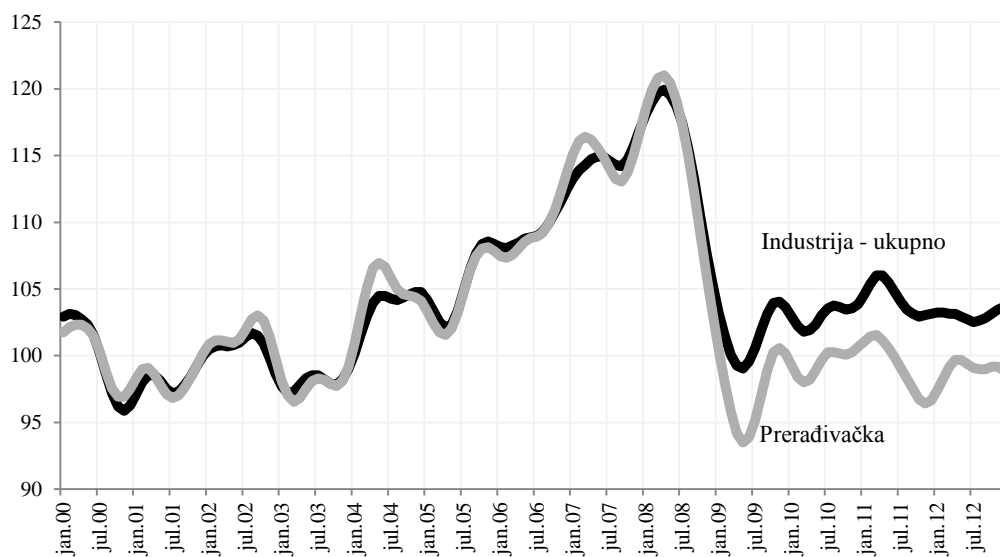
Stope rasta industrije karakterisala je izrazita nestabilnost i visoke oscilacije. Prosečna stopa rasta industrije u periodu 2001-2012. iznosila je 0,4%, i kretala se ispod stope rasta ekonomije koja je prosečno rasla 3,4%³⁹. S obzirom na činjenicu da je rast industrije bio sporiji od rasta ukupnog bruto domaćeg proizvoda na račun drugih delatnosti (pre svega sektora usluga), proces deindustrijalizacije tokom ovog perioda jača, što će stvoriti brojne neravnoteže i sistemske deformacije u privredi.

³⁹ Kalkulacija autora na bazi podataka RZS.

Skroman oporavak prerađivačke industrije od približno 17% do finansijske krize 2008. predstavljao je, verovatno, jedno od najvećih razočarenja nakon 2000. godine⁴⁰. U posmatranom vremenskom opsegu, u Evropi je slabiji rezultat zabeležila jedino Makedonija. Međutim, pravi šok će tek uslediti. Proizvodnja će se u prvih šest meseci krize drastično korigovati naniže i još jednom vratiti na predtranzicioni nivo iz 2000-te.

Industriju Srbije, danas, karakteriše nizak nivo aktivnosti, do mere da je nekim oblastima proizvodnje ugrožen opstanak u budućnosti. Najveći broj grana nema održivu stopu rasta delatnosti, a sve su finansirane pozajmljenim finansijskim kapitalom na koga plaćaju visoke kamate (približno 20% na godišnjem nivou, uz indeksaciju kursa). Rizici prezaduženosti su enormno visoki. Veliki deo preduzeća je pred bankrotstvom, a industrija ne ulaže u svoje poslovanje ni predviđenu amortizaciju opreme što je čini potpuno tehnološki neefikasnom i nerentabilnom⁴¹.

Graf. 9 Kretanje industrijske proizvodnje nakon 2000. godine
(Indeks fizičkog obima, 2000=100, trend-ciklus)

Izvor: kalkulacija autora; podaci RZS

Struktura industrije je neadekvatna i zasnovana je na radno i resursno intenzivnim podsektorima. Do sada ostvareni rezultati u procesu restrukturiranja industrije, kao i struktura postojeće ponude, teško mogu značajnije uticati na rast produktivnosti rada, konkurentnosti i odgovarajući nastup na stranim tržištima. Iz tih razloga, povećanje ukupne produktivnosti i

⁴⁰ ibid.

⁴¹ Milićević, D. (2010). *Sektorska analiza privrede Srbije*, ADM Konsalting i Privredna komora Srbije studija.

efikasnosti industrije, odnosno konkurentnosti, suštinski su povezani pre svega sa promenama u strukturi proizvodnje.

Iz Tabele 2. je evidentno da samo mali broj oblasti prerađivačke industrije danas ima veću proizvodnju nego 1989. Štaviše, prateći kretanje proizvodnje u dužem vremenskom horizontu uočavamo da je u dve od tri oblasti prerađivačke industrije, koje zadovoljavaju ovaj kriterijum, aktivnost tek neznatno viša u odnosu na period pred NATO agresiju, a tekući nivo proizvodnje duvanske industrije je vraćen na nivo od pre tri decenije.

Najveće urušavanje proizvodnje pretrpela je tekstilna industrija. Ovde je pad konstantan i uporan, te je danas svedena na samo deseti deo aktivnosti iz 1980-te. Elektronska industrija, uprkos proizvodnji koja je za oko 46% veća nego 2001, zbog snažne kontrakcije tokom 90-ih godina prošlog veka, danas ostvaruje proizvodnju koja je merena fizičkim obimom za oko 4,5 puta niža nego 1980-te. Ekonomska kriza iz 2008. je poništila i blagi oporavak u oblastima proizvodnje nameštaja i proizvodnje motornih vozila⁴², prisutan tokom sredine prošle decenije. U ovim dvema oblastima je nivo proizvodnje približno niži za 60% nego 1980-te.

**Tabela 2. Indeksi fizičkog obima proizvodnje u Srbiji 1980-2012.
(u industriji i izabranim oblastima prerađivačke industrijske)**

	1980 1989 1998 2007 2012					1980 1998 2001 2007 2012				
	(2001=100)					(1989=100)				
Industrija	193	267	121	115,0	103,4	72	45	38	43,2	38,8
Prehrambena industrija	118	129	107	127,1	117,7	92	83	78	98,7	91,4
Pr. duvanskih proizvoda	124	107	98	138,2	124,5	116	92	93	129,1	116,3
Pr. tekstilnih proizvoda i tkanina	195	216	107	42,6	23,5	90	49	46	19,7	10,8
Pr. koksa i derivata nafte	128	151	125	152,5	107,5	84	83	66	100,7	71,0
Pr. hemikalija i hemijskih proizvoda	68	112	152	248,1	174,9	61	135	89	220,6	155,5
Pr. proizv. od gume i plastike	42	50	107	127,0	120,8	83	213	199	252,6	240,4
Pr. proizv. od ostalih nemet. minerala	131	152	106	94,7	70,4	86	69	66	62,1	46,2
Pr. osnovnih metala	112	125	173	229,4	105,0	90	139	80	184,2	84,3
Pr. metalnih proizvoda, osim mašina	285	283	125	127,5	150,1	100	44	35	45,0	53,0
Pr. električnih mašina i opreme	683	871	130	132,8	146,9	78	15	11	15,2	16,9
Pr. drugih mašina i opreme	136	161	126	65,5	57,8	84	78	62	40,7	35,9
Pr. motornih vozila i prikolica	255	361	126	142,6	100,2	71	35	28	39,5	27,8
Pr. nameštaja i sl.proizvoda	220	225	100	141,4	83,8	98	44	44	62,8	37,2

Izvor: kalkulacija autora; podaci RZS.

⁴² S pokretanjem proizvodnje novog modela automobila u fabrici „Fiat Automobili Srbija-FAS“ oblast proizvodnje motornih vozila će zabeležiti izuzetnu ekspanziju u drugoj polovini 2012. Proizvodnja će se u ovom periodu povećati za 70%, a posmatrano međugodišnje, decembar 2012. na decembar 2011, čak za 2,5 puta. Pozitivan efekat ove strukturne promene će se, najpre, registrovati u izvozu i popravljanju spoljnotrgovinske pozicije zemlje, budući da je, primera radi, sam fizički obim aktivnosti u ovoj oblasti bio za 60% veći u 2005. kada je uz obilne državne subvencije kragujevačka fabrika proizvodila model „Punto“; (kalkulacija autora).

Primećujemo da je rast nekih oblasti neočekivano skroman i nedovoljan; to je proizvodnja od nemetalnih minerala, pa i duvanska industrija. Proizvodnju proizvoda od nemetalnih minerala metaforički reprezentuju 'cementare' privatizovane u 2002. godini; naredne, 2003. godine, će biti privatizovane duvanska industrija u Nišu i Vranju. Najveći deo proizvodnih pogona preuzimaju strateški investitori, te se stoga i uzimaju kao primeri uspešno sprovedenog procesa privatizacije u Srbiji. Međutim, iz priloženih podataka je evidentno da ni ulazak stranih investicija ne garantuje visok porast proizvodnje i izvoza (izvozne rezultate pogledati u tački 2.3. ovog poglavlja).

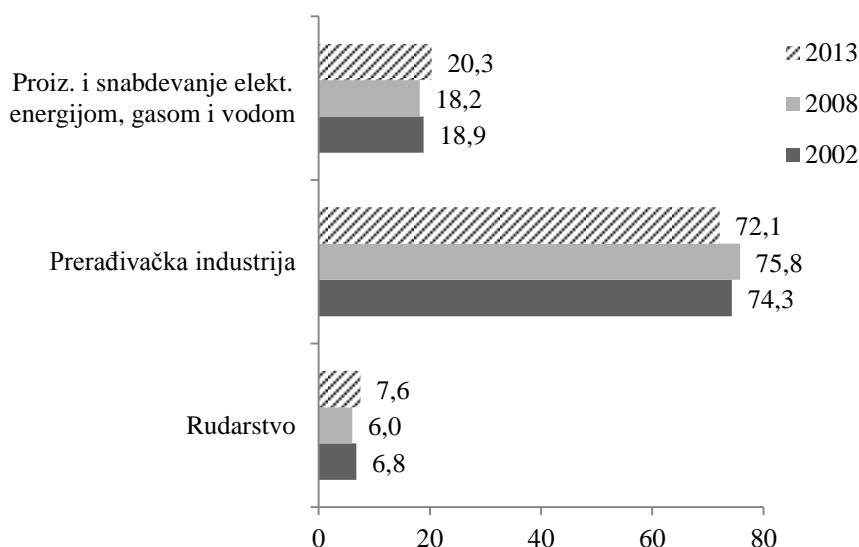
2.2.2. Struktura ukupne industrijske proizvodnje

Promene u strukturi industrijske proizvodnje u vremenu možemo pratiti preko ponderacionih koeficijenata za oblasti delatnosti koji predstavljaju približno učešće dodate vrednosti svake oblasti u ukupnoj dodatoj vrednosti industrije. Samim tim je eliminisan uticaj nejednakog obuhvata proizvodnje po pojedinim oblastima⁴³. Podaci o bruto dodatoj vrednosti se dobijaju iz statistike nacionalnih računa i predstavljaju količnik dodate vrednosti određene oblasti (dvocifrena klasifikacija delatnosti) prema ukupnoj bruto dodatoj vrednosti industrije. Generalna izmena pondera u statistici se vrši na svakih pet godina, ali u slučaju specifičnih teškoća u ekonomiji taj period može biti i duži.

Vrednosti pondera u tri izabrane godine bitne za ovo istraživanje (2002. početak privatizacije; 2008. godina preloma konjunktornog ciklusa; 2013. tekuća godina) date su na narednoj slici. Pri tome, interpretacija, zarad potpune korektnosti, traži izvesnu dozu obazrivosti. Naime, tokom ovog perioda je došlo do promene klasifikacije delatnosti, što može uticati na minimalne razlike u obuhvatu pojedinih oblasti. Podsećamo da je usled procesa usklađivanja domaćih propisa sa standardima EU, tj. standardima evropskog statističkog sistema, u julu 2010. godine na osnovu Uredbe i Zakona o klasifikaciji delatnosti Vlada Republike Srbije prethodnu klasifikaciju zamenila novom Klasifikacijom delatnosti, tzv. KD 2010.

⁴³ U nekim oblastima nomenklaturom proizvoda kojom se prikazuju prirodni podaci o proizvodnji obuhvaćena je sva proizvodnja (npr. u elektroprivredi, dok u drugim oblastima taj obuhvat nije potpun (npr. u prerađivačkoj industriji), što bi rezultovalo da oblasti sa višim obuhvatom imaju jači uticaj na ukupan indeks ukoliko se za obračun ukupnog indeksa fizičkog obima ne bi koristili ponderi za oblasti. Za detalje pogledati: Metodologije i standardi (2003), *Indeks fizičkog obima industrijske proizvodnje*, Republički zavod za statistiku Srbije, br. 1-Beograd, str. 114.

Graf. 10. Ponderi koji se koriste u formiranju fizičkog obima industrijske proizvodnje

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Sektorski ponderi industrije, uprkos činjenici da reprezentuju promenu bruto dodate vrednosti, u dugom roku očigledno konvergiraju kretanju fizičkog obima proizvodnje. Učešće sektora prerađivačke industrije je danas u ukupnom stoku industrijske proizvodnje Srbije niže za 2,2 poena nego što je bilo 2002. godine. U posmatranom periodu fizički obim ukupne industrijske proizvodnje je prosečno godišnje uvećavan za 0,4%, a prerađivačkog sektora za samo 0,1%. Blago otrgnuće od stagnantnog kretanja industrija duguje, pre svega, sektoru rudarstva koji je rasta prosečno godišnje 2,4%, odnosno sektoru proizvodnja i snabdevanja električnom energijom, gasom i parom čiji je godišnji prirast iznosio 1,3%.

Detaljnijom analizom ponderacionih koeficijenata unutar prerađivačke industrije utvrdili smo da se od 2008. njena struktura bitno promenila, a da su u veoma teškom položaju oblasti iz kojih dolaze nekada uzori uspešno sprovedene privatizacije.

Tabela 3. Promene u strukturi prerađivačke industrije od 2002. do 2008.
(promena učešća u ukupnoj industriji, u procentnim poenima)

Oblasti sa najvećim rastom učešća		Oblasti sa najvećim padom učešća	
Pr. osnovnih metala	3,15	Ostalo*	-1,70
Pr. hemikalija i hemijskih proizvoda	1,53	Pr. odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-0,79
Pr. prehrambenih proizvoda i pića	0,32	Pr. tekstilnih prediva i tkanina	-0,50
Pr. stand. metalnih proizvoda, osim mašina	0,26	Pr. proizvoda od nemetalnih minerala	-0,37
Pr. nameštaja; proizv. raznovrsnih proizvoda	0,22	Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	-0,34
Pr. proizvoda od gume i plastičnih masa	0,12	Pr. celuloze, papira i proizvoda od papira	-0,27

Izvor: RZS; kalkulacija autora Napomena: * elektronska, mašinska industrija i ostale prerađivačke delatnosti

Tako, proizvodnja osnovnih metala, od oblasti sa najvećim prirastom učešća u industrijskoj proizvodnji do 2008. u narednih pet godina će se transformisati u najvećeg tranzicionog gubitnika. Podsećamo na tri velike privatizacije unutar ove oblasti, koje su izvršene tokom 2002. i 2003. godine; radi se o: valjaonici aluminijuma Impol-Sevojno, valjaonici bakra Sevojno, te smederevskoj železari, koju je iz stečaja kupio američki US-Steel.

S druge strane, oblast proizvodnje proizvoda od nemetalnih minerala, čiji je prepoznatljivi predstavnik industrija cementa i koja je u celosti privatizovana tokom prve godine aktuelnog zakona o privatizaciji, već tokom 2008. slabi svoj relativan industrijski položaj, da bi se pad zaključno sa 2013. popeo već na 1,2 procentna poena.

Tabela 4. Promene u strukturi prerađivačke industrije od 2002. do 2013.
(promena učešća u ukupnoj industriji, u procentnim poenima)

Oblasti sa najvećim rastom učešća		Oblasti sa najvećim padom učešća	
Pr. stand.metalnih proizvoda, osim mašina	3,70	Pr. osnovnih metala	-2,02
Pr. proizvoda od gume i plastičnih masa	1,65	Pr. tekstilnih prediva i tkanina	-1,47
Pr. koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	0,94	Pr. proizvoda od nemetalnih minerala	-1,34
Pr. celuloze, papira i proizvoda od papira	0,62	Pr. hemikalija i hemijskih proizvoda	-1,18
Prerada i proizvodi od drveta, osim nameštaja	0,62	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-1,11
Pr. motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0,43	Ostalo*	-0,92

Izvor: RZS; kalkulacija autora Napomena: * elektronska, mašinska industrija i ostale prerađivačke delatnosti

Elektronska i mašinska industrija (u tabelama označena pod ostalo) je do krizne 2008. predvodila grupaciju prerađivačke industrije s najslabijim rezultatima, što se na neki način, opet od dolaska, pre svega, slovenačkog „Gorenja“ u Valjevo (*greenfield* investicija) bitno menja na bolje. Glavni predstavnik oblasti sa višegodišnjim i upornim opadanjem je tekstilna industrija (pretežno, proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina, dok je proizvodnja odevnih predmeta od 2002. do 2013. zabeležila pad učešća u ukupnoj industrijskoj proizvodnji od 0,5 poena).

Oblast prerađivačke industrije, tzv. tranzicioni dobitnik, je proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina, i to zahvaljujući izuzetnom proboju od 2008. godine. Nosioci aktivnosti u ovoj oblasti su preduzeća: Kolubara Metal Vreoci, Alfa Plam Vranje, Prvi partizan Užice, Krušik Valjevo, Sloboda Čačak, Zastava oružje Kragujevac i dr. Dakle, pretežno, namenska industrija, te se stoga njeni rezultati mogu pripisati najpre dobroj politici ulaganja i pomoći države.

2.3. Spoljnotrgovinske performanse industrije Srbije

Sektor industrije je u ukupnom robnom izvozu Republike Srbije u poslednjoj deceniji prosečno učestvovao sa 93,5%. U 2012. udeo čak pada na 90,6%, što je najniža vrednost od 2001.⁴⁴ godine. Prosečno zabeležena stopa rasta izvoza (u evrima) od 15,9% u periodu 2001-2012. jeste bila relativno visoka, što je doprinelo udvostručavanjem učešća robnog izvoza u BDP-u. Sa učešćem robnog izvoza od oko 30% BDP-a Srbija je sve bliža proseku EU-27 (u 2012. godini 33,9%, podatak Eurostat-a). Međutim, za dostizanje najuspešnijih evropskih zemalja u tranziciji poput Slovačke (učešće 87,5% BDP-a) ili Mađarske (78,2%) trebaće decenije⁴⁵.

Osnovne karakteristike razmene srpske privrede ne samo od 2001. godine, već decenijama unazad, su:

- kontinuirano visok deficit, koji je eskalirao 2008. godine u predvečerje svetske ekonomske krize;
- visoka uvozna zavisnost (interesantno je da su najveći izvoznici istovremeno i najveći uvoznici), uz još uvek nezadovoljavajuće učešće robnog izvoza u BDP;
- nizak stepen proizvodne koncentracije, uprkos relativno skromnoj vrednosti ukupnog izvoza (mereno Hiršmanovim indeksom⁴⁶ u 2011. samo su Italija i Austrija u svetu imale niži stepen koncentracije izvoza);
- diversifikovana ponudu proizvoda u malim količinama, malih vrednosti, koja čini da transportni troškovi deluju ograničavajuće na izvoz na udaljena tržišta;
- visoka zastupljenost resursno-intenzivnog izvoza;
- zavisnost izvoza od relativno malog broja kompanija⁴⁷;

⁴⁴ Razlika se duuguje izvozu poljoprivrednih proizvoda, gde je kukuruz dominantan.

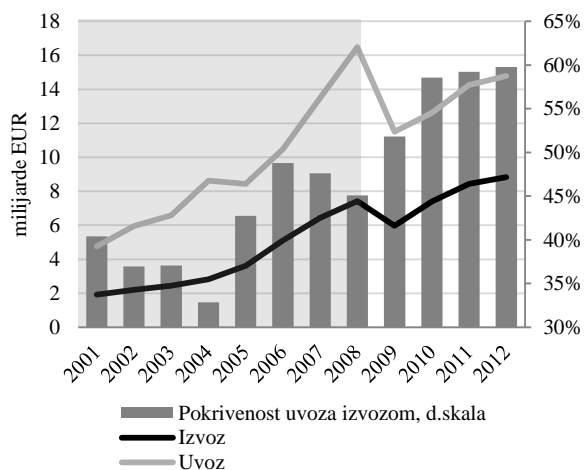
⁴⁵ Zemlje sa najnižim udelom robnog izvoza u BDP-u u EU u 2012. bile su: Kipar (8,1%) i Grčka (14,3%), zemlje kojima je turizam primarna delatnost. S druge strane, kao posledica aktivnosti TNK u nerazvijenim delovima sveta, izuzetno nisko učešće robnog izvoza registruje se i kod SAD (9,9%) i Japana (13,0%). Podaci EUROSTAT-a; kalkulacija autora.

⁴⁶ eng. *Hirchman* index (koncentracije izvoza) meri nivo koncentracije izvoza na proizvode sa najvećim vrednostima gde indeks jednak nuli označava potpuno jednake vrednosti izvoza svih proizvoda, a jedinici samo izvoz jednog proizvoda. Indeks diversifikacije meri koncentraciju na trgovinske partnere, pa blizak nuli označava veliku diversifikaciju na mnogo partnera, a jedinici usmerenost na samo jednog partnera. Vrednost Hiršmanovog indeksa koncentracije za Srbiju u 2011. iznosi 0,071, a diversifikacije 0,553.

⁴⁷ Osim Fabrike automobila Srbija-FAS, koja je od kraja 2012. perjanica srpskog izvoza, već tradicionalno vrh liste izvoznika drže: Naftna industrija Srbije-NIS, Tigar Tyres, Hemijska industrija Pančevo-HIP i Hemofarm.

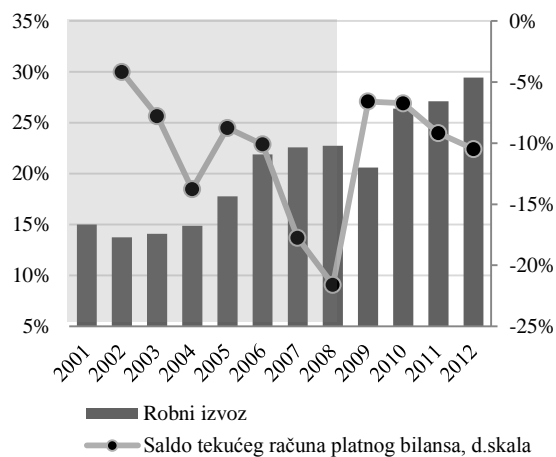
- zavisnost od meteoroloških uslova koji determinišu proizvodnju i izvoz prehrambene industrije kao delatnosti s najvećim neto izvozom u zemlji.

Graf. 11. **Spoljnotrgovinska razmena**

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Graf. 12. **Udeo izvoza i deficita CAB u BDP-u**

Izvor: RZS, NBS; kalkulacija autora

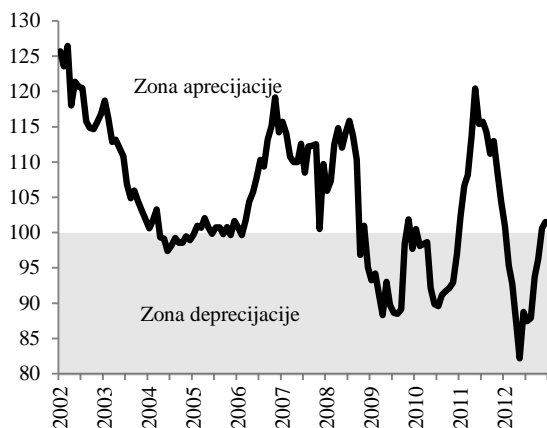
Razloge za nepovoljne spoljnotrgovinske performanse pronalazmo u nereformisanom javnom sektoru (posebno, znatno bržem realnom rastu plata javnog sektora od produktivnosti rada), kao i nedovoljnoj ponudi proizvoda iz domaće proizvodnje koji bi bili konkurentni proizvodima iz uvoza. Pomenuti faktori su vršili pritisak na uvoz i za posledicu imali rast deficita.

Vrlo sporo se menjalo poslovno okruženje, što je usporavalo restrukturiranje privrede, pri čemu se čini da je u samom startu tranzicije napravljena gruba greška u vođenju ekonomske politike. Naime, brzu i sveobuhvatnu liberalizaciju i deregulaciju spoljne trgovine, od druge polovine 2001. pa u naredne tri godine pratila je izuzetno snažna realna efektivna apresijacija dinara, što je pogubno uticalo na cenovnu konkurentnost domaće privrede. Osim u robnim transakcijama sa inostranstvom „jak dinar“ je, uz osećaj brzog savladavanja jaza siromaštva i nadoknade propušteno iz 90-ih, i stanovništvo i privredu navodio na olako zaduživanje u inostranoj valuti, što je produbljavalo eksternu neravnotežu i u kapitalno-financijskom računu platnog bilansa. Kada su u pitanju izvozne performanse privrede Srbije, uticaj liberalizacije i apresijacije realnog deviznog kursa praktično je bio nesignifikantan na izvoz. Svakako je pozitivno da je došlo do povećane konkurencije na domaćem tržištu usled ubrzanog uvoza indikovanog dinamiziranim domaćim tražnjom, što je vršilo pritisak na domicilne izvoznike da povećaju produktivnost. Nema sumnje da je liberalizacija stimulisala i jeftiniji uvoz

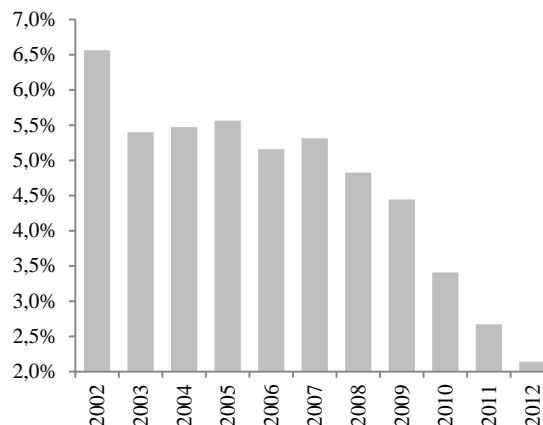
repromaterijala i sirovina, čime je olakšano poslovanje kompanija i, u krajnjoj liniji, podstican rast njihovog izvoza.

Graf. 13. Realni efektivni kurs

(Indeksi, t/t-1; preko 100 aprecijacija)

Graf. 14. Efektivna carinska zaštita*

Napomena: * odnos carinskih prihoda i vrednosti ukupnog uvoza; *Izvor:* NBS, RZS; kalkulacija autora

Sektorska struktura izvoza srpske privrede je nepovoljna uz dominaciju proizvoda niže faze prerade (sirovina i poluproizvoda). U strukturi izvoza prema nameni proizvoda u posmatranom periodu, najzastupljeniji su proizvodi za reprodukciju, roba za široku potrošnju i oprema. Iako su u posmatranom periodu ostvarene visoke stope rasta izvoza, to nije bilo dovoljno za održivost kretanja u spoljnom sektoru privrede, kao ni za neophodan rast prerađivačke industrije.

Ukupan izvoz sektora industrije porastao je u 2012. u odnosu na 2001. za 4,4 puta, dok se uvoz utrostručio. Deficit je, ipak, uvećan za 111% usled daleko veće vrednosti uvoza od izvoza. Kumulativni deficit sektora industrije u posmatranom periodu iznosi 58,5 mlrd EUR⁴⁸.

Osim tekstilne i industrije obuće, u posmatranom periodu s dvocifrenim učešćem u ukupnom izvozu prerađivačke industrije i dalje su prehrambena industrija, metalski kompleks, mašinska i industrija opreme. Od 2011. ovoj grupaciji delatnosti pridružuje se i automobilska industrija koja je u periodu 2002-2012. zabeležila, sa mašinskom i industrijom opreme, najveći prirast učešća u izvozu prerađivačke industrije. Udeo prehrambene industrije oscilira u zavisnosti od promene klimatskih uslova, tako da rezultat iz Tabele 5, u posmatranom vremenskom intervalu, treba uzeti sa rezervom.

⁴⁸ Podaci RZS; kalkulacija autora.

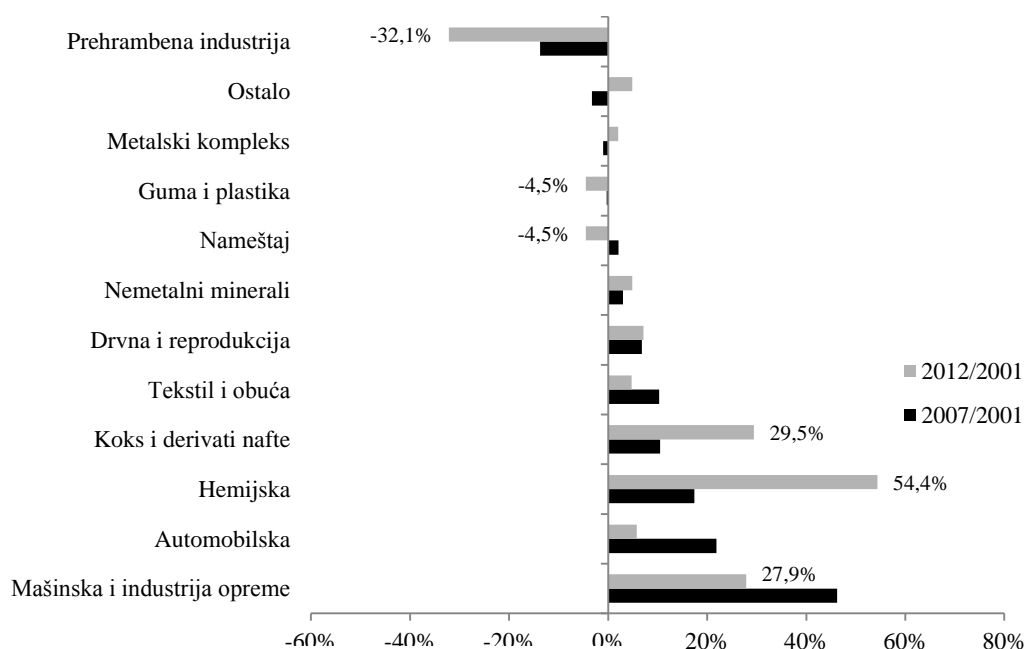
Tabela 5. Promena strukture izvoza industrije Srbije u periodu 2002-2012.

	2002	2007	2012	<u>2007</u> <u>2002</u>	<u>2012</u> <u>2002</u>
	<i>udeo u izvozu</i>			<i>promena u p.p.</i>	
Prehrambena industrija	21,5%	16,4%	18,0%	-5,1	-3,4
Metalski kompleks	14,6%	26,8%	17,4%	12,2	2,8
Mašinska i industrija opreme	11,0%	12,8%	16,4%	1,8	5,4
Automobilska industrija	4,3%	3,6%	10,5%	-0,7	6,2
Tekstil i obuća	15,0%	9,2%	9,1%	-5,8	-6,0
Hemijska industrija	9,1%	10,5%	8,3%	1,4	-0,9
Guma i plastika	9,0%	7,0%	8,2%	-2,0	-0,8
Drvena i reprodukcija	6,5%	5,5%	4,8%	-1,0	-1,7
Koks i derivati nafte	2,5%	1,3%	2,6%	-1,2	0,1
Nameštaj	2,2%	2,4%	2,2%	0,2	0,0
Nemetalni minerali	3,6%	2,2%	1,6%	-1,4	-2,1
Ostalo	0,7%	2,2%	0,9%	1,6	0,3

Izvor: podaci RZS, kalkulacija autora

Međutim, porast učešća pojedinih delatnosti u ukupnom izvozu nikako ne treba vezivati i za konačnu ocenu njihove uspešnosti u pogledu spoljnotrgovinskih performansi. Kao što je napomenuto, u Srbiji su najveći izvoznici po pravilu i najveći uvoznici. Stoga se slika posle saldiranja uvoza i izvoza po delatnostima bitno menja.

Graf. 15. Doprinos rastu spoljnotrgovinskog deficita, period 2001-2012.

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Prehrambena industrija je apsolutno superiorna oblast prerađivačke industrije u smislu kreiranja suficita u razmeni sa inostranstvom. Da nije nje, deficit bi u protekloj deceniji bio za

trećinu veći. Ovaj kriterijum zadovoljavaju jedino još industrija gume i plastike, odnosno industrija nameštaja, koje su od 2001. do zaključno sa 2012. bile neto izvoznici (podjednako sa 4,5% vrednosti salda robne razmene).

Hemijska industrija je sama do 2012. generisala više od polovine ukupnog spoljnotrgovinskog deficita prerađivačke industrije (54,4%). Oblast proizvodnje koksa i derivata nafte, očekivano je, visok negativan neto izvoznik, budući da smo energetske uvozne zavisni, dok je ogroman deficit u proizvodnji mašina i opreme najbolji indikator tehnološke zaostalosti i niskog stepena proizvodne koncentracije.

Prema geografskoj strukturi, srpski izvoz je koncentrisan, najvećim delom, na članice EU (više od polovine vrednosti ukupne razmene). Najznačajniji spoljnotrgovinski partneri naše zemlje u izvozu su: Bosna i Hercegovina, Nemačka, Crna Gora, Italija, i Rumunija (zbog izvoza poljoprivrednih proizvoda, pretežno kukuruza, do luke Konstance, odakle se dalje reeksportuje). Glavni spoljnotrgovinski partneri Srbije na strani uvoza su: Ruska Federacija, Nemačka, Italija, i Kina. Struktura izvoza nije dobro geografski diversifikovana – čak 90% suficita ostvaruje sa zemljama bivlje SFRJ: Makedonijom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom. Najveći deficit u razmeni potiče iz Ruske Federacije, usled visoke energetske zavisnosti srpske privrede⁴⁹.

2.4. Privatizacija - rezultati i perspektive

Upkos poništavanju i reviziji privatizacije 1994. godine, do donošenja zakona iz 1997. u proces autonomne privatizacije ušlo je oko 2.600 preduzeća koja su posedovala oko 42 odsto imovine i kapitala i imala su oko 640.000 radnika. Do donošenja zakona iz 2001. jednim od modela privatizacije u različitim periodima, bilo je obuhvaćeno oko 2.000 društvenih preduzeća, što je činilo oko 40 odsto ukupnog broja tih preduzeća, ali samo oko 15 odsto ukupnog društvenog kapitala u privredi Srbije⁵⁰.

Od 2001. godine koncept privatizacije se sprovodio na dva paralelna koloseka.

(1) Tenderskim postupkom je pokušavano da se velikim preduzećima pronađu kompetentni investitori koji će promeniti upravljanje i ulagati u unapređenje poslovanja. Iz dosadašnjeg

⁴⁹ Uvoz nafte i gasa generiše oko 20% ukupnog spoljnotrgovinskog deficita. Podaci RZS, kalkulacija autora.

⁵⁰ *Dvadeset godina tranzicije u Srbiji* (2011), Big biznis, specijalno izdanje Business Info Group, Beograd, str. 16.

iskustva, po kvalitetu obavljenih transakcija, preduzeća obuhvaćena ovim postupkom možemo podeliti u dve podgrupe.

Prva, koju reprezentuju preduzeća iz delatnosti: duvanske industrije, proizvodnje i prerade naftnih derivata, cementare i farmaceutska industrija, kod kojih prepoznajemo težnju stranih da, kupovinom preduzeća, kupe tržište ili prirodne resurse, čime se pod kontrolu velikih stranih kompanija stavljaju visokoprofitni sektori i uspostavlja oligopolska struktura privrede. Pored državnog prihoda, redovnog plaćanja poreza, u ovim preduzećima se preduzimaju nove investicije i višak zaposlenih se rešava kroz relativno solidne socijalne programe.

Druga grupa (metalska, elektronska, mašinska...) preduzeća koja su činila kičmu proizvodnje investicionih ili visokovrednih potrošačkih dobara (EI Niš, Magnohrom, IMT, Sloboda Čačak, Kablovi Jagodina...) ili nije našla nikakvog ili vrlo lošeg kupca. U tom ključnom segmentu industrije koja može da nosi izvoz, rezultati su poražavajući. Ta velika preduzeća, od kojih su mnoga značajno izvozila u SSSR, afričke zemlje, ali i na razvijena tržišta, su u predstečajnom postupku. Istovremeno, Srbija nema nijednu značajniju *greenfield* investiciju u ove propulzivne sektore koji su kreirali robu za izvoz.

(2) Aukcijski postupak je namenjen srednjim i malim preduzećima i prevashodno okrenut domaćim investitorima (fizička lica) kojima se kapital prodaje na šestogodišnji beskametni kredit. I u ovom modelu postoje brojni problemi, od kojih ćemo posebno apostrofirati samo dva: (a) veliki broj preduzeća je kupljen samo radi fiksnih fondova (zgrade, zemlja...) i u njima nema potrebnih investicija i razvoja; (b) u velikom delu preduzeća kupljenih na kredit umesto unošenja novca u preduzeće dolazi do velikog odliva, jer se kupovina finansira iz samog biznisa. Umesto investiranja imamo dezinvestiranje, otpuštanje radnika i slabljenje preduzeća.⁵¹

Što se tiče samih rezultata, evidentno je da proces privatizacije u Srbiji posle 2008. naglo zamire. Uzrok tome je, samo delimično, svetska ekonomska kriza. U portfelju Agencije za privatizaciju jednostavno više nema firmi koje bi bile atraktivne investitorima.

Nakon privatizovanih 94 preduzeća u 2009. godini Agencija za privatizaciju tokom 2010. godine uspeva da nađe kupca za još 33 preduzeća, da bi u naredne dve godine njihov broj bio smanjen, prvo na 18, a u 2012. i zanemarljivih 12 preduzeća. Od toga je na tenderima i aukcijama prodato samo 2 preduzeća u 2011, odnosno po jedno u 2012; ostatak je

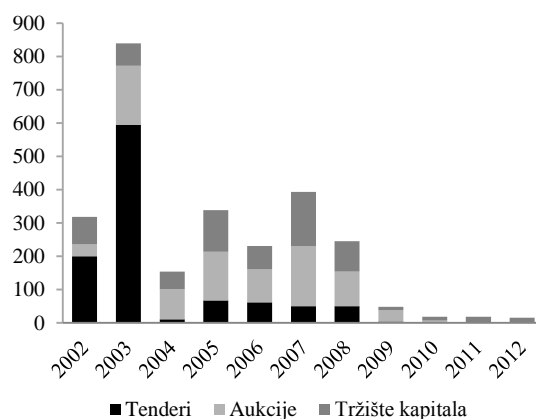
⁵¹ Zec, M. (2010). *Privatizacija-koncepti, operacionalizacija i otvorena pitanja*, u Fokus: Kvartalni izveštaj o institucionalnim reformama, oktobar 2010, CLDS, str. 21-27;

privatizovan na tržištu kapitala. U privatizovanim preduzećima se u 2012. nalazilo 2 hiljade zaposlenih, što je 5,8 promila ukupnog broja radnika čije su firme od 2002. prešle u privatno vlasništvo. Pritom je lanjski prihod od privatizacije najniži do sada i iznosio je 15 miliona evra, s tim da preuzete obaveze za investicije od strane novih vlasnika gotovo da ne moramo ni da spomenemo budući da ne dostiži milion evra⁵².

Graf. 16. Broj prodatih preduzeća i broj zaposlenih u njima

Graf. 17. Prihod od prodaje, u mil. EUR

Izvor: Agencija za privatizaciju Republike Srbije

U ukupno 2.370 privatizovanih preduzeća, u periodu od 2002. do kraja 2012. bilo je zaposleno 333 hiljade lica, od čega 196 hiljada u preduzećima prodatim putem tendera i aukcija, i 137 hiljada u preduzećima privatizovanim na tržištu kapitala. Privatizacijom je bilo obuhvaćeno 545 preduzeća prerađivačke industrije, sa 106 hiljada zaposlenih.

Ukupno ostvarena prodajna cena svih privatizovanih preduzeća (putem tendera i aukcije) u odnosu na njihovu knjigovodstvenu vrednost je veća samo za 0,8%, s tim da su u tom pogledu daleko uspešnije bile tenderske privatizacije; ovde je prodajna cena premašivala knjigovodstvenu vrednost za 13,7%, dok je kod aukcija bila niža za 10,9%. Međutim, u sektoru prerađivačke industrije preduzeća su u proseku prodavana za 9,1% ispod knjigovodstvene vrednosti. I ovde neefikasna aukciona prodaja dolazi do izražaja, pošto je prodajna cena bila čak za 41,2% niža od njihove knjigovodstvene vrednosti⁵³.

⁵² Kalkulacija autora na osnovu podataka Agencije za privatizaciju Republike Srbije.

⁵³ ibid.

Tabela 6. Sumarni rezultati privatizacije u Srbiji u periodu 2002-2012.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Knjigovodstvena vrednost*	Prodajna cena*	Investicioni program*	Socijalni program*
Tenderi	84	68.484	882.316	1.002.779	877.234	276.689
Aukcije	1.531	127.999	973.392	866.979	193.486	
UKUPNO	1.615	196.483	1.855.708	1.869.758	1.070.720	276.689
<i>Raskinute privatizacije</i>						
Tenderi	46	30.666	445.825	618.701	304.173	2.042
Aukcije	625	57.258	368.743	525.576	88.885	-
UKUPNO	671	87.924	814.568	1.144.277	393.058	2.042

Izvor: Agencija za privatizaciju, kalkulacija autora; Napomena: * hilj. EUR

U Srbiji je od početka 2002. do kraja 2012. raskinut 671 ugovor o privatizaciji, što je 41,5% od ukupnog broja privatizovanih preduzeća putem tendera i aukcija (zbog neispunjavanja obaveza ugovora u grupaciji tenderskih preduzeća raskid je 55%). *S tog aspekta se privatizacija u Srbiji nikako ne može oceniti uspešnom.* U ovim preduzećima se nalazilo 45% svih zaposlenih, a za njih su kupci izdvojili čak 1,1 milijardu EUR. To je 61% ukupnog iznosa (bez investicija i socijalnog programa) koji je definisan u trenutku zaključivanja ugovora. Deo preuzetih obaveza nikada nije ni isplaćen, što je i bio razlog raskidanja ugovora. Manji deo, predstavlja promašenu investiciju, odnosno, izgubljen kapital nekadašnjih vlasnika ovih preduzeća (što je posebno izraženo u neindustrijskim delatnostima, od 2008. godine).

Od 671 ugovora, uzrok raskida je najčešće neplaćanje dospelih rata kupoprodajne cene (251 ugovora), tj. neodržavanje kontinuiteta poslovanja i nepoštovanje socijalnog programa (250 ugovora). Tek potom sledi, neizvršenje investicione obaveze (89 ugovora), nedostavljanje bankarske garancije za obavezu investiranja (56 ugovora), raspolaganje imovinom suprotno odredbama ugovora (20 ugovora), a u pet slučajeva su kupci jednostrano zatražili raskid.

Tokom 2012. godine raskinuto je 25 ugovora o privatizaciji, prvenstveno sa domaćim fizičkim licima, i to 5 ugovora o kupoprodaji na tenderu i 20 ugovora o kupoprodaji na aukciji. U portfelju Agencije za privatizaciju preostalo je oko 200 društvenih i državnih preduzeća koja nisu našla kupca⁵⁴.

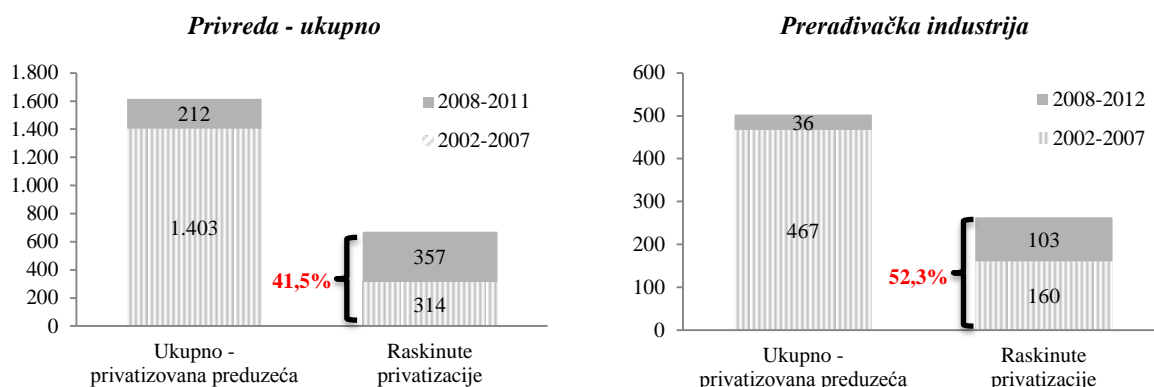
Nema dileme da je proces raskidanja ugovora tekao intenzivnije nakon ispoljavanja negativnih efekata svetske ekonomske krize. Pritom je evidentno da broj raskinutih

⁵⁴ ibid.

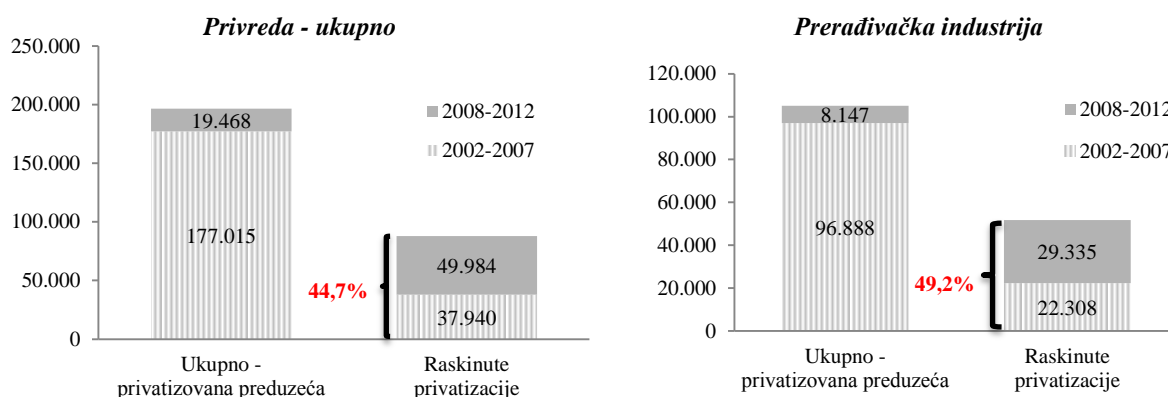
privatizacija od 2007. po svakom posmatranom indikatoru datom na narednoj slici prevazilazi broj privatizovanih preduzeća iz tog perioda.

Raskinuti privatizacioni ugovori u Srbiji u periodu 2002-2012.

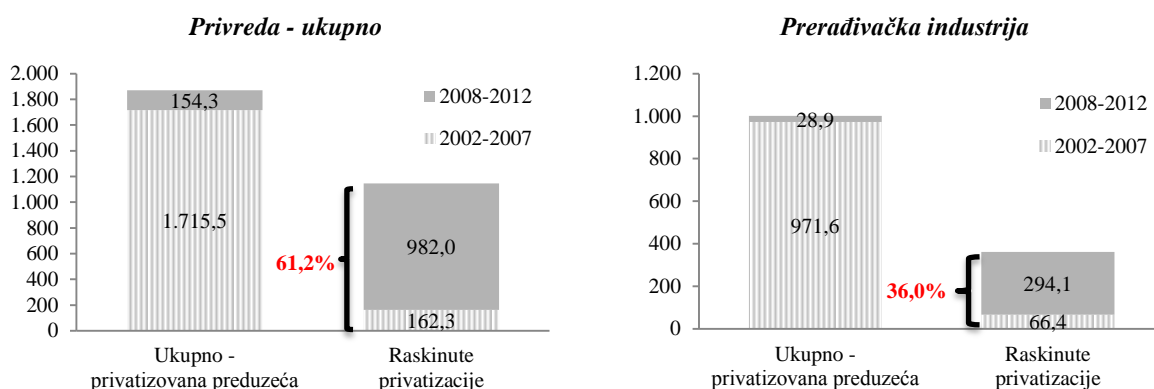
Graf. 18. Broj preduzeća (raskinute privatizacije)

Graf. 19. Broj zaposlenih (raskinute privatizacije)

Graf. 20. Prodajna cena, u mil. EUR (raskinute privatizacije)

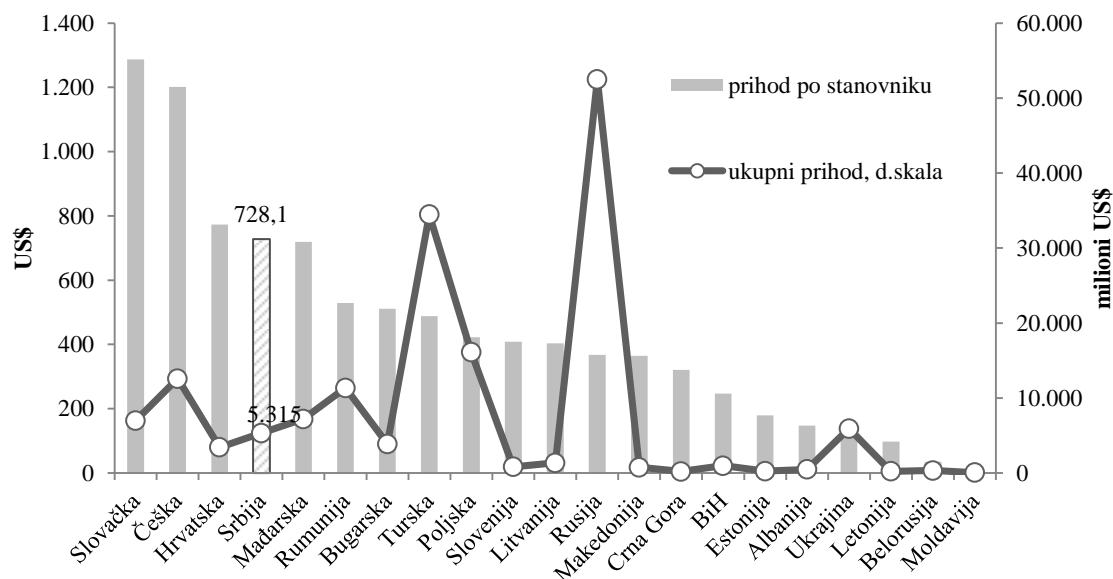

Izvor: kalkulacija autora na osnovu podataka Agencije za privatizaciju

S druge strane, kalkulacija čije rezultate predstavljamo u nastavku potvrđuje da ukupno realizovani prihod od prodaje preduzeća ni u kom slučaju nije mali, te da se prema tome primenjeni koncept privatizacije od 2001. može pozitivno oceniti. Među evropskim zemljama

u tranziciji do početka ekonomske krize od Srbije su veći priliv od privatizacije zabeležile jedino Slovačka, Češka i Hrvatska. Istina, najveći broj posmatranih zemalja je u ovom periodu privatizaciju privodio kraju, za razliku od Srbije koja ju je tek započinjala.

Graf. 21. Privatizacioni prihodi* u evropskim zemljama u tranziciji, period 2002-2008.

Napomena: *analiza ne obuhvata mala preduzeća

Izvor: kalkulacija autora na osnovu: Privatizationbarometer database, KPMG.

2.5. Kritične tačke dosadašnjeg toka privatizacije

U nastavku ćemo se osvrnuti na neke kritične tačke dosadašnje privatizacije bez čijeg adekvatnog rešavanja nije moguće kompletirati pomenuti proces. To su, pre svega, pitanja: denacionalizacije, besplatne podele akcija građanima, privatizacije građevinskog i poljoprivrednog zemljišta, ali i sve glasnijih zahteva za revizijom celog procesa, pa čak i ponovnim podržavljenjem⁵⁵.

A. Restitucija

Restitucija osim što ispravlja višedecenijsku nepravdu koju je država učinila prema svojim građanima, pre svega, predstavlja jednu od ključnih sistemskih promena. Bez nje nema raskida sa ranijim „totalitarnim“ sistemom, što se može videti i iz izveštaja Evropske komisije

⁵⁵ Nikolić, I. (2011). *Neka otvorena pitanja dosadašnjeg toka privatizacije*, Industrija, god. XXXIX, br. 3, Ekonomski institut, Beograd, str. 99-107.

koja restituciju ubraja među deset glavnih uslova za brži napredak Srbije ka članstvu u Evropskoj uniji⁵⁶.

Zakon o privatizaciji iz 2001. je nužno morao da se odredi prema ideji restitucije/denacionalizacije, jer je jedan deo imovine koja se privatizuje nekada bio u privatnom vlasništvu i kasnije nacionalizovan, a nije pošteno da država prodaje ono što bi trebalo da vrati bivšim vlasnicima. Pod restitucijom smatramo povraćaj vlasništva ili prava koja su u prošlosti neopravdano oduzeta određenom licu, grupi građana ili čitavoj klasi ili etničkoj grupi. Razlikujemo naturalnu i finansijsku restituciju, odnosno različite modalitete njihovog kombinovanja. Problem je pragmatično prevaziđen tako što je odlučeno da se od svake prodaje 5% prihoda izdvoji za buduće naknade za nacionalizovanu imovinu. Time je potraživanje bivših vlasnika implicitno priznato, ali sam zakon o privatizaciji nije prejudicirao rešenja iz budućeg 'opšteg' zakona o denacionalizaciji, iako je, očigledno nametnuo finansijsku kompenzaciju kao jedinu alternativu nekadašnjim vlasnicima privredne imovine koja se prodavala.

Treba podsetiti da su se prve ideje o denacionalizaciju pojavile još 1990. godine, tj. od početka reformi i napuštanja socijalističke ideje o monopolu društvene svojine, a da je na krilima obećanja da će se država ozbiljnije uhvatiti u koštac sa ovim problemom i DOS (Demokratska opozicija Srbije) došao na vlast 2000. godine. Međutim, 'zauzetost' drugim reformskim poslovima, spoznaja tehničke kompleksnosti denacionalizacije, ali i slabe zainteresovanosti većine biračkog tela za ovu temu, učinili su da je malo šta urađeno sledećih godina⁵⁷. Sada već davne 1991. i 1992. prvo je izvršena denacionalizacija fizičkim povraćajem nekoliko kategorija zemljišta. Najpre, oduzetog 1953. godine zbog prekoračenja tada propisanog zemljišnog maksimuma od 10 hektara, zatim zemljišta oduzetog zbog neizvršavanja obaveza kod otkupa, kao i utrine i pašnjake oduzete selima. Procenjuje se da je tada vraćeno oko 150 hiljada hektara. Tek 2006. usvajanjem posebnog zakona vraćena je i imovina crkvama i verskim zajednicama. Potonji, uprkos činjenici da mnoge verske zajednice nisu bile zadovoljne njegovom primenom, generisao je diskriminaciju drugih korisnika denacionalizacije, onih po 'opštem' zakonu, a što bi se teško moglo nazvati pravednim, te je već u julu 2008. podneta inicijativa za ocenu ustavnosti ovog zakona.

⁵⁶ Preuzeto iz: *Izveštaj o napretku Srbije za 2010. godinu*, radni dokument osoblja Evropske komisije, Brisel.

⁵⁷ Vidi detaljnije u: *Reforme u Srbiji – dostignuća i izazovi* (2008), redaktor: Mijatović, B. CLDS, Beograd, str. 108.

U Srbiji je do kraja 2010. godine sačinjeno čak 13 verzija nacrtu zakona o restituciji, ali ni jedna nije stigla na usvajanje. Pre Srbije to su davno uradile Češka, Slovačka, Mađarska i Slovenija, i to do 1993. godine. Dakle, zemlje koje su među prvima iz nekadašnjeg socijalističkog bloka primljene u EU. Taj posao su takođe obavile i Bugarska, Rumunija, Hrvatska, BiH, čak i Albanija, koja je to uradila poslednja (tokom 2006. godine). Prema zakonima mnogih zemalja, restitucija je obavezna, ali se u nekim zemljama veoma teško ostvaruje.

Konačno, u septembru 2011. i Narodna skupština Republike Srbije usvaja dugo očekivani i najavljivani Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju⁵⁸, koji je uredio uslove, način i postupak vraćanja oduzete imovine i obeštećenja za oduzetu imovinu, koja je na teritoriji Republike Srbije primenom propisa o agrarnoj reformi, nacionalizaciji, sekvestraciji, kao i drugih propisa, na osnovu akata o podržavljenju, posle 9. marta 1945. godine oduzeta od fizičkih i određenih pravnih lica i prenesena u opštenarodnu, državnu, društvenu ili zadružnu svojinu.

Međutim, utisak je da je, iako se na njega dugo čekalo, Zakon nedorađen i da će njegova primena doneti brojne probleme u praksi. Pitanje koje se postavlja je da li se iza donošenja manjkavih propisa, krije možda namera odugovlačenja postupaka i osporavanja prava pojedinaca u konkretnim slučajevima, prostim komplikovanjem postupka i prevaljivanjem odgovornosti na organe koji postupke sprovode.

Bitan motiv tiče se finansija.

U Srbiji je zasada jedino izvesno da građani koji potražuju nacionalizovanu imovinu neće moći da računaju da će kroz "novčanu satisfakciju" dobiti realnu vrednost izgubljenog, već mnogo manje. Po odredbama Zakona, ukupno obeštećenje po svim osnovama oduzete imovine jednog bivšeg vlasnika ne može preći pola miliona evra, s tim da će se ukupno obeštećenje izvršiti putem emisije državnih obveznica, u iznosu ne većem od dve milijarde evra, ali tako da to „ne sme da ugrozi makroekonomsku stabilnost i privredni rast Republike Srbije!!!“. Pored toga, isplata će se vršiti u ratama; počinje 2015. i trajaće narednih petnaest godina. Naglašavamo da se krajem 2010. u Direkciji za imovinu nalazilo preko 140 hiljada zahteva za povraćaj imovine, po kojima su građani potraživali oko 220 milijardi evra⁵⁹.

⁵⁸ Objavljen u "Sl. glasniku RS", br. 72/2011 od 28. septembra 2011. godine.

⁵⁹ Evidencija Agencije za restituciju Republike Srbije.

B. Besplatna podela akcija

Sredinom 2007. godine stručnu javnost u Srbiji je rasrdio još jedan hir političkih moćnika koji se sastojao u lansiranju dodatne runde besplatne raspodele kapitala koji je još ostao u državnom vlasništvu. Ideja besplatne raspodele kapitala okvalifikovana je kao suprotna temeljnim i elementarnim ekonomskim načelima, koja podrazumevaju da ograničena i produktivna sredstva treba da imaju pozitivnu cenu (Madžar, LJ, 2008).

Naime, krajem decembra 2007. Narodna skupština Republike Srbije donosi Zakon o pravu na besplatne akcije⁶⁰ svim punoletnim građanima državljanima Srbije koji nisu na bilo koji način ostvarili pravo na akcije bez naknade u skladu sa prethodnim Zakonom o svojinskoj transformaciji (iz 1997. godine) ili važećim Zakonom o privatizaciji (iz 2001. godine). Na taj način građani stižu pravo na podelu akcija bez naknade u iznosu od 15% ukupnog broja akcija državnih preduzeća. Pri tome, zaposleni i bivši zaposleni u državnim preduzećima pre sprovedene privatizacije dobijaju pravo na prenos bez naknade akcija preduzeća u visini od 200 evra po punoj godini radnog staža, izuzev zaposlenih u Akcionarskom društvu „Galenika“ i Javnom preduzeću „JAT Airways“, koji imaju pravo na prenos bez naknade akcija tih preduzeća u iznosu do 15% kapitala koji se privatizuje, pre sprovedenog postupka privatizacije.

Međutim, umesto da se počaste sa obećanih 1.000 evra, ukupna vrednost državnog kapitala sredinom 2010. jedva da bi dostigla petinu ove sume; od toga na Badnji dan 2010. građani su dobili akcija u vrednosti od 1.700 dinara iz Privatizacionog registra i 5 akcija Naftne industrije Srbije (NIS) koje su u tom trenutku vredele 500 dinara po akciji⁶¹.

Pored opštih ekonomskih razloga protiv besplatne podele akcija (među kojima posebno ističemo neefikasan način odabiranja vlasnika i pretnju makroekonomskoj stabilnosti usled brze prodaje akcija i preusmeravanju po tom osnovu dobijenog novca u potrošnju čime se konfliktno deluje na rast inflacije i širenje spoljnotrgovinskog deficita), ne smeju se izostaviti ni negativni efekti po javne finansije.

Sa tog stanovišta, neopravdano je da država, koja ima već ionako veliko breme javnog duga, a uskoro i nove obaveze po osnovu restitucije i direktnih i indirektnih kredita za izgradnju infrastrukture besplatno deli sopstvene akcije. Nije, dakle, prihvatljivo da država na jednoj

⁶⁰ „Sl. glasnik RS“, br. 123/2007 i 30/2010.

⁶¹ Nikolić, I. (2011). *Neka otvorena pitanja dosadašnjeg toka privatizacije*, (originalni naučni članak), Industrija, god. XXXIX, br. 3, Ekonomski institut, Beograd, str. 99-107.

strani deli besplatno sopstvenu imovinu, a na drugoj strani se zadužuje u evrima, po kamatnoj stopi od 6-8% (s tim da ništa nije povoljnije ni zaduživanje u dinarima budući da je kamatna stopa na trezorske zapise već u drugom delu 2010. godine zašla u dvocifrenu zonu). Treći razlog koji ne ide u prilog ovom zakonskom rešenju je formalnog karaktera i tiče se korupcije. Naime, građani tj. imaoци prava na besplatne akcije ne dobijaju akcije u određenim javnim preduzećima, nego dobijaju akcije Akcionarskog fonda i samo preko Fonda mogu da ostvaruju svoja prava, koja su zakonom veoma ograničena. Akcionarski fond se osniva kao *sui generis* pravno lice. Ono nije ni investicioni fond, ni brokerska kuća, ni privredno akcionarsko društvo, mada je od svega navedenog po malo. Akcionarski fond ima veliku imovinu, brojna ovlašćenja, ali je bez ikakve kontrole i odgovornosti. Krajnja posledica Zakona⁶² biće nemogućnost uvrđivanja tržišne cene akcija javnih preduzeća, čime se stvara širok prostor za korupciju prilikom njihove prodaje⁶³.

C. Privatizacija građevinskog zemljišta

Otvoreno pitanje, koje se prirodno nadovezuje na problem restitucije, svakako je privatizacija građevinskog zemljišta.

Sve do kraja 2009. godine pravo korišćenja zemljišta figurirao je kao jedan od najbitnih motiva privatizacije preduzeća na atraktivnim lokacijama u Srbiji. Fabrike i preduzeća su se kupovali, ne da bi se u njima nastavila proizvodnja ili osnovna delatnost, već da bi investitori atraktivnu lokaciju pretvorili u građevinsko zemljište koje ima daleko veću tržišnu vrednost od samog preduzeća. Očigledno prepoznajući problem (mada, posle bezmalo osam godina od donošenja Zakona o privatizaciji) država u septembru 2009. donosi Zakon o planiranju i izgradnji, kojim vlasnicima daje priliku da po fer vrednosti plate zemljište ukoliko se dokaže da su ga za mnogo manje novca platili u procesu privatizacije⁶⁴. Na ovaj način je u Srbiji po prvi put posle 1958. godine predviđena mogućnost privatne svojine na gradskom građevinskom zemljištu.

Pravo korišćenja na građevinskom zemljištu u javnoj svojini, čiji su nosioci privredna društva i druga pravna lica na koje su se primenjivale odredbe zakona kojima se uređuje privatizacija,

⁶² Detaljnije o ovome v. *Izmene zakona o pravu na besplatne akcije*, radni dokument Saveta za borbu protiv korupcije, Vlada Republike Srbije, Beograd, str. 3;

⁶³ Građanima će se, u cilju besplatne prodaje, u Centralni registar hartija od vrednosti poslednji put preneti akcije Telekomu početkom maja 2012. godine, neposredno pred republičke izbore. Međutim, oni ni do kraja prvog tromesečja 2013. neće dobiti pravo da trguju ovim akcijama. S druge strane, niko ne zna kada će i da li će biti podeljene akcije EPS-a.

⁶⁴ „Službeni glasnik RS“, br. 72/2009 i 81/2009.

stečajni i izvršni postupak, kao i njihovi pravni sledbenici, tako se moglo konvertovati u pravo svojine, uz naknadu tržišne vrednosti tog zemljišta u momentu konverzije prava. Ona se umanjuje za troškove pribavljanja prava korišćenja na tom građevinskom zemljištu, po osnovu isplate kupoprodajne cene kapitala, odnosno imovine nosioca prava korišćenja, sa obračunatom revalorizacijom od dana uplate kupoprodajne cene do momenta uplate po ovom osnovu, za to određeno građevinsko zemljište.

Prosto rečeno, pošto je svojina nad zemljištem uslov za izdavanje lokacijske i građevinske dozvole, vlasnici preduzeća koji žele da grade poslovna i stambena zdanja na parcelama gde su fabričke hale i proizvodna postrojenja moraju da plate konverziju. Vlasnik preduzeća je sada morao da plati tržišnu vrednost zemljišta umanjenu za ukupnu cenu kapitala isplaćenu u postupku privatizacije. Agencija za privatizaciju i Uprava prihoda je procenjivala koliko je prilikom kupovine preduzeća plaćeno za zemljište i razlika bi se plaćala u vidu konverzije.

Nesumnjivo da je potreba za ovakvim zakonom bila ogromna kako zbog prethodno opisanih problema, koji su umanjili put efekat spovedenog procesa privatizacije, tako i zbog privlačenja budućih stranih, s obzirom na to da raniji zakon nije bio primenljiv na mnogobrojne situacije u kojima se oni mogu naći. Ukidanje anahronog i prevaziđenog prava korišćenja kao relikta socijalizma najpre je odlično ocenjeno, da bi se već posle godinu dana od primene zakona javili predlozi za njegovim ukidanjem. Pozitivni efekti izostaju, a najveću štetu će pretrpeti građevinska industrija koja je tokom 2010. gotovo zamrla, a uz nju i budžet koji je uskraćen za prilive po tom osnovu.

Ključna prepreka sprovodivosti Zakona u praksi je vezana baš za primenu odredaba o konverziji prava korišćenja u pravo svojine. Nepotpunost propisa koji regulišu konverziju prava korišćenja u pravo svojine, neupućenost javnog registra nepokretnosti u postupak konverzije i nespремnost državnih službenika koji sprovode konverziju da tumače pravila predviđena Zakonom i Uredbom, učinila je konverziju postupkom koji je izuzetno teško sprovodiv. Javni registri nepokretnosti, kao nadležni za sprovođenje postupka konverzije, jednostavno su izbegavali da se upuste u tumačenje zakonskih odredbi koje regulišu konverziju iz straha da ne naprave grešku i ustanove pravo privatne svojine na zemljištu koje je do trenutka konverzije bilo u državnoj svojini.

Pokušaj da se preko uredbe, kojom su propisani kriteriju i merila za utvrđivanje naknade za konverziju, ubrza i sam postupak konverzije nije urodio plodom, jer je, kao i Zakon, i Uredba ostavila pravne praznine i mogućnosti različitog tumačenja. Primera radi, ostalo je otvoreno pitanje visine nabavne vrednosti zemljišta u slučaju sticanja kontrolnog udela u društvenom

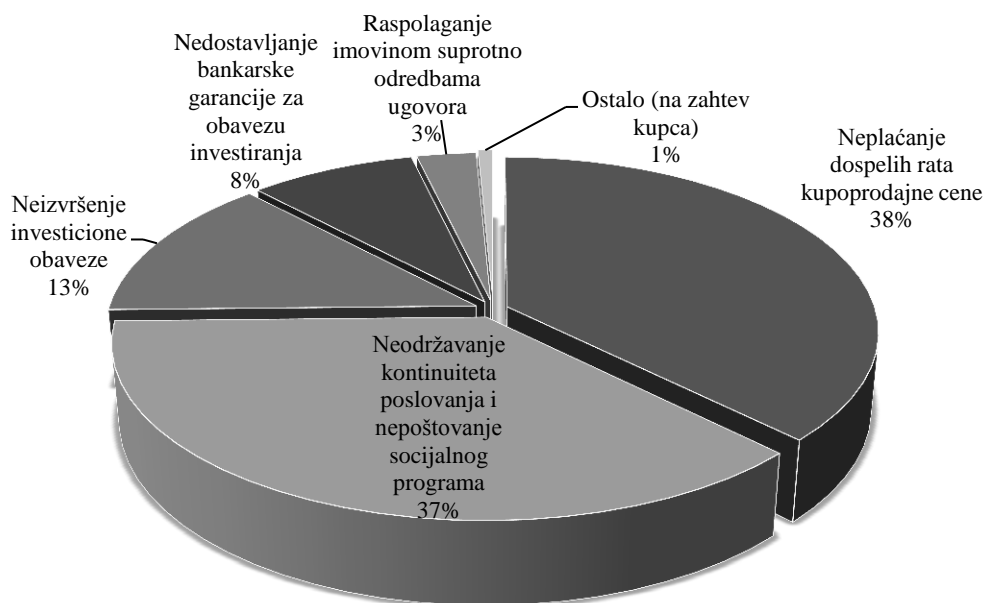
preduzeću dokapitalizacijom ili kupovinom većinskog paketa akcija, kao i pitanje sankcije u slučaju da se konverzija ne sprovede u roku određenom Zakonom. S druge strane, donošenje Uredbe je izazvalo i reakciju dela javnosti koja je zainteresovana za restituciju nacionalizovanog zemljišta, a bilo je i naznaka da će pojedine odredbe Uredbe biti predmet ocene ustavnosti i zakonitosti pred Ustavnim sudom Srbije, što bi dodatno otežalo i ograničilo njenu primenu.

D. Revizija privatizacije vs. podržavljenje

Do kraja 2011. godine, okvirno uzevši, dve petine privatizacija u Srbije je poništeno, a svaka druga privatizacija u prerađivačkoj industriji. Posebno želimo da istaknemo da je u periodu od 2008. do kraja 2011. privatizovano 39 preduzeća iz prerađivačke industrije sa ukupno 7.426 zaposlenih. Istovremeno, raskinuto je 98 kupoprodajnih ugovora, a u ovim preduzećima je bilo zaposleno 28.444 radnika⁶⁵.

Najbitniji razlozi raskida kupoprodajnih ugovora dati su na narednoj slici.

Graf. 22. Glavni razlozi raskidanja privatizacionih ugovora u Srbiji, period 2002-2012.

Izvor: Agencija za privatizaciju Republike Srbije; kalkulacija autora

Kod drastičnih slučajeva zloupotreba Agencija za privatizaciju je podnela i krivične prijave. Kontrole su pokazale da su novi vlasnici često posezali za “isisavanjem kapitala” kupljenih

⁶⁵ Kalkulacija autora na osnovu podataka Agencije za privatizaciju.

preduzeća, najčešće na dva načina. Prvi je stavljanjem hipoteke na imovinu kupljenog preduzeća, a korišćenjem para za potrebe neke druge firme u vlasništvu istog kupca, a drugi način je prodaja imovine kupljenog preduzeća bez saglasnosti Agencije za privatizaciju.

S tim u vezi javljaju se sve glasnjiji zahtevi za revizijom privatizacije.

Treba imati u vidu da je osećaj nezadovoljstva privatizacijom karakterističan za sve zemlje u tranziciji. Anketiranje 28 hiljada osoba iz 28 post-komunističkih zemalja 2006. godine, sprovedeno u okviru projekta Svetske banke i EBRD-a „Life in Transition Survey“, pokazalo je da bi revizija privatizacije imala široku podršku javnosti. Rezultati pokazuju da više od 50 posto populacije i čak 80 posto odgovornih podržava neku formu revizije privatizacije od dodatnog oporezivanja novih vlasnika, do čak potpune eksproprijacije i re-nacionalizacije njihove imovine. Uprkos tome, samo se jedna trećina anketiranih zalaže da re-nacionalizovana imovina ostane u državnom rukama, odnosno polovina onih koji su za reviziju privatizacije i dalje naglašava da bi konačan ishod oduzete imovine morao da bude privatna svojina⁶⁶. Rezultati dobijaju posebnu težinu imajući u vidu godinu u kojoj se odvijalo istraživanje, premda bi broj nezadovoljnih upravo zbog svetske ekonomske krize koja je eskalirala u drugoj polovini 2008. u tom periodu bio daleko veći.

U Srbiji je od 2010. godine u javnim nastupima političara bilo vrlo „oportuno“ ponavljati da je došlo vreme da se državi oduže upravo oni koji su od nje tokom privatizacije imali najviše koristi – tako što će, primera radi, jedan deo svog bogatstva investirati u kapitalne projekte od opšte-društvenog interesa. Išlo se u prošlost, pozivalo na našu kulturu i tradiciju dobročinstva i zadužbinarstva, ali bezuspešno.

Naravno, više je činilaca koji potpaljuju odijum javnosti prema novim vlasnicima. Neki su objektivnog karaktera, poput svetske ekonomske krize. Tu je i sam model privatizacije, koji je, oslanjajući se dominantno na prodaju, jednostavno odvojio “istorijski” ukorenjen osećaj vlasništva zaposlenih od upravljačke funkcije u preduzeću.

S druge strane, deo krivice snose i sami vlasnici. Naime, u današnje vreme, firme bez obzira na njihovu veličinu ili tržište moraju zaraditi i postići naklonost društva kako bi opstale u poslovanju. Ovaj pristup, koji je trebalo da postane imperativ upravo novim vlasnicima, nedovoljno je iskorišćen.

⁶⁶ Denisova, I. et al. (2010). *Everyone hates privatization, but why? Survey evidence from 28 post-communist countries*, WP No 143, CEFIR, p.32.

Koncept korporativne društvene odgovornosti u Srbiji je uglavnom shvaćen kao marketinški alat, koji je u izuzetnim slučajevima (i to, po pravilu, kod multinacionalnih kompanija) obuhvatao i značajnije dobrotvorene aktivnosti. Međutim, u konceptu i poimanju korporativne društvene odgovornosti izostale su teme poput podizanja kvaliteta i uslova rada, prava i standarda zaposlenih, stručnog usavršavanja, te odnosa i saradnje sa potrošačima, dobavljačima, sindikatima i slično.

II ANALIZA PERFORMANSI REALNOG SEKTORA U SRBIJI OD 2002.
DO 2007. GODINE

1. Metodološke napomene

Analiza performansi realnog sektora u Srbiji od 2002. do 2007. godine je rađena na osnovu prethodne zbirne obrade podataka iz finansijskih izveštaja pravnih lica. Praćenjem bruto dodate vrednosti i njene dinamike po svojinskim oblicima i veličini preduzeća analiziraćemo uticaj pomenutih segmenata na privredni rast, produktivnost, zaposlenost i troškove rada. To će dati sliku poslovnog uspeha i konkurentnosti ekonomskih subjekata na određenom nivou delatnosti, i pružiti uvid u razvoj poslovanja na nacionalnom nivou. Postizanje ovog cilja traži uporedno izvođenje dve grupe pokazatelja: u prvu grupu spadaju bruto dodata vrednost, produktivnost i troškovi rada, dok drugoj grupi pripadaju određeni indikatori rentabiliteta.

1.1. Definicije

Ključni pokazatelj koji pratimo kroz vreme je **bruto dodata vrednost (VA⁶⁷)**

Dobija se (po proizvodnom metodu obračuna bruto domaćeg proizvoda) kao razlika između ukupnog autputa (vrednosti svih aktivnosti pravnih lica) u osnovnim cenama i međufazne potrošnje, vrednovane u tržišnim cenama⁶⁸. Bruto dodata vrednost predstavlja veličinu doprinosa svakog individualnog preduzeća, oblasti ili sektora generisanju bruto domaćeg proizvoda.

Na narednoj ilustraciji je dat prikaz sastavnih elemenata ukupnog autputa i međufazne potrošnje te je sada jasno da *VA* jednostavno izračunavamo kada od bruto marže oduzmemo iznos premija i subvencija i troškova eksploatacije koji su umanjeni za troškove zarada, troškove amortizacije, troškove poreza i doprinosa i troškove rezervisanja. Ovako umanjeni troškovi eksploatacije predstavljaju zbir troškova ostalog materijala, troškova goriva i energije (najveća stavka), troškova proizvodnih usluga i nematerijalnih troškova.

$$\underbrace{VA_{it}}_{\text{Bruto dodata vrednost}} = \underbrace{(GM_{it} - PS_{it})}_{\text{Vrednost ukupnog autputa}} - \underbrace{[Ce_{it} - (Cw_{it} + Cd_{it} + Ct_{it} + Cr_{it})]}_{\text{Međufazna potrošnja}}$$

⁶⁷ Akronim eng. reči *value added*.

⁶⁸ Tržišne cene jesu osnova za vrednovanje proizvodnje i nabavke dobara i usluga u nacionalnim računima. Međutim, u Sistemu nacionalnih računa postoji više vrsta tržišnih cena, budući da se razlikuje iznos koji kupac plaća, a proizvođač (prodavac) prima. Proizvodnja se iskazuje u *osnovnim cenama* tj. kao iznos koji proizvođač prima od kupca za jedinicu proizvedenog dobra ili usluge umanjeno za sve poreze na proizvode i uvećano za subvencije. Ona je jednaka sumi troškova upotrebljenih dobara, usluga i faktora proizvodnje po jedinici proizvedenog dobra ili usluge, uključujući i profit. Isključeni su svi transportni troškovi koje proizvođač posebno zaračunava. *Proizvođačka cena* sadrži poreze na proizvode (uključujući i neodbitni porez na dodatu vrednost) koje plaća proizvođač umanjene za subvencije. Cene po kojima se vrednuje nabavka jesu *nabavne (kupovne)* – iznos koji kupac plaća, a koji uključuje sve poreze minus subvencije na proizvode (osim odbitnog PDV-a), kao i transportne troškove koje kupac posebno plaća za isporuku robe na određeno mesto i u određenom roku.

gde je za sektor, odnosno oblast proizvodnje i u periodu t :

GM - bruto marža;

PS - premije i subvencije;

Ce - troškovi eksploatacije;

Cw - troškovi zarada;

Cd - troškovi amortizacije;

Ct - troškovi poreza i doprinosa;

Cr - troškovi rezervisanja;

Bruto marža (tj. bruto poslovni rezultat) jednaka je razlici između poslovnih prihoda (R) i direktnih rashoda (CGS).

$$GM_{it} = R_{it} - CGS_{it}$$

U poslovne prihode ulaze prihodi od prodaje robe i usluga na domaćem tržištu i u izvozu, prihodi od premija i subvencija, prirast vrednosti zaliha učinaka i ostali poslovni prihodi, dok su direktni rashodi zbir nabavne vrednosti prodate robe i troškova materijala za izradu.

S obzirom na to da su neke oblasti i sektori u posmatranom periodu dobijali različite oblike stalne ili povremene finansijske pomoći od države njihove performanse su iskazivane i prema ukupnoj bruto domaćoj vrednosti i VA umanjenoj za iznos subvencija.

Produktivnost rada predstavlja odnos rezultata proizvodnje i broja radnika. Može biti izražena vrednosno (ekonomska produktivnost) ili količinski (fizička produktivnost). Usled heterogenosti autputa bolje je produktivnost izražavati u vrednosnim jedinicama. U našem slučaju produktivnost rada je dobijena kao odnos VA i broja zaposlenih (L) i tada označava dinarski iznos VA koji prosečno generiše svaki zaposleni u posmatranom sektoru i datom vremenskom periodu. Osim toga, produktivnost je često data i u obliku koeficijenta:

$$PROD_{it} = \frac{VA_{it}}{VA_{it-1}} / \frac{L_{it}}{L_{it-1}}$$

Jedinične troškove rada definišemo kao količnik isplaćene mase plata ($w_{it}L_{it}$) i VA u sektoru, tj. oblasti proizvodnje i u periodu t .

$$TR_{it} = \frac{w_{it}}{PROD_{it}} = \frac{w_{it}L_{it}}{VA_{it}}$$

Za produktivnost rada i jedinične troškove rada očekujemo da će imati pozitivan predznak (sporadično će se javljati i oblasti proizvodnje koje su u posmatranom periodu generisale

negativnu novostvorenu vrednost), pri čemu bi kriterijum uspešnosti označavao porast produktivnosti rada i/ili smanjivanje jediničnih troškova rada.

Opisana zakonitost na prvi pogled deluje vrlo ubedljivo. Uprkos tome, u specifičnim okolnostima empirijski dokazi ne samo da dovode u sumnju ovakva očekivanja već ih čini se i ubedljivo opovrgavaju. Posebno je to slučaj sa očekivanom negativnom korelacijom jediničnih troškova rada i autputa. Naime, autor Kaldor je još sedamdesetih godina prošlog veka, za pojedine zemalje u posleratnom periodu, utvrdio snažnu protivurečnost njihovog istovremenog gubitka cenovne konkurentnosti (putem porasta jediničnih troškova rada) i tržišne ekspanzije. Verovanje da se niskim nominalnim zaradama i rastom produktivnosti (koju stvara redukcija zaposlenosti) može obnoviti konkurentnost, te i sam ekonomski rast je „slepo“ i nema jakih empirijskih dokaza. Po njemu ekonomski rast opredeljuje izvoz, koji je, pak, funkcija svetske tražnje i međunarodne konkurentnosti samog izvoza. Interesantno je da su empirijski dokazi vrlo brzo demantovali i Kaldora, jer je utvrđeno da je izvoz najbrže rastao u zemljama koje su imale veoma brz rast jediničnih troškova rada⁶⁹.

Za sve segregacije preduzeća (videti tačku 1.3 u ovom poglavlju) raspoloživi su i podaci o: (a) poslovnom dobitku/gubitku, (b) dobitku/gubitku iz redovnog poslovanja, (c) neto dobitku/gubitku, kada u račun uključujemo i ostale prihode i rashode, porez na dobit i drugo; odnosno (d) bruto marži u apsolutnom iznosu koja je prethodno već definisana kao element obračuna bruto dodate vrednosti. Na osnovu ovih indikatora izvode se i neki relativni pokazatelji profitabilnosti, tj. rentabiliteta za nivo sektora i oblasti. Na taj način ćemo imati i podatke o stopi bruto marže, stopi poslovnog dobitka/gubitka, stopi dobiti/gubitka iz redovnog poslovanja i stopi neto dobitka/gubitka. Time ćemo obezbediti i mogućnost njihovog adekvantnog vremenskog poređenja. Oni će, naravno, biti dati u procentima.

Podsećamo da rentabilnost izražava efektivnost korišćenja (zarađivačku moć) imovine (uloženog kapitala). Stoga su ovi indikatori veoma bitni, jer se stepen zarađivačke moći smatra izrazom sposobnosti preduzeća da generiše novu vrednost, koja je cilj finansijskog upravljanja.

⁶⁹ Više o tzv. Kaldovorov paradoksu pogledati: Felipe, J. and U. Kumar (2011). *Unit Labour Costs in the Eurozone: The Competitiveness Debate Again*, Working Paper 651, Levy Economics Institute of Bard College, New York, p.32.

1.2. Obuhvat

Analizom će biti obuhvaćena sva privredna društva nefinanijskog poslovnog sektora ekonomije Srbije, koja su predala finansijske izveštaje u periodu od 2002. do 2007. a koja se nalaze u registru Republičkog zavoda za statistiku (RZS). Period nakon toga je izostavljen, jer se privreda već od sredine 2008. godine suočava sa finansijskom krizom i posledično recesijom što bi značajno otežalo ili pak onemogućilo ocenu uspostavljenih tendencija u posmatranom periodu. Strukturni lom koji je otpočeo 2008. ima trajno dejstvo na kretanje vremenske serije te bi prognoziranje budućeg kretanje vremenske serije u tom slučaju bilo i nepouzđano.

Broj privrednih društava i zadruga koji su predali finansijske izveštaje kreće se od 66.878 u 2002. preko 75.477 i 75.430 u 2004. i 2005, respektivno, do 84.109 u 2007. godini. Činjenica je da je njihov stvarni broj nešto niži, jer je jedan deo finansijskih izveštaja neispravan, što je onemogućilo obradu. Neobrađeni finansijski izveštaji su sadržali računsku i logičku neispravnost i/ili neki formalni nedostatak.

Uz to, postoje i privredna društva koja nisu predala finansijske izveštaje Agenciji za privredne registre (APR), iako su, po zakonu, to bila u obavezi da učine. Njihov broj u proseku iz godine u godinu osciluje oko 13 hiljada. Minimum od 7.883 je zabeležen 2004. godine, a maksimum godinu dana kasnije i to 16.524⁷⁰.

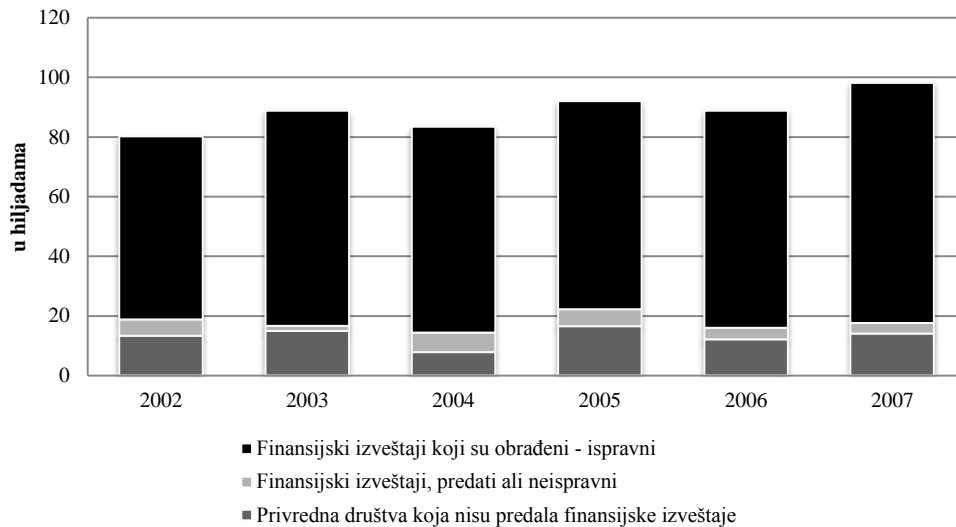
Naglašavamo da je veličina i stvarni ekonomski kapacitet zadružnog sektora u okviru realnog dela ekonomije (posebno industriji) jako mali. Pri tome, kod zadružnog sektora postoje i nejasni kriterijumi svojinske pripadnosti, što su bitni razlozi zašto zadružni sektor nije tretiran analizom.

Ispravnost ove odluke je dokaziva na podacima iz 2007. kada jsue poslovale 2.363 zadruga, odnosno 2,8% od ukupnog broja privrednih društava i zadruga i u njima je bilo zaposleno 10.835 radnika. Većina zaposlenih (79,1%) radila je u zemljoradničkim zadrugama. Očekivano, najveći broj zadruga je poslovaio u sektoru poljoprivrede, lova, šumarstva i vodoprivrede (1.407 ili 59,5%), sektoru aktivnosti u vezi sa nekretninama (476 ili 20,2%), a po veličini 97,8% čine male zadruga. U ukupnim prihodima i rashodima svih privrednih

⁷⁰ Kalkulacija autora na bazi podataka RZS. Takođe pogledati: Nikolić I. i Kovačević M. (2010). *Kratak osvrt na strukturne indikatore poslovanja preduzeća u Srbiji od 2002. do 2007. godine sa posebnim fokusom na privatizovana preduzeća*, str. 97-113, zbornik sa savetovanja Kraj privatizacije, posledice po ekonomski razvoj i nezaposlenost u Srbiji, Institut ekonomskih nauka, Beograd

društava učestvuju sa manje od jedan odsto, u ukupnim sredstvima učestvuju sa 0,8%, a u 2007. godinu su iskazale i negativan neto dobitak.

Graf. 23. Broj privrednih društava i zadruga u Republici Srbiji
(period 2002-2007.)

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Udeo bruto dodate vrednosti zadružnog sektora u ukupnoj VA svih privrednih društava je iznosio samo 0,27%. S druge strane, bruto poslovni višak ukupnog zadružnog sektora bio je negativan (blizu 200 miliona dinara), što znači da je vrednost VA nedovoljna da pokrije naknade zaposlenima i neto poreze na proizvodnju. Udeo zadruga iz sektora industrije u ukupnom broju zadruga u Srbiji je zanemarljiv, jer udeo njihove VA u ukupnoj VA zadružnog sektora iznosi jedva 2,5%.

1.3. Segregacija preduzeća

Privredna društva, za potrebe ove analize, delimo u više skupova, odnosno podskupova. Osnovni kriterijumi za njihovo razvrstavanje su:

A. Prema svojini na:

- državna,
- društvena,
- mešovita i
- privatna privredna društva.

Segregacija privatnih preduzeća dopunjena je izdvajanjem (prema spisku Agencije za privatizaciju) preduzeća privatizovanih u periodu 2002-2007. odnosno njihovog ostatka koga čine novonastala privatna preduzeća, kao i privredna društva koja su

privatizovana pre 2002. godine (u skladu sa ranije važećim zakonima o privatizaciji). S druge strane, u okviru privatnih preduzeća posmatraće se i ona sa pretežnim udelom stranog kapitala u ukupnoj vrednosti kapitala posmatrane oblasti, tj. dvocifrene klasifikacije delatnosti. Ovaj podatak je dobijen kao: udeo zbira stranog kapitala u akcijskom kapitalu (aop 624), udelima d.o.o. (aop 626) i ulozima članova ortačkog i komanditnog društva (aop 628) u ukupnoj vrednosti kapitala (aop 633).

B. Prema veličini

Razvrstavanje privrednih društava prema veličini je izvršeno u odnosu na broj zaposlenih radnika. Velika privredna društva imaju preko 251 zaposlenih, srednja od 51 do 250 zaposlenih, a mala do 50 zaposlenih. Svesni smo da interpretacija indikatora veličine *grosso modo*, uprkos egzaktnom kriterijumu broja zaposlenih nosi i određenu dozu nepreciznosti budući da ne uvažava specifičnosti pojedinih sektora i oblasti.

C. Prema delatnosti

Prethodne dva kriterijuma segregacije koriste se i kod razvrstavanja privrednih društava prema delatnosti koju obavljaju. U tom slučaju upotrebljena je klasifikacija delatnosti (KD) iz 1996⁷¹. i to na nivou sektora, oblasti i grane. Posebna pažnja poklonjena je: Industriji i rudarstvu, ukupno i njenim sektorima: (i) Vađenju ruda i kamena; (ii) Prerađivačkoj industriji i (iii) Prizvodnji električne energije, gasa i vode. U okviru prerađivačke industrije detaljno se bavimo posmatranjem svih njenih oblasti, počev od: proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića, proizvodnje tekstilnih prediva i tkanina, do proizvodnje nameštaja i reciklaže.

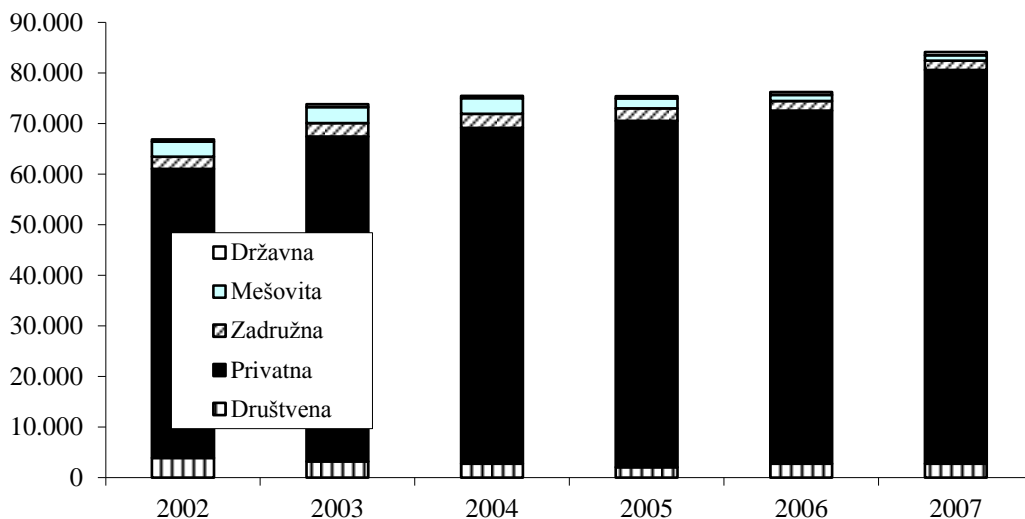
2. Analiza bruto dodate vrednosti

U 2007. godini ispravne finansijske izveštaje, koji su mogli biti predmet obrade, predalo je 84,1 hiljada preduzeća, što je za 10,3% više u odnosu na 2006. godinu, odnosno 25,8% ili 17,2 hiljade više u odnosu na 2002. Skok u 2007. se najvećim delom duguje većem obuhvatu preduzeća u privatnoj svojini, čiji je broj, u odnosu na 2006. godinu, povećan za 11,5% ili nešto više od 8 hiljada.

⁷¹ U toku procesa usklađivanja domaćih propisa sa standardima EU, tj. standardima Evropskog statističkog sistema, u julu 2010. godine, na osnovu Uredbe i Zakona o klasifikaciji delatnosti, Vlada Republike Srbije je potonju klasifikaciju zamenila novom Klasifikacijom delatnosti tzv. KD 2010. KD 2010 je, u stvari, samo prevedena standardna klasifikacija delatnosti EU-NACE Rev. 2 koja je u EU stupila na snagu od početka 2008. godine.

Posmatrano prema svojinskoj strukturi privatna preduzeća beleže najbrži rast. Njihov broj je u 2007. bio za 36% veći u odnosu na 2002. godinu i u posmatranom periodu je rastao po prosečnoj stopi od 6,5%. Nagli porast privatnih preduzeća u 2005. u odnosu na 2004. jednim delom se može objasniti i prevođenjem preduzeća iz mešovite svojine u ovaj svojinski oblik, dok je skok u 2007. u odnosu na 2006. isključivo posledica rasta izvornog privatnog sektora, čija su preduzeća ispunila potrebne uslove za predaju finansijskih izveštaja u mnogo većem broju nego ranijih godina. S druge strane, broj preduzeća u društvenoj svojini je smanjen za oko 30%. Usled pomenutih kretanja, udeo privatnih preduzeća u ukupnom broju preduzeća je povećan sa 86% u 2002. na 93% u 2007, a društvenih preduzeća smanjen sa 6% na 3%. Učešće broja preduzeća u državnoj svojini u ukupnom broju preduzeća se, u navedenom periodu, nije bitnije menjalo.

Graf. 24. Broj preduzeća koja su predala finansijske izveštaje u periodu 2002-07.

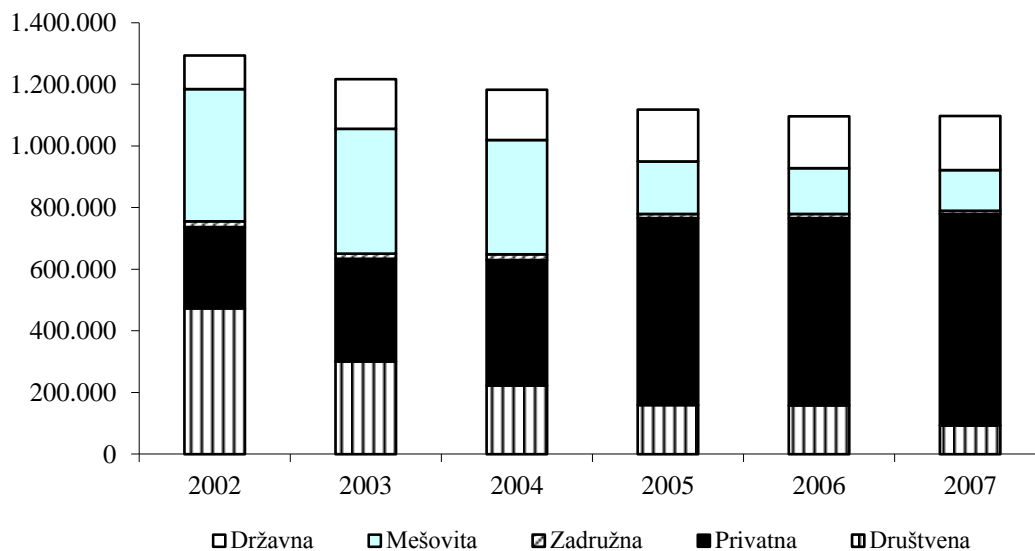
Izvor: RZS; kalkulacija autora

Ukupan broj zaposlenih opada u svim godinama posle 2001, tako da je u 2007. godini bio za 249 hiljada, ili 18,5% manji nego u 2001.

Jedini svojinski sektor u kome je broj zaposlenih rastao tokom svih posmatranih godina (2002-2007) bio je sektor privatne svojine, u kome je 2007. bilo zaposleno 686 hiljada ljudi, što je za 451 hiljadu ili 192% više u odnosu na 2001. U ovom sektoru svojine je samo tokom 2005. godine zaposleno više od 200 hiljada novih radnika i dodatnih 78 hiljada tokom 2007, tako da nema dileme da on predstavlja glavni ventil apsorpcije prekomernog broja radnika iz društvene i mešovite svojine.

Posle pada u 2002, broj zaposlenih je rastao i u državnom sektoru, posebno brzo u 2003. godini; na kraju je u ovom sektoru u 2007. bilo zaposleno 65 hiljada, ili 58% više radnika nego u 2001. godini.

Graf. 25. **Kretanje broja zaposlenih u periodu 2002-2007.**

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Kada se uporede stope rasta bruto dodate vrednosti u koju su uključene subvencije (u daljem tekstu (VA)) i vrednosti bez subvencija (VA-s), na nivou *svih* obuhvaćenih preduzeća zapaža se da je indeks VA-s, (prethodna godina = 100), u 2002. bio manji od indeksa VA. U narednim godinama odnos je obrnut: VA-s raste brže nego VA i to zahvaljujući usporavanju rasta subvencija u preduzeća u državnoj svojini; u privatnom sektoru indeksi VA i VA-s su ujednačeni u svim godinama, osim u 2005. kada je usled osetnijeg priliva subvencija rast VA po prvi put premašio rast VA-s.

Tabela 7. **Indeksi kretanja bruto dodate vrednosti (VA)**
(međugodišnje promene, prethodna godina =100)

	Bruto dodata vrednost u baznim cenama (VA)						VA umanjena za subvencije (VA-s)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	127,7	112,9	135,4	126,5	120,9	121,5	125,8	114,5	138,2	127,2	121,7	121,6
Društvena	117,2	65,2	95,5	90,6	109,6	51,4	114,8	67,1	98,2	90,7	105,1	46,5
Privatna	152,4	147,1	171,8	205,2	125,0	131,3	152,4	147,2	171,8	204,8	125,4	131,3
Mešovita	118,3	107,7	122,5	52,3	116,5	104,2	117,8	107,6	123,1	52,1	115,9	104,9
Državna	162,6	198,9	139,6	126,9	117,4	133,1	169,4	266,6	152,4	129,9	122,9	134,6

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Naime, subvencije date privatnom sektoru u 2005. su nominalno za oko 3 milijarde dinara ili 149% veće nego godinu dana ranije, ali jedva da prelaze 1% ostvarene bruto dodate vrednosti sektora. U društvenom i mešovitom sektoru razlike u indeksima VA i VA-s nisu velike, ali su u državnom sektoru subvencije u 2002. činile približno polovinu VA. Od 2003. njihov obim se redukuje; u 2005. pada na oko petinu VA, a u 2007. na 14,5%.

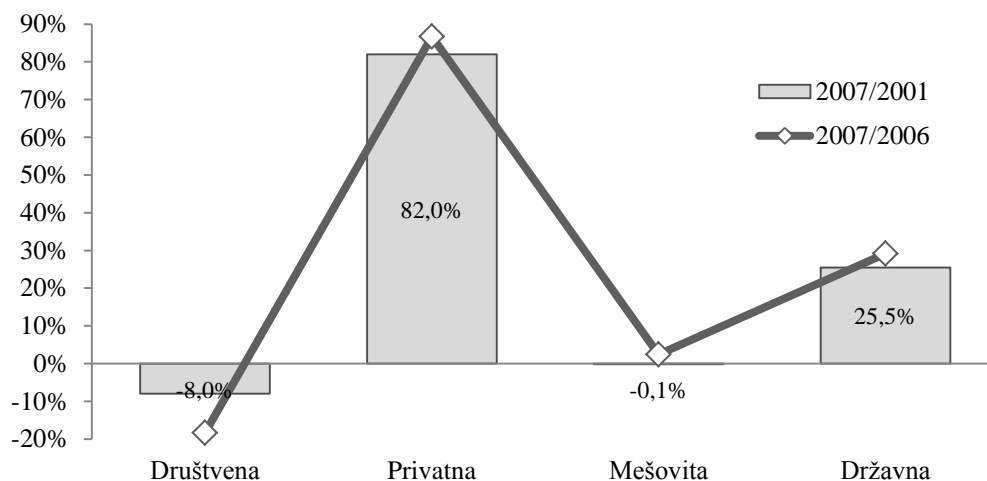
Kada je reč o svim privrednim društvima zapaža se da bi se porast VA-s u 2002. i 2003, kao red veličina, mogao objasniti porastom cena i realnim porastom aktivnosti. To nije slučaj sa 2004. u kojoj je VA-s rasla znatno brže od onoga što bi sugerisao porast cena i realni porast aktivnosti u tim preduzećima: VA-s je povećana za 38% pri povećanju cena na malo od 10,1%, i realnom porastu BDP-a od 9,3% čime se može objasniti tek nešto više od polovine porasta nominalne vrednosti VA-s. U 2005. godini dolazi do njihovog ponovnog približavanja, s obzirom da je realni rast BDP-a iznosio 5,4%, a cene na malo su povećane za 16,5%. Isto važi i za period 2006-2007. kada je nominalna stopa rasta VA-s iznosila nešto manje od 22%.

Na grafikonu 26. je prikazan procentualni doprinos pojedinih tipova svojine porastu ukupne VA. Vidimo da se gotovo pet šestina porasta VA u periodu 2002-2007. duguje privatnoj svojini.

Pozitivan doprinos privrednom rastu stiže i od državne svojine. Preduzeća u društvenoj svojini doprinela su porastu VA sa oko 8%, ali sa negativnim predznakom, dok je doprinos mešovite svojine neutralan.

Tokom 2007. superiornost privatne svojine je samo potvrđena, s tim da je iznadprosečan rast u odnosu na 2006. dobrim delom posledica proširenog obuhvata privatnog sektora, a manje, kao što je to bio slučaj u prethodnim godinama, privatizacije društvene i mešovite svojine. Primera radi, najveći broj preduzeća iz mešovite svojine je preveden u privatni sektor tokom 2005. kada je broj preduzeća deklariranih pod mešovitom svojinom u odnosu na 2004. bio manji za 1.152, a broj zaposlenih za 200 hiljada ili 54%, dok je ostvareni autput prepolovljen. Usled toga je i vrednost VA u 2005. u odnosu na 2004. apolutno smanjena za 48%, da bi konačno bila zabeležena i niža stopa rasta ukupne VA za gotovo 56%.

Graf. 26. Doprinos pojedinih oblika svojine povećanju ukupne VA u Srbiji

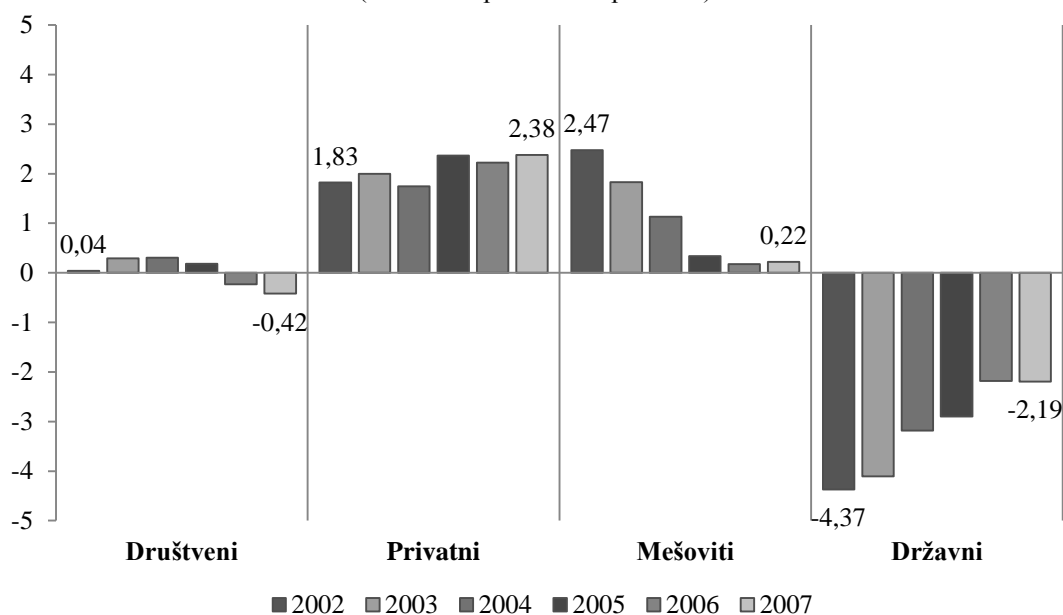

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Ukoliko, pak, zanemarimo pomenuti jednokratni poremećaj u svojinskoj strukturi, ključni problem srpske privrede ostaje pitanje što bržeg restrukturiranja preduzeća u društvenoj svojini, budući da jedino ona, kontinuirano, iz godine u godinu, beleže negativan doprinos ukupnom privrednom rastu. Napominjemo da se učešće društvene svojine u ukupnoj vrednosti VA od 2001. smanjuje. U 2001. je ono iznosilo trećinu, u 2005. manje od 10% ukupne vrednosti VA, a u 2007. samo oko 3%. Samim tim i negativni rezultat ima sve manje efekte na rast ukupne VA. Rehabilitacija ovih preduzeća je praćena redukcijom velikog broja viška zaposlenih, ali njihov broj je i krajem 2007. bio značajan (iznosio je oko 93 hiljade), što dodatno otežava rešavanje statusa ovih preduzeća, imajući u vidu negativne političke posledice – značajno opadanje političke popularnosti onih koji o tome odlučuju, odnosno sprovode takvo restrukturiranje.

Zanimljivo je, međutim, sledeće zapažanje. Kada se isključe subvencije (naredna slika), udeo privatnog sektora u VA-s se, u odnosu na udeo u VA, povećava u svim godinama (u 2003. i u periodu 2005-2007. čak za više od 2 procentna poena), tako da u 2007. iznosi gotovo 67%. Nasuprot tome, udeli sektora državne svojine se smanjuju za po više od 4 procentna poena 2001-2003, oko 3 poena u 2005. odnosno za nešto više od 2 poena u poslednje dve posmatrane godine. To znači da se fiskalnim putem u proseku oko 3% ukupne VA preraspodeljivalo u korist sektora državne svojine i to, pre svega na teret sektora privatne svojine.

Graf. 27. Promena učešća pojedinih sektora u stvaranju VA nakon isključivanja subvencija
(izraženo u procentnim poenima)

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Kada se sva preduzeća razvrstaju po veličini, za mala, za srednja i za velika preduzeća je tipično da je u 2002. VA rastao brže nego VA-s i da je u narednim godinama taj odnos obrnut, što znači da je VA kod svih preduzeća, bez obzira na veličinu, rastao sporije, odnosno – smanjivao se značaj subvencija za rast dodate vrednosti.

Inače, u svim ovim grupama preduzeća udeo privatnog sektora u VA-s je rastao i dominantan je, tako da u 2007. u malim, srednjim i velikim preduzećima iznosi 92%, 77% i 50%, respektivno. Udeo mešovitog sektora je u 2001. bio najveći i vremenom opada, ali se zapaža stalni rast udela sektora državne svojine – sa 5% u 2001. na 19% u 2007. godini.

Tabela 8. Indeksi kretanja bruto dodate vrednosti u preduzećima razvrstanim po veličini
(međugodišnje promene, prethodna godina = 100)

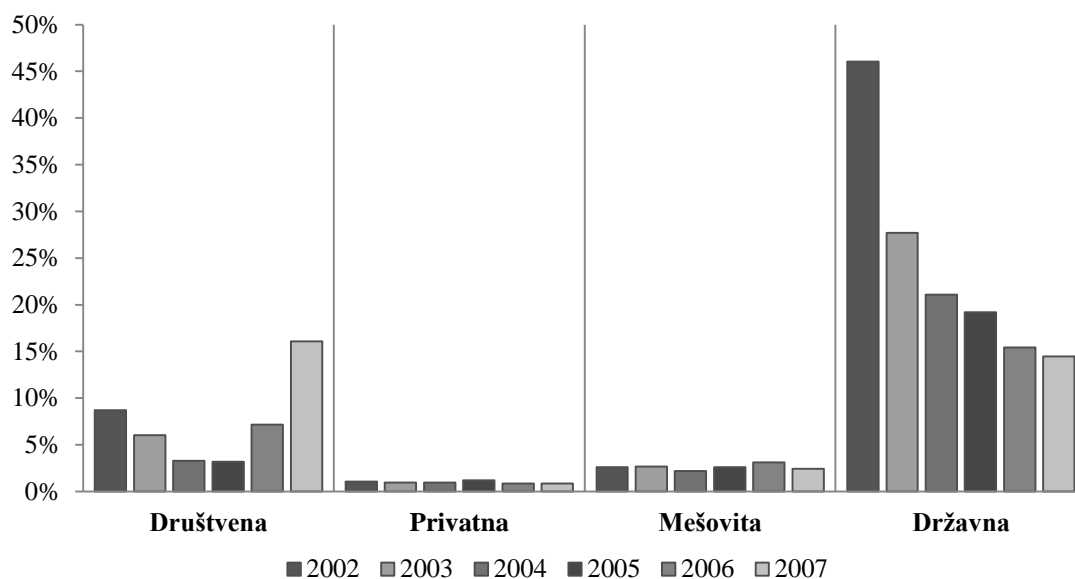
	Bruto dodata vrednost u baznim cenama (VA)						VA umanjena za subvencije (VA-s)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	127,7	112,9	135,4	126,5	120,9	121,5	125,8	114,5	138,2	127,2	121,7	121,6
Mala	150,5	141,1	148,1	134,4	133,8	109,9	149,3	140,9	152,8	134,9	133,5	109,5
Srednja	118,8	105,9	140,8	127,0	129,5	131,2	116,3	108,1	142,3	127,6	129,3	133,0
Velika	125,1	107,2	129,3	123,2	112,5	124,3	123,1	108,7	131,6	123,8	113,7	124,1

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Posle 2002. smanjivao se relativni udeo subvencija u ukupnoj VA; u 2002. one su učestvovala sa 8% do 9%, u 2003. se to učešće smanjilo na oko 7,5%, da bi se posle 2004. redukovalo na ispod 6%. Tokom 2007. udeo subvencija u VA iznosi 4,4%.

Subvencije su, na ukupnom nivou, u 2003. i apsolutno smanjene za 1,1 milijardu dinara, ili oko 3%. U 2004. subvencije su nominalno povećane za svega 0,6%, da bi u 2005. njihov rast iznosio 14,5%, međutim one su realno smanjene budući da je deflator BDP-a za tu godinu ocenjen na oko 15%. Ipak, realni porast subvencija u odnosu na prethodnu godinu je zabeležen u 2007, jer je nominalni rast subvencija iznosio 20%, dakle dvostruko više od ocenjenog deflatora BDP-a u toj godini. Napominjemo da se vrednost subvencija u 2007. u malim, srednjim i velikim preduzećima značajno razlikuje. Velika preduzeća su u odnosu na mala i srednja dobila pet, odnosno sedam puta više subvencija (u 2007. velika preduzeća su subvencionisana sa oko 35,6 milrd. dinara).

Graf. 28. Učešće subvencija u VA u periodu 2002-2007.

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Razumljivo da je učešće subvencija u VA najmanje u privatnom sektoru (koncentrisane su u prerađivačkoj industriji, polovina od toga u prehrambenoj industriji) – ispod 1% – u mešovitom sektoru oko 2,5%; u društvenom sektoru se povećalo, sa oko 8% u prve dve godine, i 3% u 2005. na 7,2% u 2006. i preko 16% u 2007. godini, tako da je premašilo i udeo u državnom sektoru koji je u ovom pogledu sve do 2007. bio dominantan; ovde su subvencije u 2002. činile gotovo polovinu VA i nešto manje od jedne trećine u 2003. U 2005. udeo se spušta na ispod 20%, odnosno na ispod 15% u 2007.

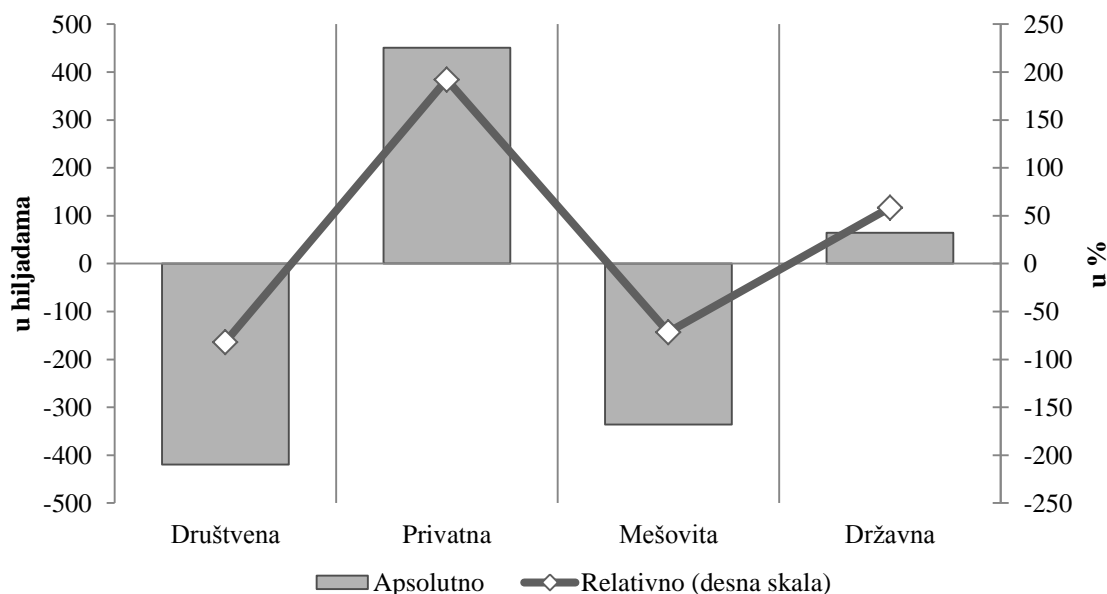
3. Ocena uticaja promene vlasničke strukture

Promena vlasničke strukture privrednih društava, koja je usledila nakon 2001. godine, pozitivno se odrazila na kretanje produktivnosti i troškova rada. Međutim, ono nije posledica bitno veće privredne aktivnosti ili bruto dodate vrednosti, već, pre svega, niske polazne osnovice iz 2000. godine i dramatične redukcije zaposlenosti u godinama koje su sledile.

3.1. Efekti na zaposlenost

Najpre, valja konstatovati da je ukupan broj zaposlenih, osim u 2007. opadao u svim godinama posle 2001, tako da je u 2007. bio za 248,9 hiljada, ili 18,5% manji nego u 2001.⁷² Posmatrano 2007. na 2002. apsolutno smanjenje zaposlenih, evidentiranih na bazi efektivnih časova rada, iznosi 195,4 hiljada⁷³. Najintenzivnija redukcija zaposlenih je izvedena do 2005. i ovom periodu se pripisuje čak 92% ukupnog pada. U 2006. intenzitet oslobađanja viška zaposlenih slabi, da bi se u 2007, u odnosu na prethodnu godinu, po prvi put registrovao i porast broja zaposlenih od 1,3 hiljade, ili 0,1% (v. grafikon u tački 2. ovog poglavlja).

Graf. 29. Promene broja zaposlenih u privrednim društvima grupisanim po svojinjskim oblicima u periodu 2007-2001.

Izvor: RZS; kalkulacija autora

⁷² Uz apstrahovanje izvesnih razlika koje su mogle nastati zbog nejednakog obuhvata preduzeća po pojedinim godinama.

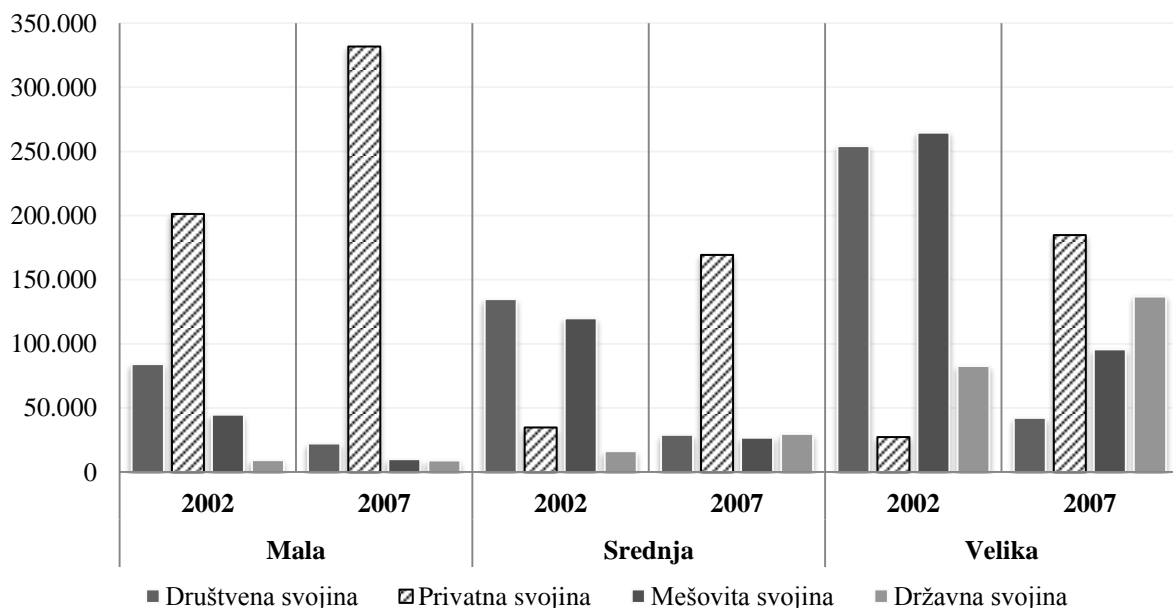
⁷³ Do kraja 2012. broj izgubljenih radnih mesta će se dodatno udvostručiti, a broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji će se svesti na svega 289 hiljada. Kontrakciju zaposlenosti neće izbeći ni relativno uspešne oblasti prerađivačke industrije: prehrambena industrija (smanjenje od 37 hiljada ili 42%), proizvodnja pića (pad 10 hiljada ili 52,5%) i duvanska industrija (dve trećine manje zaposlenih). Na drugoj strani su oblasti koje praktično nestaju, poput tekstilne industrije gde je zaposlenost smanjena za čak 81% (sa 33 na 6 hiljada).

Jedini svojinski sektor gde broj zaposlenih raste tokom svih posmatranih godina (2002-2007) bio je sektor privatne svojine. Ovde je 2007. bilo zapošljeno 451 hiljada, ili 192% više ljudi nego u 2001. S obzirom na činjenicu da je u posmatranom periodu povećani obuhvat privatnih preduzeća nastao pretežno zbog novoosnovanih preduzeća, broj preuzetih radnika iz privatizovanih društvenih preduzeća je, verovatno, znatno manji od ukupnog broja zaposlenih u grupaciji privatnih preduzeća. Iz toga se implicitno može izvesti zaključak da se izvršena privatizacija društvenih preduzeća ne može smatrati uspešnom, čemu doprinosi i nedovoljna zaštita zaposlenih kod ugovaranja privatizacije.

Posle pada u 2002, broj zaposlenih je rastao i u državnom sektoru, posebno brzo u 2003. godini; na kraju je u ovom sektoru u 2007. bilo zaposleno 65 hiljada, ili 58% više radnika nego u 2001. (u 2007. u odnosu na 2006. u broj radnika zaposlenih u državnoj svojini bio je veći za 4,3%). U društvenom i mešovitom sektoru istovremeno je broj zaposlenih smanjen za nešto više od 765 hiljada.

Posmatrano prema veličini preduzeća, do kraja 2007. godine zabeležen je rast zaposlenosti kod malih preduzeća za 26.059 radnika ili za 7,4%, i pad broja zaposlenih kod velikih i srednjih preduzeća i to za 27,0% i 16,7%, respektivno. U velikim preduzećima je zaposlenost i u apsolutnom smislu najviše smanjena, čak za 169,8 hiljada, što objašnjava 86,7% pada ukupne zaposlenosti privrednih društava od 2002. godine.

Graf. 30. Broj zaposlenih u privrednim društvima razvrstanim po veličini i vlasništvu u 2002. i 2007. godini

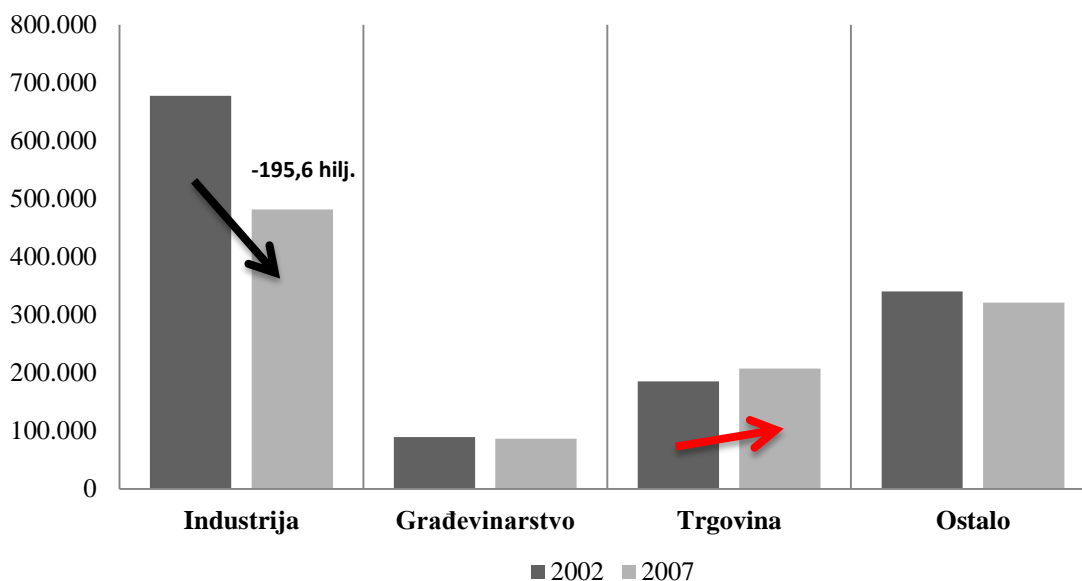

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Ekspanzija privatnog sektora, usled privatizacije privrednih društava koja su pripadala drugim svojinskim oblicima, evidentna je kod praćenja broja zaposlenih kada se preduzeća razvrstamo po veličini. U srednjim preduzećima u privatnoj svojini broj zaposlenih je od 2002. do 2007. uvećan za 2,8 puta, sa 34,7 hiljada na 169,3 hiljade. Kod velikih preduzeća prirast broja zaposlenih je bio još snažniji. Povećanje je iznosilo 5,7 puta, sa 27,4 hiljade u 2002. na 184,9 hiljada zaposlenih na kraju 2007. godine. Bez dileme, ogroman izazov čak i za one malobrojne nove vlasnike koji su posedovali potrebna znanja i iskustvo, a pri tom bili i motivisani da nastave osnovnu delatnost preduzeća. Pitanje upravljanje velikim sistemima je preko noći postalo dominantno.

Smanjenje ukupnog broja zaposlenih za 195,4 hiljade od 2002. do 2007. godine se u celosti objašnjava redukcijom zaposlenosti u industriji (pad od 195,6 hiljada). U građevinarstvu broj zaposlenih je manje-više stagnirao na istom nivou (zabeležen je neznatan pad od 2,5 hiljada), dok je u sektoru trgovine ostvaren porast broja zaposlenih od 22,3 hiljade.

Graf. 31. Broj zaposlenih u 2002. i 2007. godini (privredna društva razvrstana po delatnostima)

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Detaljniji pregled kretanja broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji dat je u Tabeli 9.

Tabela 9. Promena broja zaposlenih u privrednim društvima prerađivačke industrije 2002-2007.

	Broj zaposlenih u 2007. god.	Razlika u odnosu na 2002.	Relativna promena 2007/2002.	Prosečna stopa rasta p.a. 2007/2002.
Prerađivačka industrija	410.998	-176.375	-30,0%	-6,9%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	82.997	-22.227	-21,1%	-4,6%
Proizvodnja duvanskih proizvoda	1.982	-1.871	-48,6%	-12,4%

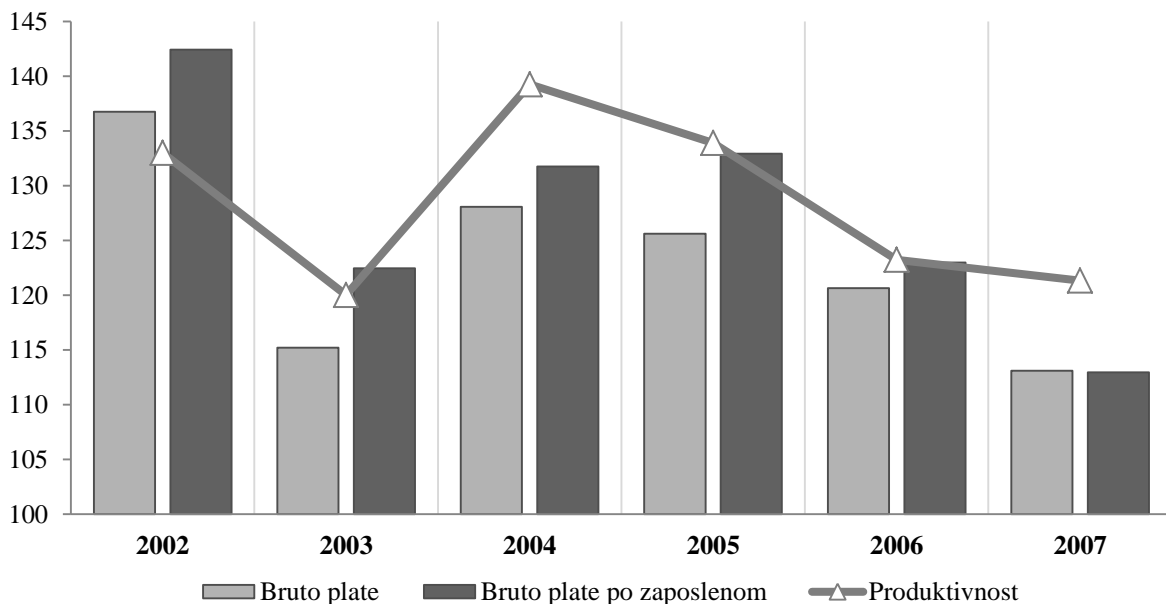
Proizvodnja tekstilnih prediva, tkanina i odevnih predmeta	38.693	-41.779	-51,9%	-13,6%
Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	17.362	-3.353	-16,2%	-3,5%
Proizvodnja koksa i derivata nafte	8.107	1.840	29,4%	5,3%
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	24.843	-12.526	-33,5%	-7,8%
Proiz. proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	21.566	-5.201	-19,4%	-4,2%
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	22.412	-23.074	-50,7%	-13,2%
Proizvodnja stand. metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	31.016	5.871	23,3%	4,3%
Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	31.648	-5.457	-14,7%	-3,1%
Proizvodnja osnovnih metala	19.673	-12.894	-39,6%	-9,6%
Proizvodnja električnih mašina i aparata, na dr. mestu nepom.	15.438	-8.614	-35,8%	-8,5%
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	21.496	-7.041	-24,7%	-5,5%
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	7.777	-2.550	-24,7%	-5,5%
Proizvodnja nameštaja	18.084	-22.113	-55,0%	-14,8%
Reciklaža	2.987	-142	-4,5%	-0,9%

Izvor: RZS; kalkulacija autora

3.2. Efekti na produktivnost i troškove rada

Ako se kao merilo produktivnosti uzme bruto dodata vrednost u baznim cenama po zaposlenom, uočljivo je da je na nivou svih preduzeća u 2002. godini produktivnost rasla sporije ne samo od bruto zarada po zaposlenom (između 7% i 8%), nego i od mase bruto zarada – uprkos padu broja zaposlenih za 4%.

Graf. 32. **Dinamika produktivnosti i zarada na nivou svih preduzeća**
(tekući indeksi, međugodišnje promene)

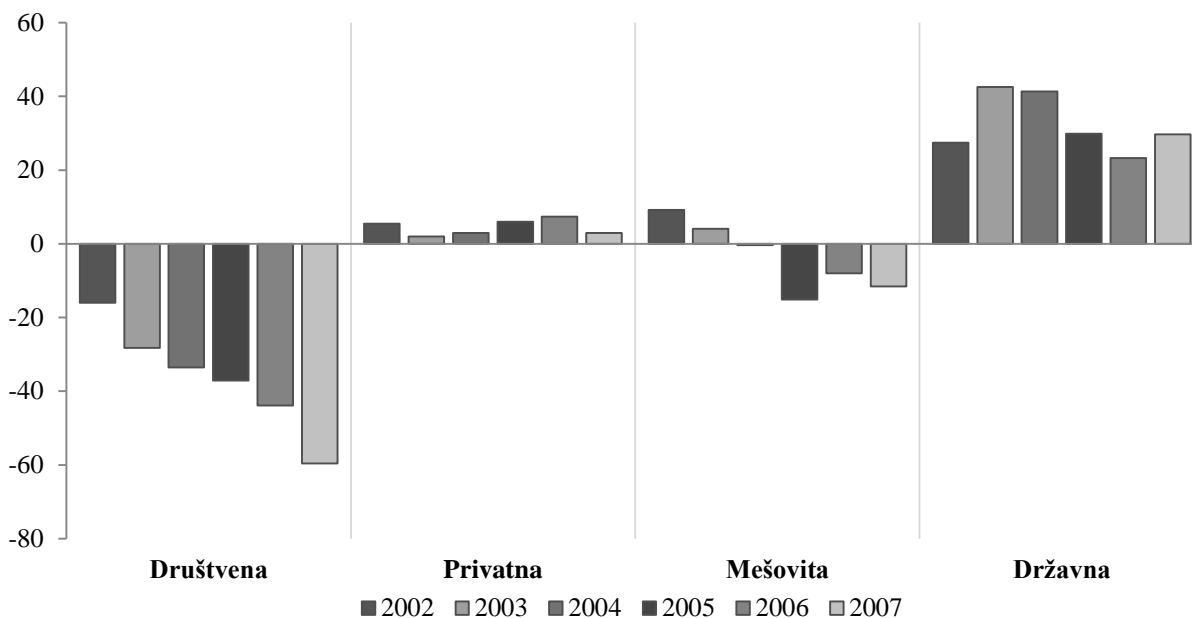
Izvor: RZS; kalkulacija autora

S druge strane, koeficijent troškova rada je sa 0,54 u 2001. povećan na 0,58 u 2002. godini. U 2003. odnos rasta mase bruto zarada i produktivnosti je bio obrnut, ali su bruto zarade po

zaposlenom još uvek rasle nešto brže od produktivnosti (22,5% prema 20%). Koeficijent troškova rada je neznatno povećan (na 0,59). Nakon 2003. produktivnost raste brže i od mase bruto plata i od bruto plata po zaposlenom. Pri stagnaciji zaposlenosti, nominalnom rastu ukupne VA od 21,5% i mase bruto plata od 13,1% tokom 2007. odstupanje produktivnosti od bruto plata po zaposlenom dostiže maksimum i to u korist produktivnosti (produktivnost je u 2007. za više od 8 procentnih poena rasla brže od rasta bruto plata po zaposlenom). Pri tome, koeficijent troškova rada je zabeležio rekordan minimum od 0,52.

Ako se analizira nivo produktivnosti u odnosu na privredni prosek, videće se da je produktivnost preduzeća u društvenoj svojini daleko ispod ovog proseka u svim godinama, i to u opadajućem nizu – od 16% u 2002. do blizu dve petine u 2007. godini. Produktivnost u sektoru privatne svojine se dosta stabilno drži iznad proseka. U mešovitoj svojini je u startu bila 9,2% iznad proseka, ali je ova razlika opadala; u 2004. je anulirana, a u 2007. je bila čak za 12% ispod proseka. Privredna društva u državnoj svojini su stalno imala pozitivan otklon produktivnosti u odnosu na prosek i on je vremenom povećan (sa 2% u 2001) do preko 40% u 2003. i 2004, ali i vraćen na oko 30% u 2005. i 2007.

Graf. 33. Nivo produktivnosti preduzeća razvrstanih prema svojini
(u %, prema proseku privrede)

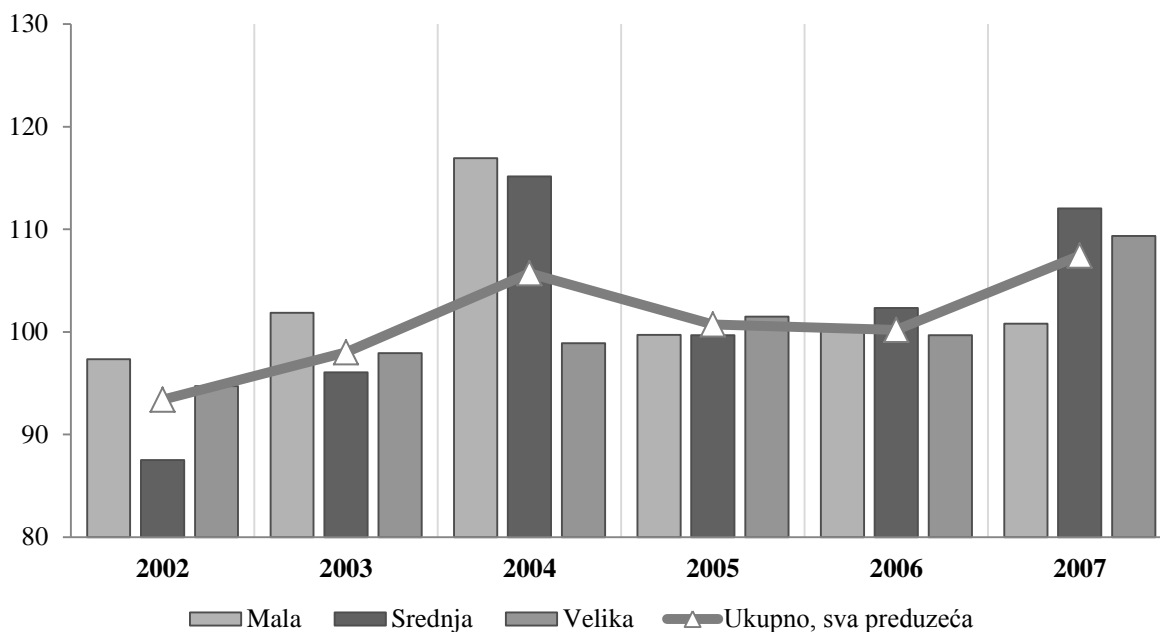

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Za razliku od 2004. kada je nasuprot velikim, u srednjim i, posebno, u malim preduzećima indeks produktivnosti znatno premašio indeks prosečnih bruto zarada – za 15%, odnosno za 17%, pozitivna vrednost koeficijenta odnosa produktivnosti i bruto plata po zaposlenom (odnosno vrednost koja je veća od 100) je u 2005. godini zadržana upravo zahvaljujući

porastu produktivnosti u ovim preduzećima. Nakon 2004. godine kod malih preduzeća prekida se uzlazni trend dominacije produktivnosti nad zaradama, a njihova pozitivna dinamika postoji samo kod srednjih i velikih preduzeća; u 2007. produktivnost je kod ovih preduzeća rasla brže od rasta bruto plata po zaposlenom za 12%, odnosno 9,3%, respektivno.

Graf. 34. Međugodišnja promena koeficijenta odnosa produktivnosti i bruto plata po zaposlenom u zavisnosti od veličine preduzeća

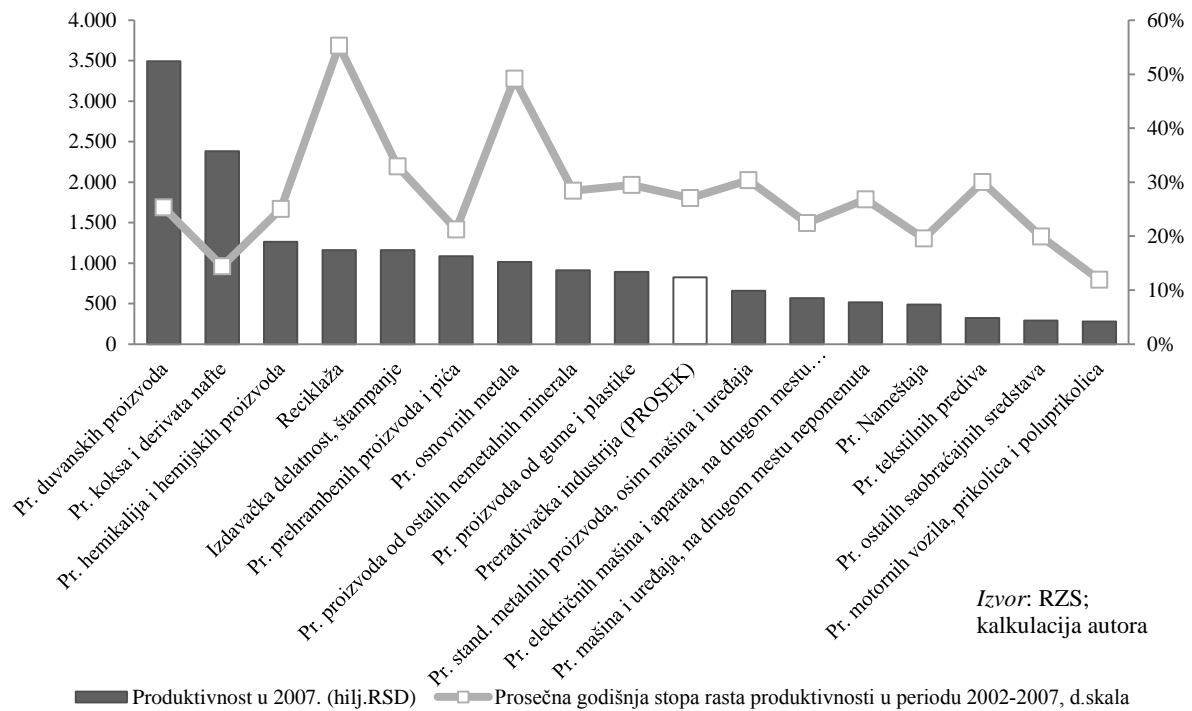

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Posmatrano na nivou delatnosti, važno je istaći da se produktivnost industrije u relativnom smislu tokom posmatranog razdoblja ne popravlja u odnosu na prosek privrede. Štaviše, tokom 2007. u odnosu na 2002. je dodatno pogoršana, jer je sa ispodprosečnih 3,1% produktivnost industrije u odnosu na ukupnu privredu Srbije već bila niža za 4,9%.

Na nivou oblasti prerađivačke industrije produktivnost je najviša u duvanskoj industriji i proizvodnji koksa i derivata nafte, dok je najslabiji rezultat u ovom segmentu pokazivala automobilska industrija. Na drugoj strani, najdinamičniji porast produktivnosti do 2007. godine ostvaren je kod reciklažne industrije i proizvodnje osnovnih metala. Detaljan prikaz produktivnosti prerađivačke industrije posmatrano po oblastima na nivou svih preduzeća dat je na grafikonu 35.

Graf. 35. Produktivnost prerađivačke industrije posmatrano po oblastima na nivou svih preduzeća

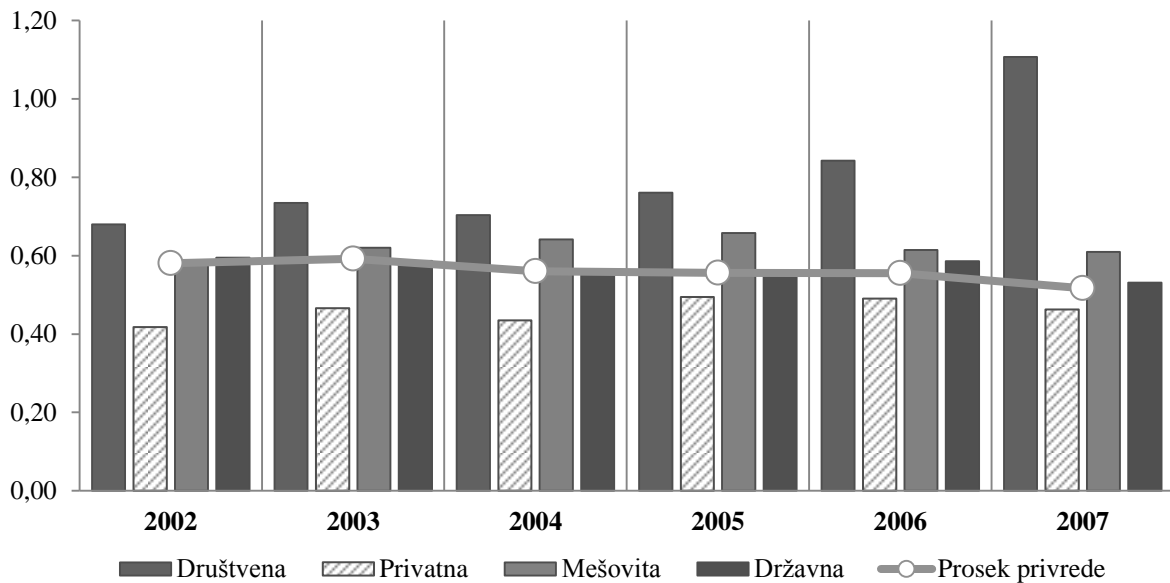

Za razliku od produktivnosti rada, **koeficijent troškova rada** na nivou svih privrednih društava, kako je već istaknuto, rastao je u 2002. i 2003, da bi u 2004. godini, nakon usklađivanja rasta prosečnih zarada sa produktivnošću, opao⁷⁴. S obzirom na činjenicu da su tokom 2005. i bruto zarade i VA rasle po stopi od oko 26%, vrednost koeficijenta troškova rada je ostala nepromenjena. Na istom nivou (0,56), vrednost koeficijenta troškova rada ostaje i tokom 2006. godine, a dalje smanjenje je zabeleženo u 2007. (0,52), zahvaljujući znatno bržem rastu VA od rasta mase bruto zarada (VA je u odnosu na prethodnu godinu uvećana za 21,5%, a bruto zarade za 13,1%).

Kada su u pitanju sektori svojine, treba zapaziti da je koeficijent troškova rada – mada je od 2002-2007. godine imao uporednu dinamiku kao i ukupni koeficijent – u sektoru privatne svojine najniži i jedino je u tom sektoru niži od 0,5 (u 2007. iznosi 0,46, što će reći da su bruto zarade opterećivale VA sa 46%). Na drugoj strani, posmatrani koeficijent je najveći u društvenom sektoru i iznosi 1,11. Državni sektor, izuzev u 2006., tokom posmatranih godina beleži blagu redukciju troškova rada, a u 2007. vrednost koeficijenta iznosi 0,53.

⁷⁴ Masa bruto zarada je rasla sporije od mase neto zarada, jer su ovom potonjom formalno obuhvaćene i otpremnine, koje nisu opterećene doprinosima i porezima, i neka druga lična davanja sa manjim opterećenjem.

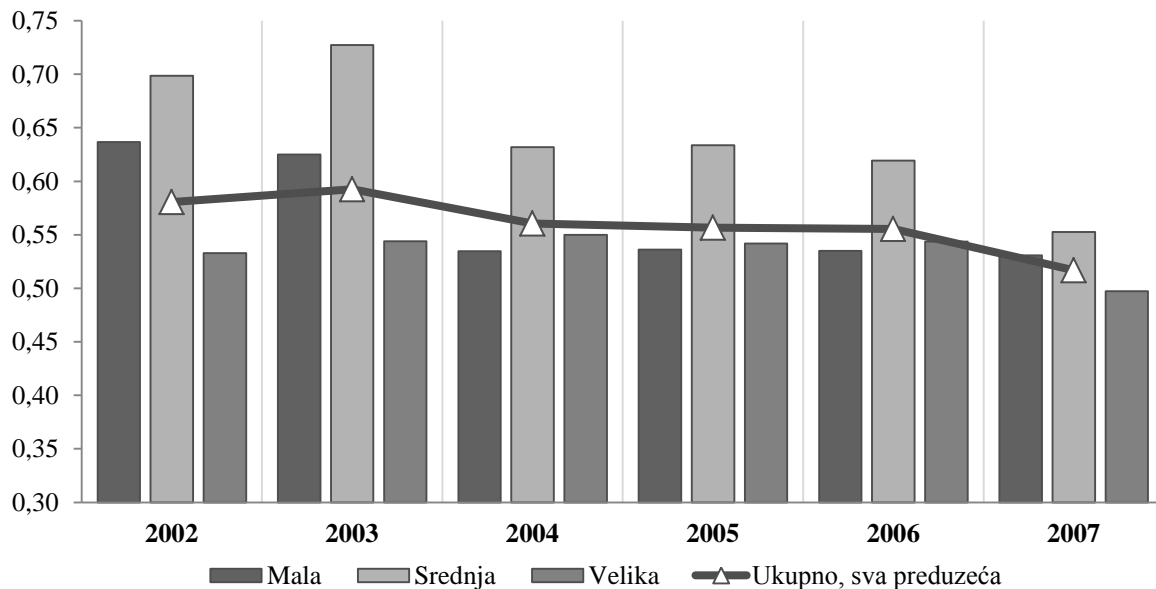
Graf. 36. Koeffcijent troškova rada, preduzeća razvrstana prema svojini

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Koeffcijent troškova rada je u 2007. bio najniži u velikim preduzećima (0,50), i jedino se ovde u svim godinama posle 2000. registruje ispodprosečan rast bruto zarada u odnosu na VA. Nauprotno njima, preduzeća srednje veličine u svakoj godini beleže pozitivan otklon za oko 8 do 9 poena u odnosu na prosek.

Graf. 37. Koeffcijent troškova rada, preduzeća razvrstana prema veličini

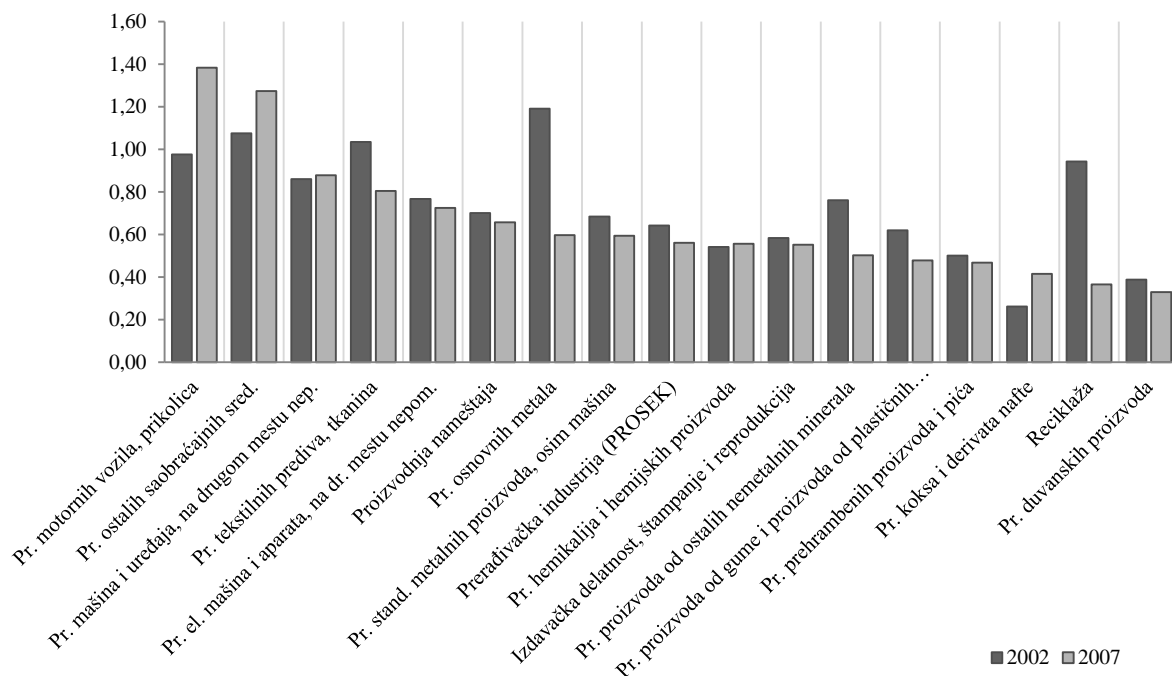

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Ako se preduzeća razvrstaju prema delatnostima, kao i u slučaju analize produktivnosti, dolazimo do zaključna da je koeffcijent troškova rada među najvišim upravo u industriji, s tim

što je u ovom slučaju povoljnija dinamika, budući da se u odnosu na 2002. koeficijent troškova rada sa 0,61 smanjio na 0,53 u 2007. godini.

Graf. 38. Koeficijent troškova rada u prerađivačkoj industriji u 2002. i 2007.
(na nivou svih privrednih društava)

Izvor: RZS; kalkulacija autora

3.2.1. Nefinansijski poslovni sektor u 2007. godini

U cilju potpunog uvida u stanje nefinansijskog poslovnog sektora na kraju posmatranog perioda, tj. u 2007. godini, u nastavku dajemo pregled najproduktivnijih delatnosti i njihovih koeficijenata troškova rada, najpre za skup svih preduzeća, a potom i za preduzeća razvrstana po veličini.

Naredna tabela daje prikaz dvadeset najproduktivnijih delatnosti u okviru skupa svih posmatranih preduzeća koja su predala finansijske izveštaje u 2007. godini. Potputno je jasno da:

- najveću produktivnost beleže preduzeća tzv. nerazmenskog sektora privrede (u okviru kog bismo posebno izdvojili poslove iz korpusa finansijskog posredovanja, aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti, delatnosti organizacija na bazi učlanjenja);
- samo jedna oblast prerađivačke industrije, proizvodnja duvanskih proizvoda, prisutna na listi ima potencijal izvoza svoje proizvodnje u inostranstvo;

- c) državna svojina je najdominantniji svojinski oblik, a od dvadeset delatnosti koje su se u 2007. naročito isticale po visokoj produktivnosti samo tri pripadaju privatnoj svojini;
- d) u svim izabranim delatnostima registrovan je koeficijent troškova rada manji od jedinice, a u većini slučajeva masa bruto zarada ne prelazi trećinu novostvorene vrednosti.

Tabela 10. Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup svih preduzeća)

	Sektor ili oblast poslovanja	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
I	Finansijsko posredovanje	Državna	5	93	5,739	0.33
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Mešovita	1	4	5,300	0.31
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Privatna	9	1,685	4,006	0.32
74	Ostale poslovne aktivnosti	Zadružna	345	1,077	3,432	0.95
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Društvena	21	71	2,740	0.49
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Privatna	50	180	2,662	0.73
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna	9	659	2,613	0.40
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Privatna	753	1,636	2,603	0.29
11	Vađenje sirove nafte i prirodnog gasa; usluge u proizvodnji nafte i gasa, osim istraživanja	Državna	1	1,333	2,467	0.41
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Državna	2	7,254	2,465	0.41
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Društvena	19	83	2,399	0.21
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	Mešovita	59	21,401	2,387	0.31
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom	Državna	57	26,423	2,359	0.33
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	Državna	18	2,415	2,318	0.45
37	Reciklaža	Mešovita	7	104	2,287	0.11
3	Vodoprivreda	Državna	3	594	2,244	0.37
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	Državna	5	2,291	1,989	0.52
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	Mešovita	14	105	1,930	0.48
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	Državna	4	326	1,737	0.60
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Mešovita	6	11	1,697	0.91

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Zaključci na posmatranom skupu malih preduzeća (sledeća tabela) su identični prethodno posmatranoj celini.

I ovde u pogledu produktivnosti dominiraju preduzeća koja posluju u okviru uslužnih delatnosti. Od ponuđenih preduzeća odskoče prvo na listi, ne samo po nadprosečnoj produktivnosti, već i po ekstremo niskim troškovima rada. Nizak koeficijent troškova rada registrovan je i u oblasti reciklaže. Kao i u slučaju prethodne grupe preduzeća, i ovde je jasno da se izvozni poslovi u Srbiji za sada ne ubrajaju u visoko produktivne s obzirom da je na listi registrovana jedino proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja sa ovim potencijalom.

Tabela 11. Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup malih preduzeća)

	Sektor ili oblast poslovanja	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	Mešovita	1	3	7,672	0.05
74	Ostale poslovne aktivnosti	Zadružna	341	1,067	3,466	0.95
37	Reciklaža	Mešovita	7	104	2,287	0.11
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Društvena	20	49	2,098	0.48
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	Mešovita	14	105	1,930	0.48
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Privatna	48	83	1,748	0.82
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Privatna	33	170	1,701	0.23
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Mešovita	6	11	1,697	0.91
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Državna	4	8	1,507	0.65
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	Zadružna	9	19	1,459	0.22
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	Mešovita	16	158	1,456	0.57
3	Vodoprivreda	Privatna	5	164	1,442	0.29
74	Ostale poslovne aktivnosti	Državna	20	391	1,402	0.74
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	Privatna	227	592	1,281	0.39
14	Vađenje ostalih ruda i kamena	Zadružna	2	5	1,275	0.18
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	Privatna	53	392	1,218	0.41
80	Obrazovanje	Mešovita	5	143	1,211	0.75

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Preduzeća srednje veličine su u proseku u 2007. bila znatno produktivnija od malih. Po prvi put se pojavljuju preduzeća različitog tipa svojine koja posluju u okviru iste delatnosti kao nosioci visoke produktivnosti. Uslužni sektor dominira. U pogledu niskih troškova rada naročito se ističe aktivnost u vezi s nekretninama kod koje je udeo mase bruto plata u volumenu VA samo oko 5-6%. Udeo privatne svojine na listi je u porastu, a interesantan je veliki broj visoko produktivnih delatnosti koje su i dalje registrovane pod društvenom svojinom.

Tabela 12. **Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini**
(skup preduzeća srednje veličine)

	Sektor ili oblast poslovanja	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
67	Pomoćne aktivnosti u finansijskom posredovanju	Društvena	1	4	39,940	0.71
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Društvena	2	4	36,075	0.05
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Privatna	60	111	25,477	0.06
66	Osiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja	Državna	1	19	11,694	0.18
67	Pomoćne aktivnosti u finansijskom posredovanju	Državna	1	33	8,956	0.35
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Mešovita	1	1	6,851	0.12
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Mešovita	1	4	5,300	0.31
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	Privatna	11	295	5,151	0.21
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Društvena	1	22	4,171	0.51
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna	3	300	3,696	0.35
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Društvena	2	43	3,620	0.21
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	Privatna	2	97	3,445	0.68
I	Finansijsko posredovanje	Privatna	5	132	2,931	0.76
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	Mešovita	7	686	2,477	0.26
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Privatna	4	111	2,407	0.18
90	Odstanjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	Privatna	1	67	2,324	0.44
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	Privatna	15	916	2,299	0.49
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Privatna	19	879	1,952	0.38
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Privatna	2	160	1,902	0.76
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Društvena	4	338	1,901	0.45
73	Istraživanje i razvoj	Privatna	4	353	1,796	0.70
65	Finansijsko posredovanje, osim osiguranja i penzijskih fondova	Privatna	4	128	1,775	0.80

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Najproduktivnija velika preduzeća su u 2007. godini bila u privatnom i državnom vlasništvu.

Oblast reciklaže se značajno izdvaja od drugih delatnosti i po visokoj produktivnosti i u pogledu ekstremno niskih troškova rada.

S druge strane, prvih šest najproduktivnijih oblasti, odnosno sektora ujedno su visoko rangirani i po niskim troškovima rada. Telekom (oblast poštanske aktivnosti i telekomunikacije) je prema produktivnosti šesti na listi, pri čemu u njemu i udeo mase bruto plata u 2007. u vrednosti VA ne prelazi 25%. I pored deficita, oblasti prerađivačke industrije su u skupu velikih preduzeća nešto zastupljenije nego što je to bio slučaj sa prethodnim listama.

Tabela 13. **Spisak najproduktivnijih oblasti i sektora u 2007. godini (skup velikih preduzeća)**

	Sektor ili oblast poslovanja	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
37	Reciklaža	Privatna	2	44	12,918	0.03
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije	Privatna	6	2,851	6,675	0.18
74	Ostale poslovne aktivnosti	Privatna	13	1,235	5,570	0.23
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	Privatna	16	1,673	4,645	0.29
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Privatna	3	1,477	4,360	0.29
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije	Mešovita	1	10,198	4,074	0.25
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	Privatna	1	107	3,878	0.52
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	Državna	3	2,170	3,449	0.54
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	Privatna	2	147	3,377	0.23
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	Privatna	19	7,070	3,263	0.24
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	Privatna	6	1,649	3,013	0.22
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom	Državna	15	23,977	2,509	0.32
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	Privatna	1	275	2,485	0.44
11	Vađenje sirove nafte i prirodnog gasa; usluge u proizvodnji nafte i gasa, osim istraživanja	Državna	1	1,333	2,467	0.41
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Državna	1	7,249	2,466	0.41
3	Vodoprivreda	Državna	2	550	2,399	0.37
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	Državna	2	2,349	2,364	0.45
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Privatna	8	1,163	2,331	0.41

22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Privatna	4	873	2,268	0.47
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Privatna	22	7,491	2,215	0.43
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna	2	253	2,109	0.46
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	Državna	2	2,286	1,994	0.52

Izvor: RZS; kalkulacija autora

3.2.2. Prerađivačka industrija

Ukoliko unutar svih preduzeća posmatramo samo podskup privrednih društava prerađivačke industrije (Tabela 14) jasno je da preduzeća ovog dela privrede beleže ispodprosečnu produktivnost rada. Produktivnost je veća od dva miliona dinara samo u tri oblasti prerađivačke industrije:

- a. proizvodnji koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva;
- b. proizvodnji duvanskih proizvoda i
- c. reciklaži.

U dve oblasti je i dalje registrovana društvena svojina: proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina i izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija. Vrednost koeficijenta troškova rada je takođe najniža u sedam preduzeća mešovite svojine koja se bave reciklažom, a po niskim troškovima rada odskae i proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja.

Oblasti sa najnižom produktivnošću unutar prerađivačke industrije u 2007. godini su:

- a. proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica,
- b. proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava,
- c. proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina i
- d. proizvodnja odevnih predmeta.

Prve dve oblasti a) i b) se ističu i po izuzetno visokim troškovima rada koji iznose 1,38, odnosno 1,27, respektivno.

Tabela 14. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup svih preduzeća)

	Oblast prerađivačke industrije	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Mešovita	1	4	5,300	0.31
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Privatna	9	1,685	4,006	0.32

23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Državna	2	7,254	2,465	0.41
37	Reciklaža	Mešovita	7	104	2,287	0.11
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Privatna	693	13,642	1,660	0.43
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Privatna	39	849	1,645	0.44
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	Državna	2	263	1,506	0.51
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Privatna	619	4,503	1,468	0.42
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Društvena	12	162	1,464	0.47
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	Zadružna	9	19	1,459	0.22
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	Privatna	594	5,653	1,383	0.32
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Državna	4	2,897	1,281	0.52
27	Proizvodnja osnovnih metala	Privatna	250	13,888	1,248	0.53
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Mešovita	37	2,518	1,203	0.75
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	Privatna	210	2,116	1,199	0.42
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Društvena	55	1,143	1,192	0.63
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Privatna	1,954	12,135	1,178	0.48
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Privatna	2,858	69,308	1,165	0.45
37	Reciklaža	Privatna	307	2,753	1,165	0.38

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Iz Tabele 15. je jasno da prosečnu produktivnost prerađivačke industrije najviše obaraju mala preduzeća s obzirom da je samo u šest oblasti registrovana produktivnost veća od milion dinara. Prva od njih je reciklaža, i to upravo onih sedam preduzeća u mešovitoj svojini s prethodne liste svih posmatranih preduzeća prerađivačke industrije; sada je očigledno da je bila reč o malim preduzećima. Ukazujemo i na to da je jedno preduzeće unutar ovih šest najproduktivnijih, u 2007. zabeležilo vrednost koeficijenta troškova rada od 1,29 što samo znači da masa bruto plata nadmašuje ukupan iznos novostvorene vrednosti za 29%; sasvim slučajno reč je o preduzeću u državnoj svojini.

Tabela 15. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup malih preduzeća)

	Oblast prerađivačke industrije	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
37	Reciklaža	Mešovita	7	104	2,287	0.11
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Privatna	33	170	1,701	0.23

28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	Zadružna	9	19	1,459	0.22
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Zadružna	8	41	1,128	0.49
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Državna	1	5	1,111	1.29
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	Privatna	421	2,247	1,030	0.43
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Privatna	1,914	8,887	929	0.54
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Privatna	592	2,461	887	0.46
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Privatna	625	3,135	870	0.44
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	Privatna	196	1,159	859	0.46
31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	Privatna	370	2,854	851	0.45
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	Privatna	724	5,286	775	0.51
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Državna	2	23	762	0.80
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	Mešovita	3	34	751	0.42
37	Reciklaža	Privatna	288	1,382	751	0.45
31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	Zadružna	1	6	743	0.50
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	Privatna	1,704	11,894	728	0.46
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Društvena	50	375	725	0.83

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Broj nadprosečno produktivnih oblasti unutar podskupa srednjih preduzeća se povećava, ali je i dalje niži nego što je to slučaj kod velikih preduzeća. Produktivnost veću od dva miliona dinara imaju jedino mešovita i privatna preduzeća iz oblasti proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva, odnosno dva društvena preduzeća koja proizvode kancelarijske i računске mašine.

Istovremeno, jedino se njihovi troškovi rada kreću oko 0,2. Osim već pomenute društvene svojine prisutne u oblasti izdavačke delatnosti i štampanja, na listi se našlo i društveno preduzeće registrovano za proizvodnju električnih mašina i aparata. Sva ostala preduzeća su ili u celosti ili polovično u privatnom vlasništvu.

Tabela 16. **Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup srednjih preduzeća)**

	Oblast prerađivačke industrije	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Mešovita	1	4	5,300	0.31
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Društvena	2	43	3,620	0.21
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Privatna	4	111	2,407	0.18
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Privatna	19	879	1,952	0.38
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Privatna	2	160	1,902	0.76
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Društvena	4	338	1,901	0.45
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Privatna	36	2,375	1,708	0.34
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	Privatna	12	810	1,292	0.48
37	Reciklaža	Privatna	17	1,327	1,207	0.45
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Privatna	46	3,016	1,103	0.43
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	Privatna	17	1,605	1,069	0.47
31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	Društvena	1	43	983	0.34
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	Privatna	50	5,021	868	0.54
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	Privatna	24	1,449	846	0.56
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	Privatna	40	4,061	822	0.50
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Mešovita	7	703	816	0.84
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Mešovita	2	225	794	0.75
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	Mešovita	2	279	782	0.55
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Mešovita	2	176	759	0.92
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Privatna	193	17,438	737	0.53

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Naposletku, dajemo listu najproduktivnijih velikih preduzeća prerađivačke industrije. I ovde je oblast reciklaže lider u pogledu produktivnosti i niskih troškova rada, tako da se, bez sumnje, nameće kao najinteresantnija oblast unutar prerađivačke industrije u koju treba investirati. Vrlo lukrativna delatnost je i proizvodnja duvanskih proizvoda, a ona dobija posebno na težini jer zapošljava i blizu 1,5 hiljada radnika (koliko ih se nalazilo u tri posmatrana privatna preduzeća).

Iz tabele 17. je očigledno da je najveći broj najuspešnijih velikih preduzeća ovog sektora u rukama privatnih vlasnika.

Odličan rezultat državnih preduzeća je registrovan samo u visoko monopolizovanim oblastima (proizvodnji koksa i derivata nafte, odnosno štampanju i distribuciji knjiga i udžbenika).

Tabela 17. Spisak najproduktivnijih oblasti prerađivačke industrije u 2007. godini (skup velikih preduzeća)

	Oblast prerađivačke industrije	Tip svojine	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Produktivnost (u 000. din)	Koeficijent tr. rada
37	Reciklaža	Privatna	2	44	12,918	0.03
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	Privatna	3	1,477	4,360	0.29
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	Privatna	2	147	3,377	0.23
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	Privatna	6	1,649	3,013	0.22
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	Privatna	1	275	2,485	0.44
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Državna	1	7,249	2,466	0.41
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	Privatna	8	1,163	2,331	0.41
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Privatna	4	873	2,268	0.47
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Privatna	22	7,491	2,215	0.43
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Mešovita	3	1,314	1,710	0.70
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Državna	2	545	1,663	0.65
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Privatna	90	36,494	1,634	0.42
27	Proizvodnja osnovnih metala	Privatna	9	10,013	1,516	0.52
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	Državna	1	263	1,511	0.51
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Privatna	2	568	1,480	0.60
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	Privatna	11	6,859	1,362	0.44
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Državna	1	2,711	1,354	0.52
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	Privatna	14	9,189	1,230	0.43
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	Društvena	1	430	1,043	0.77
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	Privatna	16	4,133	931	0.52
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Mešovita	19	6,753	923	0.55

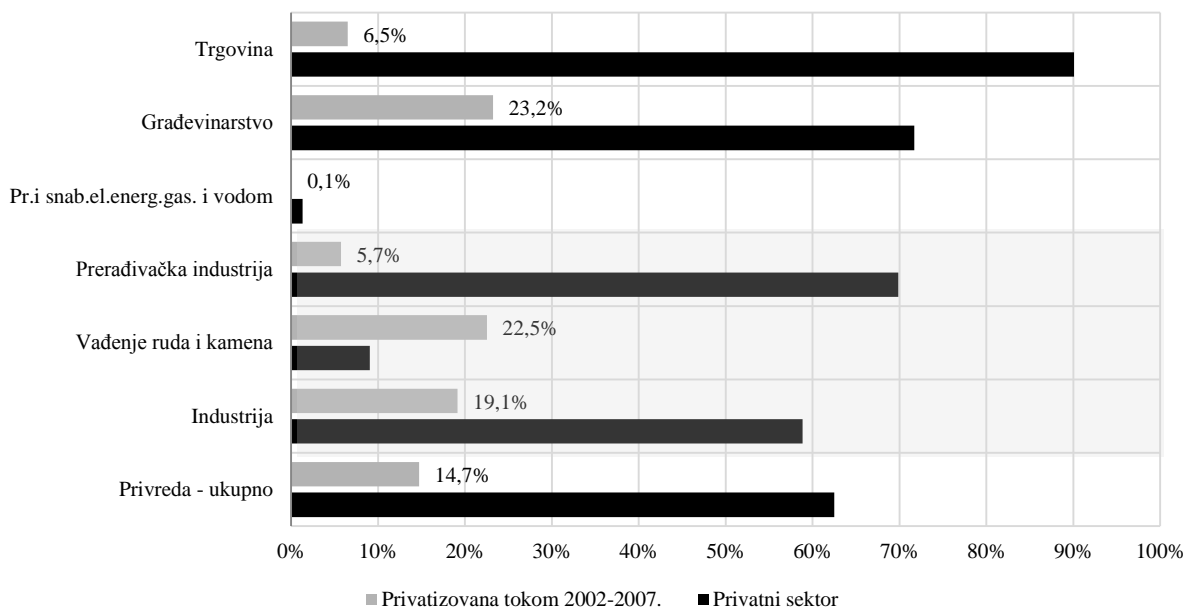
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	Državna	1	2,765	907	0.88
36	Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	Privatna	3	1,429	882	0.42

Izvor: RZS; kalkulacija autora

4. Izvorni privatni sektor vs. privatizovana preduzeća

Privatizovana preduzeća, za koja su pokazatelji zasnovani na podacima iz finansijskih izveštaja, identifikovana su uparivanjem sa podacima Agencije za privatizaciju. Ukupan broj privatizovanih preduzeća od 2002. do 2007. i broj privatizovanih preduzeća prikazan za pojedine godine varira zavisno od obuhvata u finansijskim izveštajima za pojedine godine, s tim da u ovoj tački kao referentne uzimamo finansijske izveštaje za 2007. godinu, što znači da posmatramo ukupno 1.777 privatizovanih preduzeća. U njima je bilo zaposleno 161,7 hiljade radnika što je 14,7% svih zaposlenih koja se nalaze u bazi RZS-a koju smo koristili (odnosno, 23,6% svih zaposlenih u preduzećima u privatnom vlasništvu).

Graf. 39. Udeo privatnih i privatizovanih preduzeća u ukupnoj zaposlenosti posmatranih sektora u 2007.

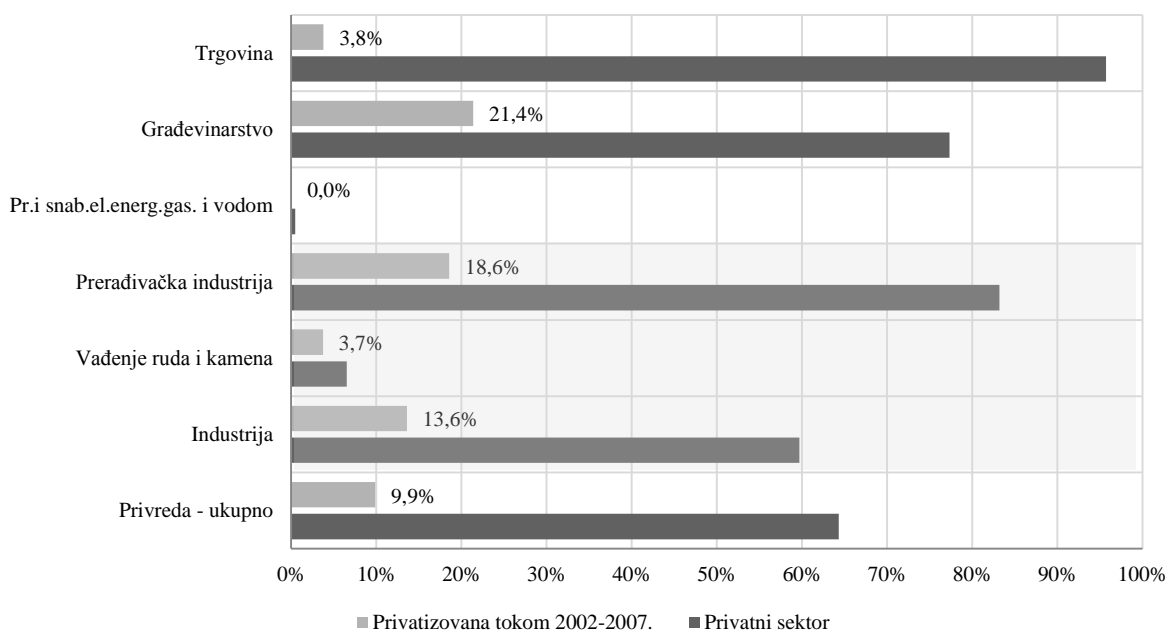
Izvor: RZS; kalkulacija autora

Posmatano prema veličini privrednih društava, u malim privatizovanim preduzećima na kraju 2007. nalazilo se 24,1 hiljada zaposlenih ili 6,3% ukupnog broja malih preduzeća u privredi, u preduzećim srednje veličine 57,1 hiljada radnika (22,2%), a u velikim preduzećima 80,6 hiljada (17,5%). U okviru prerađivačke industrije, samo u tri oblasti je pretežan broj

zaposlenih radio u privatizovanim preduzećima: (a) proizvodnji koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva (66,2% ukupnog broja zaposlenih), (b) proizvodnji duvanskih proizvoda (63,4%), i (c) proizvodnji ostalih saobraćajnih sredstava (56,3%).

Od celokupne bruto dodate vrednosti privrede na privatizovana preduzeća otpada 9,9%, a njihov udeo unutar podskupa svih preduzeća u privatnoj svojini iznosi 15,3%. Ako bi ovo bio kriterij uspešnosti privatizacije ili, pak, njene penetracije unutar postojeće vlasničke strukture, posmatrano u domenu prerađivačke industrije mogli bismo da zaključimo da je zadovoljavajući rezultat do kraja 2007. postignut samo u oblastima: (a) proizvodnje duvanskih proizvoda (87,3% ukupne VA stvoren je u privatnim preduzećima); (b) proizvodnji koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva (59,0%); i (c) proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala, tj. industriji cementa i ostalog građevinskog materijala (57,4%). Eventualno bismo pomenutu grupu mogli da proširimo još za proizvodnju ostalih saobraćajnih sredstava (41,0% ukupne VA). Ostale oblasti su sa udelom privatizovanih preduzeća koji ne prelazi četvrtinu vrednosti VA⁷⁵.

Graf. 40. Udeo privatnih i privatizovanih preduzeća u VA posmatranih sektora u 2007. godini

Izvor: RZS; kalkulacija autora

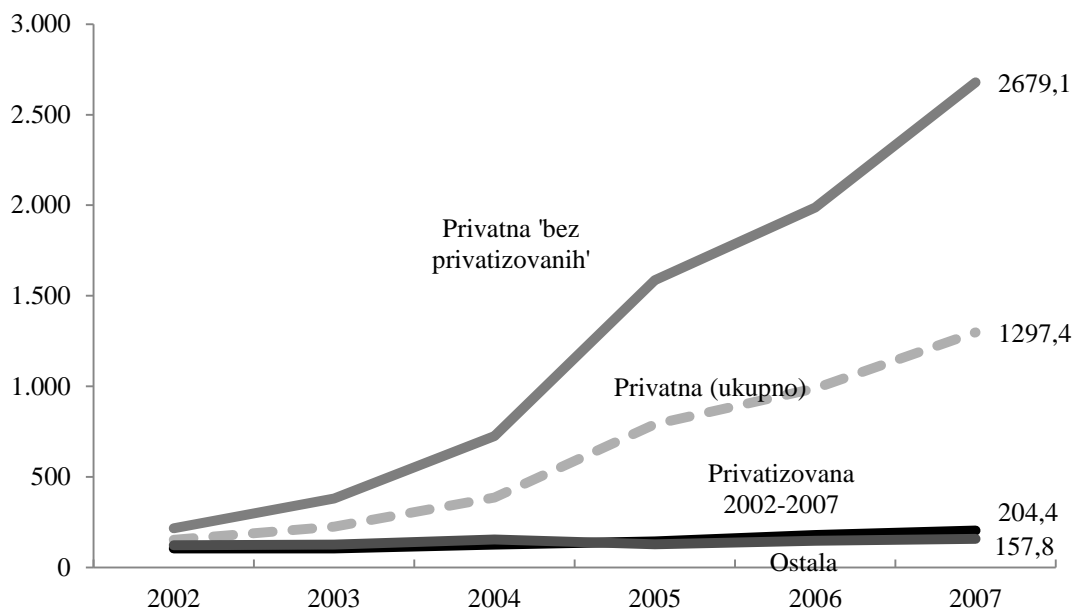
Preduzeća privatizovana u periodu 2002-2007, uzeta zajedno, u 2007. su povećala VA u odnosu na prethodnu godinu za nešto više od 14%, a njihov doprinos ukupnom porastu VA

⁷⁵ Primera radi, kod proizvodnje osnovnih metala udeo VA iz privatizovanih preduzeća u 2007. iznosi 24,9%, proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića 16,4%, proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda 14,8%.

svih preduzeća jedva da prelazi 7%. Ako znamo da je udeo ostalih svojinskih oblika u ukupnom porastu novostvorene vrednosti oko 13%, sledi da se tačno četiri petine rasta VA (ili 80%) duguje upravo izvornom privatnom sektoru⁷⁶.

Nema dileme da je poslovni rezultat privatizovanih preduzeća, iako zadovoljavajući, i dalje daleko ispod potencijala „izvornog” privatnog sektora. Ispostaviće se da je za podizanje efikasnosti, odnosno prevođenje ovih preduzeća u konkurentne proizvođače rekaptalizacijom preduzeća, proširenjem poslovanja, reorganizacijom, jačanjem discipline i uvođenjem novog preduzetništva, potrebno mnogo više vremena nego što je to iko mogao pretpostaviti, a po najmanje njihovi novi vlasnici. Naime, kao što se može videti na grafikonu 41, u periodu 2002-2007. kumulativni rast VA privatnog sektora iz koga su izostavljena privatizovana preduzeća dostigao je impresivnih 2.679%, tj. povećan je za gotovo 26 puta, što je daleko više od rasta VA u privatizovanim preduzećima. Poređenja radi, rast VA u ostalim sektorima zajedno (društvenom, mešovitom, državnom i zadružnom) je u ovom periodu izneo samo 58%; u 2007. rast VA ove svojinske grupe iznosi 7%, što znači da je, u stvari, zabeležen realni pad VA, s obzirom da deflator BDP-a u toj godini iznosi 9%.

Graf. 41. **Kumulativni rast bruto dodate vrednosti**
(indeksi, 2001=100)

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

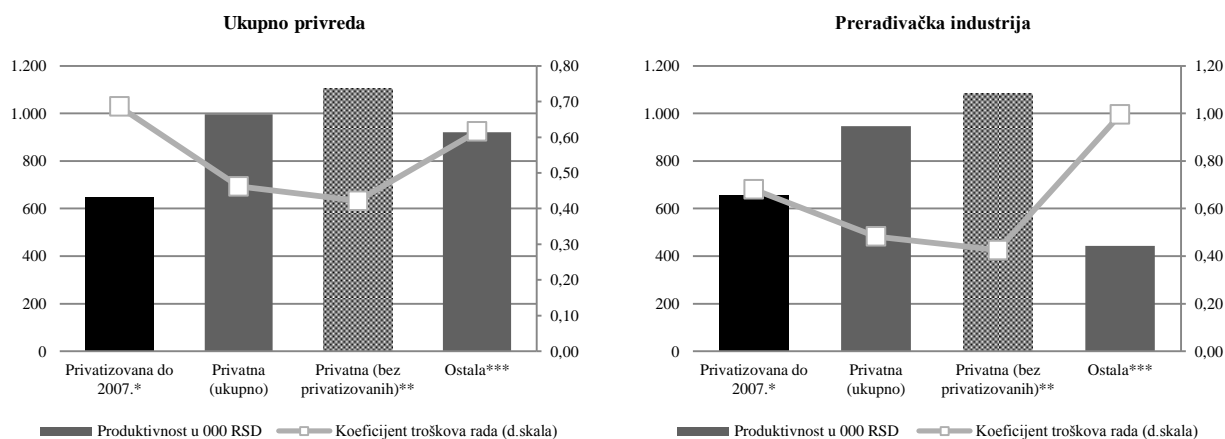
⁷⁶ Termin „izvorni privatni sektor“ treba uslovno prihvatiti, jer obuhvata privredna društva u privatnom vlasništvu koja nisu nastala iz privatizacije 2002-2007. Njihov najveći deo čine preduzeća čiji su osnivači privani vlasnici, ali ne treba ignorisati ni preduzeća koja su privatizovana ranijim modelima privatizacije.

Gotovo istovetna dinamika, zabeležena u kretanju VA, prisutna je i u kretanju produktivnosti i troškova rada, s tim da se porast produktivnosti u sektoru koji smo označili kao „ostali“ i u sektoru „privatizovanih preduzeća”, javlja nauštrb zaposlenosti.

Tako je, produktivnost od 2001. u grupi „ostali“ kumulativno uvećana za oko 325%, a u grupi privatizovanih preduzeća za 273%, ali uz značajno smanjenje broja zaposlenih; u prvoj grupi za 700 hiljada, ili 63%, odnosno za 76 hiljada, ili 33%, u grupi privatizovanih preduzeća. Na drugoj strani, povećanje produktivnosti u „izvornom” privatnom sektoru, iako neznatno veće od onoga u grupi „ostali“, praćeno je izuzetnom ekspanzijom broja zaposlenih, koji je veći za čak 500 hiljada.

U 2007. godini, kao što se može videti na grafikonu 42, produktivnost (izražena kao vrednost bruto dodate vrednosti po zaposlenom u hiljadama dinara) je bila najveća u izvornom privatnom sektoru i iznosi 1.104,3 hiljada. Produktivnost u svim kontingentima privatizovanih preduzeća posmatranim zajedno u 2007. je gotovo dvostruko manja i kreće se oko 650 hiljada. Produktivnost celokupnog privatnog sektoru se stoga smestila unutar ove dve veličine i iznosi 997 hiljada. S druge strane, produktivnost preduzeća u ostalim oblicima svojine u 2007. je nešto slabija i dostiže 920 hiljada, i to zahvaljujući, pre svega, nadprosečnom rezultatu državnih preduzeća (1.256 hiljada) jer u društvenoj svojini na svakog zaposlenog dolazi samo 391 hiljada novostvorene vrednosti.

Graf. 42. Produktivnost rada (u 000 RSD) i koeficijent troškova rada u 2007. godini
(u ukupnoj privredi i prerađivačkoj industriji)

Napomena: *preduzeća privatizovana u periodu 2002-2007; ** preduzeća u privatnoj svojini bez privatizovanih preduzeća 2002-2007; *** ostali svojinski oblici koji ne uključuju privatnu svojinu (državna, društvena, mešovita i zadružna)

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Razvrstavanjem privrednih društava i prema veličini, ustanovili smo da je produktivnost privatizovanih preduzeća u odnosu na „izvorni“ privatni sektor najniža u srednjim preduzećima. Naime, privatizovana preduzeća su ovde iskazala produktivnost 479,3 hiljade, što je manje od dve petine produktivnosti zabeležene u „izvornom“ privatnom sektoru.

’Sliku u ogledalu’ kretanja produktivnosti predstavlja dinamika troškova rada. Koeficijent troškova rada je u svim posmatranim godinama ubedljivo najniži u „izvornom“ privatnom sektoru; u 2007. bruto zarade su opterećivale 42% VA, a vrednost koeficijenta troškova rada je u odnosu na prethodnu godinu dodatno smanjena za 2 procentna poena. Za razliku od njih, preduzeća privatizovana u periodu 2002-2007. beleže znatno više troškove rada, a naročito je zanimljiv podatak da troškovi rada ove grupe preduzeća u svakoj godini značajno premašuju vrednost troškova rada grupe „ostali“, dakle grupe koja objedinjuje preduzeća iz društvene, državne i mešovite svojine.

Detaljan uvid u vrednosti produktivnosti rada i koeficijenta troška rada po svim oblastima prerađivačke industrije u 2007. godini, uz razvrstavanje privrednih društava i po veličini, dat je u Tabeli 18. Treba istaći da su jedine dve oblasti u kojima je vrednost produktivnosti privatizovanih preduzeća veća od proseka privatnog sektora: proizvodnja duvanskih proizvoda i proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih menerala, i to za 20,2% i 17,5%, respektivno. U njima je i u pogledu niskih troškova rada rezultat privatizovanih preduzeća bolji od proseka.

Tabela 18. Produktivnost rada i koeficijent troškova rada u prerađivačkoj industriji u 2007.

- preduzeća segregirana prema veličini na: (a) privatizovana tokom 2002-2007, (b) privatna, (c) privatna, bez podskupa privatizovanih 2002-2007. i na (d) preduzeća u drugim svojinskim oblicima, osim privatnog

15. Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	877,4	0,56	405,7	0,87	441,5	0,91	1200,1	0,47
Privatna (ukupno)	1165,3	0,45	539,5	0,52	737,5	0,53	1633,5	0,42
Privatna (bez privatizovanih)	1258,1	0,42	549,9	0,50	893,2	0,43	1791,7	0,40
Ostala	688,6	0,65	288,5	1,25	474,7	0,81	903,1	0,56

16. Proizvodnja duvanskih proizvoda

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	4815,3	0,29	-109,5	-1,36	330,7	2,08	5031,3	0,29
Privatna (ukupno)	4006,0	0,32	116,8	1,91	1902,2	0,76	4360,3	0,29
Privatna (bez privatizovanih)	1636,6	0,54	462,3	0,73	2207,1	0,73	1440,5	0,39
Ostala	590,1	0,88	-41,2	-4,60	702,9	0,82	-	-

17. Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	151,2	1,69	128,2	1,50	351,0	1,03	34,9	5,88
Privatna (ukupno)	411,0	0,70	425,9	0,55	487,3	0,64	354,8	0,91
Privatna (bez privatizovanih)	561,7	0,54	460,5	0,52	662,5	0,38	690,0	0,65
Ostala	115,7	2,06	108,4	2,05	264,7	1,14	31,9	6,51

18. Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	191,2	1,23	329,1	1,04	188,1	1,17	178,9	1,29
Privatna (ukupno)	357,3	0,66	373,1	0,61	401,6	0,60	266,7	0,92
Privatna (bez privatizovanih)	418,4	0,56	374,6	0,60	511,7	0,50	491,8	0,57
Ostala	183,0	1,85	152,8	1,40	196,7	1,43	277,2	4,93

19. Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	185,0	1,23	205,5	1,08	168,7	1,38	-	-
Privatna (ukupno)	420,2	0,64	381,6	0,61	378,1	0,68	612,4	0,65
Privatna (bez privatizovanih)	439,6	0,62	395,4	0,59	405,7	0,64	-	-
Ostala	218,5	1,28	21,4	6,86	134,5	1,65	307,8	1,10

20. Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada

Privatizovana 2002-2007	290,2	1,09	-32,0	-7,78	440,8	0,79	-	-
Privatna (ukupno)	490,7	0,53	446,7	0,52	619,2	0,52	552,2	0,62
Privatna (bez privatizovanih)	520,5	0,49	476,5	0,49	776,7	0,39	-	-
Ostala	133,8	2,11	153,7	1,89	108,8	2,49	-	-

21. Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	356,6	1,18	-1002,0	-0,74	574,8	0,76	16,7	22,73
Privatna (ukupno)	1383,0	0,32	635,2	0,44	846,3	0,56	3013,2	0,22
Privatna (bez privatizovanih)	1610,1	0,27	644,9	0,43	1067,9	0,47	3844,1	0,19
Ostala	106,0	2,56	-539,9	-0,63	489,9	0,79	68,8	3,47

22. Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	369,3	1,21	434,4	1,02	281,0	0,83	252,4	3,05
Privatna (ukupno)	1177,7	0,48	928,8	0,54	1708,3	0,34	2268,2	0,47
Privatna (bez privatizovanih)	1319,3	0,44	998,3	0,51	2018,5	0,33	3265,8	0,37
Ostala	1116,0	0,74	534,5	1,00	986,2	0,70	1573,3	0,69

23. Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	1479,8	0,60	-	-	-	-	1479,8	0,60
Privatna (ukupno)	1645,3	0,44	1701,0	0,23	2406,9	0,18	1479,8	0,60
Privatna (bez privatizovanih)	1979,8	0,21	-	-	-	-	-	-
Ostala	2972,9	0,51	1111,0	1,29	5300,3	0,31	-	-

24. Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	793,1	0,82	67,6	4,19	153,6	1,77	890,1	0,80
Privatna (ukupno)	1660,3	0,43	870,0	0,44	1103,4	0,43	2215,2	0,43
Privatna (bez privatizovanih)	2316,2	0,33	933,8	0,42	1299,4	0,40	5090,9	0,29
Ostala	779,2	0,87	385,3	1,12	264,4	1,24	895,6	0,85

25. Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	348,3	0,91	15,0	7,33	363,6	0,97	377,0	0,87
Privatna (ukupno)	943,2	0,46	633,8	0,45	708,2	0,56	1230,1	0,43
Privatna (bez privatizovanih)	1193,6	0,40	680,8	0,44	852,9	0,49	1884,5	0,37
Ostala	563,6	0,70	320,2	0,83	493,7	0,80	676,7	0,63

26. Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada

Privatizovana 2002-2007	1215,6	0,44	378,5	0,70	641,7	0,69	1573,1	0,39
Privatna (ukupno)	1034,3	0,47	668,0	0,44	867,7	0,54	1361,9	0,44
Privatna (bez privatizovanih)	746,3	0,54	727,0	0,42	1168,9	0,43	-419,9	-1,34
Ostala	622,8	0,63	150,2	1,70	485,9	0,80	680,2	0,59

27. Proizvodnja osnovnih metala

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	787,9	0,56	243,0	1,42	546,4	0,86	908,8	0,49
Privatna (ukupno)	1248,0	0,53	593,6	0,50	517,9	0,78	1515,9	0,52
Privatna (bez privatizovanih)	1632,2	0,52	691,1	0,41	454,5	0,57	2024,4	0,53
Ostala	458,8	1,01	72,3	3,96	537,5	0,99	455,3	0,98

28. Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	437,1	1,00	419,1	0,86	401,1	1,04	468,5	1,02
Privatna (ukupno)	752,1	0,52	727,8	0,46	684,7	0,63	931,0	0,52
Privatna (bez privatizovanih)	929,7	0,39	767,0	0,44	892,9	0,49	17090,6	0,04
Ostala	396,3	0,97	201,4	1,35	301,4	1,00	471,1	0,93

29. Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	361,6	1,19	398,7	0,90	399,4	0,96	329,4	1,46
Privatna (ukupno)	742,4	0,55	775,3	0,51	821,6	0,50	628,7	0,68
Privatna (bez privatizovanih)	1022,3	0,39	853,9	0,47	1145,3	0,38	1393,0	0,22
Ostala	345,5	1,41	350,5	1,30	178,5	1,87	366,5	1,39

30. Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	27,4	8,44	27,4	8,44	-	-	-	-
Privatna (ukupno)	1467,9	0,42	887,3	0,46	1951,7	0,38	2330,7	0,41
Privatna (bez privatizovanih)	1472,7	0,42	892,6	0,46	-	-	-	-
Ostala	1084,2	0,63	666,4	0,97	1320,8	0,54	-	-

31. Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	357,4	1,14	488,4	0,77	412,5	0,84	317,1	1,37
Privatna (ukupno)	633,6	0,69	851,1	0,45	675,3	0,62	449,7	1,08
Privatna (bez privatizovanih)	932,3	0,50	922,0	0,42	879,4	0,54	1104,1	0,66
Ostala	448,1	0,82	75,4	2,46	467,1	0,93	452,7	0,79

32. Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada

Privatizovana 2002-2007	441,8	0,75	259,1	0,99	681,2	0,63	-	-
Privatna (ukupno)	1199,3	0,42	858,7	0,46	1291,6	0,48	3376,5	0,23
Privatna (bez privatizovanih)	1369,4	0,40	999,2	0,43	1451,3	0,46	-	-
Ostala	240,2	1,22	166,9	1,47	267,2	1,16	-	-

33. Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	353,0	1,07	384,8	0,84	345,8	1,13	-	-
Privatna (ukupno)	1141,9	0,45	1029,5	0,43	1069,2	0,47	2484,8	0,44
Privatna (bez privatizovanih)	1463,8	0,39	1100,2	0,42	2185,7	0,31	-	-
Ostala	259,1	1,21	212,1	1,50	286,0	1,12	253,2	1,21

34. Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	516,9	0,68	258,6	1,11	501,6	0,72	561,6	0,63
Privatna (ukupno)	541,8	0,67	661,6	0,53	639,6	0,60	367,5	0,95
Privatna (bez privatizovanih)	586,2	0,66	758,4	0,48	888,7	0,48	-1651,8	-0,20
Ostala	197,5	1,97	436,7	0,93	159,4	2,26	200,1	1,97

35. Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana 2002-2007	212,6	1,75	705,0	0,33	338,8	1,09	182,0	2,05
Privatna (ukupno)	347,8	1,14	283,4	1,07	576,9	0,76	188,1	2,29
Privatna (bez privatizovanih)	4165,7	0,25	282,8	1,07	868,4	0,60	176,5	1,83
Ostala	214,1	1,58	-74,4	-6,67	406,2	1,00	198,9	1,65

36. Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana do kraja 2007	142,0	1,63	134,7	1,96	145,6	1,47	-	-
Privatna (ukupno)	583,1	0,51	467,8	0,58	646,8	0,47	881,9	0,42
Privatna (bez privatizovanih)	658,6	0,47	502,5	0,54	828,1	0,41	-	-
Ostala	303,2	1,23	300,2	1,07	218,2	1,22	337,9	1,24

37. Reciklaža

	<u>UKUPNO</u>		<u>MALA</u>		<u>SREDNJA</u>		<u>VELIKA</u>	
	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada	Produktiv. u 000 RSD	Koef. troš.rada
Privatizovana do kraja 2007	572,9	0,81	470,3	0,82	643,5	0,81	-	-
Privatna (ukupno)	1164,9	0,38	750,7	0,45	1206,7	0,45	12918,0	0,03
Privatna (bez privatizovanih)	1446,8	0,29	850,2	0,37	1576,6	0,36	-	-
Ostala	1104,8	0,22	1597,2	0,18	-3,1	-52,06	-	-

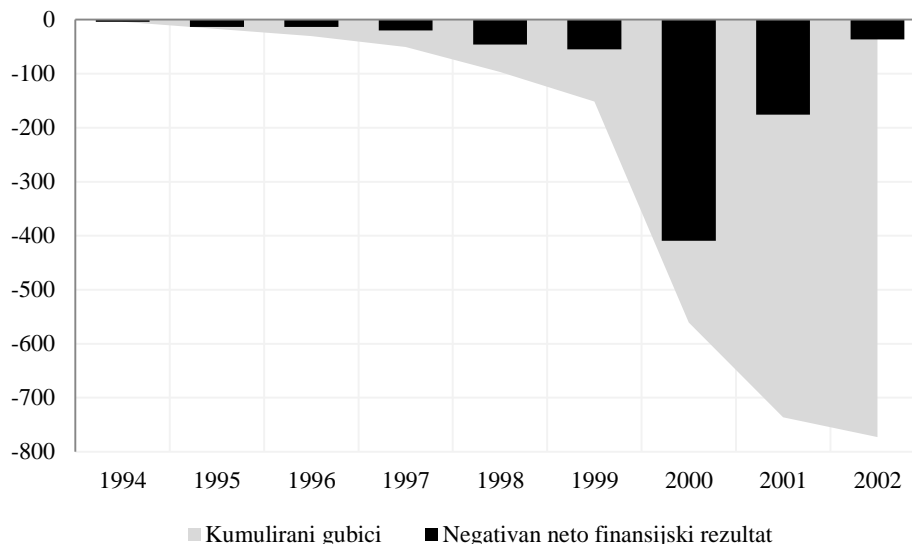
Izvor: RZS; kalkulacija autora

5. Analiza indikatora rentabiliteta

Privreda Srbije, a posebno industrija, je u novi milenijum ušla sa osetno smanjenim brojem ukupno zaposlenih radnika, izgubljenim tržištima, zastarelom opremom i tehnologijom, poslovanjem sa gubicima, visokim teretom kumuliranih gubitaka, iskvarenom finansijskom strukturom koju karakteriše porast zaduženja i povećanje nedostajućeg dugoročnog kapitala, praćenog smanjenjem sigurnosti i ozbiljnom nelikvidnošću.

S aspekta vlasništva, u najvećem problemu su bila privredna društva u društvenoj i državnoj svojini, odnosno, posmatrano po veličini, veliki sistemi, koji su upravo i poslovali u pomenutim svojinskim oblicima.

Graf. 43. Negativan neto finansijski rezultat i kumulirani gubici privrede u periodu 1994-2002, u milrd. RSD

Izvor: RZS; kalkulacija autora

U celom devetogodišnjem periodu, 1994-2002. godine, ukupni kumulirani gubici su porasli sa 3,8 na oko 773 milijardi dinara, ili za 203 puta⁷⁷. S obzirom na to da su u istom periodu cene porasle za 58 puta, ukupno povećanje gubitaka je rezultat ne samo porasta cena, nego i nerentabilnog poslovanja privrede u celini. Pri tome, praćenjem razvoja gubitaka uočljivo je da su najveći gubici ostvareni prema bilansima za 2000. godinu i to usled objektiviranja

⁷⁷ Kalkulacija autora na osnovu podataka RZS. Naglašavamo da se analizom rentabilitetnog i finansijskog položaja privrede Srbije u poslednje dve decenije kod nas posvećeno bavio prof. dr Jovan Ranković. Kao primer videti: Rankovic, J. (2004). *Kako se menjao rentabilitetni i finansijski položaj privrede Srbije u 2003. godini?* Ekonomika preduzeća, vol. 52, br. 3-4, str. 79-84; Rankovic, J. i Rajović, R. (2007). *Analiza rentabilitetnog i finansijskog položaja privrede Srbije u 2006. godini*, Ekonomika preduzeća, vol. 55, br. 7-8, str. 241-262; itd.

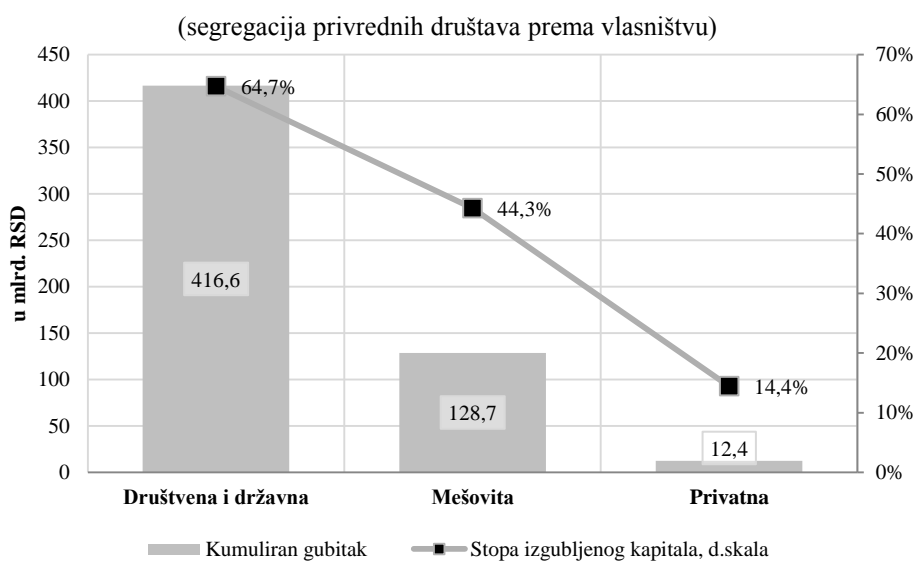
skrivenih gubitaka zbog potcenjenih deviznih obaveza⁷⁸. Do kraja 2010. kumulirani gubitak se približio gotovo 1.950 milijardi dinara, što je iznos koji je 513 puta veći od onog na kraju 1994. godine.

Kumuliranjem gubitka na nivou cele privrede već do kraja 2002. potrošena je skoro trećina sopstvenog kapitala preduzeća.

Finansijske i rentabilitetne teškoće privrede su bile nejednako raspoređene kako prema vlasničkoj strukturi, tako i prema privrednim delatnostima. U pogledu kumuliranih gubitaka, na društvena, državna i mešovita preduzeća se odnosio najveći deo: 34,0%, 32,3% i 27,5%, respektivno. Privatna preduzeća su, sa gubicima od 38,1 milijarde, u ukupnim kumuliranim gubicima učestvovala sa samo 5,5%.

Posmatrano sa aspekta pretežne delatnosti koju su privredna društva obavljala, stanje je bilo upadljivo najlošije u industriji, i u apsolutnom (558 milijardi dinara gubitaka) i u relativnom smislu (72,2% svih gubitaka), pri čemu je na nivou cele industrije stopa izgubljenog kapitala već dostizala 55%.

Graf. 44. **Kumulirani gubici i stopa izgubljenog kapitala u industriji Srbije na kraju 2002.**

Izvor: RZS; kalkulacija autora

U pojedinim industrijskim oblastima kumulirani gubici su i premašivali vrednost sopstvenog kapitala. U crnoj metalurgiji, čak za 257,6%, proizvodnji hemijskih proizvoda za 41%⁷⁹, proizvodnji nafte i gasa 22,4%, odnosno proizvodnji ruda obojenih metala 12,7%. Za razliku

⁷⁸ Ovome je kumovalo snažno slabljenje vrednosti dinara, čime su upetostručene obaveze, a time i gubici koji su porasli za oko 270 milijardi dinara.

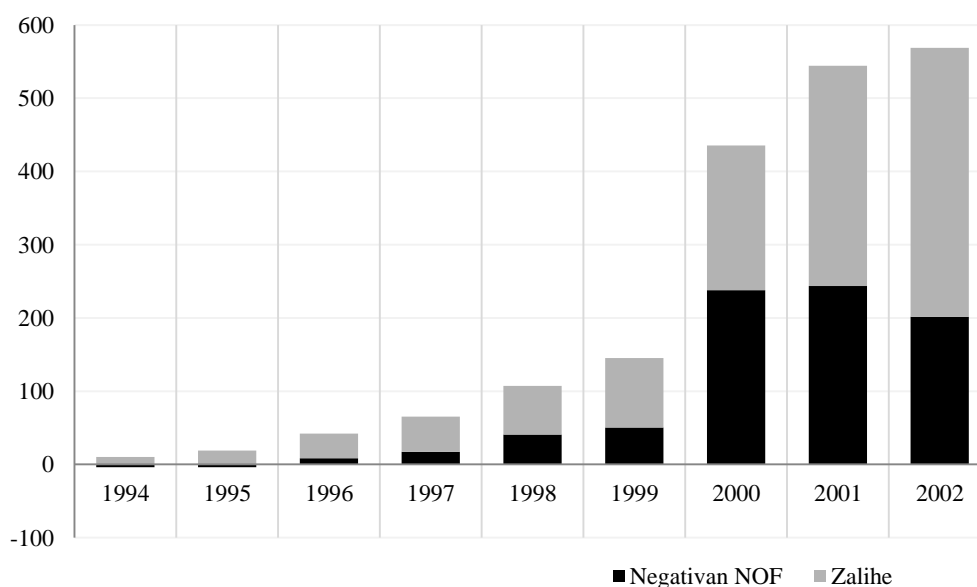
⁷⁹ Zahvaljujući oblasti prerade hemijskih proizvoda, na nivou cele hemijske industrije stopa izgubljenog kapitala je u 2002. iznosila 'samo' 70%.

od privatnog dela privrede, tržišno neefikasan sistem, tj. društvena preduzeća su bila generator gubitaka.

Poslovanje sa gubicima i njihovo kumuliranje prouzrokovalo je kvarenje finansijske strukture, praćeno povećanjem negativnog neto obrtnog fonda (NOF) kao razlike između dugoročnog kapitala i stalnih sredstava⁸⁰. Negativan NOF znači da preduzeća nemaju svoj obrtni kapital i da svoje poslovanje isključivo baziraju na kratkoročnim pozajmljenim izvorima.

Negativan NOF u Republici Srbiji iznosio je u 2002. godini 201,6 milijardi dinara (od toga u industriji 141,2 milijarde) i za toliko su dugoročno vezana sredstva u aktivni finansirana iz kratkoročnih izvora. Ako znamo da su ukupne zalihe iznosile 367,3 milijarde dinara, za nivo poslovanja i investiranje, kao bitan preduslov održanja likvidnosti, nedostajalo je oko 569 milijardi dinara dugoročnog kapitala.

Graf. 45. Nedostajući dugoročni kapital u privredi, u mlrd. RSD

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Posmatrano sa aspekta vlasništva, svi svojinski oblici su u 2002. zabeležili negativan NOF. Ipak, on je bio zanemarljiv u grupaciji privatnih preduzeća (8,2 milijarde), u odnosu na grupaciju društvenih i državnih preduzeća (166,1 milijardu). S druge strane, velika preduzeća su generisala čak 87,3% ukupnog negativnog NOF.

⁸⁰ Sažimanje negativnog NOF u 2002. potiče iz neupotrebljenih otpisa za nove investicije, što je uslovalo privremeno zaustavljanje rasta kratkoročnih obaveza. Međutim, oslobađanje vezane imovine kroz amortizaciju je takođe znak pogoršanja strukture imobilizacije po starosti, čime je nagovešten problem neophodnog investiranja u budućnosti.

Sve ove činjenice išle su u prilog donošenja Zakona o privatizaciji 2001. kao bitne poluge reformisanja pomenutog neefikasnog privrednog sistema.

Možemo reći da se po osnovu praćenja indikatora rentabiliteta u privredi Srbije sve do 2006. ništa ozbiljnije ne dešava. Tek u poslednje dve godine, perioda koji je u fokusu naše analize, finansijski položaj privrede se bitno menja.

Konjunktura već od kraja 2004. postaje ekstremno povoljna⁸¹. Dodatni impuls ekspaniznom rastu domaće tražnje stiže od komercijalnog zaduživanja preko novonaraslog finansijskog sektora gde su ubrzana privatizacija i dolazak stranih banaka stvorili platformu za ubrzan rast finansijskog posredovanja. Nažalost, novi izvori finansiranja zaobilaze industriju i razmenski sektor privrede. Odsustvo proizvodnje za izvoz, širi spoljnotrgovinsku neravnotežu koja će kulminirati 2008. godine, u sam osvit svetske ekonomske krize. Tragovi pomenutog pozitivnih talasa se pronalaze u industriji, ali će glavni pobednik ovih tendencija, uz rapidno popravljanje indikatora rentabiliteta, biti upravo nerazmenski sektor: trgovina, saobraćaj (telekomunikacije) i poslovi sa nekretninama.

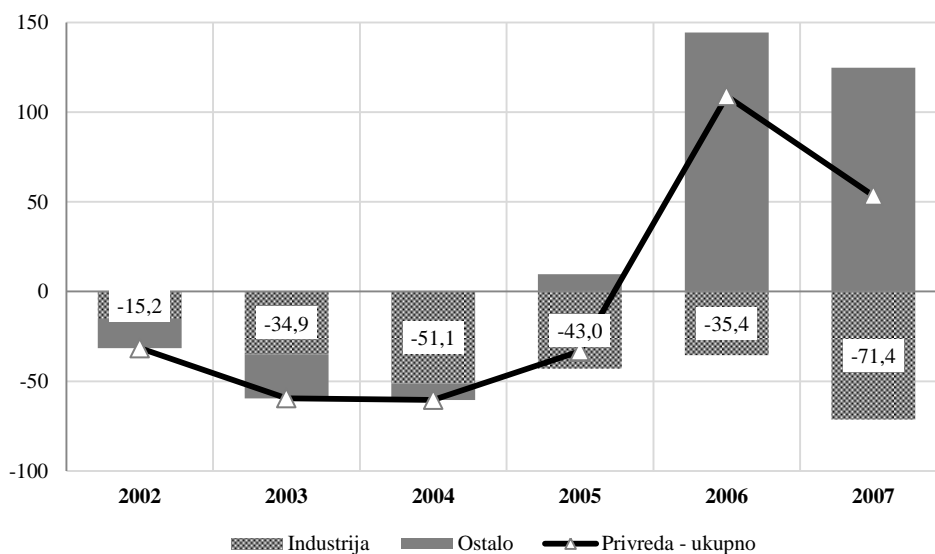
Umesto dotadašnjeg poslovanja sa gubicima, krajem 2006. privreda po prvi put izlazi iz zone gubitka, sa prokljiženim pozitivnim neto rezultatom od 118,8 milijardi dinara. Negativni NOF se drastično smanjuje (za 109,9 milijardi), ali njega ne prati i redukcija nedostajućeg dugoročnog kapitala premda su zalihe povećane za čitavih 122,9 milijardi dinara. Samim tim je i nedostajući dugoročni kapital u odnosu na 2005. godinu povećan za 13 milijardi dinara. Privreda ostaje u zoni dobitka i u 2007. godini, ali je pozitivan neto finansijski rezultat prepolovljen (53,5 milijardi dinara).

Godina 2007. je bitna jer je privreda po prvi put zabeležila pozitivan NOF u iznosu od 2,7 milijardi dinara, što znači da je celokupna vrednost stalnih sredstava finansirana dugoročnim kapitalom. Uprkos tome, rast nedostajućeg dugoročnog kapitala se ne zaustavlja, te ne možemo reći da je finansijska struktura uravnotežena. Ekspanzivan porast vrednosti zaliha tražio je dodatno zaduživanje po osnovu kratkoročnih zajmova i neplaćanja obaveza prema dobavljačima, poreskoj upravi i zaposlenima, te nastavljenog pogoršanja položaja likvidnosti privrede.

Za razliku od ukupne privrede, položaj industrije se, sa finansijskog aspekta, ne menja. U obe godine industrija posluje sa gubicima; štaviše, 2007. je završena sa rekordnim negativnim neto finansijskim rezultatom od 71,4 milijarde dinara.

⁸¹ Nova vlada se konsoliduje, sklapa se novi produženi aranžman sa Međunarodnim monetarnim fondom.

Graf. 46. **Neto finansijski rezultat privrede**
(period 2002-2007, u mlrd RSD)

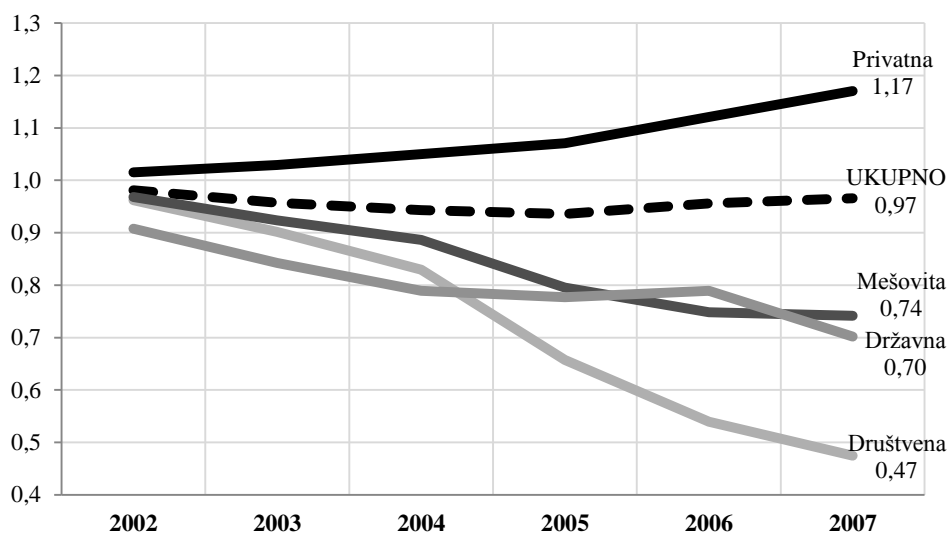
Izvor: RZS; kalkulacija autora

Do kraja 2007. stopa izgubljenog kapitala na nivou cele privrede smanjena je na 23,7%, odnosno industriji na 31,7% (u segmentu prerađivačke industrije 39,5%). Ukupni kumulirani gubici u bilansima stanja na nivou privrede dostigli su 1.092,9 milijardi dinara (u industriji 652,8 milijardi), što je iznos 287,6 puta veći od onog na kraju 1994. godine, odnosno 41,4% iznosa gubitka s kraja 2002. godine⁸².

Dinamičke promene neto finansijskog rezultata po svojinskim oblicima mogu se pratiti na grafikonu 47. Jedini svojinski oblik koji je svake godine beležio pozitivnu stopu neto finansijskog rezultata je privatni. Indikator predstavlja procentualno učešće neto finansijskog rezultata u ostvarenim ukupnim prihodima i pokazuje koliko svaki dinar prihoda ostvaruje neto dobiti. Primera radi, stopa neto finansijskog rezultata od 5% pakazuje da je sa 100 dinara ukupno ostvarenih prihoda ostvareno 5% neto dobiti. Kao što je prethodno istaknuto, na nivou proseka privrede, stopa neto finansijskog rezultata od 2005. prelazi u pozitivnu zonu, ali je krajem 2007. i dalje bila za 3% niža u odnosu na 2001. godinu. Najslabiji rezultat u ovom segmentu je evidentiran kod privrednih društava u državnoj, a pogotovo u društvenoj svojini koja ni jedne godine nisu imala pozitivan neto finansijski rezultat.

⁸² Kumulirani gubici bi bili neuporedivo veći da tokom 2004. nije podignuta vrednost imovine novom procenom radi pripreme za privatizaciju. To je uslovalo da se, uprkos prokljiženom tekućem negativnom neto finansijskom rezultatu od 45,5 milijardi, kumulirani gubici smanje. Ali, kako vrednosni porast imovine nije praćen adekvatnim porastom kapitala (negativni NOF raste, jer gubici smanjuju sopstveni kapital), finansijski položaj privrede se 2004. ne popravlja.

Graf. 47. Stopa neto finansijskog rezultata (2001=1)

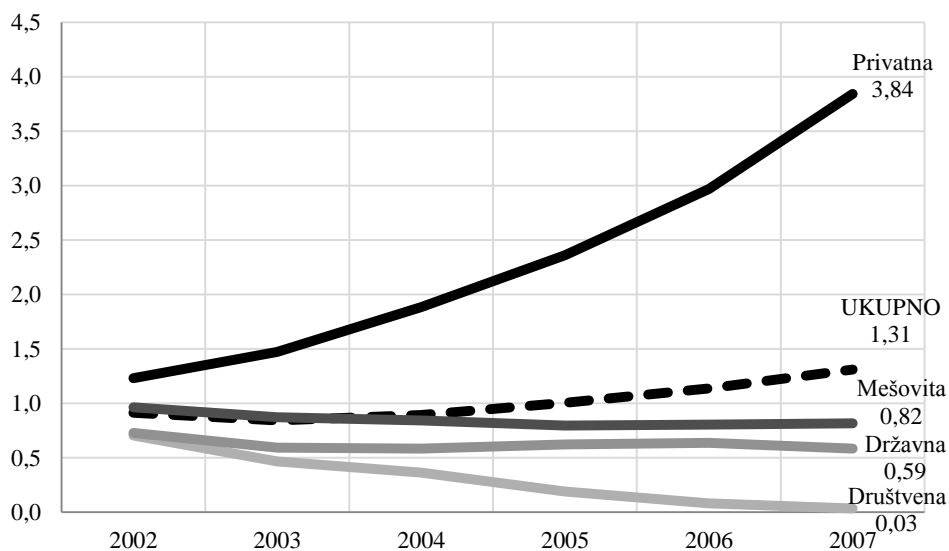

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Posmatrano prema veličini preduzeća, neto finansijski rezultat se najbrže popravljao kod malih privatnih preduzeća (kumulativno za 18,6%), a najbrže padao kod malih društvenih (kumulativno čak za 76,3% u odnosu na 2001).

Gotovo istovetan zaključak sledi i kada se analizira indikator stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja.

Graf. 48. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti (2001=1)

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Deo privrede koji je startovao sa negativnim stopama u 2002. godini (privredna društva u društvenoj, državnoj i mešovitoj svojini) ostaje u negativnoj zoni i zaključno sa 2007. godinom. Privatna preduzeća su, s druge strane, u proseku na nivou cele privrede popravila

svoj položaj u odnosu na 2001. za 19,1%. I ovde, kao što je to bio slučaj sa prethodnim indikatorom, apsolutnu divergenciju beleže mala preduzeća u privatnoj (+20,8%) i društvenoj svojini (-75,7%).

U celom posmatranom periodu jedino privatna svojina ima pozitivan investicioni kapacitet (odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodane vrednosti), koji je i značajno napredovao do 2007. Svi ostali svojinski oblici, računajući i državnu svojinu, imaju u celom periodu ili negativan ili neznatno pozitivan (međugodišnje posmatrano) investicioni kapacitet.

6. Uporedni prikaz strukturnih indikatora poslovanja preduzeća realnog sektora u Srbiji i evropskim zemljama u tranziciji

U cilju detaljnije analize poslovanja preduzeća, na osnovu dobijenih rezultata istraživanja, obračunati su neki od ekonomskih indikatora za evropske zemlje i Srbiju. Obračun se zasniva na statističkom istraživanju EUROSTAT-a (Godišnje strukturno istraživanje o poslovanju preduzeća u EU) i Zavoda za statistiku Republike Srbije, s tim da su indikatori korišćeni u analizi rezultata industrije (i u okviru nje, posebno sektora prerađivačke industrije), kao prosečne vrednosti, i za merenje produktivnosti radne snage i efikasnosti poslovanja preduzeća.

Zahvaljujući ekspanziji sektora usluga i ekstremno povoljnoj globalnoj konjunkturi, započetoj sredinom 2005. godine, EU-27 u periodu 2002-2007. beleži rast ukupne zaposlenosti od 5,6%⁸³. Smanjenje broja zaposlenih primetno je u industriji, i to za 1,4 miliona radnika ili 3,4%, kao i u poljoprivredi. Evropske zemlje u tranziciji, u tom pogledu, ne zaostaju. Doduše, i ovde, najveći ceh prilagođavanja i restrukturiranja privrede plaćaju industrijski radnici, čiji je broj do 2007. smanjen za 409,5 hiljada ili 2,7%⁸⁴.

Za razliku od njih, u Srbiji, u posmatranom periodu, opada i ukupna zaposlenost. Broj izgubljenih radnih mesta će se do kraja 2007. popeti na 244 hiljade, od čega čak 76,9% u industriji. Pri tome, smanjenje zaposlenosti u industriji od 174,7 hiljada čini tačno 45,8% ukupno otpuštenih industrijskih radnika u podskupu evropskih tranzicionih zemalja.

⁸³ Izuzetno povoljna putanja kretanja ukupne zaposlenosti će trajati do sredine 2008. kada nastaje prelom naniže. Od tog trenutka pa do kraja 2012. u EU-27 će devet miliona ljudi ostati bez posla, a stopa nezaposlenosti će se udvostručiti, premašivši 11%, a u evrozoni i 12%.

⁸⁴ Kalkulacija autora na bazi podataka EUROSTAT-a i RZS-a.

Tabela 19. **Relativna promena broja zaposlenih u periodu 2002-2007.**

	EU-27	EU zemlje u tranziciji*	Srbija
Ukupno (NACE)	5,6%	5,2%	-14,6%
Poljoprivreda i ribolov	-12,7%	-15,8%	-32,1%
Industrija (ukupno)	-3,4%	-2,7%	-29,0%
Prerađivačka industrija	-3,1%	-1,6%	-30,8%
Građevinarstvo	15,7%	25,7%	-9,9%
Usluge	9,0%	9,5%	-2,5%

Napomena: * 12 novih članica EU

Izvor: EUROSTAT i RZS, kalkulacija autora.

Srbija se tokom prošle decenije zadržala na ranije uspostavljenom trendu deformisanja privredne strukture. Sektor usluga se značajno uvećao nauštrb razmenskog sektora, te je u 2007. ukupna industrija generisala manje od 20% ukupne bruto dodate vrednosti (VA) privrede; u okviru nje, prerađivačka industrija je pala na samo 16,6%. To jeste u rangu proseka EU-27, ali i za oko 4 do 5 procentnih poena niže od relativnog značaja koji je industrija imala u zemljama koje su nakon maja 2004. postale njene članice. Od posmatranih 12 novih članica jedino su Kipar, Letonija i Malta bile sa nižim udelom industrije. S obzirom na to da su Kipar i Malta male, ostrvske zemlje sa turizmom kao pretežnom delatnošću, u najozbiljnijem teškoćama je bila jedino Letonija, gde industrija učestvuje u ukupnoj VA sa skromnih 14,3%.

Uprkos tome, samo pet evropskih zemalja u tranziciji se uspešno odupire fenomenu deindustrijalizacije. Rač je o: Slovačkoj (udeo industrije raste za 3,5 p.p. i u 2007. dostiže 30,3% ukupne VA), Poljskoj (rast 2,2 pp; udeo 24,5%) i Bugarskoj (rast 2,0 pp; udeo 24,5%). Slede, Češka (rast 1,6 pp; u 2007. godini beleži i najviši udeo industrije u Evropi od 30,8%) i Mađarska (rast 0,8 pp; udeo 25,5%).

Zanimljivo je će u ovom periodu putem snažne kontrakcije industrijske aktivnosti, po prvi put, krenuti i Slovenija. Udeo industrije u VA se ovde do kraja 2007. redukuje za 2 procentna poena, ali je i dalje na visokom nivou od 26,7%. Nažalost, u godinama koje slede opisani proces će se dodatno ubrzati, a rapidan gubitak konkurentnosti će ovu zemlju vrlo brzo uvesti u ozbiljnu ekonomsku i političku krizu krajem 2012. godine.

Tabela 20. Udeo bruto dodate vrednosti (VA) izabranih sektora u ukupnoj VA

	EU-27		Evropske zemlje u tranziciji*		Srbija	
	2002	2007	2002	2007	2002	2007
Poljoprivreda i ribolov	2,2%	1,8%	5,3%	4,2%	14,8%	10,1%
Industrija (ukupno)	21,1%	20,2%	24,9%	25,9%	21,5%	19,4%
Prerađivačka industrija	18,2%	17,1%	19,7%	21,0%	18,5%	16,6%
Građevinarstvo	5,7%	6,4%	6,1%	7,5%	3,6%	5,1%
Usluge	71,0%	71,6%	63,7%	62,4%	60,1%	65,4%

Napomena: * 12 novih članica EU

Izvor: EUROSTAT i RZS, kalkulacija autora.

Interesantan je podatak o veličini evropske industrije, posmatrano po zemljama.

Evidentno je da je industrija EU drugo ime za industriju Nemačke, koja generiše praktično četvrtinu njene ukupne bruto dodate vrednosti (VA). Međutim, njen gabarit tek dolazi do izražaja kada preduzeća razvrstamo po veličini, jer velika preduzeća nemačke industrije⁸⁵ (dakle, ona koja su pokretački faktor privrede i na koja se kasnije 'kače' mala i srednja preduzeća i preduzetnički sektor) generišu blizu trećinu ukupne industrijske VA EU-27. Industrija zemalja u tranziciji je do 2007. jačala, ali to nije imalo značajnijeg uticaja na putanju kretanja evropske industrije. Srbija je u tom pogledu zanemarljiva.

Tabela 21. Relativan značaj industrija posmatranih zemalja za industriju EU-27

(udeo u ukupnoj bruto dodatoj vrednosti industrije EU-27 u 2002. i 2007. godini)

	2002	2007
Ukupno EU-27 (1+2+3)	100,0%	100,0%
1. Najrazvijenije zemlje EU	64,8%	61,3%
Nemačka	24,3%	24,3%
V.Britanija	15,2%	13,7%
Francuska	13,0%	11,9%
Italija	12,3%	11,4%
2. Zemlje u tranziciji EU	6,3%	8,4%
Poljska	2,8%	3,2%
Češka	1,2%	1,6%
Mađarska	0,8%	1,0%
3. Ostali	28,8%	38,7%
Srbija	0,2%	0,2%

Napomena: * 12 novih članica EU

Izvor: EUROSTAT i RZS, kalkulacija autora.

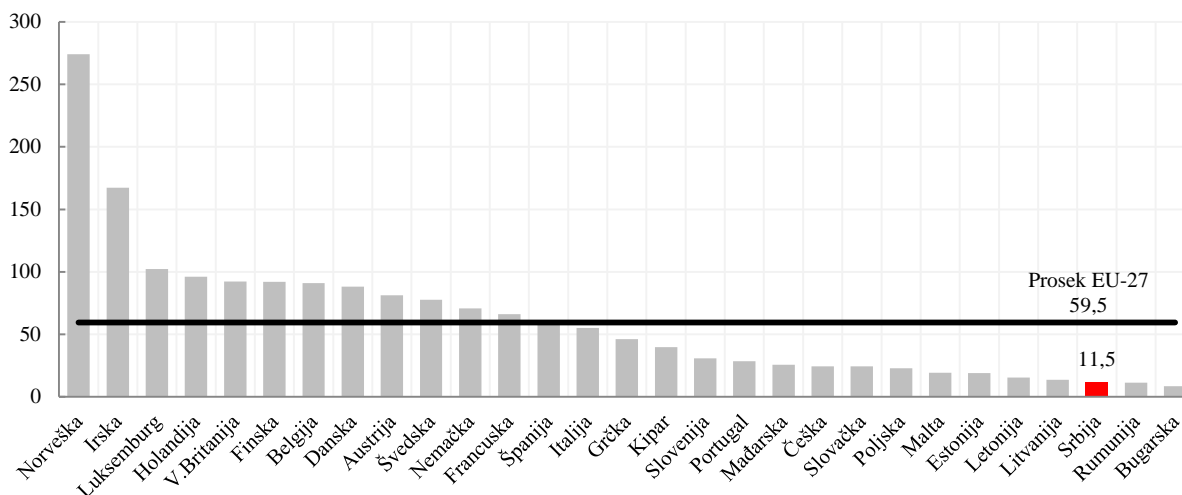
⁸⁵ U podskupu malih preduzeća Nemačka sa 15% učešća ne dominira. Ispred nje su italijaska preduzeća (16,1%) i britanske male firme (15,8%).

Prema metodologiji koja se primenjuje u zemljama EU, osnovni indikator za merenje produktivnosti rada jeste bruto dodata vrednost po zaposlenom.

Prosečna vrednost ovog indikatora u industriji EU-27 je u 2007. godini iznosila 59,5 hiljada EUR i bila je za oko 5,2 puta veća nego u Srbiji. Posmatrano po zemljama EU, najveću produktivnost rada u industriji su imale Norveška (247 hiljada EUR) i Irska (167,3 hiljada EUR). Ispada da je industrijski radnik u Norveškoj u odnosu na srpskog kolegu produktivniji za gotovo 24 puta. Najniža produktivnost u EU u 2007. zabeležena je u Rumuniji (11,3 hiljada EUR) i Bugarskoj (8,6 hiljada EUR).

Graf. 49. Produktivnost rada u industriji evropskih zemalja u 2007.

(bruto dodata vrednost po zaposlenom, u 000 EUR)

Izvor: EUROSTAT i RZS; kalkulacija autora

Iako je nivo produktivnosti rada u industriji evropskih zemalja u tranziciji, odnosno novim članicama EU, višestruko niži u odnosu na razvijene zemlje, tokom perioda 2002-2007. između ove grupe zemalja prisutna je snažna konvergencija. Pri tom, prema brzini konvergencije upravo prednjače najsiromašnije zemlje: Rumunija, Srbija i Bugarska.

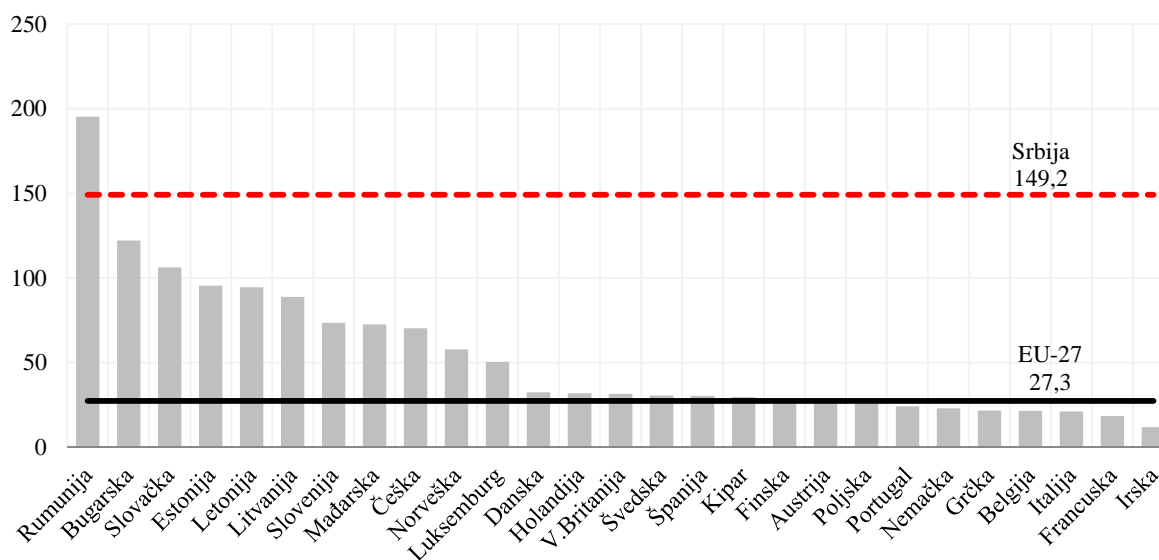
Nažalost, ispostaviće se da je ovo više privid, nego dugoročni trend. Da bi tranzicione zemlje zaista održivo, u dugom roku, konvergirale ka razvijenim evropskim zemljama svoj rast treba da baziraju na izvozu i sposobnosti da unaprede tehnologiju i kapital kojima se koristi radna snaga. U tom smislu bi važila i Krugmanova krilatica: „produktivnost nije sve, ali je u dugom roku, za rast, gotovo sve“ (Krugman, 1994). Kako ovo izostaje, one su prirast produktivnosti postigle, najpre: (a) radikalnom redukcijom zaposlenosti; i (b) relativno visokom inflacijom, koja je, pak, zbog izdašnog priliva kapitala iz inostranstva (bilo privatizacijom, bilo

zaduživanjem) često praćena i periodima snažne aprecijacije domaće valute, čime se nominalno uvećavala bruto dodata vrednost.

Bitnih kvalitativnih promena u kapitalu kao faktoru proizvodnje nije bilo. Zato smo u ovim zemljama, uporedo sa rastom produktivnosti rada, imali još brži rast uvoza. Tako, umesto da se spoljnotrgovinski deficit usled rasta konkurentnosti (olićen u rastu produktivnosti) smanjuje, jaz u razmeni sa inostranstvom se širio. U Srbiji je, primera radi, već u 2007. deficit robne razmene dostigao 24,8%, a naredne godine i čitavih 27,7% BDP-a; istovremeno je deficit bilansa tekućih transakcija skočio na 18,3%, odnosno 22,1% BDP-a, respektivno⁸⁶.

Opisani model rapidnog popravljavanja produktivnosti rada je vrlo brzo iscrpljen. S jedne strane, dramatična redukcija zaposlenosti nije mogla trajati večno, a zemlje će se, nakon „sudden stop-a“ u kapitalnom delu platnog bilansa, već od kraja 2008. po prvi put suočiti i sa ozbiljnim platnobilansnim problemima i depresijacijskim pritiscima.

Graf. 50. Kumulativan rast produktivnosti rada u industriji evropskih zemalja
(period 2002-2007. u %)

Izvor: EUROSTAT i RZS; kalkulacija autora.

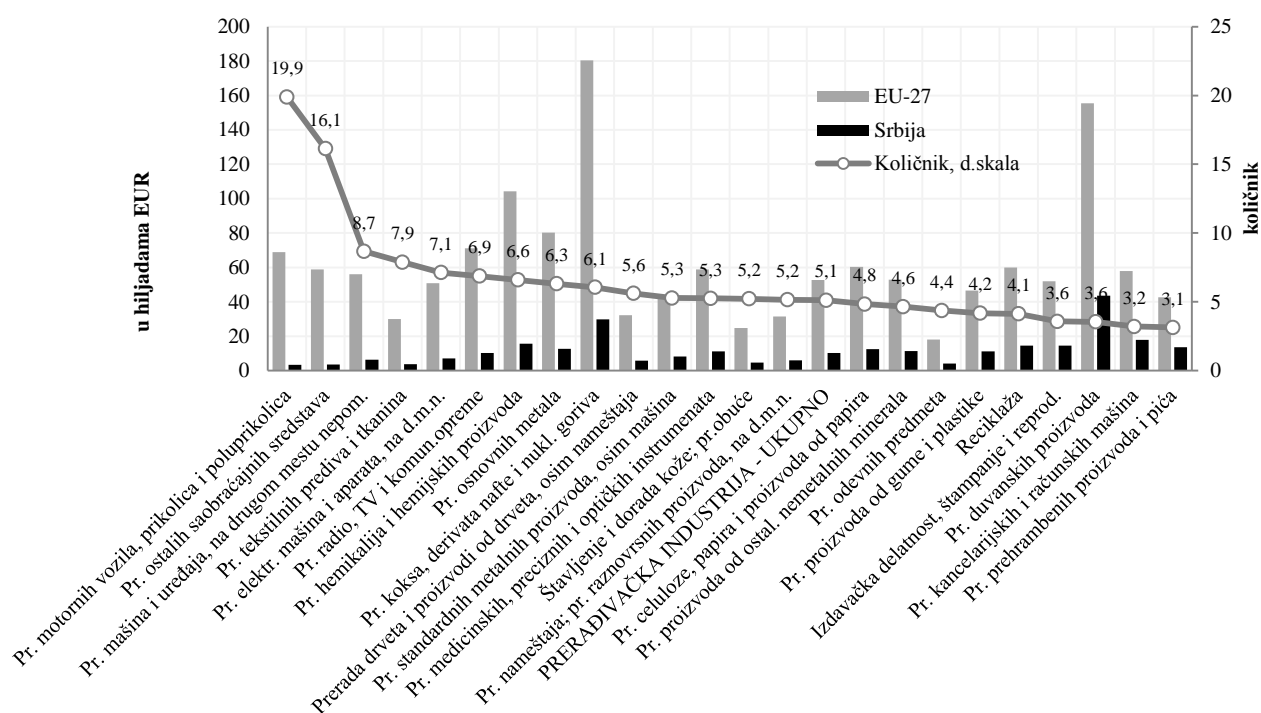
Posmatrano izolovano, na nivou pojedinačnih oblasti, srpski radnici su bili relativno najproduktivniji u prehrambenoj industriji i proizvodnji kancelarijskih i računskih mašina⁸⁷. Ipak, i ovde je zaostatak za EU-27 veći od 3 puta. S druge strane, u 2007. najslabiji rezultat prema ovom indikatoru beleži automobilska industrija⁸⁸.

⁸⁶ Podaci NBS; kalkulacija autora.

⁸⁷ Najači impuls ekspanziji ove oblasti u Srbiji sredinom prošle decenije stiže od fiskalizacije.

⁸⁸ Položaj ove industrije će se promeniti od 2008. godine 'povratkom' FIAT-a u kragujevačku „Zastavu“.

Graf. 51. Produktivnost rada u prerađivačkoj industriji EU i Srbije u 2007. godini

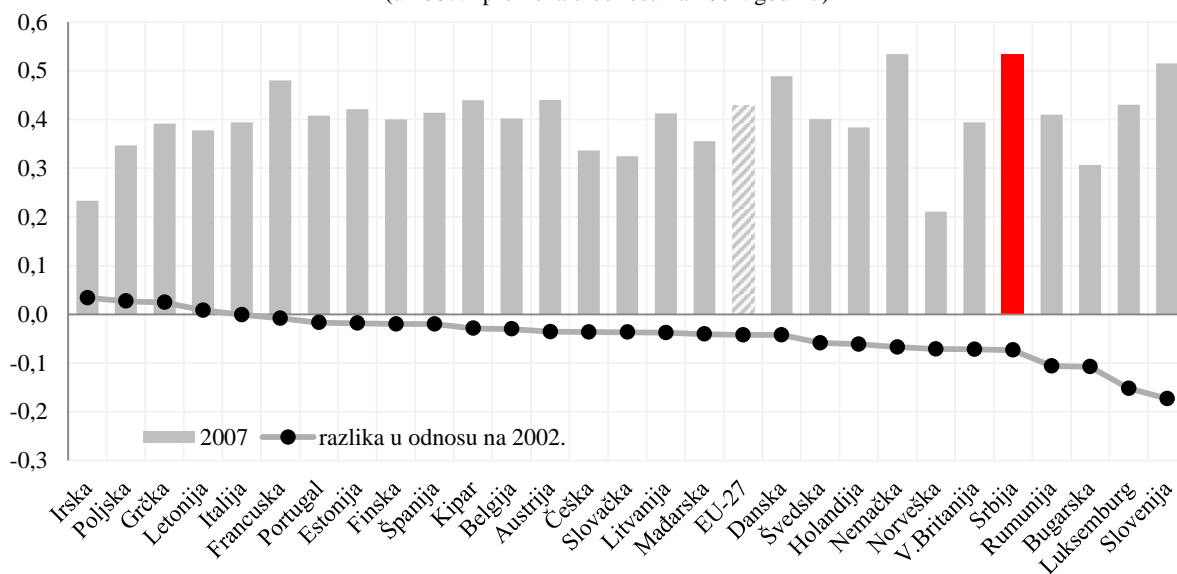

Izvor: EUROSTAT i RZS; kalkulacija autora

S obzirom na to da je koeficijent troškova rada komplementaran indikatoru produktivnosti, očekivano, on Srbiji ne donosi bolji relativan položaj u odnosu na evropske zemlje.

Graf. 52. Koeficijent troškova rada u industriji evropskih zemalja

(u 2007. i promena u odnosu na 2002. godinu)

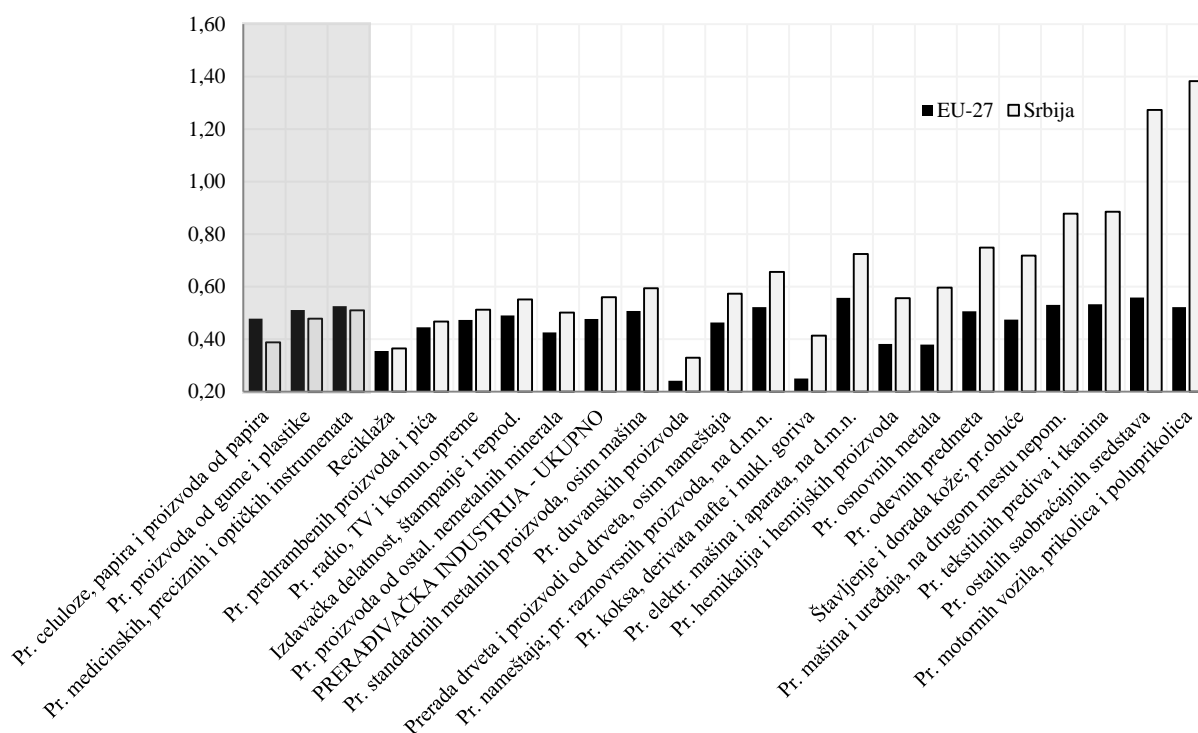
Izvor: EUROSTAT, kalkulacija autora

U Evropi smo se tokom 2007. svrstali među zemlje koje u industriji imaju najveće opterećenje bruto dodate vrednosti troškovima rada. Ako je za utehu, to je verovatno i jedini indikator koji nas je približio Njemcima, iako su oni pre slučaj koji potvrđuje pravilo ili, još

bolje, odličan primer delovanja tzv. Kaldorovog efekta, opisanog u Metodološkom prilogu ovog poglavlja. Takođe, zapažamo da je Poljska, kao najuspešnija evropska zemlja u tranziciji, istovremeno među njima i jedina koja beleži rast troškova rada.

Koeficijent troškova rada u okviru prerađivačke industrije Srbije u odnosu na prosek EU-27 bio je niži u 2007. samo u tri oblasti: (a) proizvodnji celuloze, papira i proizvoda od papira, (b) proizvodnji proizvoda od gume i plastike i (c) proizvodnji medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata. I ovde, najslabiji rezultat beleži automobilska industrija, odnosno oblasti prerađivačke industrije: proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica; i proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava.

Graf. 53. Koeficijent troškova rada u prerađivačkoj industriji EU i Srbije u 2007. godini

Izvor: EUROSTAT i RZS; kalkulacija autora.

Poslovanje u industriji Srbije je u 2007. godini, sa aspekta zarađivačke sposobnosti, bilo relativno lukrativno.

Ako profitabilnost prema metodološkim preporukama EUROSTAT-a izrazimo kao stopu poslovnog finansijskog rezultata, odnosno učešćem poslovnog finansijskog rezultata u ukupnim prihodima od prodaje, dobićemo da je u prerađivačkoj industriji u proseku sa 100 evra prihoda od prodaje, tj. prometa, ostvareno 8,3 evra neto poslovnog dobitka. Relativno

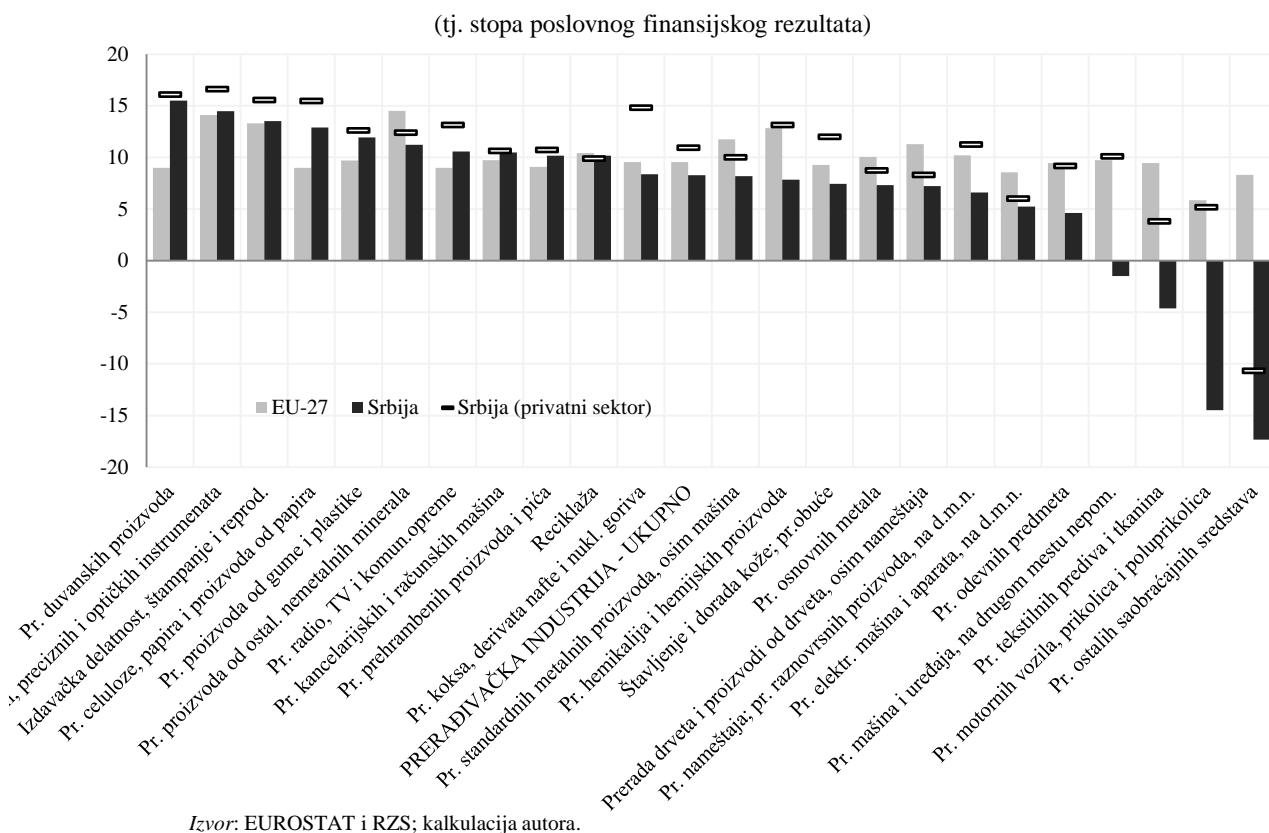
visoka zarađivačka sposobnost izražena u evrima je u 2007. postignuta zahvaljujući aprecijaciji dinar, a po tom osnovu je za oko 3/5 veća od vrednosti iskazane u dinarima⁸⁹.

Na nivou prerađivačke industrije je profitabilnost u Srbiji zaostajala za prosekom EU-27 samo za oko 13%. Osam oblasti je čak poslovalo profitabilnije. Među njima posebno se ističu: proizvodnja duvanskih proizvoda, proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira, i proizvodnja gume i plastike. Interesantan je podatak da su preduzeća u privatnoj svojini u 2007. zabeležila za oko trećinu veću produktivnost od proseka prerađivačke industrije, te da je privatni sektor više nego konkurentan u odnosu na preduzeća prerađivačke industrije EU-27.

Ranije izneti zaključci za automobilsku industriju u 2007. i ovom prilikom su potvrđeni, a uz nju su bile neprofitabilne još dve oblasti: deo tekstilne industrije, kao i delovi proizvodnje mašina i uređaja.

Indikativno je da u okviru EU ne postoji neprofitabilna oblast prerađivačke industrije. Izuzev oblasti proizvodnje ostalih saobraćajnih sredstava, isti zaključak važi i za domaću proizvodnju koja je u privatnim rukama.

Graf. 54. Profitabilnost u prerađivačkoj industriji EU i Srbije u 2007. u %

⁸⁹ Dinar je tokom 2007. u odnosu na evro nominalno ojačao za oko 5%.

7. Zaključci

Privreda Srbije, a posebno industrija, je u novi milenijum ušla sa osetno smanjenim brojem ukupno zaposlenih radnika, izgubljenim tržištima, zastarelom opremom i tehnologijom, poslovanjem sa gubicima, visokim teretom kumuliranih gubitaka, iskvarenom finansijskom strukturom koju karakteriše porast zaduženja i povećanje nedostajućeg dugoročnog kapitala, praćenog smanjenjem sigurnosti i ozbiljnom nelikvidnošću. S aspekta vlasništva, u najvećem problemu su bila privredna društva u društvenoj i državnoj svojini, odnosno posmatrano po veličini, veliki sistemi, koji su upravo i poslovali u pomenutim svojinskim oblicima.

U tom smislu je prethodna analiza imala za cilj da pokaže efekte uticaja različitih svojinskih oblika na kretanje indikatora rentabiliteta i finansijskog položaja u segmentu nefinansijske poslovne ekonomije Srbije. Generalno se može reći da je period 2002-2007. obeležen veoma vidljivom i brzom promenom vlasničke strukture, koja je omogućena Zakonom o privatizaciji iz 2001. godine.

Rezultati analize pokazuju da je privatni sektor bio superioran u pogledu rasta bruto dodate vrednosti, produktivnosti i niskih troškova rada, ali unutar njega rezultat izvornog privatnog sektora je neuporedivo bolji od rezultata privatizovanih preduzeća. Privatna preduzeća su najbrže rasla, apsorbovala višak radne snage i gotovo jedina doprinosila porastu dodate vrednosti u privredi Srbije. Izvorni privatni sektor ima, za razliku od privatizovanih preduzeća a naročito preduzeća u državnoj i društvenoj svojini, nadprosečnu produktivnost i najniže troškove rada, te se može reći da je i pobednik tranzicije.

Privatizovana preduzeća daju skroman doprinos stvaranju bruto dodate vrednosti u Srbiji, a privatizacija u segmentu ukupne industrije je ispunila očekivanja samo u pojedinim oblastima prerađivačke industrije.

Uz sve ograde i napomene iznete u metodološkom prilogu, iz analize u ovom poglavlju slede sledeći nesporni zaključci:

- Broj privrednih društava i zadruga koja su predala finansijske izveštaje kretao se od 66.878 u 2002. do 84.109 u 2007. godini. Grupacija privatnih preduzeća beleži najbrži porast; njihov broj je kumulativno veći za 36%, što odgovara prosečnoj godišnjoj stopi od 6,5%. Na taj način je udeo privatnih preduzeća u ukupnom broju preduzeća povećan sa 86% u 2002. na 93% u 2007, a društvenih preduzeća smanjen sa 6% na 3%.

- Rast broja preduzeća prati dramatična kontrakcija zaposlenosti. Broj izgubljenih radnih mesta će se do kraja 2007. popeti na 244 hiljade (pad od 14,6%). Od toga je čak 76,9% radnika bilo zaposleno u industriji. Broj otkaza u ovom periodu u industriji je približan polovini ukupnog broja svih otpuštenih industrijskih radnika u dvanaest novoprimljenih članica EU.
- Jedini svojinski sektor u kome je broj zaposlenih rastao tokom svih posmatranih godina bio je sektor privatne svojine, u kome je 2007. bilo zaposleno 451 hiljada, ili 192% više ljudi nego u 2001. Osim novootvorenih privatnih preduzeća, odličan rezultat je svakako posledica i smanjenja broja društvenih preduzeća, tj. povećanje privatnih preduzeća kroz proces privatizacije;
- Sektor privatne svojine se pokazuje kao superioran u pogledu rasta bruto dodate vrednosti, niskih troškova rada i produktivnosti. To je, na kraju posmatranog perioda, počelo da se ispoljava i kada je reč o rastu VA i produktivnosti, prilikom poređenja sektora privatne i državne svojine;
- Učešće društvene svojine u ukupnoj VA se od 2001. značajno smanjilo. U 2001. je iznosilo trećinu, u 2005. manje od 10% ukupne vrednosti VA, a u 2007. tek oko 3%. Samim tim su i gubici ovog sektora imali sve manje efekte na usporavanje rasta ukupne VA;
- Posmatrano na nivou delatnosti, produktivnost industrije se u relativnom smislu tokom posmatranog razdoblja ne popravlja u odnosu na prosek privrede. Štaviše, tokom 2007. u odnosu na 2002. je dodatno pogoršana, jer je sa ispodprosečnih 3,1% produktivnost industrije u odnosu na ukupnu privredu Srbije već bila niža za 4,9%.
- S druge strane, industrija je delatnost i sa najvišim koeficijentom troškova rada. U ovom slučaju će jedino njegova vrednost imati željeni pravac, budući da će se koeficijent sa 0,61 u 2002. do 2007. smanjiti na 0,53;
- Umesto dotadašnjeg poslovanja sa gubicima, krajem 2006. privreda po prvi put izlazi iz zone gubitka. Dobitak je proknjižen i 2007. kada je privreda po prvi put zabeležila i pozitivan neto obrtni fond. Uprkos tome, rast nedostajućeg dugoročnog kapitala se ne zaustavlja, te ne možemo reći da je finansijska struktura uravnotežena;
- Za razliku od ukupne privrede, mesto industrijskih preduzeća se sa aspekta finansijskog položaja bitno ne menja. Štaviše, 2007. je završena sa rekordnim negativnim neto finansijskim rezultatom od 71,4 milijarde dinara;

- Do kraja 2007. stopa izgubljenog kapitala na nivou cele privrede smanjena je na 23,7%, a u industriji na 31,7% (u segmentu prerađivačke industrije 39,5%). Ukupni kumulirani gubici u bilansima stanja na nivou privrede dostigli su 1.092,9 milijardi dinara (u industriji 652,8 milijardi), što je iznos 287,6 puta veći od onog na kraju 1994. godine, odnosno 41,4% iznosa gubitka s kraja 2002;
- Jedini svojinski oblik koji je svake godine beležio pozitivnu stopu neto finansijskog rezultata je privatni;
- Posmatrano prema veličini preduzeća, neto finansijski rezultat se najbrže popravljao kod malih privatnih preduzeća (kumulativno za 18,6%), a najbrže padao kod malih društvenih preduzeća (kumulativno, čak za 76,3%, u odnosu na 2001);
- Privatna preduzeća jedina u posmatranom periodu imaju pozitivan investicioni kapacitet (odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodane vrednosti), koji je i značajno napredovao do 2007. godine;
- Sektor privatne svojine je superioran kada su u pitanju strukturni pokazatelji poslovanja, međutim, indikatori rentabiliteta privatizovanih preduzeća, iako relativno zadovoljavajući, mnogo su slabiji od performansi 'izvornog' privatnog sektora;
- Od celokupne bruto dodate vrednosti privrede, privatizovanim preduzećima pripada 9,9%, a njihov udeo unutar podskupa svih preduzeća u privatnoj svojini iznosi 15,3%. Ako bi ovo bio kriterij uspešnosti privatizacije, mogli bismo da zaključimo da je u industriji zadovoljavajući rezultat do kraja 2007. postignut samo u oblastima: (a) proizvodnje duvanskih proizvoda; (b) proizvodnji koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva i (c) proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala;
- Preduzeća privatizovana u periodu 2002-2007, uzeta zajedno, u 2007. su povećala VA u odnosu na prethodnu godinu za nešto više od 14%, a njihov doprinos ukupnom porastu VA svih preduzeća jedva da prelazi 7%. Ako znamo da je udeo ostalih svojinskih oblika u ukupnom porastu novostvorene vrednosti oko 13%, sledi da se tačno četiri petine rasta VA (ili 80%) duguje 'izvornom' privatnom sektoru;
- Produktivnosti rada je u 2007. u privatizovanim preduzećima bila dvostruko niža u odnosu na 'izvorni' privatni sektor, koji je prednjačio i po niskim troškovima rada.

**III ANALIZA PERFORMANSI PRIVATIZOVANIH INDUSTRIJSKIH
PREDUZEĆA U SRBIJI OD 2002. DO 2007. GODINE**

1. Teorijsko-empirijska polazišta

Svetska ekonomska kriza je, čini se, dolila “ulje” na već užarenu debatu, koja se poslednjih godina rasplamsala među ekonomistima i političarima, vezanu za ekonomske efekte privatizacije državnih, a u našem slučaju i društvenih preduzeća. Međutim, dvo-decenijsko iskustvo evropskih zemalja u tranziciji sada je već značajna osnova za donošenje pouzdanih ocena o procesu koji je opredelio njihovu sudbinu, a koga i dalje prate kontroverze.

Dva najbitnija pokušaja sumiranja teorijsko-empirijskih saznanja iz ove oblasti, koja predominantno korespondiraju predmetu istraživanja doktorske disertacije, za sada dugujemo: Djankovu i Murrelu⁹⁰, odnosno Estrinu, Hanouseku, Kočendi i Svejnaru⁹¹. Treba spomenuti i studiju koju su za Međunarodni monetarni fond (MMF) pripremili Havrylyshyn i McGettigan⁹², kao prvi sveobuhvatni pokušaj sistematizovanja teorijskih istraživanja prvih godina tranzicije 25 neazijskih država, ali i kao poslednje svedočenje koje apsolutno potvrđuje superiornost privatizovanih spram državnih preduzeća.

A. Naime, zaključci Djankova i Murrela se mogu svesti na sledeće.

- Insajderska privatizacija (prodaja preduzeća postojećem menadžmentu ili radnicima) za razliku od prodaje spoljnim investitorima odbacuje upola slabije pozitivne efekte u pogledu restrukturiranja. Privatizacija od strane zaposlenih nije dala pozitivne rezultate u državama Centralne i Istočne Evrope - CEE (eng. *Central and Eastern Europe*), a čak je i proizvela negativne efekte u zemljama članicama Zajednice Nezavisnih Država – CIS (eng. *Commonwealth of Independent States*).
- Investicioni fondovi i strano vlasništvo generišu deset puta snažnije restrukturiranje u odnosu na disperzovane pojedinačne vlasnike.
- Stezanje budžetskog ograničenja pozitivno utiče na restrukturiranje, dok liberalizacija uvoza blagotvorno deluje na zemlje CEE, ali ne i na zemlje CIS. Ukupno uzevši, uticaj privatizacije na performanse preduzeća može se oceniti kao pozitivan i statistički signifikantan u zemljama CEE i statistički nesignifikantan u zemljama CIS.
- Konačno, posebno ističu činjenicu da polovina studija koje obuhvataju analizom ne uzima u obzir efekat endogenosti i selekcije koji se odnosi na različite oblike vlasničke

⁹⁰ Djankov, S. and Murrell, P. (2002). *Enterprise Restructuring in Transition: A Quantitative Survey*. Journal of Economic Literature, 40, no. 3: 739-92.

⁹¹ Estrin, S... et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811, p.48.

⁹² Havrylyshyn, O. and McGettigan, D. (1999). *Privatization in Transition Countries: Lessons from the First Decade*, IMF, Economic Issues No. 18, p. 19.

strukture (izostavljen je uticaj stranog vlasništva) i performansi preduzeća, te stoga predlažu nastavak istraživanja u tom pravcu.

Problem je, donekle, ispravljen od strane druge navedene grupe istraživača, ali pre nego što iznesemo njihove nalaze želimo ukratko da se osvrnuti na hronologiju rađanja ideje o “presudnom” uticaju privatizacije na efikasno podizanje performansi preduzeća u tranziciji.

B. Početkom 90-ih godina prošlog veka privatizacija označava kamen temeljac tranzicionog procesa. Argumenti za to su nađeni u uspešnom iskustvu razvijenih zemalja⁹³, ali i u prvim svedočenjima zemalja sa srednjim nivoom dohotka, koja su ukazivala na to da privatizacija unapređuje efikasnost preduzeća⁹⁴. Institucionalna podrška profilisanju javnog mnjenja u ovom pravcu stiže od tzv. Vašingtonskog konsezusa, koji naročito akcentuje privatizaciju izražavajući uverenje da će promena vlasničke strukture, zajedno sa snagom tržišta, neizostavno obezbediti efikasnije ekonomske performanse. U kombinacija sa liberalizacijom cena i oslobođena državne kontrole, privatizovana preduzeća je trebalo brzo da dovedu cene na nivo oportunitetnih troškova, kreirajući tvrdo budžetsko ograničenje⁹⁵. Pojedine apologete, vođene (ne)skrivenim političkim motivima, instistiraju da je privatizacija neophodna tranzicionim ekonomijama, čak i u slučaju da im ne popravlja efikasnost, jer ona urušava komandnu privredu koja je srž komunističke ideologije⁹⁶.

S druge strane, u isto vreme se publikuju i radovi koji prepoznaju da privatizacija, kao izolovan proces, ne može biti dovoljna, te da su sistemske promene i reforme politika osnovni preduslov uspešne tranzicije⁹⁷. Kritički osvrti će već do sredine naredne decenije toliko narasti da će zaći u ekstremizam koji je karakterisao upravo njene agitatore. Privatizacija je tako postala deo “šok doktrine” nove ere najdestruktivnijeg kapitalizma⁹⁸.

⁹³ Bishop, M. et al. (1988). *Does Privatisation Work? Lessons from the UK*, London: Centre for Business Strategy, London Business School; Vining, A. et al, (1992) *Ownership vs. Competition: Efficiency in Public Enterprise*, *Public Choice*, 73(2): 205-39.

⁹⁴ Megison, W. et al. (2001). *From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization*, *Journal of Economic Literature*, 39(2): 321-389.

⁹⁵ Kornai, J. (1990). *The Road to a Free Economy Shifting from a Socialist System: The Example of Hungary*, New York: W.W. Norton.

⁹⁶ Shleifer, A. et al. (1994). *Politicians and Firms*, *Quarterly Journal of Economics*, 109:4: 995-1025.

⁹⁷ Svejnar, J. (1989). *A Framework for the Economic Transformation of Czechoslovakia*, *PlanEcon Report*, 5(52): 1-18; Lipton, D. et al, (1990) *Creating a Market Economy in Eastern Europe: The Case of Poland*, *Brookings Papers on Economic Activity*, 1990(1): 75-147; Blanchard, O... et al, (1991) *Reform in Eastern Europe*, Cambridge, MA: MIT Press; Aghion, P. et al, (1994), *The behaviour of state firms in eastern Europe, pre-privatisation*, *European Economic Review*, 38, 1327-49.

⁹⁸ Klein, N. (2007). *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Metropolitan Books, New York, p. 576.

Privatizaciju u tranzicionim privredama treba posmatrati samo u kontekstu sveobuhvatnih sistemskih promena. Preporučeni redosled reformskih poteza Svejnar deli u dve faze⁹⁹. “Prvi tip reformi”, tzv. makroekonomska stabilizacija, obuhvata liberalizaciju cena i demontiranje institucija “starog” sistema. Većina zemalja se u ovoj fazi brzo otvorila za uvoz inostrane robe, kako bi se indukovala efikasnija alokacija resursa po svetskim tržišnim cenama i oštro redukovala direktne subvencije državnim preduzećima. “Drugi tip reformi”, odnosno naredna faza, predstavljala je unapređivanje zakonodavnog okvira i vladavinu prava, odnosno razvoj institucija koje će osigurati uspešno funkcionisanje novostvorene tržišno orijentisane privrede. Uvidom u tranzicione indikatore koje objavljuje Evropska banka za obnovu i razvoj¹⁰⁰ evidentno je da je, za razliku od prve faze, napredak drugog seta mera u svim zemljama bio spor, premda je tempo institucionalnih reformi opet bio uspešniji u zemljama CEE u odnosu na zemlje CIS. Najvažniji podsticaj u tom smislu za zemlje Centralne Evrope, i Baltika, bila je potreba razvoja sistema koji će biti usklađen sa standardima EU, pre svega kao preduslov njihovom pristupanju¹⁰¹.

Jasno je da *privatizaciju, od samog starta, prate broje dileme.*

Autori se još uvek spore da li privatizaciju treba što pre završiti ili primeniti gradualistički pristup, koji je u nekim zemljama dao dobre rezultate. Dalje, šta raditi sa monopolima, odnosno da li treba i na koji način privatizovati javna preduzeća koja imaju prirodni monopol¹⁰². Otvoreno je pitanje i da li privatizacija smanjuje nejednakost i siromaštvo. Naime, u praksi se, posebno u zemljama CIS, javio problem da su vlasničke strukture nakon privatizacije mnogo koncentrisanije, a da se pojavom “oligarha” generisala mnogo veća nejednakost u pogledu raspodele dohotka nego što je to bilo u ranijem sistemu¹⁰³.

Postoje brojni teorijski modeli koji istražuju vezu između privatizacije, s jedne, i makroekonomske performansi i privrednog rasta, s druge strane. Zanimajući metodološke razlike pojedinih istraživanja, primetno je da se ocena ove veze sa protekom vremena menja.

⁹⁹ Svejnar, J. (2002). *Transition Economies: Performance and Challenges*, Journal of Economic Perspectives, 16(1): 3-28

¹⁰⁰ <http://www.ebrd.com/pages/research/economics/data/macro.shtml>

¹⁰¹ Baldwin, R. et al. (1997). *The Cost and Benefits of Eastern Enlargement: The Impact on the EU and Central Europe*, Economic Policy, 12(24): 125-176.

¹⁰² Lafont, J. et al. (1993). *A theory of Incentives in Procurement and Regulation*, Cambridge, MA: The MIT Press.

¹⁰³ Birdsall, N. et al. (2003). *Winners and Losers: Assessing the Distributional Impact of Privatization*, World Development, 31(10): 1617-33.

Tako, na primer, Zinnes, Eilat i Sachs¹⁰⁴ na panelu od 25 zemalja u tranziciji nalaze da privatizacija sama po sebi ne doprinosi rastu BDP-a, ali da pozitivni efekti postoje kada privatizacija ide “ruku pod ruku” sa tvrdim budžetskim ograničenjem i dubokim institucionalnim reformama.

Benett, Estrin i Urga tokom 2007. godine¹⁰⁵, na panel podacima (26 zemalja u tranziciji)¹⁰⁶, ne uspevaju da identifikuju statistički značajnu vezu između visine udela privatnog sektora i rasta; iz čega proizilazi da ne postoji ni direktna veza između privatizacije i privrednog rasta. Ipak, zemlje koje su primenile metod masovne privatizacije imaju bolje rezultate u odnosu na zemlje koje su se odlučile za druge metode. Brže sprovedena privatizacija prema njima, na dugi rok, može imati i pozitivne efekte na rast, što za posledicu ima uvećanje vlasničke koncentracije koju proizvodi metod masovne privatizacije, čime je obezbeđena mnogo veća kontrola unutar privatizovanih firmi.

Međutim, posebno je interesantno da analizom istih podataka Fabian Gouret¹⁰⁷ dolazi do saznanja da masovna privatizacija odbacuje pozitivne efekte, ali daleko manje u odnosu na gradualni pristup¹⁰⁸. Generalni zaključak je da postojeće “makro” studije većinom potvrđuju pozitivan uticaj privatizacija na nivo agregatnog outputa ili privrednog rasta, kada je privatizacija praćena komplementarnim reformama, ali i da su ocene nejasne kada se posmatraju efekti brzine, odnosno disperzovanog ili koncentrisanog vlasništva.

Zaključci su divergentni i u pogledu uticaja privatizacije na performanse preduzeća.

Jedni tvrde da ne postoje sistematski signifikantni efekti privatizacije na performanse¹⁰⁹, drugi, pak, da su pouzdani dokazi ovog uticaja veoma slabi¹¹⁰, dok, je za treće upravo privatizacija presudna za popravljavanje performansi¹¹¹.

¹⁰⁴ Zinnes, C. et al. (2001). *The Gains from Privatization in Transition Economies: Is Change of Ownership Enough?* IMF Staff Papers 48(0): 146-170.

¹⁰⁵ Benett, J. et al. (2007). *Privatization Methods and Economic Growth in Transition Economies*, Forthcoming in *Economics of Transition*

¹⁰⁶ Zemlje i vreme (tj. godine), kao specifični faktori, kontrolisani su fiksnim efektima.

¹⁰⁷ Gouret, F. (2007). *Privatization and output behavior during the transition: Methods matter!* *Journal of Comparative Economics*, 35: 3-34.

¹⁰⁸ Različiti rezultati se mogu objasniti jedino razlikom u specifikaciji, odnosno korišćenu različitih metoda za ocenjivanje.

¹⁰⁹ Bevan, A. et al. (1999). *Determinants of Enterprise Performance during Transition*, Centre for Economic Reform and Transformation, Working Paper 99/03.

¹¹⁰ Shirley, M. et al. (2001). *Public vs. Private Ownership: Current State of the Debate*, World Bank Policy Research Paper 2420.

¹¹¹ Megginson, W. et al. (2001). *From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization*, *Journal of Economic Literature*, 39(2): 321-389

Razlika u interpretaciji rezultata duguje se, pre svega, različitim i ograničenim podacima kako za performanse preduzeća, tako i za pojedine svojinske oblike. U tom smislu, javljaju se tri bitna metodološka problema koja posebno karakterišu rane radove iz ove oblasti. Prvo, objektivno ograničenje se odnosi na kratak vremenski period koje sve posmatrane observacije koncentrišu neposredno pre ili nakon privatizacije. Drugo, analize su bazirane na: (a) malim i, često, nereprezentativnim uzorcima preduzeća; (b) dilemi identifikacije različitog svojinskog oblika u preduzećima čija je privatizacija u toku; (c) kreiranju panela od zemalja sa različitim računovodstvenim sistemima. Naposletku, veliki je broj studija u kojima se adekvatno ne kontroliše problem selekcije/endogenosti svojinskih oblika, što kasnije ometa pravilno zaključivanje.

C. U želji da izbegnu pomenuta ograničenja, profesor Estrin sa grupom ekonomista¹¹², kompilirajući 34 najrelevantnija istraživanja objavljena do decembra 2007. godine, izvlače sintetičke zaključke o efektima privatizacije na nivo i rast ukupne faktorske produktivnosti – TFP (Slika 1. i Slika 2, respektivno), nivo i rast profitabilnosti (Slika 3. i Slika 4, respektivno), odnosno, nivo i rast prihoda preduzeća (Slika 5. i Slika 6, respektivno). Uz to, analiziraju uticaj privatizacije na produktivnost rada, zaposlenost i zarade. Zemlje razvrstavaju u dve grupe: zemlje Centralne i Istočne Evrope, proširene za zemlje Balkana i Baltičkog regiona; i Zajednicu Nezavisnih Država, koje su u tranziciju krenule kasnije, bez odlučne posvećenosti razvoju tržišno orijentisanog zakonodavnog i institucionalnog okvira.

Efekati privatizacije na nivo performansi segregirani su na: velike (>15%), srednje (5-15%) i male (<5%). Intervali su nešto drugačiji u slučaju uticaja na rast, ali i tada imamo: velike (>5%), srednje (1-15%) i male (<1%). Ocene koje su na nivou značajnosti test statistike od 10% svrstavamo u statistički nesigifikantne.

Različiti grafički oblici kružića na grafikonima koji slede označavaju i periode na koje se obuhvaćene studije odnose. Tako, na primer, beli kružić (○) obuhvata studije koje su tretirale period do sredine 90-ih godina prošlog veka, dakle prvih pet godina tranzicije; oznaka (●) se odnosi na period nakon toga, dok je oznaka (◐) rezervisana za studije koje pokrivaju celokupan period tranzicije. Svaki kružić reprezentuje jednu zemlju, te iz tog razloga broj kružića prevazilazi broj analiziranih studija.

Bitan razlog urušavanja socijalističkih istočnoevropskih ekonomija bila je nemogućnost da obezbede održivi nivo inovativnosti i tehnološkog progressa. Iz tog razloga praćenje TFP,

¹¹² Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811, p.48.

odnosno proizvodne efikasnosti, istraživačima se već na samom početku tranzicije nametnulo kao prioritetan zadatak. Naime, u centralno planskoj ekonomiji je relativno lako bilo mobilisati rad i kapital putem kompulzivne pune zaposlenosti i visokih stopa rasta investicija, ali tzv. rezidual iz Cob-Douglas-ove proizvodne funkcije (A), kome pripisujemo sve ostale faktore rasta, jednostavno se nije dao kontrolisati. Stoga se od istraživača očekivalo da potvrde polaznu hipotezu da proces tranzicije preduzećima neizostavno obezbeđuje porast TFP.

Što se tiče uticaja privatizacije na nivo TFP možemo reći da je hipoteza dobrim delom potvrđena u oba tranziciona perioda.

Na Slici 1. se vidi da je efekat privatizacije od strane domaćih investitora bitno slabiji nego u slučaju stranih, da je za efektuiranje pozitivnog uticaja potreban duži period, ali i da su efekti izraženiji u zemljama CEE nego što je slučaj sa državama CIS, gde postoje primeri i potpuno negativnog uticaja.

		Zemlje CEE			Rusija i zemlje CIS		
		Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)	Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)
Pozitivan efekat	Veliki efekat (>15%)	●●		○●●●● ●●●●		●	●●
	Srednji efekat (5%-15%)	●●●				●	
	Mali efekat (<5%)					●	
Nesignifikantni		●		●●	●	○	●
Negativan efekat	Mali efekat (<5%)				●		
	Srednji efekat (5%-15%)				●		
	Veliki efekat (>15%)		○				

Slika 1. Uticaj privatizacije na nivo ukupne faktorske produktivnosti (TFP) u evropskim zemljama u tranziciji (ZUT)

Preuzeto iz: Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811.

U pogledu koncentracije vlasništva nalazi takođe podržavaju hipotezu da koncentrisanje za razliku od disperzovanog privatnog vlasništva, teži snažnijem podizanju efikasnosti, a da je

samo u Estoniji statistički potvrđen pozitivan uticaj disperzovanog vlasništva od strane zaposlenih na nivo TFP.

Dve studije posebno tretiraju pitanje efikasnosti privatizovanih državnih preduzeća i novonastalih privatnih firmi. Sabirianova, Svejnar i Terrell¹¹³, prateći industrijska preduzeća Češke i Rusije u periodu 1992-2000, zaključuju da su strane *start-up* firme manje efikasne od stranih firmi koje već posluju, ali da su, pak, mnogo efikasnije od domaćih *start-up* preduzeća, koja su, s druge strane, daleko efikasnija od postojećih domaćih preduzeća. Rezultat ovog istraživanja stoga upućuje na to da novoosnovane firme, tzv. *de novo*, teže da budu efikasnije od firmi privatizovanih od strane domaćih investitora.

		Zemlje Centralne i Istočne Evrope			Zajednica Nezavisnih Država		
		Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)	Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)
Pozitivan efekat	Veliki efekat (>5%)	○	○				
	Srednji efekat (1%-5%)						
	Mali efekat (<1%)		○○				
Nesignifikantni		●		○○			
Negativan efekat	Veliki efekat (>5%)						
	Srednji efekat (1%-5%)						
	Mali efekat (<1%)						

Slika 2. Uticaj privatizacije na rast TFP u evropskim ZUT

Preuzeto iz: Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811.

Nalaz drugog istraživanja koje su sproveli Commander i Svejnar¹¹⁴ na uzorku od 26 zemalja u tranziciji u periodu 2002-2005. takođe potvrđuje da domaće *start-up* firme beleže manju efikasnost od stranih firmi, ali da se veza signifikantno ne razlikuje u odnosu na domaće privatizovane i državne firme.

¹¹³ Sabirianova, K. et al. (2005). *Foreign Investment, Corporate Ownership and Development: Are Firms in Emerging Markets Catching Up to the World Standard?* William Davidson Institute WP 734.

¹¹⁴ Commander, S. et al. (2007). *Do Institutions, Ownership, Exporting and Competition Explain Firm Performance? Evidence from 26 Transition Countries*, IPC Working Paper No. 28. International Policy Center, Gerald R. Ford School of Public Policy, University of Michigan.

Za razliku od uticaja privatizacije na nivo TFP, koji je, kako smo videli, potizivan i vrlo jak u svim istočnoevropskim zemljama u tranziciji, *efekat privatizacije na rast TFP ocenjivan je samo za zemlje CEE*. Na narednoj slici se može videti da je kod ovih zemalja *postojao pozitivan uticaj u ranoj fazi tranzicije, ali da se on kasnije gubi*. U prethodno citiranoj studiji, Commander i Svejnar nalaze da u periodu od 2002-2005. ne postoji statistički značajan uticaj privatizacije na rast TFP.

Važan pokazatelj performansi preduzeća je i profitabilnost, uprkos činjenici što ona u tranzicionim ekonomijama, zbog poreske evazije, zna da bude ozbiljno potcenjena.

Grafička ilustracija efekata privatizacije na profitabilnost data je na Slici 3 i Slici 4. I ovde su se istraživanja fokusirala gotovo isključivo na region zemalja CEE, a rezultati ukazuju na to da *postoji mali pozitivan efekat privatizacije na nivo profitabilnosti* kako od strane domaćih, tako i od stranih vlasnika.

		Zemlje Centralne i Istočne Evrope			Zajednica Nezavisnih Država		
		Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)	Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)
Pozitivan efekat	Veliki efekat (>15%)						
	Srednji efekat (5%-15%)		◐				
	Mali efekat (<5%)	◐◐		◐◐◐			
Nesignifikantni		◐	◐	◐		◐	
Negativan efekat	Mali efekat (<5%)						
	Srednji efekat (5%-15%)						
	Veliki efekat (>15%)						

Slika 3. Uticaj privatizacije na nivo profitabilnosti u evropskim ZUT

Preuzeto iz: Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811.

Međutim, *kada se posmatra uticaj na rast profitabilnosti* onda su *ocene statistički nesignifikantne* (Slika 4). Jeffrey¹¹⁵ u studiji iz 2006. nalazi da je u Bugarskoj postojao pozitivan uticaj koncentracije vlasništva na stopu neto prinosa na ukupnu poslovnu imovinu

¹¹⁵ Jeffrey, M. (2006). *Evaluation of Mass Privatization in Bulgaria*, William Davidson Institute WP 814

(ROA). Simoneti i Gregorić¹¹⁶ tvrde da je koncentracija vlasništva (ali ne od strane zaposlenih) pozitivno delovala na profit u Sloveniji. Istovremeno se pokazalo da zadržavanje “zlatne akcije” od strane države kao i koncentracija vlasništva koju obezbeđuju zaposleni, teško da se može dovesti u vezu sa profitabilnošću.

		Zemlje Centralne i Istočne Evrope			Zajednica Nezavisnih Država		
		Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)	Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)
Pozitivan efekat	Veliki efekat (>5%)						
	Srednji efekat (1%-5%)					●	
	Mali efekat (<1%)		○				
Nesignifikantni		○●		○●			
Negativan efekat	Veliki efekat (>5%)						
	Srednji efekat (1%-5%)						
	Mali efekat (<1%)						

Slika 4. Uticaj privatizacije na rast profitabilnosti u evropskim ZUT

Preuzeto iz: Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811.

Naredne dve slike daju pregled efekata privatizacije na prihode iz 14 relevantnih studija, koje, opet, veću pažnju poklanjaju zemljama CEE. Na Slici 5. je *evidentno da je efekat privatizacije na nivo prihoda pozitivan* i jača kako tranzicija odmiče, posebno u preduzećima koja su privatizovana od strane stranih vlasnika. Dva istraživanja iz kasnije faze tranzicije, koja se odnose na zemlje CIS, nalaze slab pozitivan i negativan efekat, respektivno.

		Zemlje Centralne i Istočne Evrope			Zajednica Nezavisnih Država		
		Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)	Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)
Pozitivan efekat	Veliki efekat (>15%)	●		●●●		○	
	Srednji efekat (5%-15%)	●					

¹¹⁶ Simoneti, M... et al, (2004) *Managerial Ownership and Corporate Performance in Slovenian Post-privatisation Period*, European Journal of Comparative Economics, 1(2): 217-41.

	Mali efekat (<5%)	○		○		●	
Nesignifikantni							
Negativan efekat	Mali efekat (<5%)					●	
	Srednji efekat (5%-15%)						
	Veliki efekat (>15%)						

Slika 5. Uticaj privatizacije na nivo prihoda u evropskim ZUT

Preuzeto iz: Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811.

Uticaj privatizacije na rast prihoda (Slika 6) u kasnijoj fazi tranzicije, za zemlje CEE je potvrđen samo u studijama koje jasno definišu pojedine kategorije vlasništva i to isključivo kod stranih investitora, dok je uticaj domaćih investitora statistički nesignifikantan u celom posmatranom periodu.

		Zemlje Centralne i Istočne Evrope			Zajednica Nezavisnih Država		
		Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)	Privatizacija (domaći investitori)	Privatizacija (svi)	Privatizacija (strani investitori)
Pozitivan efekat	Veliki efekat (>5%)			○			
	Srednji efekat (1%-5%)					◐	
	Mali efekat (<1%)			●◐			
Nesignifikantni		○●				○	
Negativan efekat	Veliki efekat (>5%)						
	Srednji efekat (1%-5%)						
	Mali efekat (<1%)						

Slika 6. Uticaj privatizacije na rast prihoda u evropskim ZUT

Preuzeto iz: Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811.

Više desetina studija pokušava da odgonetne efekte privatizacije na produktivnosti rada, zaposlenost i zarade. Uprkos činjenici da se, zbog različitog metodološkog okvira, njihova interpretacija ne može efektno grafički predstaviti kao što je to bio slučaj sa prethodnim indikatorima, opšti zaključci se mogu sumirati na sledeći način.

Efekat privatne svojine na produktivnost rada je uglavnom pozitivan ili nesigifikantan. Slično zaključcima za TFP, strano vlasništvo, te koncentracija vlasništva imaju snažan pozitivan i sigifikantan efekat, dok su uticaj vlasništva zaposlenih, menadžmenta, kao i kontrola "zlatne akcije" od strane države, uglavnom, statistički nesigifikantni.

Uticaj privatizacije na zaposlenost je ujedno, i indikator intenziteta restrukturiranja koju proizvodi privatizacija i, kao takav, predstavlja i važnu kopču teorijskim modelima tranzicije.

Na bazi 17 studija koje su Estrin, Hanousek, Kočend i Svejnar ukrstili u svojoj analizi sledi da kod privatizovanih firmi postoji tendencija, posebno kod onih u stranom vlasništvu, da uvećaju, a ne da smanjuju zaposlenost, relativno u odnosu na preduzeća u državnoj svojini. I ovde je naglasak da koncept radničkog akcionarstva i kontrole nema statistički sigifikantan uticaj na zaposlenost.

Zaključci u pogledu uticaja privatizacije na zarade nisu jednoznačni. Neki istraživači tvrde da državna svojina korelira sa niskim zaradama u pojedinim zemljama, kao što su Rusija i bivša Čehoslovačka, dok u drugim državama, među kojima je Poljska, to nije bio slučaj.

2. Performanse privatizovanih industrijskih preduzeća u Srbiji periodu 2002-2007. u zavisnosti od godina privatizacije

2.1. Metodološke napomene

Metodološki okvir, koji je korišćen u drugom poglavlju pri razmatranju performansi celokupnog realnog sektora Srbije, odnosno nefinansijsko-poslovnog dela, sada će se primeniti za detaljnu analizu rezultata industrijskih preduzeća privatizovanih u periodu od 2002. do 2007. godine. Prema tome, metodološki pristup se bazira na deskriptivnoj oceni strukturnih indikatora poslovanja, odnosno rentabiliteta i finansijskog položaja za skupove preduzeća koji su definisani kao privatizovana preduzeća u posmatranim godinama od 2002. do zaključno 2007. godine i njihovom poređenju sa skupom svih preduzeća, segregiranih po svojini, veličini i delatnosti.

Privatizovana preduzeća, za koja su pokazatelji zasnovani na podacima iz finansijskih izveštaja, identifikovana su uparivanjem sa podacima Agencije za privatizaciju.

Broj ovih preduzeća će se menjati u zavisnosti od godine privatizacije, ali i obuhvata u finansijskim izveštajima za pojedine godine.

Tabela 22. Broj privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007. koji su predmet analize

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nefinansijsko poslovni sektor	218	684	263	204	228	280
u tome: Industrija	93	268	113	72	102	109

Izvor: podaci RZS

Prvo se analizira podskup industrijskih preduzeća privatizovanih u 2002. godini i ocenjuje njihov razvoj zaključno sa 2007. Zatim sledi podskup industrijskih preduzeća privatizovanih u 2003. godini, i dalje, sve do podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2007. godine. Na taj način, serije indikatora po godinama, u posmatranom periodu, omogućiće istorijsku ocenu vremena koje je bilo potrebno za dostizanje optimalnih vrednosti izabranih parametara.

Vrednosti posmatranih indikatora za privatizovana preduzeća industrijskog sektora biće dodatno upoređene sa performansama ukupnog skupa privatizovanih preduzeća, kako bi se na pravi način sagledao vremenski period potreban za dostizanje optimalnih rezultata.

2.2. Zaposlenost

Restrukturiranjem, novi vlasnik preduzeća započinje proces usklađivanja poslovanja sa načinom poslovanja u razvijenim tržišnim ekonomijama. U suštini, to je pokušaj ostvarenja pozitivnog preokreta u poslovanju. Ukoliko mu je imperativ da preduzeće postane konkurentno i profitabilno, on mora da izvrši, najpre, strukturne reforme, koje zadiru u promenu organizacione i kadrovske strukture preduzeća. Restrukturiranje je sveobuhvatan zahvat koji se, pored restrukturiranje poslovnog procesa, tj. smanjenje troškova i porasta efikasnosti, odnosi i na: situacionu analizu (profitabilnosti operativnog poslovanja i dinamiku obrta novčanih sredstava), finansijsko restrukturiranje, razvoj plana za preokret kompanije i njegovo izvršenje, rekonstrukciju poslovnog modela i slično.

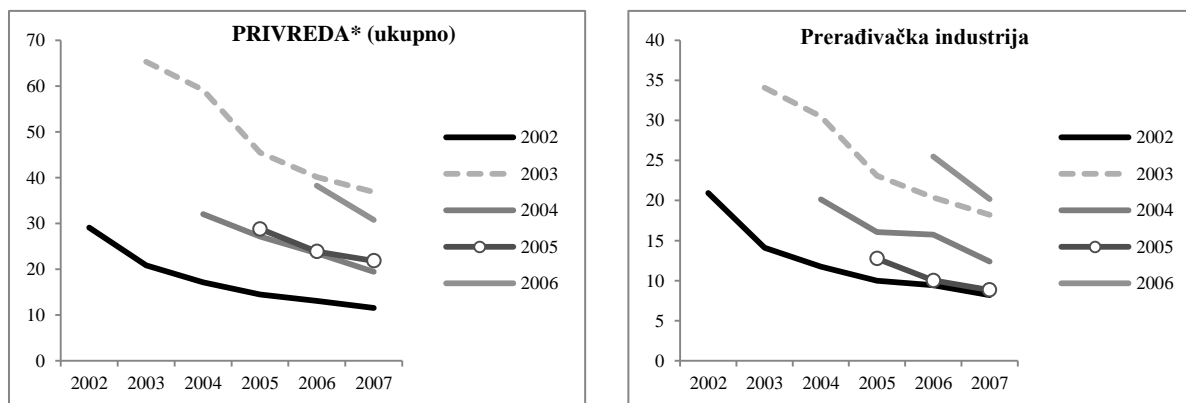
Ipak, stiće se utisak da su novi vlasnici privatizovanih preduzeća u Srbiji u procesu restrukturiranja najdalje odmakli u segmentu racionalizacije radne snage. Broj zaposlenih se tokom godina brzo smanjivao¹¹⁷, a po intenzitetu se posebno isticala prerađivačka industrija.

¹¹⁷ Istovremeno je menjana i struktura zaposlenih. Kroz „tehnološki višak“ se, po pravilu, novi vlasnik oslobađao starije radne snage koja je bila više plaćena. Na njihovim mestima zapošljava se mlađa i jeftinija radna snaga, uglavnom na određeno vrijeme, prema kojoj poslodavac nije imao obavezu isplate otpremnine.

Oslobađanje od viška zaposlenih je izrazitije u prve dve godine nakon sprovedene privatizacije, što je evidentno kod podskupova privatizovanih preduzeća iz 2002. i 2003. godine.

Graf. 55. Broj zaposlenih u podskupovima privatizovanih preduzeća zavisno od godine privatizacije

(u hiljadama; period 2002-2007)

Napomena: * nefinansijski poslovni sektor privrede *Izvor:* RZS; kalkulacija autora

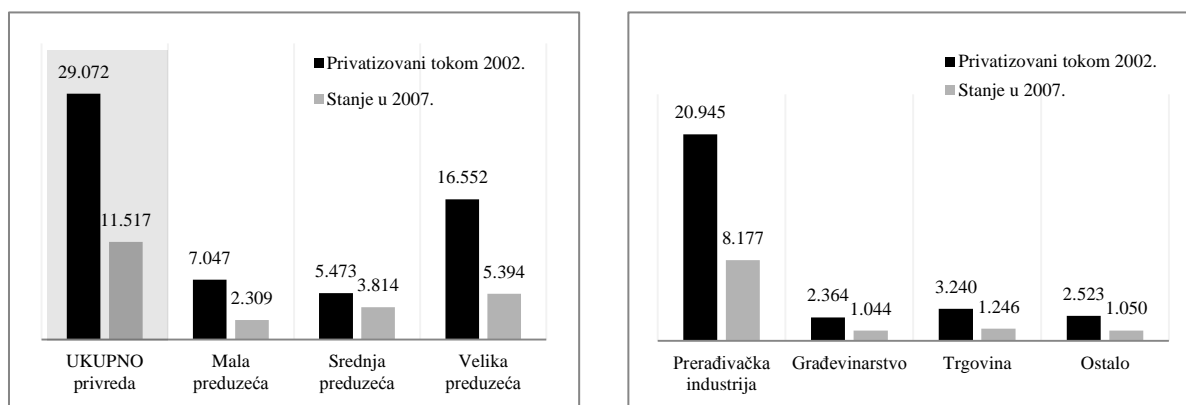
Detaljnija analiza dinamike i broja zaposlenih u privatizovanim preduzećima u zavisnosti od godine privatizacije data je u nastavku.

Podskup privatizovanih preduzeća u 2002. godini obuhvata 218 preduzeća od kojih je 157 malih, 43 srednja i 18 velikih, sa nešto više od 29 hiljada zaposlenih, pri čemu je najveći deo (16,5 hiljada ili 57%) radio u velikim preduzećima. Mala preduzeća su brojala 7 hiljada, a preduzeća srednje veličine blizu 5,5 hiljada radnika.

Tokom post-privatizacionog perioda broj preduzeća opada, a sa njim i broj radnika. Zaključno sa 2007. kontingent broji 200 preduzeća, a ceo proces prati vrlo intenzivna redukcija broja zaposlenih.

Ukupan broj radnika je smanjen za oko 60% ili 17,5 hiljada (broj radnika je godišnje u proseku smanjivan za 16,6%), najviše u velikim preduzećima - čak za 67%, odnosno 11,2 hiljade. Istovetnu dinamiku smanjenja prekomernog broja radnika beleže i mala preduzeća, dok su najbolje prošli zaposleni u preduzećima srednje veličine, gde je broj smanjen za samo 30% i u 2007. iznosi 3,8 hiljada.

Graf. 56. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2002. godine

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Kontingent privatizovanih industrijskih preduzeća u 2002. broji 93 preduzeća, od čega sektoru prerađivačke industrije pripada 90 preduzeća, sa oko 20,9 hiljada zaposlenih. Zaključno sa 2007. broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji smanjen je za 61%, odnosno za 12,8 hiljada. Najveći pad zaposlenih registruje se u velikim preduzećima u kojima je u 2007. radilo oko 5 hiljada radnika, od ukupno 15 hiljada koliko ih je bilo u trenutku privatizacije.

Prva godina privatizacije u Srbiji je karakteristična po privatizaciji fabrika cementa (privatizovane su cementare u Beočinu, Kosjeriću i Novom Popovcu) s kojima je istovremeno i otpočeo proces velikih privatizacija. Ovo je imalo pozitivne efekte na rezultate cele oblasti proizvodnje proizvoda od ostalih nemetalnih minerala. Kasnije ćemo videti da će prema posmatranim indikatorima, još samo nekoliko oblasti prerađivačke industrije pomenutog kontingenta odskočiti od proseka. Među njima su: proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda, proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića i proizvodnja osnovnih metala. Ove četiri oblasti zapošljavale su oko četiri petine radnika prerađivačke industrije, koja je bila predmet privatizacije 2002. godine.

Tabela 23. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2002. (stanje u 2002. i 2007. godini)

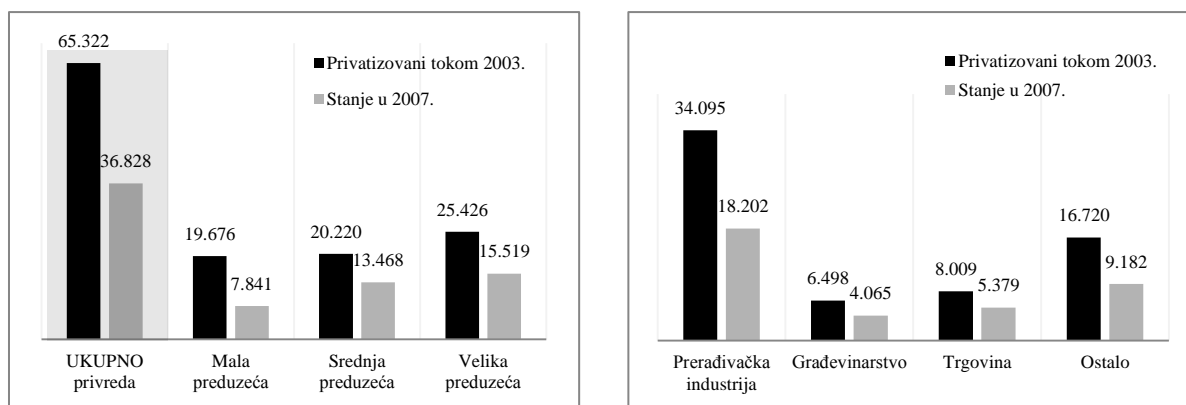
	Udeo u broju zaposlenih	
	2002	2007
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	38,0%	25,3%
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	21,3%	27,3%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	14,6%	21,4%
Proizvodnja osnovnih metala	5,4%	7,1%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>79,3%</i>	<i>81,1%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Tokom 2003. privatizacioni proces je intenziviran. Stoga je i skup privatizovanih preduzeća u ovoj godini znatno veći od prethodnog kontingenta; obuhvata 684 preduzeća sa nešto više od 65 hiljada zaposlenih.

I ovde dolazi do snažne redukcije zaposlenosti; broj radnika je u 2007. sveden na 28,5 hiljada (pad od 44%), a vremenom su neka preduzeća i prestala s radom (u 2007. evidentirano je 615 preduzeća). Prosečni međugodišnji pad broja zaposlenih iznosi 13,1%.

Graf. 57. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2003. godine

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Prekomernog broja zaposlenih do 2007. godine najviše su rasterećena mala preduzeća. U njima je broj radnika smanjen čak za 60% ili 11,8 hiljada. U velikim preduzećima, koja ujedno imaju i najveći udeo u pomenutom kontingentu zaposlenih, broj radnika je redukovano za 39% ili 9,9 hiljada.

U 2003. godini kontingent privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije broji 256 preduzeća sa oko 34,1 hiljade radnika (u odnosu na 2002. broj privatizovanih preduzeća je utrostručen, a broj zaposlenih je veći za oko 46%). Zaposlenost je u naredne četiri godine smanjivana po stopi od 14% godišnje, dok je iz evidencije izbrisano 21 preduzeće.

Privatizacija protiče u znaku prodaje duvanske industrije u Nišu i Vranju, za koju su „Filip Moris”, odnosno „BAT” ukupno izdvojili 550 miliona evra. U septembru 2003. „United States Steel Corporation” preuzima Sartid a.d. Kupovina je uključivala železaru u Smederevu, sektor Luka na Dunavu u Smederevu i fabriku belih limova u Šapcu, kao i četiri zavisna preduzeća u Smederevu: Industrijsku polovnu zonu, Staru železaru, SPIN, i rudnik i krečanu u Kučevu¹¹⁸. Godina 2003. je bila presudna i za razvoj industrije piva u Srbiji budući da domaće

¹¹⁸ Izvor: <http://www.portal-srbija.com>, prospekt Železare Smederevo - U. S. Steel Serbia.

pivare kupuju vrlo jake strane kompanije: „InBev“, „Efes Beverage Group“, ”Carlsberg Breweries A/S“ grupa. Privatizuju se šećerane.

Tabela 24. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2003. (stanje u 2003. i 2007. godini)

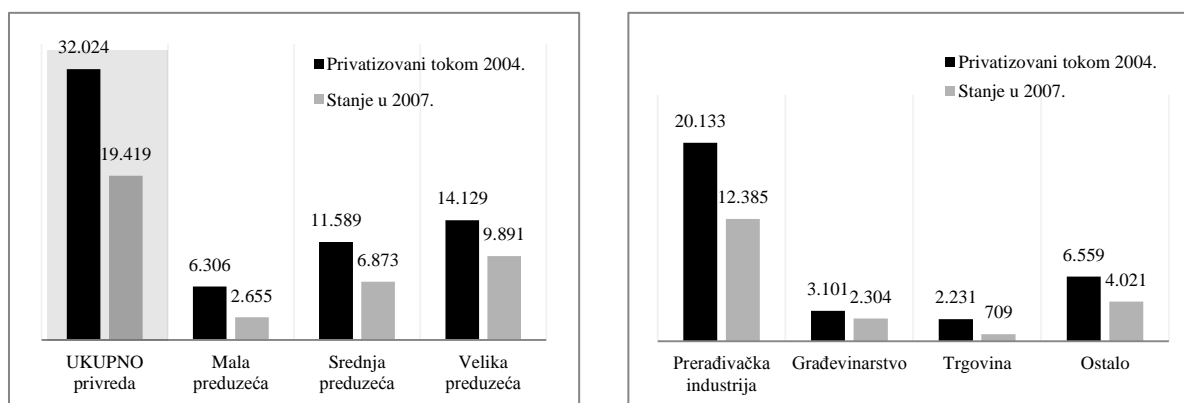
	Udeo u broju zaposlenih	
	2003	2007
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	19,0%	27,6%
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	13,9%	11,7%
Proizvodnja osnovnih metala	10,1%	10,4%
Proizvodnja duvanskih proizvoda	8,5%	6,6%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>51,5%</i>	<i>77,2%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Porast učešća zaposlenih u prehrambenoj industriji u prerađivačkom sektoru od 8,6 procentnih poena, koji je uočljiv u tabeli, nije rezultat većeg zapošljavanja, već dvostruko sporijeg oslobađanja viška zaposlenosti u odnosu na sektor kao celinu. Naime, u prehrambenoj industriji je do 2007. broj zaposlenih smanjen za 1.447, tj. za 22,4%, dok je u prerađivačkoj industriji redukcija iznosila 46,6%.

Privatizacija tokom 2004. usporava. Kontingent privatizovanih preduzeća u pomenutoj godini obuhvata 263 preduzeća, od kojih je 158 malih, 80 srednjih i 25 velikih, sa nešto više od 32 hiljade zaposlenih, pri čemu je najveći deo (14,1 hiljada ili 44%) radio u velikim preduzećima; mala preduzeća su brojala 6,3 hiljade, a preduzeća srednje veličine blizu 11,6 hiljada radnika.

Graf. 58. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2004. godine

Izvor: RZS; kalkulacija autora

U naredne tri godine broj zaposlenih je smanjen za 12,6 hiljada tako da je 2007. u njima evidentirano oko 19,4 hiljade radnika; broj zaposlenih je u proseku smanjivan za 15,3% godišnje.

Broj preduzeća u prerađivačkoj industriji je u odnosu na prethodni podskup prepolovljen. Finansijske izveštaje predalo je 109 preduzeća sa nešto više od 20 hiljada zaposlenih. Od tog broja je 56,6% radilo u velikim preduzećima prerađivačke industrije, a 27,4% u preduzećima srednje veličine.

Tabela 25. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2004. (stanje u 2004. i 2007. godini)

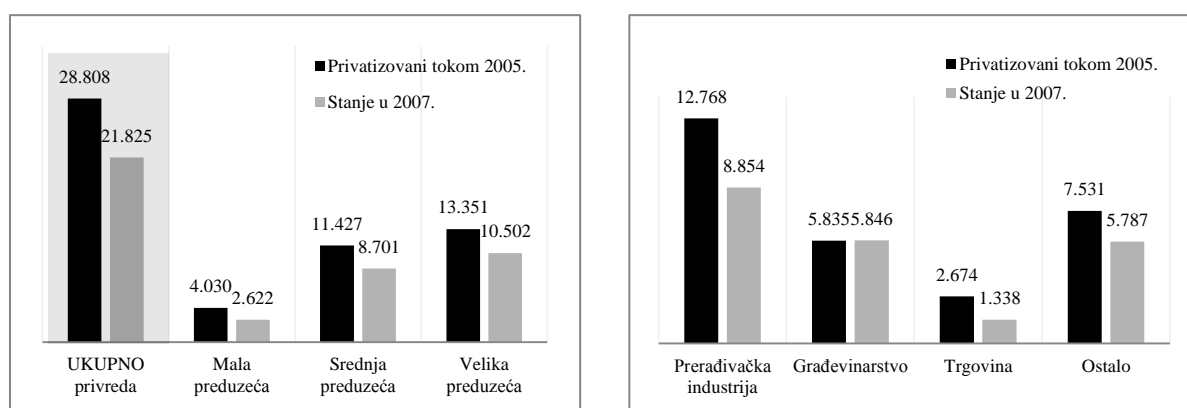
	Udeo u broju zaposlenih	
	2004	2007
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	25,4%	20,6%
Proizvodnja osnovnih metala	13,6%	17,5%
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	11,2%	10,9%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>50,2%</i>	<i>49,0%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Na kraju 2005. godine 204 privatizovanih privrednih društava je predalo finansijske izveštaje (113 malih, 66 srednjih i 25 velikih) sa ukupno 28,8 hiljada zaposlenih.

Zaključno sa 2007. broj radnika je smanjen za 24% i iznosi 21,8 hiljada, od čega najveći deo radi u velikim (48%) i preduzećima srednje veličine (40%). Prosečna godišnja stopa smanjivanja broja radnika u ovom kontingentu iznosila je 12,9%.

Graf. 59. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2005. godine

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Podskup privatizovanih preduzeća sektora prerađivačke industrije u 2005. obuhvata 70 preduzeća sa oko 12,8 hiljada zaposlenih, što je najmanji broj od početka privatizacije.

Zaključno sa 2007. njihov broj je smanjen za 31%, odnosno za 3,9 hiljada. Pad je u relativnom smislu ravnomerno raspoređen na sve grupe preduzeća razvrstanih po veličini.

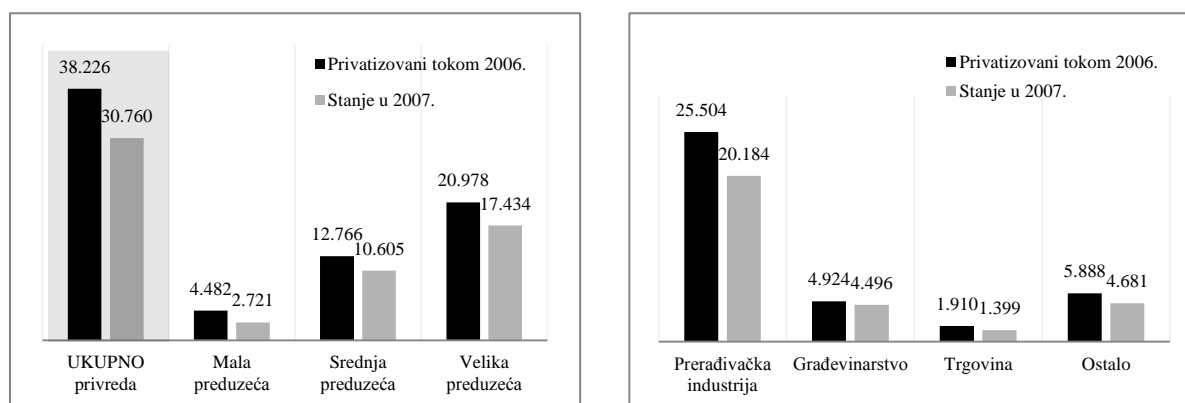
Tabela 26. Udeo broja zaposlenih u izabranim oblastima prerađivačke industrije tokom 2005. (stanje u 2005. i 2007. godini)

	Udeo u broju zaposlenih	
	2005	2007
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	35,0%	26,9%
Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	10,0%	13,5%
Proizvodnja osnovnih metala	8,1%	2,9%
Proizvodnja odevnih predmeta, dorada i bojenje krzna	7,8%	11,2%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>60,9%</i>	<i>54,5%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Kontingent privatizovanih preduzeća tokom 2006. broji 228 firmi sa 38,2 hiljade zaposlenih, od čega 55% radi u velikim, trećina u srednjim, a 12% u malim preduzećima. Već u narednoj godini broj zaposlenih je redukovano za petinu, a iz evidencije su izbrisana tri preduzeća.

Graf. 60. Broj zaposlenih u privatizovanim preduzećima tokom 2006. godine

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Podskup privatizovanih preduzeća u sektoru prerađivačke industrije tokom 2006. je nešto masivniji od onog iz prethodne godine. Obuhvata 101 preduzeće sa 25,5 hiljada zaposlenih. Već tokom naredne godine njihov broj je smanjen za petinu, pri čemu je redukcija zaposlenosti najintenzivnija u malim preduzećima (smanjenje za 40%). Tako, od dvadesetak hiljada, koliko se našlo u 2007. u ovom kontingentu, u malim preduzećima radi oko 7% radnika. Preduzeća srednje veličine su angažovala trećinu radnika, dok se 60% nalazi u velikim preduzećima.

U 2007. privatizovano je još 280 preduzeća sa blizu 35 hiljada zaposlenih. Od toga 55% ili 19,2 hiljade se nalazi u velikim preduzećima, trećina ili 11,5 hiljada je u srednjim, a ostatak u malim preduzećima. U sektoru prerađivačke industrije novog vlasnika dobija 107 preduzeća sa 19,5 hiljada zaposlenih od kojih se 8% nalazi u malim, 30% u srednjim i 62% u velikim preduzećima.

2.3. Bruto dodata vrednost

A. Podskup privatizovanih preduzeća u 2002.

Privredna društva privatizovana u 2002. godini su do 2007. povećala VA za oko 2,2 puta, pri čemu je doprinos velikih preduzeća odlučujući, jer im pripada 79% ukupnog povećanja.

Udeo preduzeća srednje veličine iznosi 19%, dok je doprinos malih preduzeća simboličan i do 2007. jedva da prelazi 2%. Velika preduzeća dominantno opredeljuju i volumen VA pomenutog kontingenta preduzeća, s obzirom na to da u njemu učestvuju sa 81% u 2007. godini (u 2002. udeo je iznosio 83%).

U pogledu rasta VA, najuspešnija su preduzeća srednje veličine kod kojih je VA uvećana za 3,4 puta, te je, samim tim, povećan i njihov udeo u ukupnom volumenu VA sa 9% u 2002. na oko 14% u 2007.

Iako u svim posmatranim godinama nakon privatizacije ceo podskup preduzeća beleži nominalnu ekspanziju VA, tokom 2003. i 2006. ona je, ipak, realno smanjena. Kako je međugodišnji nominalni rast VA u 2003. godini iznosio 0,5%, a procenjeni deflator BDP-a bio nešto ispod 13%, VA je u toj godini realno smanjena za oko 11%.

Kada bismo iz vrednosti VA izuzeli subvencije, nominalni porast tokom 2003. bi se u potpunosti neutralisao. Realni pad je, svakako, posledica bržeg rasta intermedijarnih troškova u odnosu na rast vrednosti autputa, što samo znači da je već u prvoj godini privatizacije otpočeo proces ozbiljnog restrukturiranja ovih preduzeća od strane novih vlasnika. Uprkos nominalnom porastu od oko 9,5% vrednost VA je realno smanjena i tokom 2006; ipak, u manjoj meri s obzirom na to da procenjeni deflator BDP-a za tu godinu iznosi 11,1%.

Posmatrajući preduzeća prema veličini, međugodišnje nominalno smanjenje VA se dogodilo u dva navrata i to kod velikih preduzeća u 2003. (pad od 4,4%), odnosno malih preduzeća u 2007, koja su zabeležila smanjenje VA od čak 16,7% (što odgovara realnom padu od 24%).

Po odbitku subvencija, nominalno smanjenje VA kod malih preduzeća ovog kontingenta se tokom 2007. penje na blizu 20% (realizacija je nominalno smanjena za 5,3%, a vrednost međufazne potrošnje je povećana za 1,4%).

Treba posebno naglasiti da je prerađivačka industrija najveći i naznačajniji sektor unutar svih posmatranih podskupova privatizovanih preduzeća.

Primeru radi, unutar podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2002. u svim narednim godinama zaključno sa 2007. na prerađivačku industriju otpada oko 72% svih zaposlenih, blizu 90% vrednosti ukupne realizacije, odnosno autputa, između 88% i 90% ukupne novostvorene vrednosti (VA), te 83% ukupne mase isplaćenih bruto i neto zarada.

Ukoliko bismo preduzeća razvrstali prema veličini, kod velikih preduzeća dominacija prerađivačkog sektora je gotovo apsolutna. Tako, udeo velikih preduzeća prerađivačke industrije unutar svih velikih preduzeća posmatranog podskupa u 2007. godini dostiže 92,4% ukupnog broja zaposlenih, 98,5% ukupne vrednosti autputa i gotovo 99% ukupne VA.

U prethodnoj tački smo konstatovali da je podskup privatizovanih preduzeća u 2002. u sektoru prerađivačke industrije obuhvatao 90 preduzeća sa oko 20,9 hiljada zaposlenih, a da je najveći broj radnika koncentrisan u sledećim oblastima: proizvodnji hemikalija i hemijskih proizvoda, prehrambenoj industriji i proizvodnji osnovnih metala. Pored toga što su najviše zapošljavale, one su učestvovala i sa oko 96% u vrednosti autputa i VA, a istovetno su i doprinosile ukupnom porastu VA prerađivačke industrije posmatranog podskupa privatizovanih preduzeća.

Visok pozitivan rezultat posmatrane grupacije se najvećim delom duguje upravo proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala, koja je do 2007. kumulativno uvećala vrednost VA za više od 2,4 puta (međugodišnji pad je jedino zabeležen tokom 2003. kada se pristupilo najbolnijem restrukturiranju i rezanju troškova), dok je prosečna međugodišnja stopa rasta iznosila 20,1%. Polovina porasta (50,1%) VA prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća iz 2002. do kraja 2007. se pripisuje ovoj oblasti, s tim da je efekat na nivou velikih preduzeća još snažniji i iznosi 56,1%.

Odlični rezultati pomenute oblasti su posledica efikasnog smanjivanja suvišnih troškova, čija se refleksija ogleda u dramatičnoj redukciji zaposlenosti. Ovde je, naime, od svih posmatranih oblasti broj radnika rekordno smanjen i u relativnom i u apsolutnom smislu. Na kraju 2007. u proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala bilo je zaposleno jedva nešto više od 2 hiljade radnika, što je za 5,9 hiljada ili 74% manje od broja koji su zatekli novi vlasnici.

U Tabeli 27. se može videti da je doprinos proizvodnje osnovnih metala rastu VA prerađivačke industrije relativno nizak (10,5%), što je, delom, posledica i niskog početnog udela u VA.

Ako, pak, posmatramo njegov relativni rast, primetićemo da je upravo u oblasti proizvodnje osnovnih metala on najveći, budući da je udeo ove oblasti u posmatranom periodu u ukupnoj VA udvostručen. Rezultat je postignut visokim međugodišnjim prosečnim stopama rasta VA od gotovo 45%.

Prehrambena industrija, takođe, ima visoku prosečnu međugodišnju stopu rasta VA (31,3%) a prosečni rast oblasti proizvodnje proizvoda od gume i plastike je na nivou proizvodnje nemetalnih minerala i kreće se oko 21%.

Ipak, najbolji rezultat, prema ovom indikatoru, ima oblast proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta, kod koje je VA prosečno godišnje uvećavana za oko 8,2 puta. Još je zanimljivije što se u okviru ove oblasti evidentiraju samo dva preduzeća, jedno malo i jedno srednje veličine, a rezultat se pripisuje upravo ovom drugom (inače, ovo preduzeće je u 2007. imalo 286 zaposlenih i realizaciju veću od 11 miliona evra).

Tabela 27. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2002. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine

	Udeo u VA		Doprinos rastu VA 2007/02
	2002	2007	
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	42,50%	46,70%	50,10%
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	38,70%	26,50%	18,70%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	11,30%	15,40%	16,30%
Proizvodnja osnovnih metala	3,50%	7,30%	10,50%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>96,00%</i>	<i>95,80%</i>	<i>95,60%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

B. Podskup privatizovanih preduzeća u 2003.

Privredna društva privatizovana tokom 2003. godine, u periodu do 2007, povećavaju nominalno volumen VA za 88%, što je za oko 13% niže nego kod prvog kontingenta. Međutim, razlike u suštini nema, s obzirom na to da je ovde posmatrani period kraći za jednu godinu.

To se jasno može videti iz prosečnog porasta VA, gde je za prosek uzeta aritmetička sredina indeksa rasta VA u posmatranim periodima. Kod prvog kontingenta, VA je zaključno sa 2007. u proseku rasla godišnje 17,2%, a kod drugog 17,4%.

Ni kod preduzeća razvrstanih po veličini takođe ne primećujemo neku izraženiju razliku u prosečnom godišnjem povećanju VA dva kontigenta. Jedino zavređuje komentar da su preduzeća srednje veličine u prvom podskupu (privatizovani 2002) svoju VA prosečno godišnje povećavala za 28,8%, dok je njihov pandam iz drugog podskupa (privatizovani tokom 2003) beležio godišnji porast od 21%.

Udeo preduzeća razvrstanih po veličini u ukupnom volumenu VA ostaje prilično stabilan tokom posmatranih godina. Udeo malih preduzeća je oko desetak posto, srednjih nešto iznad dvadeset, a velikih preko dve trećine. Sličan odnos je uspostavljen i u pogledu doprinosa ovih preduzeća ukupnom porastu VA posmatranog kontingenta; udeo malih preduzeća iznosi 6%, preduzeća srednje veličine 25%, a velikih preduzeća 70%.

Ranije smo istakli da privatizacija u delu prerađivačke industrije tokom 2003. protiče u znaku prodaje duvanske industrije, smederevske železare, pivara i šećerana, te je logično da ove oblasti opredele rezultate podskupa privatizovanih preduzeća u 2003.

Za razliku od prethodnog podskupa, kod koga je natpolovičan udeo u porastu VA dolazio od proizvodnje proizvoda od nemetalnih minerala, ovde je, sa gotovo istovetnim udelom, to slučaj sa prehrambenom industrijom. Ta oblast je do 2007. u rastu VA prerađivačke industrije učestvovala čak sa 50,2%.

Dvocifreni udeo u kumulativnom prirastu VA ima još i oblast proizvodnje osnovnih metala (12%), odnosno proizvodnja duvanskih proizvoda (11,6%). Treba primetiti da je za razliku od prehrambene industrije i proizvodnje osnovnih metala, koje su u posmatranom periodu povećale svoj udeo u VA prerađivačke industrije, udeo duvanske industrije smanjen za četvrtinu (dok je kod duvanske industrije prosečna međugodišnja stopa rasta VA 14,7%, kod prehrambene industrije je čak 26,4%, odnosno blizu 20% u proizvodnji osnovnih metala).

Još tri oblasti unutar prerađivačke industrije želimo da istaknemo. Prvo, oblast reciklaže (u 2007. broji 9 preduzeća sa ukupno 525 zaposlenih i godišnjom realizacijom od oko 45 miliona evra) koja beleži međugodišnji porast novostvorene vrednosti od preko 70% a time i udeo u ukupnom volumenu VA prerađivačke industrije sa 1,7% u 2002. na 3,7% na kraju 2007. Tu je, zatim, proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa sa međugodišnjim rastom VA od blizu 34% (udeo u VA povećava sa 2,6% na 4,4%). Naposljetku, kao i u

prethodnom podskupu, nadprosečan rezultat se registruje i u proizvodnji standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja, gde je novostvorena vrednost do 2007. prosečno rasla za 27%, a udeo u VA prerađivačke industrije je povećana sa 3,2% na 5,2%.

Tabela 28. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2003. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine

	Udeo u VA		Doprinos rastu VA 2007/03
	2003	2007	
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	19,6%	28,8%	50,2%
Proizvodnja osnovnih metala	7,1%	8,9%	12,0%
Proizvodnja duvanskih proizvoda	42,3%	31,0%	11,6%
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	13,0%	11,2%	8,0%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>82,0%</i>	<i>79,9%</i>	<i>81,8%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

C. Podskup privatizovanih preduzeća u 2004.

Volumen VA u periodu 2004-2007. je nominalno uvećan za oko 55% što je na nivou proseka prethodna dva podskupa (prosečni međugodišnji rast VA iznosi 16,7%). U ukupnoj vrednosti VA ove grupe privatizovanih preduzeća mala preduzeća su u 2007. učestvovala sa 12%, srednja 33%, a velika 55%.

Nominalni porast VA od 55% u periodu 2004-2007. dominantno generišu velika preduzeća, kojima se duguje oko 63% navedenog povećanja; udeo preduzeća srednje veličine iznosi 30%, a malima pripada ostatak od oko 7%.

Jasno je da privatizacija u 2004. gubi na intenzitetu. Broj atraktivnih preduzeća koja su predmet privatizacije je sve manji, ali se po prvi put pojavljuju i političke trzavice. Nova vlada, koja je u međuvremenu konstituisana, u početku rezervisano pristupa privatizaciji. Najavljuje revizije i preispitivanja pojedinih slučajeva, koje su prema mišljenju Vladinog saveta za borbu protiv korupcije imale predznak visoke korupcije i zloupotreba. Ipak, pritisak interesnih centara moći je prevagnuo¹¹⁹. Praktično zaustavljena privatizacija, formalno će se „otkočiti“ smenom čelnika Agencije za privatizaciju tokom jula 2004.

¹¹⁹ Najglasniji zagovornici i promotori bezuslovnog nastavljanja privatizacije su u to vreme, među političarima, tadašnji potpredsednik Vlade i ministar finansija. Bez dileme, portparoli širokog ešalona, sačinjenog od najvećeg dela stručne javnosti, pa sve do zvaničnika međunarodnih finansijskih institucija; posebno, Svetske banke koja je i aktivno pomagala i učestvovala u radu Agencije za privatizaciju.

Bez sumnje, najlukrativnija preduzeća su tokom prethodne dve godine već kupljena, tako da za privatizaciju ostaju preduzeća sa mnogo većim problemima. Zato ne treba da čudi što već u ovom kontingentu doprinos pojedinih oblasti rastu VA prerađivačke industrije ima negativan predznak, što će reći da one ne samo da tokom narednih godina nisu generisale novostvorenu vrednost, nego su i zatečenu, u trenutku privatizacije, značajno umanjile.

Karakterističan primer je proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (broji 5 preduzeća, od kojih su 2004. tri evidentirana kao velika, jedno je srednje i jedno malo). Kod ove grupe preduzeća u 2004. ukupna VA iznosi oko 475 miliona dinara. Već u sledećoj godini vrednost se smanjuje na 98 miliona, pa na 69 tokom 2006. da bi u 2007. VA zašla i u negativnu zonu dostigavši -42 miliona dinara (za toliko je vrednost međufaznih troškova bila veća od vrednosti autputa).

Još dve oblasti su tokom posmatranog perioda smanjivale ukupnu novostvorenu vrednost sektora prerađivačke industrije. Reč je o preradi drveta i proizvoda od drveta i plute, osim nameštaja koja je doprinosila rastu VA sa -10,5% i proizvodnji mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta, kod koje je doprinos -9%.

Usled značajnog negativnog doprinosa pojedinih oblasti rastu sektorske bruto dodate vrednosti, doprinos proizvodnje osnovnih metala je dostigao čak 116%, a njihov udeo u VA sa -10,1% u 2004. skače na 25,4% u 2007.

Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta takođe beleži izuzetan međugodišnji porast VA koji u proseku iznosi 112%, što je rezultiralo u porastu njihovog udela u volumenu VA sa 2,6% u 2004. na 8,6%¹²⁰.

Tabela 29. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2004. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine

	Udeo u VA		Doprinos rastu VA 2007/04
	2004	2007	
Proizvodnja osnovnih metala	-10,1%	25,4%	116,0%
Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	2,6%	8,6%	23,8%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	43,5%	35,0%	13,3%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>36,1%</i>	<i>69,0%</i>	<i>153,1%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

¹²⁰ Postoji mogućnost da je ovaj rezultat precenjen, s obzirom na činjenicu utvrđenu logičkom kontrolom. Naime, unutar oblasti od 2006. obuhvat je proširen za još jedno veliko preduzeće, čija vrednost autputa prelazi 2,5 milijardi dinara, što je presudno uticalo na pomenute rezultate

D. Podskup privatizovanih preduzeća u 2005.

Ukupna vrednost VA podskupa privatizovanih privrednih društava tokom 2005. je u periodu 2005-2007. nominalno uvećana za blizu 53%, što je bolji rezultat u odnosu na prethodne grupacije (prosečni međugodišnji rast VA je blizu 25%).

Više od dve trećine VA (68,4%) u 2005. pripada velikim preduzećima, dok je na drugoj strani udeo malih iznosio samo 8%. Značaj malih preduzeća u generisanju VA do 2007. je još minorniji, s obzirom da se njihov udeo, u tom slučaju smanjuje na samo 4%. S druge strane, preduzeća srednje veličine stvarala su 36,5%, a velika preduzeća 59,6% ukupne bruto dodate vrednosti posmatranog kontingenta.

Iz Tabele 30. je uočljivo da je, unutar prerađivačke industrije, oblast sa najvećim udelom u VA u svim posmatranim godinama proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića. Privredna društva ove oblasti su u periodu 2005-2007. doprinosile porastu sektorskog VA sa 52,1%. Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja ima najintenzivniji međugodišnji prosečni rast VA koji dostiže 66%, te je i udeo ove oblasti u ukupnom volumenu VA značajno povećan sa 8,2% u 2002. na 14,3% tokom 2007. godine. Prosečna međugodišnja stopa rasta VA kod proizvodnje električnih mašina i aparata je, takođe, imponantna i iznosi 51,4%.

Najveći negativan doprinos porastu sektorske bruto dodate vrednosti dolazi od proizvodnje osnovnih metala u iznosu od -44,8%, odnosno -14,5% u slučaju proizvodnje odevnih predmeta.

Tabela 30. **Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2005. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine**

	Udeo u VA		Doprinos rastu VA 2007/05
	2005	2007	
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	40,3%	42,2%	52,1%
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	8,2%	14,3%	46,9%
Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7,3%	13,2%	45,2%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>55,8%</i>	<i>69,7%</i>	<i>144,2%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

E. Podskup privatizovanih preduzeća u 2006.

Kao što je rečeno, ovaj podskup broji 228 privrednih društava sa 38,2 hiljade zaposlenih.

U 2007. ukupan volumen VA kontingenta je povećan za 23,5%, pri čemu je vrednost VA malih preduzeća smanjena za četvrtinu. Zanimljivo je da su mala preduzeća zabeležila vrlo oštar pad kako vrednosti autputa, tako i međufazne potrošnje. To je uticalo da udeo malih preduzeća u povećanju VA tokom 2007. bude negativan (-14%). Preduzećima srednje veličine se duguje 53%, a velikim 61% povećanja VA u 2007.

Posmatrano po oblastima prerađivačke industrije, odličan rezultat beleži oblast proizvodnje proizvoda od gume i proizvoda plastičnih masa (čemu je najviše doprinela privatizacija pirotskog Tigra od strane francuskog Mišlena). Za samo godinu dana (dva preduzeća pomenute oblasti, jedno srednje i jedno veliko) su od negativne VA u iznosu od -165 miliona dinara u 2007. na ovoj poziciji uknjižili 676 miliona dinara. Takav preokret je, s druge strane, doprineo da 78,1% rasta VA prerađivačke industrije ovog kontingenta potekne upravo iz ove oblasti, s tim da je efekat kod velikih preduzeća još snažniji i dostiže čitavih 117% (pri čemu je vrednost autputa povećana za 7,7%, uz istovremeni pad vrednosti međufazne potrošnje od 15,4%).

Sjajan rezultat u 2007. zabeležili su i proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja, i proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica. Oblast proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića ima ispodprosečnu stopu rasta VA, te je zato i njen udeo u sektorskom VA sveden sa 31,8%, tokom 2006. godine, na 28,1% u 2007.

Tabela 31. Doprinos izabranih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije iz 2006. generisanju bruto dodate vrednosti (VA) sektora do kraja 2007. godine

	Udeo u VA		Doprinos
	2006	2007	rastu VA 2007/06
Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-3,7%	12,3%	78,1%
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	11,0%	15,4%	33,2%
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	2,2%	4,7%	15,0%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	31,8%	28,1%	13,0%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>41,3%</i>	<i>60,6%</i>	<i>139,3%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Broj oblasti sa visokim negativnim rezultatom u pogledu generisanja bruto dodate vrednosti se povećava. U 2007. u odnosu na 2006. pad je najizrazitiji u:

- a. proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala, -24,8%;
- b. proizvodnji tekstilnih prediva i tkanina, -21,3%;
- c. proizvodnji hemikalija i hemijskih proizvoda; i
- d. proizvodnji električnih mašina i aparata, -10,7%.

F. Podskup privatizovanih preduzeća u 2007.

Podskup privatizovanih preduzeća u 2007. godini obuhvata 280 preduzeća sa blizu 35 hiljada zaposlenih.

Najveći deo ukupnog volumena VA ovog podskupa u 2007. je raspoređena na sledeći način: gotovo 60% pripada velikim preduzećima, 29% srednjim i 11% malim preduzećima.

S obzirom da su nam u delu prerađivačke industrije dostupni samo podaci za 2007. iz kojih je ne može sagledati dinamika posmatranih indikatora, analiza ovog podskupa privatizovanih preduzeća se svodi na posmatranje sektorske strukture. Najznačajnije četiri oblasti prerađivačke industrije poslednjeg kontingenta su predstavljene u Tabeli 32. S druge strane, jedino je u proizvodnji i preradi drveta evidentirana negativna novostvorena vrednost.

Tabela 32. **Najznačajnije oblasti prerađivačke industrije**
(podskup privatizovanih preduzeća u 2007. godini)

	<i>Udeo u:</i>			
	Broj zaposlenih	Output	VA	Bruto plate
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	14,5%	16,2%	17,2%	18,4%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	12,7%	16,8%	13,0%	13,3%
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	2,9%	13,1%	12,5%	6,7%
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	6,6%	6,9%	9,5%	6,1%
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	15,4%	9,4%	7,5%	14,3%
<i>Ukupno u prerađivačkoj industriji</i>	<i>52,1%</i>	<i>62,6%</i>	<i>59,7%</i>	<i>58,8%</i>

Izvor: RZS; kalkulacija autora

2.4. Produktivnost i troškovi rada

Snažna kontrakcija zaposlenosti u svim posmatranim podskupovima privatizovanih preduzeća, pri nominalnom povećanju VA, delovala je pozitivno na rast produktivnosti. Kada se produktivnost definiše na već uobičajeni način (bruto dodata vrednost po zaposlenom) jasno je da je ona u svim podskupovima privatizovanih preduzeća rasla ubrzano – prosečni međugodišnji rast produktivnosti se kreće unutar raspona od 35,5% za grupaciju

privatizovanih preduzeća u 2003. godini, pa do 53,4% za grupaciju iz 2006. Međutim, ukoliko se porede nivoi produktivnosti izraženi u dinarima, slika se bitno menja.

A. Podskup privatizovanih preduzeća u 2002. godini

U ovom slučaju je *evidentno da su privatizovana preduzeća prvog posmatranog podskupa* (privatizovani tokom 2002.) *ubedljivo najproduktivnija*. Produktivnost drastično opada kako se proces privatizacije otežao. Primera radi, produktivnost svih preduzeća u okviru grupacije iz 2002. tokom 2007. je iznosila 1.698,7 hiljada dinara. U istoj posmatranoj godini produktivnost preduzeća privatizovanih tokom 2003. godine je dvostruko niža (877,3 hiljade), da bi produktivnost preduzeća privatizovanih tokom 2004. bila, pak, upola niža u odnosu na ovaj novi nivo (479,1 hiljada dinara).

Do istog zaključka dolazimo i kada posmatramo kretanje koeficijenta troškova rada (definisano kao odnos bruto zarada i bruto dodate vrednosti).

Posmatrano po godinama privatizacije, *koeficijent troškova rada je najniži u grupi preduzeća privatizovanih tokom 2002. godine*; na nivou celog podskupa iznosi 0,71, dok je u prerađivačkoj industriji 0,67, što znači da su bruto plate opterećivale jedva nešto više od dve trećine bruto dodate vrednosti ovog sektora.

Relativno povoljna vrednost ovog koeficijenta zabeležena je još samo u podskupu preduzeća privatizovanih tokom 2003. (na nivou svih preduzeća iznosi 0,79, a u prerađivačkoj industriji 0,66).

Preduzeća privatizovana u narednim godinama imaju daleko veći koeficijent troškova rada. Kod podskupa iz 2004. u prvoj godini privatizacije masa bruto plata je približna obimu bruto dodate vrednosti, a u podskupovima iz 2006. i 2007. koeficijent je veći od jedinice, 1,44 i 1,1, respektivno. Preduzeća prerađivačke industrije koja su privatizovana tokom 2006. su, primera radi, imala koeficijent troškova rada od čak 2,03.

Prethodni nalazi su još jedan dokaz koji podupire ranije izneti zaključak da je gro najatraktivnijih i najvrednijih firmi privatizovan u prvoj, odnosno u drugoj godini privatizacije (dakle, tokom 2002. i 2003), a da su kasnije ostali manje-više samo njihovi restlovi.

Tabele 33. i 34. sadrže detaljnije podatke o kretanju produktivnosti i koeficijentima troškova rada za sve posmatrane podskupove privatizovanih preduzeća. Već smo ranije napomenuli da je produktivnost u prvom posmatranom podskupu najveća, a koeficijent troškova rada najniži.

Navodimo da je na nivou svih preduzeća ovog podskupa međugodišnja stopa rasta produktivnosti u proseku rasla brže u odnosu na vrednost bruto zarada po zaposlenom za 14,3%.

Tabela 33. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2002.

		2002	2003	2004	2005	2006	2007
Podskup 2002. - ukupno -	Produktivnost	311,5	436,0	679,8	1047,2	1271,3	1698,7
	Koef. trošk. rada	0,71	0,73	0,51	0,42	0,44	0,39
Prerađivačka industrija	Produktivnost	380,0	556,6	843,4	1314,0	1541,3	2146,7
	Koef. trošk. rada	0,67	0,70	0,48	0,38	0,41	0,36
Građevinarstvo	Produktivnost	151,9	204,0	281,0	460,1	690,7	725,3
	Koef. trošk. rada	0,99	0,91	0,84	0,76	0,61	0,62
Trgovina na veliko i na malo; opravka	Produktivnost	85,1	106,7	221,1	282,1	403,5	454,0
	Koef. trošk. rada	1,47	1,43	0,87	0,92	0,82	0,83

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Unutar prerađivačke industrije najveću produktivnost je u 2007, osvarila oblast proizvodnje proizvoda od nemetalnih minerala. Ujedno, ona ima i najniže troškove rada. Relativno najveći pad koeficijenta troškova rada registruje se u proizvodnji osnovnih metala, gde su plate u trenutku privatizacije u potpunosti pokrivala iznos bruto dodate vrednosti; u 2003. su čak bile veće i za 43%, da bi se u 2007, njihov udeo u VA sveo na samo 33%.

Tabela 34. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2002.

		2002	2003	2004	2005	2006	2007
Prerađivačka industrija	Produktivnost	380,0	556,6	843,4	1314,0	1541,3	2146,7
	Koef. trošk. rada	0,67	0,70	0,48	0,38	0,41	0,36
Proizvodnja proizvoda od nemetallnih minerala	Produktivnost	425,8	1075,5	1594,6	2405,6	3043,7	3959,5
	Koef. trošk. rada	0,71	0,44	0,32	0,26	0,26	0,27
Proizvodnja osnovnih metala	Produktivnost	243,9	307,8	492,6	1146,2	1026,1	2214,3
	Koef. trošk. rada	1,01	1,43	1,14	0,53	0,61	0,33
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Produktivnost	294,2	263,5	555,1	1086,6	1001,0	1544,8
	Koef. trošk. rada	0,73	1,06	0,61	0,38	0,51	0,41
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Produktivnost	689,4	771,1	1115,3	1348,4	1612,0	2077,8
	Koef. trošk. rada	0,50	0,79	0,51	0,49	0,54	0,42

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Treba primetiti da produktivnost u oblasti proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda beleži relativno sporiji rast u odnosu na vrednost sektorske produktivnosti, s obzirom na to da je sa

gotovo dvostruko većeg iznosa u 2002. godini (689,4 hiljada prema 380 hiljada dinara) produktivnost u 2007, čak i nešto niža u odnosu na vrednost sektora prerađivačke industrije. Produktivnost je u posmatranom periodu realivno sporije rasla u odnosu na masu bruto zarada po zaposlenom jedino u dve oblasti prerađivačke industrije i to: proizvodnji nameštaja i proizvodnji medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata.

B. Podskup privatizovanih preduzeća u 2003. godini

Podskup privatizovanih preduzeća u 2003. godini, do 2007. (izuzev u 2004.) beleži izuzetno povoljno kretanje produktivnosti i troškova rada. Otklon vrednosti koeficijenta troškova rada u 2004. najviše je posledica znatno bržeg rasta bruto zarada (rast od 50,1%) u odnosu na rast novostvorene vrednosti u ovim preduzećima, koja je u toj godini povećana za 15,6%.

Problemi se opet detektuju u prerađivačkoj industriji, gde je VA u 2004. u odnosu na 2003. čak i smanjena za 1,5%, dok je, s druge strane, masa bruto zarada povećana za preko 75%.

Tabela 35. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2003.

		2003	2004	2005	2006	2007
Podskup 2003. - ukupno -	Produktivnost	263,1	336,1	473,8	707,6	877,3
	Koef. trošk. rada	0,79	1,03	0,72	0,59	0,54
Prerađivačka industrija	Produktivnost	360,6	397,1	568,4	907,9	1077,2
	Koef. trošk. rada	0,66	1,18	0,66	0,49	0,48
Gradevinarstvo	Produktivnost	221,8	405,3	500,5	737,3	871,1
	Koef. trošk. rada	0,85	0,62	0,65	0,60	0,61
Trgovina na veliko i na malo; opravka	Produktivnost	114,6	202,2	241,1	416,7	804,5
	Koef. trošk. rada	1,70	1,24	1,48	1,08	0,56

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Dubljom analizom unutar prerađivačke industrije jasno se vidi da je havarija nastala u duvanskoj industriji. Naime, usled vrlo neobičnog kretanja zarada (možda i greška u evidentiranju!?) tokom 2004. (masa bruto zarada je učestvostručena, uprkos padu VA od 40%), koeficijent troškova rada se sa 0,38 u 2003. povećava na 2,57. Stanje se normalizuje u 2005. godini, a bruto zarade učestvuju u VA sa manje od dve trećine.

Interesantno je zapaziti da oblast proizvodnje tekstilnih prediva i tkanina tokom 2007. čak beleži i nominalni pad produktivnosti u odnosu na zatečeno stanje u godini privatizacije. U pomenutoj oblasti su, izuzimajući prvu godinu privatizacije u svim ostalim godinama, i bruto zarade po zaposlenom rasle znatno brže od produktivnosti (u proseku za dvadesetak odsto godišnje).

Zarade rastu brže i u proizvodnji odevnih predmeta, proizvodnji hemikalija i hemijskih proizvoda i proizvodnji ostalih saobraćajnih sredstava, a u proizvodnji električnih mašina i uređaja zaljučno sa 2007. međugodišnji rast produktivnosti i bruto zarada po zaposlenom je izjednačen.

Tabela 36. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2003.**

		2003	2004	2005	2006	2007
Prerađivačka industrija	Produktivnost	360,6	397,1	568,4	907,9	1077,2
	Koef. trošk. rada	0,66	1,18	0,66	0,49	0,48
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Produktivnost	373,3	574,8	816,1	1036,5	1212,1
	Koef. trošk. rada	0,72	0,56	0,50	0,49	0,47
Proizvodnja osnovnih metala	Produktivnost	254,1	423,3	553,5	689,0	924,6
	Koef. trošk. rada	0,99	0,83	0,65	0,63	0,54
Proizvodnja duvanskih proizvoda	Produktivnost	1787,8	1212,0	2219,6	5248,4	5031,3
	Koef. trošk. rada	0,38	2,57	0,66	0,26	0,29
Proizvodnja proizvoda od nemetalnih minerala	Produktivnost	337,6	397,0	469,8	853,5	1032,0
	Koef. trošk. rada	0,81	0,63	0,79	0,53	0,49

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

C. Podskup privatizovanih preduzeća u 2004. godini

U podskupu privatizovanih preduzeća u 2004, kao što smo ranije uočili, produktivnost je višestruko niža u odnosu na prethodna dva kontnigenta. Dvostruko u odnosu na podskup privatizovanih preduzeća tokom 2003. i čak četvorostruko u odnosu na produktivnost preduzeća prvog podskupa.

Grupacija privatizovanih preduzeća iz 2004. je karakteristična i po tome što je produktivnost preduzeća prerađivačke industrije manja od produktivnosti celog posmatranog podskupa preduzeća. Preduzeća prerađivačke industrije su manje produktivna i u poređenju sa preduzećima sektora građevinarstva i trgovine, a u njima se registruju i najveći troškovi rada.

Tako je ovde i u 2007. vrednost VA manja od vrednosti mase bruto zarada. Građevinarstvo, pak, kao što se može videti iz Tabele 37, u odnosu na ostale sektore, u svim posmatranim godinama beleži najbolje rezultate.

Tabela 37. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2004.**

		2004	2005	2006	2007
Podskup 2004 . - ukupno -	Produktivnost	186,8	300,0	382,1	479,1
	Koef. trošk. rada	0,99	0,84	0,81	0,79
Prerađivačka industrija	Produktivnost	159,4	243,2	274,2	360,5
	Koef. trošk. rada	1,18	0,90	1,04	1,00
Građevinarstvo	Produktivnost	389,8	569,6	709,6	871,7
	Koef. trošk. rada	0,58	0,57	0,57	0,52
Trgovina na veliko i na malo; opravka	Produktivnost	51,6	173,0	515,0	588,0
	Koef. trošk. rada	2,75	1,82	0,84	0,75

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Od tri oblasti prerađivačke industrije koje su predstavljene u Tabeli 37. (a koje su najviše doprinosile rastu sektorske VA) najveću produktivnost beleže preduzeća prehrambene industrije. U ovim preduzećima, s druge strane, niti u jednoj posmatranoj godini koeficijent troškova rada nije bio niži od 0,7, što je slučaj i sa proizvodnjom osnovnih metala u 2005. i 2007, gde koeficijent troškova iznosi 0,57, odnosno 0,61, respektivno.

Tabela 38. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2004.**

		2004	2005	2006	2007
Prerađivačka industrija	Produktivnost	159,4	243,2	274,2	360,5
	Koef. trošk. rada	1,18	0,90	1,04	1,00
Proizvodnja osnovnih metala	Produktivnost	-117,6	395,5	379,1	521,8
	Koef. trošk. rada	-1,62	0,57	0,72	0,61
Proizvodnja električnih mašina i aparata	Produktivnost	587,1	178,4	152,0	197,5
	Koef. trošk. rada	1,11	0,89	2,17	2,16
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Produktivnost	272,6	293,3	529,6	612,0
	Koef. trošk. rada	0,80	1,05	0,70	0,73

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Koeficijent troškova rada je najveći u proizvodnji tekstilnih prediva i tkanina i kreće se u intervalu od 3,5 do čak 9, koliko je dostigao u 2007. Ujedno, ovde u proseku i rast

produktivnosti zaostaje za rastom mase isplaćenih bruto zarada po zaposlenom, što je karakteristično za još nekoliko oblasti prerađivačke industrije ovog kontingenta: proizvodnji hemikalija i hemijskih proizvoda, proizvodnji električnih mašina i aparata, te proizvodnji radio, televizijske i komunikacione opreme.

D. Podskup privatizovanih preduzeća u 2005. godini

Rezultat podskupa privatizovanih preduzeća u 2005. je bolji od prethodnog i gotovo da je u ravni s rezultatom kontingenta iz 2003. Dobar rezultat se, pre svega, duguje građevinskoj aktivnosti, kod koje je produktivnost, čak, u rangu najboljih preduzeća s početka privatizacionog procesa.

Sektor građevinarstva ima i najnižu vrednost koeficijenta troškova rada (u periodu 2006-2007. ovaj koeficijent je bio manji od 0,5).

Tabela 39. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2005.**

		2005	2006	2007
Podskup 2005. - ukupno -	Produktivnost	381,9	652,0	771,0
	Koef. trošk. rada	0,83	0,63	0,58
Prerađivačka industrija	Produktivnost	316,1	455,3	540,9
	Koef. trošk. rada	0,88	0,78	0,73
Građevinarstvo	Produktivnost	715,3	1237,9	1269,2
	Koef. trošk. rada	0,58	0,41	0,46
Trgovina na veliko i na malo; opravka	Produktivnost	139,1	301,0	533,6
	Koef. trošk. rada	2,15	1,18	0,74

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Unutar sektora prerađivačke industrije, produktivnost je najveća u oblasti proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića.

Zanimljivo je da se nakon dobrih rezultata u 2006. kod proizvodnje standardnih metalnih proizvoda u 2007. registuje pad produktivnosti, praćen rastom troškova rada. Glavni razlog za pomenut rezultat leži u padu bruto dodate vrednosti ove oblasti od 17% u 2007. u odnosu na 2006, koji nije praćen istovetnom redukcijom zaposlenosti ili isplaćenih zarada.

Tabela 40. Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2005.

		2005	2006	2007
Prerađivačka industrija	Produktivnost	316,1	455,3	540,9
	Koef. trošk. rada	0,88	0,78	0,73
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Produktivnost	354,0	658,9	847,9
	Koef. trošk. rada	0,86	0,60	0,49
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda	Produktivnost	383,9	515,1	481,0
	Koef. trošk. rada	0,81	0,78	0,94
Proizvodnja električnih mašina i aparata	Produktivnost	261,1	578,0	692,9
	Koef. trošk. rada	1,12	0,79	0,80

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Uvećava se broj oblasti u kojima je neusklađen rast produktivnosti sa rastom isplaćene mase bruto zarada po zaposlenom, na teret produktivnosti. Takva pojava je karakteristična za: proizvodnju odevnih predmeta; proizvodnju celuloze i papira; proizvodnju osnovnih metala; proizvodnju standardnih metalnih proizvoda; proizvodnju mašina i uređaja; proizvodnju radio, TV i komunikacione opreme; i proizvodnju nameštaja.

E. Podskup privatizovanih preduzeća u 2006. godini

Produktivnost podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2006. je na nivou grupacije privatizovanih preduzeća iz 2004. s tim da je znatno lošiji rezultat još jednom izbegnut zahvaljujući građevinarstvu, koje je i ovde vodeći sektor u pogledu visoke produktivnosti i relativno niskih troškova rada.

Tabela 41. Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2006.

		2006	2007
Podskup 2006. - ukupno -	Produktivnost	248,5	381,3
	Koef. trošk. rada	1,44	1,12
Prerađivačka industrija	Produktivnost	172,5	271,3
	Koef. trošk. rada	2,03	1,48
Grđevinarstvo	Produktivnost	524,9	746,4
	Koef. trošk. rada	0,69	0,67
Trgovina na veliko i na malo; opravka	Produktivnost	231,5	466,4
	Koef. trošk. rada	1,59	1,00

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

U sektoru prerađivačke industrije, osim niske produktivnosti, registrujemo i izuzetno visoke troškove rada; u 2007. koeficijent troškova rada se smanjuje na 1,48 (što je i dalje slab rezultat, koji pokazuje da je masa isplaćenih bruto zarada još uvek upola veća od iznosa bruto dodate vrednosti koju generiše ovaj sektor).

Uprkos najvećem udelu u generisanju sektorske novostvorene vrednosti preduzeća koja proizvode proizvode od gume i plastike, iz ovog podskupa, su najmanje produktivna. Kod njih, nakon prehrambene industrije, tokom 2007. registrujemo i najveće troškove rada (negativan predznak u 2006. je posledica negativne bruto dodate vrednosti, što znači da su u toj godini troškovi međufazne potrošnje bili veći od vrednosti autputa).

Tabela 42. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2006.**

		2006	2007
Prerađivačka industrija	Produktivnost	172,5	271,3
	Koef. trošk. rada	2,03	1,48
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	Produktivnost	-50,0	243,8
	Koef. trošk. rada	-5,36	1,25
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda	Produktivnost	270,8	475,1
	Koef. trošk. rada	1,51	0,90
Proizvodnja motornih proizvoda prikolica i poluprikolica	Produktivnost	214,4	624,1
	Koef. trošk. rada	1,64	0,51
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Produktivnost	172,5	271,3
	Koef. trošk. rada	2,03	1,48

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

F. Podskup privatizovanih preduzeća u 2007. godini

Poslednji analizirani podskup preduzeća, privatizovanih tokom 2007. godine, ima najnižu produktivnost od svih prethodnih kontingenata.

Ovde, kao i u dva prethodna slučaja, produktivnost sektora gađevinarstva nadjačava i produktivnost prerađivačke industrije i sektora trgovine.

S druge strane, jedino kod njega je koeficijent troškova rada niži od jedinice, pri čemu je tokom 2007. masa bruto zarada opterećivala bruto dodatnu vrednost sa 89%.

Tabela 43. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u podskupu privatizovanih preduzeća tokom 2007.**

Podskup 2007. - ukupno -	Produktivnost	363,4
	Koef. trošk. rada	1,10
Prerađivačka industrija	Produktivnost	344,1
	Koef. trošk. rada	1,12
Gradevinarstvo	Produktivnost	524,4
	Koef. trošk. rada	0,89
Trgovina na veliko i na malo; opravka	Produktivnost	255,4
	Koef. trošk. rada	1,75

Izvor: RZS; kalkulacija autora

U okviru sektora prerađivačke industrije, produktivnost osetnije odskače u oblasti proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva i dostiže vrednosti koje su na nivou produktivnosti kakva je zabeležena u najuspešnijim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća u 2002.

Ova oblast ima i izuzetno nizak koeficijent troškova rada (reč je o dva preduzeća sa 568 zaposlenih, čija je vrednost autputa 2,47 milijardi dinara, a vrednosti bruto dodate vrednosti u baznim cenama 840,5 miliona dinara).

Tabela 44. **Kretanje produktivnosti i troškova rada u izabranim oblastima prerađivačke industrije podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2007.**

Prerađivačka industrija	Produktivnost	344,1
	Koef. trošk. rada	1,12
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda	Produktivnost	407,0
	Koef. trošk. rada	1,19
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	Produktivnost	354,0
	Koef. trošk. rada	1,14
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	Produktivnost	1479,8
	Koef. trošk. rada	0,60
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	Produktivnost	493,5
	Koef. trošk. rada	0,72
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	Produktivnost	167,9
	Koef. trošk. rada	2,13

Izvor: RZS; kalkulacija autora

G. Privatizovana preduzeća prerađivačke industrije 2002-2007. – ukupno posmatrano

Ako bismo posmatrali kakvo je bilo stanje u pogledu produktivnosti i troškova rada u svim privatizovanim preduzećima prerađivačke industrije tokom perioda 2002-2007. godine, na

kraju 2007. došli bismo do zaključka da su u tom pogledu privredna društva iz oblasti proizvodnja duvanskih proizvoda superiorna. Ona su imala, u odnosu na prosek prerađivačke industrije, za oko 7,2 puta veću produktivnost, i za oko 57% nižu opterećenost bruto dodate vrednosti troškovima rada.

Evidentno je da je na listi, uz proizvodnju duvanskih proizvoda, još pet oblasti sa nadprosečnom produktivnošću. Radi se o: (a) proizvodnji koksa i derivata nafte; (b) proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala; (c) prehrambenoj industriji; (d) hemijskoj industriji i (e) proizvodnji osnovnih metala.

Bitno je istaći da je u tri od navedenih šest oblasti tokom prve dve godine privatizacije (dakle, u 2002. i 2003. godini) praktično najveći broj firmi našao kupca. Reč je o oblastima: proizvodnja duvanskih proizvoda, proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala i proizvodnja osnovnih metala.

Tabela 45. Produktivnost rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u periodu 2002-07. (stanje na kraju 2007. godine, u hiljadama RSD)

	Stanje na kraju 2007.	Udeo oblasti (u %) u:	
		ukupnoj zaposlenosti	VA
Proizvodnja duvanskih proizvoda	4815,3	1,4	10,3
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	1479,8	0,7	1,4
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	1303,7	10,0	19,5
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	895,2	18,9	25,2
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	802,2	6,6	7,9
Proizvodnja osnovnih metala	788,5	7,2	8,4
Prerađivačka industrija	671,3		
Reciklaža	572,9	1,0	0,9
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	516,9	3,7	2,8
Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	441,8	0,4	0,3
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	438,6	9,4	6,1
Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	429,2	5,0	3,2
Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	357,4	6,0	3,2
Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	356,6	1,2	0,6
Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	351,3	2,0	1,0
Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	348,4	0,9	0,5
Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	341,1	5,9	3,0
Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	290,2	1,4	0,6
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	212,6	5,0	1,6
Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	189,1	6,2	1,7
Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	185,0	0,9	0,2
Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	144,6	4,1	0,9
Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	142,0	2,0	0,4

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Redosled se bitnije ne menja ni kad je reč o najuspešnijim privatizovanim preduzećima i oblastima u segmentu efikasne redukcije troškova. Primećujemo da je u odnosu na prethodnu listu u Tabeli 46. izostala jedino proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda, koja je imala za otprilike petinu veće troškove rada u odnosu na prosek prerađivačke industrije. Iako ne raspoložemo podacima na nivou grane, verujemo da je lošiji rezultat ove oblasti, pre svega, posledica slabog poslovanja bazične hemijske industrije, a ne proizvodnje farmaceutskih proizvoda.

Kao i kod produktivnosti, koeficijent troškova rada je sada („kao njegova refleksija u ogledalu“) najveći u privatizovanim preduzećima iz oblasti proizvodnje nameštaja i tekstilnoj industriji (i to za oko 2,5 puta u odnosu na prosek svih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije).

Tabela 46. Koeficijent troškova rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u periodu 2002-07. (stanje na kraju 2007. godine)

	Stanje na kraju 2007.	Udeo oblasti (u %) u:	
		ukupnoj zaposlenosti	VA
Proizvodnja duvanskih proizvoda	0,29	1,4	10,3
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	0,43	10,0	19,5
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	0,56	18,9	25,2
Proizvodnja osnovnih metala	0,56	7,2	8,4
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	0,60	0,7	1,4
Prerađivačka industrija	0,67		
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0,68	3,7	2,8
Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	0,75	0,4	0,3
Reciklaža	0,81	1,0	0,9
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	0,82	6,6	7,9
Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	0,91	5,9	3,0
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	1,00	9,4	6,1
Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	1,09	1,4	0,6
Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	1,09	0,9	0,5
Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	1,10	5,0	3,2
Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	1,14	6,0	3,2
Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1,18	1,2	0,6
Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	1,23	6,2	1,7
Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	1,23	0,9	0,2
Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	1,23	2,0	1,0
Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	1,63	2,0	0,4
Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	1,68	4,1	0,9
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1,75	5,0	1,6

Izvor: RZS; kalkulacija autora

2.5. Analiza indikatora rentabiliteta

A. Podskup privatizovanih preduzeća u 2002.

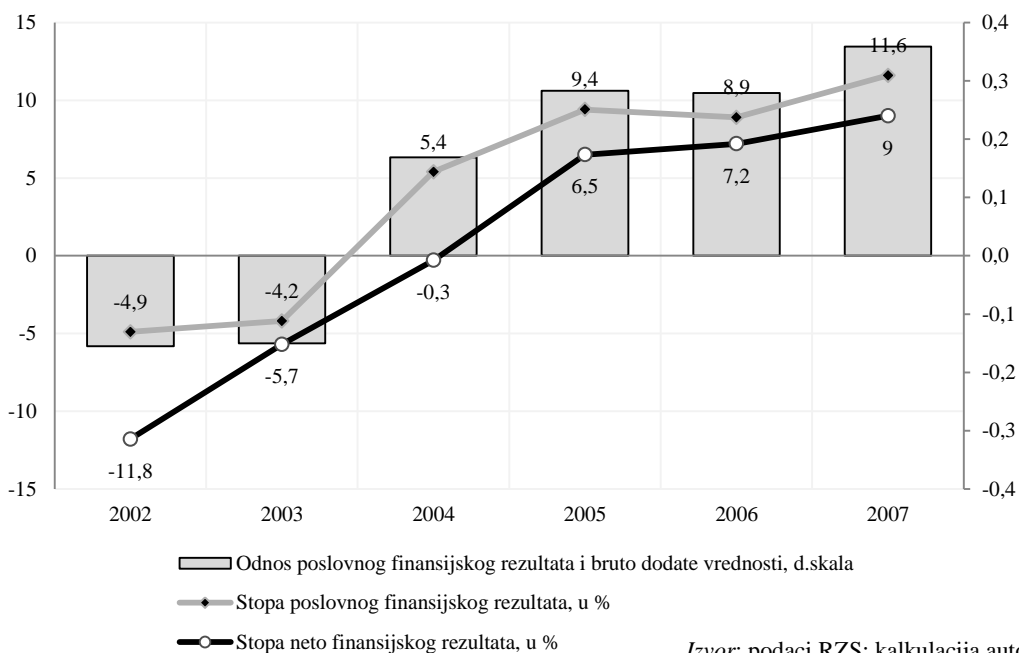
Podsećamo da podskup broji 218 privrednih društava, od čega je bilo 157 malih, 43 srednja i 18 velikih, sa zatečeni brojem zaposlenih od nešto preko 29 hiljada.

Podskup, ukupno uzevši, u 2002. kreće sa negativnim indikatorima rentabiliteta. Negativna je i tzv. vrednost indikatora investicionog kapaciteta, koga reflektuje odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti. Izuzetak je stopa bruto marže, koja i ne može biti negativna, ukoliko preduzeće uošte posluje. Stopa neto finansijskog rezultata iznosi -11,8%, a stopa poslovnog finansijskog rezultata -4,9%.

Podsećamo da stopa neto finansijskog rezultata predstavlja procentualno učešće neto finansijskog rezultata u ostvarenim ukupnim prihodima i pokazuje koliko svaki dinar prihoda ostvaruje neto dobiti. U ovom slučaju bi to značilo da su privatizovana preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora Srbije u 2002. sa 100 dinara ukupno ostvarenih prihoda u toj godini generisala 11,8 dinara neto gubitka. S druge strane, ako nam prema metodološkim preporukama Eurostat-a profitabilnost označava stopa poslovnog finansijskog rezultata izražena količnikom poslovnog finansijskog rezultata i ukupnih prihoda od prodaje, jasno je da je ovaj podskup privatizovanih privrednih društava sa 100 dinara prihoda od prodaje, tj. prometa, beležio 4,9 dinara neto poslovnog gubitka.

Graf. 61. **Indikatori rentabiliteta**

(podskup privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog sektora Republike Srbije u 2002. godini)

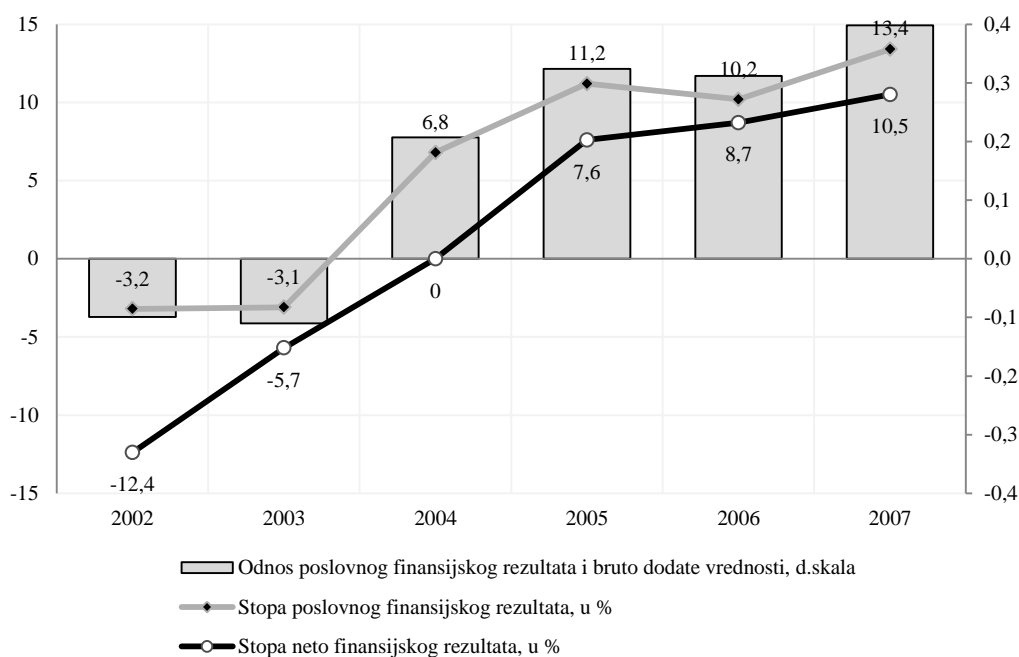
Relativno slab rezultat posmatranog podskupa u startnoj 2002. godini najvećim delom potiče od velikih preduzeća, koja će se u kasnijim godinama pokazati kao najuspešnija. Naime, stopa neto finansijskog rezultata, iz negativne već u 2004. prelazi u pozitivnu zonu i rapidno napreduje u narednim godinama, da bi u 2007. dostigla vrednost od 12,5%. Slično je i sa stopom poslovnog finansijskog rezultata, koja će na kraju posmatranog perioda, skočiti na 15,5%.

Evidentno je da se pozitivni efekti privatizacije u uslovima ekspanzije tražnje snažno ispoljavaju nakon dve do tri godine, a kad je reč o finansijskoj konsolidaciji ili redukciji troškova, predominantno, već u prvoj godini nakon privatizacije. Tako se u 2005. godini svi indikatori rentabiliteta, pa čak i stopa bruto marže, nalaze ne samo u pozitivnoj zoni, nego su i pokazatelji vrlo značajnog uspeha u poslovanju.

Ovakav zaključak ne važi i za privredna društva male i srednje veličine, koja ni posle pet godina neće ući u pozitivnu zonu, odnosno nisu dostigli znatniji pozitivan nivo indikatora rentabiliteta.

Tako su mala preduzeća u 2007. još uvek negativna po svim posmatranim indikatorima, a stopa bruto marže je, čak, i ispod vrednosti iz 2002. Nekog napretka je, međutim, bilo ako se gleda samo relativni napredak od godine do godine kod pojedinih indikatora.

Graf. 62. Indikatori rentabiliteta
(podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2002. godini)

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Sa preduzećima srednje veličine kretanje je slično, s tim da su tek u 2007. ova preduzeća jedva ušla u pozitivnu zonu, ali ne i sa značajnim nivoom rentabiliteta.

Objašnjenje za ovu bitnu razliku u kretanju indikatora kod velikih, malih i srednjih preduzeća se može naći u verovatnoj motivaciji kupovine ovih preduzeća i podinvestiranosti u periodu nakon privatizacije radi nastavka iste delatnosti ili pokretanja nove delatnosti. Ono što se može naslutiti iza numeričke slike njihovih poslovnih rezultata jeste izvesna konsolidacija troškova, ali ne i snažnija propulzija poslovne aktivnosti.

Posmatrano po delatnostima, najvažniji sektor je, svakako, industrija, jer je tu gro zaposlenih u privatizovanim preduzećima u 2002, gotovo 21 hiljada. Unutar nje, pak, prerađivačka industrija, s obzirom na to da „Vađenje ruda i kamena” ima samo 2 privatizovana preduzeća sa 89 zaposlenih, dok u segmentu Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom nema privatizacije. Ovakav zaključak se odnosi na ceo analizirani period 2002-2007¹²¹.

U okviru prerađivačke industrije, po indikatorima rentabiliteta u pozitivnom smislu se karakteristično izdvajaju četiri oblasti. Kao i kod analize dinamike i nivoa produktivnosti i troškova rada, reč je o:

- a) proizvodnji prehrambenih proizvoda i pića,
- b) proizvodnji hemikalija i hemijskih proizvoda,
- c) proizvodnji proizvoda od ostalih nemetalnih minerala, gde je glavna proizvodnja cementa i
- d) proizvodnji osnovnih metala.

Ove oblasti će, a zaključak je istovetan i za prerađivačku industriju, tj. industriju u celini, snažnije zakoraćini u zonu pozitivne stope neto finansijskog rezultata u 2005. što se podudara sa trendom kretanja industrijske proizvodnje, koji je rastući od polovine te godine.

Nešto ranije, već u 2004, proizvodnja hemikalija i osnovnih metala ima pozitivan neto finansijski rezultat.

¹²¹ Prva i jedina privatizacija u sektoru Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom uslediće tek 2007. ali je čak i ona beznačajna. Reč je o preduzeću koje je zapošljavalo samo 30 radnika. To nije rezultat slabe zainteresovanosti investitora, već regulative koja je iz procesa privatizacije isključivala javna republička i lokalna komunalna preduzeća, kojima, između ostalih, pripada ovaj sektor.

Iako je kod proizvodnje osnovnih metala (radi se o valjaonici aluminijuma Impol iz Sevojna¹²²) neto finansijski rezultat još uvek relativno mali (3,5%) u 2007, rast odnosa poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti bio je vrlo brz do 2007. i dostigao je relativno visok nivo (38,7%). Pri tome je i dalje negativna stopa poslovnog finansijskog rezultata u 2006. Uspon proizvodnje osnovnih metala u 2007. bio je posledica visoke konjunktore u izvozu, koja je trajala sve do polovine 2008, kada počinje da pada zbog posledica svetske finansijske krize.

Tabela 47. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2002.
(tj. stopa poslovnog finansijskog rezultata u %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
G Prerađivačka industrija	-3,2	-3,1	6,8	11,2	10,2	13,4
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-3,6	-8,8	-1,6	10,6	3,4	7,8
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-13,0	-45,4	-55,9	-12,2	-15,2	-1,4
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-38,1	-13,2	4,3	-3,5	-7,3	14,9
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, i obuće	-37,1	-70,2	-49,0	-27,1	-5,2	-34,8
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-3,8	-2,6	1,9	-1,0	-1,6	1,6
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-26,7	-21,8	-43,7	-53,7	-42,9	-15,1
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-39,9	-18,8	-15,6	-34,7	-42,9	-24,9
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	11,1	-1,2	10,1	9,6	7,9	10,9
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-12,3	-3,5	1,6	8,7	0,5	10,1
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-11,1	2,2	14,9	19,7	21,9	23,3
27 Proizvodnja osnovnih metala	-5,1	-6,6	-3,9	0,6	-1,4	7,4
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-85,9	-50,0	-6,0	10,8	1,9	0,3
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-93,5	-4,3	7,4	2,3	0,6	1,4
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	-12,0	0,0	0,0	0,0	-12,7	-2,7
33 Proizvodnja medicinskih, i optičkih instrumenata	13,5	13,3	9,2	7,9	4,0	6,4
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	-24,2	5,8	6,5	2,2	3,8	4,2
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodana drugom mestu nepomenuta	-244,4	-40,3	-10,8	-8,0	-28,8	-15,2
37 Reciklaža	4,6	-0,5	6,9	-47,7	0,5	-2,7

Izvor: RZS; kalkulacija autora

Ostale značajnije oblasti, kao što su industrija tekstila i konfekcije, proizvodnja kože i predmeta od kože, kao što je obuća, te proizvodnja nameštaja ni u 2007. ne beleže znatan neto finansijski rezultat, ako je uopšte pozitivan (jedino kod proizvodnje odevnih predmeta). Kod

¹²² Drugo preduzeće iz ove oblasti je bez značaja sa aspekta kretanja indikatora rentabiliteta, jer je male veličine i zapošljavalo je samo 10 radnika. Što se tiče Valjaonice aluminijuma ona je privatizovana tenderskom prodajom u oktobru 2002. godine, a vlasnik 70% kapitala postaje Impol d.d. Slovenska Bistrica. Fabrika je bila, a nakon privatizacije, i ostala najveći prerađivač aluminijuma u Republici Srbiji i jedini proizvođač valjanih proizvoda od aluminijuma. U tom smislu je indikativno da je prodajna cena iznosila samo 6,5 miliona evra (uz investiranje od 14,6 miliona, i izdvajanja za socijalni program 6,1 milion evra). Za više informacija pogledati: www.seval.rs

proizvodnje nameštaja i proizvodnje odevnih predmeta (konfekcije) može se videti znatno popravljanje stope poslovnog finansijskog rezultata, iz duboko negativnih do nultih ili pozitivnih. To znači da su ove industrije, po privatizaciji, u dobroj meri racionalizovale troškove, ako i nisu dostigle željeni rentabilitet. To su inače grane koje su tradicionalno bile, kako se govorilo, nisko akumulativne¹²³.

Bitno je spomenuti još i proizvodnju gume i proizvoda od plastičnih masa, koja je u 2007. godini ušla u prihvatljivu zonu rentabiliteta (npr. stopa neto finansijskog rezultata iznosila je 7,7%).

Od neindustrijskih delatnosti je najinteresantnije građevinarstvo, gde su privatizovana preduzeća u 2002. godini zapošljavala 2,3 hiljade radnika, a u 2007. svega 1044. To je već samo po sebi indikativno u pogledu racionalizacije troškova.

Ne može se, međutim, reći da je generalno drastično smanjen broj građevinskih radnika, tim pre jer je u godinama koje obuhvata ova analiza u građevinarstvu vladala izuzetna konjunktura, pre svega, u gradnji stanova i poslovnog prostora. Na osnovu istraživanja o neformalnoj zaposlenosti i sivoj ekonomiji znamo da je u građevinarstvu najmanje sto hiljada neregistrovanih zaposlenih. Obazrivost sledi iz bitne diskrepance koju pokazuju dva ključna izvora podataka, ali i sami indikatori građevinskih radova: broj prijavljenih radnika na gradilištima i Anketa o radnoj snazi, koju vodi zvanična statistika.

Ovi izvori ukazuju na činjenicu da je najveći deo neformalne zaposlenosti u nepoljoprivrednim delatnostima upravo situiran u građevinarstvu i trgovini¹²⁴.

Za razliku od građevinarstva, trgovina generalno nije dostigla pozitivnu stopu neto finansijskog rezultata, mada je u startnoj godini i na kraju posmatranog perioda reč o sličnom kretanju broja zaposlenih, odnosno o racionalizacijama u pogledu osnovnog troška, a to su zarade i obaveze uz zarade koje se daju zaposlenima.

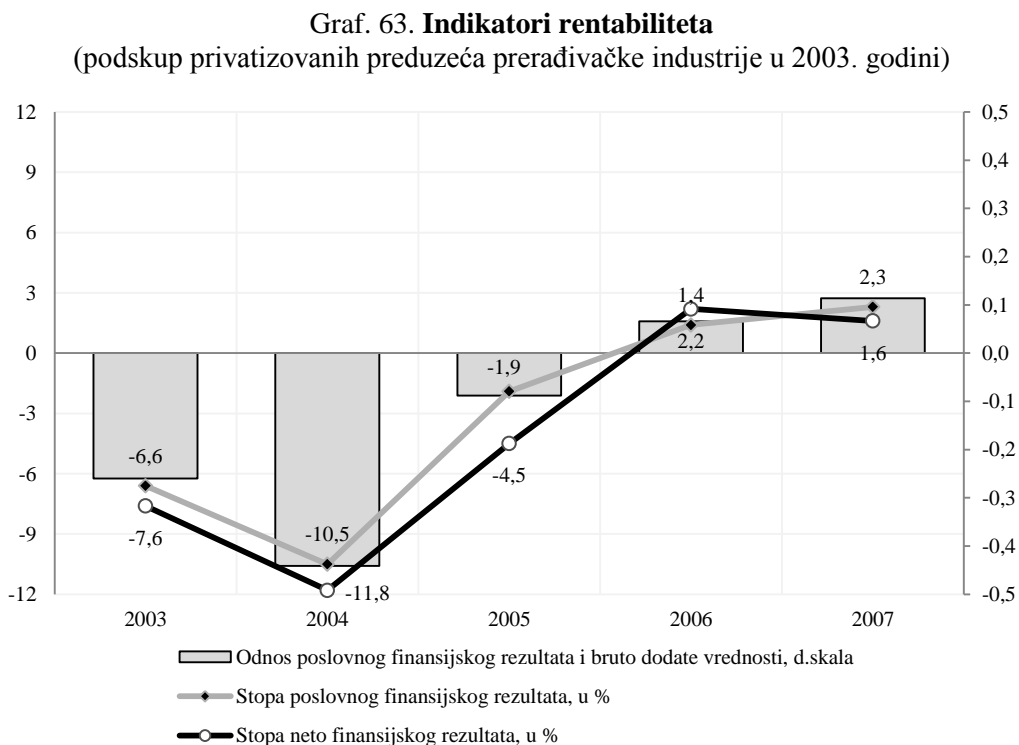
¹²³ Može da zbuni podatak kod industrije nameštaja o odnosu stope poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti koji je visoko pozitivan, ali se tu radi takođe o negativnom imeniocu, tj. o negativnoj bruto dodatoj vrednosti što znači da su postojali troškovi, ali ne i proizvodnja. Moguće da je i proizvodnja otišla na zalihe bez realizacije na tržištu.

¹²⁴ Primera radi, dobar deo građevinskih preduzeća koja rade na domaćem tržištu je nastao kroz vlasničku transformaciju ili, pak, likvidaciju velikih društvenih građevinskih preduzeća (na primer, „Rad”, „Komgrap”, „Mostogradnja”). Sadašnje građevinske firme koje posluju pozitivno su male i nemaju ni približan kapacitet za složenije i obimnije građevinske radove, koje su nekadašnje velike kompanije imale. Još manje mogu da budu orijentisane na strana tržišta i u konkurentskim uslovima sa građevinskom operativom razvijenih ili rastućih ekonomija.

Međutim, u trgovini je negativni finansijski rezultat na startu (2002. godina) bio znatno dublji te je relativni pomak, zapravo, sličan. Trgovina na veliko je bolje prošla, jer je i na startu bila u boljoj poziciji. Ipak, stiče se utisak da je privatizovana trgovina u uslovima brzo rastuće konjunktore sporo napredovala, što je, izvesno, posledica slabog investiranja, poslovanja sa zatečenim sredstvima, uz drastičniju redukciju troškova rada, ali i zatvorenosti tržišta što stvaralo distorzije, među kojima je bila najopasnija zloupotreba dominantnog položaja pojedinih učesnika.

B. Podskup privatizovanih preduzeća u 2003.

Podskup 2003 beleži relativno sličnu evoluciju indikatora rentabiliteta, kao podskup preduzeća privatizovanih 2002. Ipak, treba podsetiti da je on znatno veći, jer u godini privatizacije broji 684 privrednih društava sa 65,3 hiljade zaposlenih. Karakteristika ovog podskupa je da sadrži, takođe, znatno veći udeo malih i srednjih preduzeća, po broju zaposlenih, koji doseže dve trećine ukupnog broja, dok je u grupaciji iz 2002. taj broj ispod polovine.

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

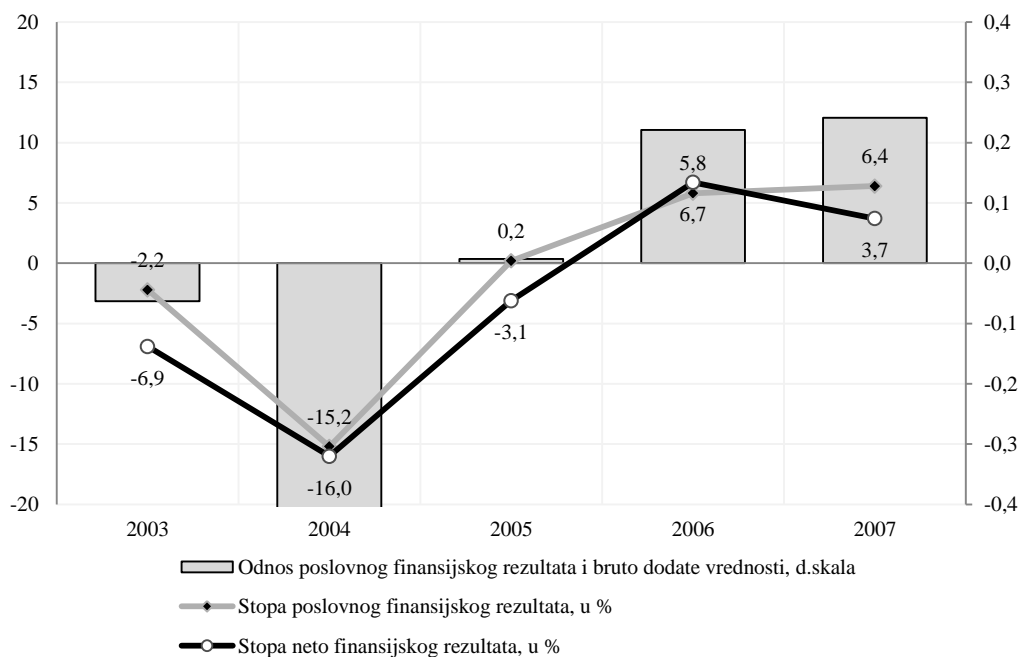
To delom objašnjava domet indikatora rentabiliteta za ceo podskup iz 2003. Naime, pošlo se sa sličnog negativnog nivoa u startnoj godini, ali su na kraju perioda, u 2007, rezultati nešto

lošiji. Tako, na primer, stopa neto finansijskog rezultata je za ceo skup jedva pozitivna (1,6%), zahvaljujući, pre svega, malim preduzećima, u kojima je bio relativno najveći odliv zaposlenih, a koja i u 2007. imaju duboko negativnu stopu neto finansijskog rezultata (-6,2%).

Dostignuti nivo rentabiliteta u 2007. kod podskupa iz 2003. nije, dakle, uporediv sa nivom koji je dostigao skup iz 2002. To ponovo potvrđuje zaključak o relaciji između veličine preduzeća i razvoja, kao i dometa rentabiliteta. Manja preduzeća sporije napreduju i, samim tim, njihov domet je niži. Zanimljivo je da mala preduzeća u ovom podskupu ni do kraja 2007. nisu izašla iz negativne zone poslovanja.

S druge strane, interesantno je da grupa velikih preduzeća tokom 2004. beleži znatno lošiju finansijsku poziciju, da bi se tek u 2005. počela oporavljati, a u 2006. došla u pozitivnu zonu.

Graf. 64. **Indikatori rentabiliteta**
(podskup privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u 2003. godini)

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Uzimajući broj zaposlenih kao meru veličine, jasno je da su velika preduzeća privatizovana u 2003. znatno manja od onih koja su privatizovana u 2002: prosečan broj zaposlenih u velikim preduzećima iz 2002. bio je 919, dok je prosečan broj zaposlenih u velikim preduzećima iz 2003. bio 591. To pokazuje da je relativna veličina u kategoriji velikih preduzeća bila statistički znatno povezana sa njihovim finansijskim položajem i rentabilitetom pre privatizacije.

Ovde, svakako, treba imati na umu i selektivnost u privatizacionom procesu: najpre su privatizovana relativno uspešna bivša velika društvena preduzeća, a sa odmicanjem procesa, u godinama nakon 2002, sve je manje ostajalo poslovno sposobnih i rentabilnih društvenih preduzeća za privatizaciju. Na kraju je ostao 'talog' na stotine bivših društvenih preduzeća, koja ni do kraja 2012. još uvek nisu privatizovana, a nisu ni restrukturirana ili likvidirana. Poslednji „aktuelni” rok da ona budu privatizovana ili likvidirana je do kraja juna 2014¹²⁵, no kako vreme odmiče i, uz dalje snažno prisustvo ekonomsku krize u evrozoni, iz koje je do sada dolazio najveći broj investitora, šanse za to su sve manje. Problem postoji i u sistemskom ambijentu, koji destimuliše privatizaciju, pogotovo ne pogoduje investiranju kapitala spolja, mada je u ovom domenu vidljiv izvestan napredak od druge polovine 2012. godine.

Što se tiče malih i srednjih preduzeća, razvoj je sasvim sličan, kao i za podskup privatizovanih preduzeća iz 2002.

Preduzeća srednje veličine su u 2007. došla u pozitivnu zonu neto finansijskog rezultata, ali je interesantno da je stopa poslovnog finansijskog rezultata i dalje negativna, dok je stopa bruto marže bila osetno niža nego u 2006. To pokazuje da preduzeća srednje veličine, kao i kod podskupa ovih preduzeća iz 2002. imaju period oporavka od najmanje četiri godine da bi izvesnije zakoračila u pozitivnu zonu u pogledu svih posmatranih indikatora rentabiliteta.

Što se tiče malih preduzeća, evidentno je da veći deo nakon privatizacije nije iskusio radikalne strukturne reforme, jer pozitivni finansijski rezultati izostaju do kraja posmatranog perioda. To se tumači slabim investicijama i lošim menedžmentom, ali još više kupovinama motivisanim preprodajom, a ne razvojem nasleđene preovlađujuće delatnosti preduzeća.

Skup privatizovanih preduzeća u prerađivačkoj industriji, njih 257 sa 34,1 hiljadom zaposlenih na startu (2003. godine), generalno je imao rast indikatora rentabiliteta do 2007. godine, mada, primetno slabiji nego kod podskupa preduzeća iz 2002. Rast i pozitivan domet rentabiliteta vuku sledeće oblasti:

- a) proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića;
- b) proizvodnja duvanski proizvoda;
- c) proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala i
- d) proizvodnja osnovnih metala.

¹²⁵ Poslednje izmene i dopune Zakona o privatizaciji koje su prolongirale rok završetka privatizacije u Srbiji stupile su na snagu 25. decembra 2012. Kako se navodi u komentaru predloga izmena i dopuna Zakona, u Srbiji još uvek ima 173 preduzeća koja su u postupku restrukturiranja i u njima radi oko 58 hiljada radnika. Mnoga od njih su u ovom statusu već 10 ili 12 godina i oni samo preživljavaju na tržištu, isključivo na osnovu subvencija države... (videti „Sl. glasnik RS“, broj 119/2012).

Uz njih, na graničnu liniju rentabiliteta dolaze još i proizvodnja od gume i proizvodnja od plastičnih masa, kao i proizvodnja standardnih metalnih proizvoda osim mašina i uređaja.

Među podskupovima iz 2002. i 2003. je drastična razlika u oblasti proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda. Dok je u podskupu iz 2002. bio jedna od oblasti koja je bitno doprinela pozitivnoj dinamici rentabiliteta, dotle je u grupaciji iz 2003. proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda nerentabilna. Međutim, treba istaći da je podskup iz 2002. bio i pre privatizacije rentabilan (radilo se o 8 preduzeća sa 4,4 hiljade zaposlenih, što je bio najveći deo uspešne hemijske industrije) dok su u 2003. privatizovana još 3 manja preduzeća sa 246 zaposlenih i duboko negativnom stopom neto finansijskog rezultata (-26%).

Privatizacija duvanskih industrija u Nišu i Vranju, koje su i, inače, po stopi poslovnog finansijskog rezultata bile visoko rentabilne i pre privatizacije, nakon privatizacije ulaze u novu fazu investiranja i, na taj način, ublažavaju relativno slab rezultat u podskupu preduzeća iz 2003. u hemijskoj i nekim drugim industrijama.

Godina 2003. će ostati upamćena po privatizaciji smederevske železare SARTID¹²⁶. S tim u vezi treba primetiti da je oblast proizvodnja osnovnih metala već od kraja 2004. na granici pozitivne zone rentabiliteta. Stopa neto finansijskog rezultata se, iako i dalje relativno niska, u 2006. penje na 1,5%, a 2007. i na 2,4%. Na 100 dinara prihoda od prodaje oblast je u 2005. stvarala 2,4 dinara neto poslovnog dobitka, u 2007. i 4,4 dinara. Kako ni izuzetna konjunktura u tom periodu ne doprinosi očekivanom rezultatu, interesovanje američkog investitora US STEEL za ozbiljnije poslovanje u Srbije se vrlo brzo ugasilo. Slom tržišta, posle 2008. zbog globalne ekonomske krize, krajem 2011. usloviće i potpuno povlačenje ovog investitora iz Srbije, koji fabriku ustupa državi za „dolar”. Spomenućemo još i to da oblast proizvodnja osnovnih metala od startne 2003, rapidno popravlja odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti, koji tokom 2005. prelazi u pozitivnu zonu (9%), a u 2007. dostiže čak relativno visok nivo od 21,9%.

¹²⁶ Smederevsku železaru u martu 2003. kupuje američki US STEEL, preko svoje filijale u Slovačkoj, za 23 miliona dolara, ali iz stečaja koji je uveden na osnovu odluke Trgovinskog suda još krajem jula 2002. godine. Uprkos činjenici da se time država oslobodila strašnog tereta, koji je opterećivao praktično od njenog osnivanja, i koji će se, naposljetku, i obnoviti početkom 2012. odustajanjem investitora od daljih aktivnosti u njoj, ova privatizacija postaje sinonim zloupotreba i sumnjivih radnji u sprovođenju privatizacionih procesa u Srbiji. Tome najviše doprinosi Savet Vlade Republike Srbije za borbu protiv korupcije koji 10. maja 2004. dostavlja obiman izveštaj o slučaju SARTID-a, u kome je između ostalog navedeno: "Po svemu sudeći radilo se o krupnoj korupciji u koju su bili umešani najviši predstavnici države, koji su uz svesrdnu podršku sudova, omogućili stranoj kompaniji da ostvari veliku protivpravnu dobit..." (v. *Najvažniji izveštaji i inicijative o fenomenima sistemske korupcije koje je Savet dostavljao Vladi i Tužilaštvu* (jun 2011), Savet Vlade Republike Srbije za borbu protiv korupcije). Treba reći, da ni do marta 2013, osim pokretanja istražnih radnji, tvrdnje vladinog Saveta nisu dokazane na sudu.

Tabela 48. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2003. (tj. stopa poslovnog finansijskog rezultata, u %)

	2003	2004	2005	2006	2007
G Prerađivačka industrija	-2,2	-15,2	0,2	5,8	6,4
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-4,4	2,8	7,1	7,5	9,1
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	14,4	-57,2	-1,1	14,0	12
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-39,9	-12,7	-43,3	-103,9	-99,6
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-14,4	-49,2	-11,9	-27,7	-10,1
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	-34,8	-77,2	-39,6	-32,5	-24,8
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-22,2	-10,9	-15,8	-27,7	-13,5
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-6,9	-14,1	-9,9	-8,6	-3,3
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-30,4	-17,6	-14,9	-12,2	-8,1
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-16,3	-2,6	-3,3	-17,6	-25
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-6,4	4,4	6,5	-0,1	4,3
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-7,7	-2,3	-5,3	5,4	8
27 Proizvodnja osnovnih metala	-9,4	-1,7	2,4	1,6	4,4
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-14,5	-3,4	-0,1	-7,4	1,1
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-16,0	-6,4	-13,4	-24,0	-5,3
31 Proizvodnja elek. mašina i aparata, na drugom mestu nepom.	-2,5	-0,9	-3,0	1,0	-3,3
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-29,6	-0,1	-19,0	-169,6	-165,1
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	-14,3	-1,3	0,8	-0,9	1,6
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-522,2	-197,7	-102,2	-56,1	-79,1
36 Proizvodnja nameštaja; proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	-22,3	-26,4	-29,2	-14,2	-15,5
37 Reciklaža	-11,4	8,6	2,3	0,3	-0,8

Izvor: RZS; kalkulacija autora

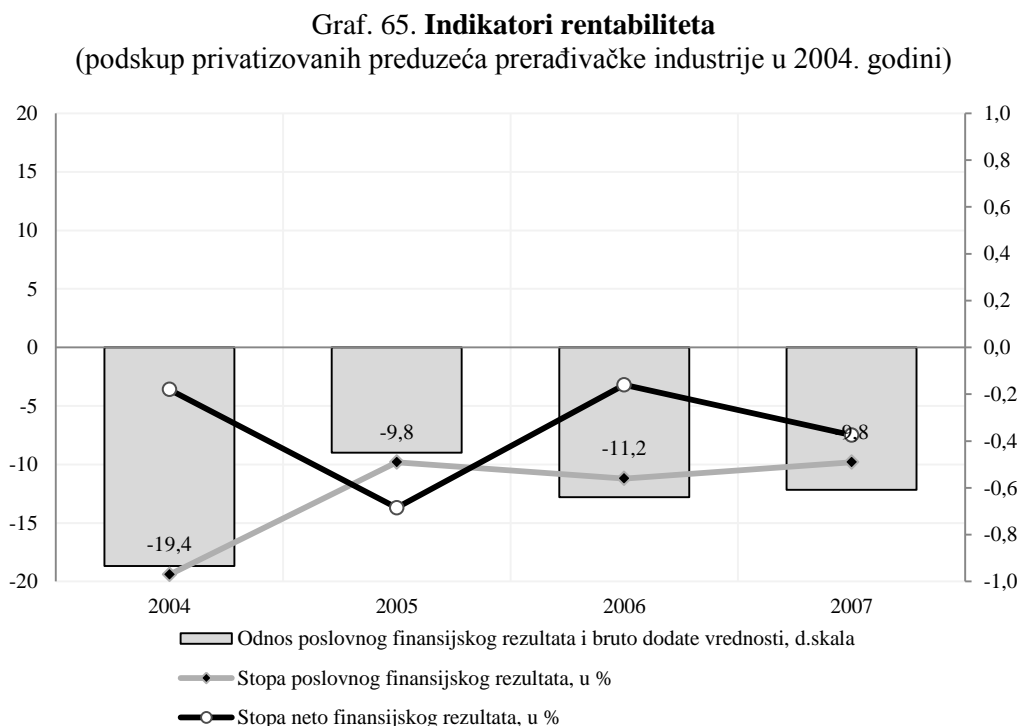
U grupaciji preduzeća iz 2003. u oblasti tekstilne industrije i industrije odevnih predmeta, koje zajedno obuhvataju 37 preduzeća i 3,5 hiljade zaposlenih – dakle, znatno više nego u skupovima iz 2002. godine – napretka u pogledu indikatora rentabiliteta gotovo i nije bilo. Šta je tome razlog, može se indirektno zaključiti. Naime, kretanje stopa bruto marže u ovim oblastima kod podskupova iz 2003. je progresivno, od 0,34 odnosno 0,45 u 2003. do 0,58 u 2007. godini. To ukazuje na značajnu poslovnu finansijsku marginu (kada se oduzmu direktni troškovi nabavke materijala i kupljene robe), ali, s druge strane, neto finansijski rezultat se nije popravio. Očekivana progresija troškova rada se izbegla, s obzirom na smanjenje broja preduzeća (sa 23 u 2003. na 15 u 2007. u industriji odevnih predmeta) praćenom drastičnom redukcijom zaposlenosti. Dakle, ostaje samo jedno objašnjenje – a to su problemi menadžmenta i tržišta. Tzv. *lon poslovi* za strana tržišta su preuzeti od strane drugih rastućih industrija tekstila i odevnih predmeta (Kina, Turska, i drugo), a domaće tržište je nezaštićeno i izloženo sivoj ekonomiji i nelojalnoj konkurenciji.

Neindustrijske delatnosti, kao što je građevinarstvo i trgovina na veliko, koje su pokazale izvestan napredak i kod podskupa preduzeća iz 2002. godine, u 2003. su znatno obimnije. Pokazuju napredak u rentabilitetu, pri čemu je podskup građevinskih preduzeća i pre privatizacije bio, generalno, u pozitivnoj zoni, dok je trgovina na veliko ostala u negativnoj zoni do 2006, da bi u 2007. iskazala u finansijskim rezultatima iznenađujući napredak, što može biti i posledica greške u podacima iz završnih računa ili nekog drugog neregularnog momenta. U svakom slučaju, građevinarstvo i trgovina u celini pokazuju izvestan napredak nakon privatizacije. Tu su još i kompjuterske i srodne aktivnosti, mada je reč o malom broju zaposlenih u 4 preduzeća koja su privatizovana 2003.

C. Podskup privatizovanih preduzeća u 2004.

Odmah se može uočiti da se sa kasnijim privatizacijama slika napretka kroz vreme privatizovanih preduzeća menja.

Tako, na primer, ako je reč o indikatorima prema veličini preduzeća, grupa velikih preduzeća (njih 25 sa 14,1 hiljadom zaposlenih) nije sistematski napredovala u pogledu rentabiliteta u posmatranom periodu.

Indikator stope neto finansijskog rezultata nije došao u pozitivnu zonu za četiri godine, mada se uočava jedan sistematski napredak kod stope poslovnog finansijskog rezultata, od duboko

negativnog nivoa (-15,6%) do umereno negativnog nivoa (-5,6%). To, pak, znači da su velika preduzeća, i pored značajnog kresanja poslovnih rashoda, najpre na radikalnom smanjenju broja zaposlenih bitno povećala finansijske rashode, najčešće po osnovu plaćanja kamata na pozajmice (kredite).

Prema tome, i u grupi velikih preduzeća u kasnijim privatizacijama ispoljava se nedovoljan investicioni zamah, a obrtna sredstva i investicije oslanjaju se na kredite i pozajmice u vremenu kada je zaduživanje bilo relativno lagodno.

Sličan je razvoj i kod grupe preduzeća srednje veličine, dok je za grupu malih preduzeća situacija slična sa onim iz ranijih godina privatizacije. Zaključak je istovetan: teško je govoriti o nekom značajnom napretku u pogledu rentabiliteta.

Podgrupe preduzeća po delatnostima, privatizovanih u 2004, ne pokazuju posebno uspešnu delatnost, koja bi tokom vremena dostigla značajan pozitivan rentabilitet.

Tabela 49. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2004.
(tj. stopa poslovnog finansijskog rezultata, u %)

	2004	2005	2006	2007
G Prerađivačka industrija	-19,4	-9,8	-11,2	-9,8
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-16,4	-17,2	-7,7	-5,6
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-74,5	-72,5	-46,6	-42,4
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-47,5	-54,0	-70,9	-55,6
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	-798,7	-229,1	-201,6	-131,0
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-23,6	-140,5	-127,4	-104,7
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1,7	2,4	1,4	0,7
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-4,1	-16,1	-1,5	3,4
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-10,6	-62,7	-98,7	-136,3
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-6,7	0,1	-1,5	0,5
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-17,3	-29,4	-8,2	-6,5
27 Proizvodnja osnovnih metala	-36,0	3,4	-0,3	1,7
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-23,8	-41,7	-23,9	-41,2
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-8,6	-4,6	-34,9	-2,9
31 Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	-21,4	-10,8	-25,9	-23,7
32 Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	35,1	35,6	18,6	1,4
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-8,7	1,4	-6,8	-3,3
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	-7,6	2,1	-5,5	-2,4
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-18,7	-5,4	-10,2	-22,9
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	-12,2	11,4	-65,4	-87,2
37 Reciklaža	-3,3	-6	2,7	-3,9

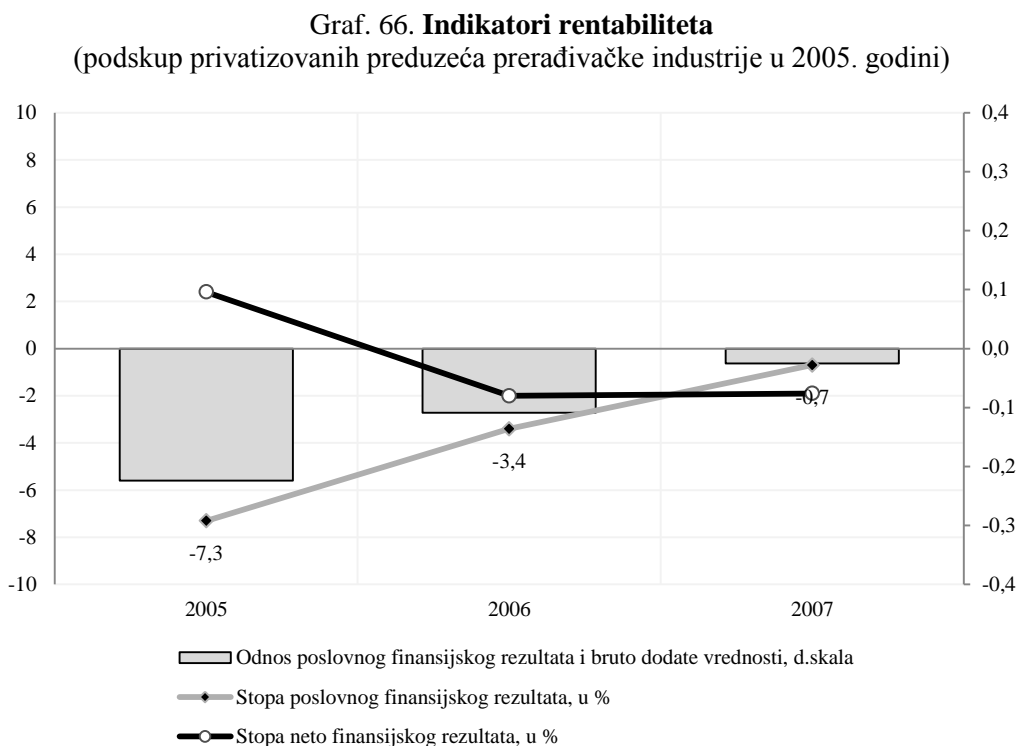
Izvor: RZS; kalkulacija autora

Unekoliko je izuzetak, u okviru oblasti prerađivačke industrije, proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića, gde se radi o 24 preduzeća sa 5,1 hiljadom zaposlenih u 2004. Ona je u 2007. prekoračila nulti nivo stope neto finansijskog rezultata, ali je ostala u negativnoj zoni sa stopom poslovnog finansijskog rezultata.

Sve u svemu, kasnije privatizacije – od 2004, pa nadalje – ne donose bitan napredak preduzeća u protoku od 3 ili 4 godine u pogledu rentabiliteta, mada je svuda vidljivo značajno smanjenje broja zaposlenih (najčešće, više nego prepolovljeno), što za posledicu ima izvesnu racionalizaciju troškova i izvesno popravljjanje finansijskog rezultata, ali ne i toliko da se dođe u pozitivnu zonu. Evidentno je da restrukturiranje kasnije privatizovanih preduzeća duže traje, slabiji je intenzitet investicionih ulaganja i sporiji oporavak do pozitivnog finansijskog rezultata.

D. Podskup privatizovanih preduzeća u 2005.

U pogledu dinamike napretka ovih preduzeća u naredne dve godine ne može se ništa novo reći u odnosu na već rečeno za podskup preduzeća privatizovanih 2004. Ipak, stiče se utisak da je 25 privatizovanih velikih preduzeća, sa 13,3 hiljade zaposlenih, na startu imalo već pozitivne i značajne stope neto finansijskog rezultata, kao i poslovnog finansijskog rezultata, ali za dve godine nije bitno popravilo te rezultate.

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Što se tiče razvoja indikatora rentabiliteta po delatnostima, upadljiva je sličnost sa podskupovima preduzeća iz ranijih godina. Među masovnijim delatnostima u sektoru industrije jedino je proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića zabeležila napredak u rentabilitetu do 2007. i došla u pozitivnu zonu, dok je industrija u celini na podskupu privatizovanih preduzeća iz 2005. zabeležila pad rentabiliteta, krećući se od pozitivne stope neto finansijskog rezultata u 2005. godini, ka negativnoj u 2007.

Od neindustrijskih delatnosti, u sektoru trgovine zabeležen je takođe izvestan napredak. To je, svakako, u skladu sa visokom potrošačkom konjunkturuom hrane i pića, te roba široke potrošnje u posmatranom periodu.

Tabela 50. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2005. (tj. stopa poslovnog finansijskog rezultata, u %)

	2005	2006	2007
G Prerađivačka industrija	-7,3	-3,4	-0,7
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-5,5	2,9	6,9
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-60,4	-30,0	-28,2
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-1,0	-63,5	-56,1
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-102,4	-31,0	-228,4
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-248,2	-278,9	-77,6
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-21,1	-2,8	-10,2
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-34,3	-8,4	-15,8
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-10,6	11,2	-329,9
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	2,3	10,4	21,5
27 Proizvodnja osnovnih metala	-9,5	-20,0	-14,1
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-10,9	-3,5	-9,4
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	3,1	-3,6	0,5
31 Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	-14,7	0,8	-0,1
32 Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	-3,7	-34,3	-11,5
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-616,0	-54,5	-8,6
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-29,6	2,2	44,6
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	-36,4	-47,2	-35,8
37 Reciklaža	-	6,1	-18,2

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

E. Podskup privatizovanih preduzeća u 2006.

Kod preduzeća privatizovanih u 2006. godini vidljiv je u svim grupama po veličini izvestan napredak u pogledu indikatora rentabiliteta, ali oni ostaju u negativnoj zoni, što je i razumljivo budući da je data samo jedna godina nakon privatizacije. Racionalizacije broja zaposlenih su takođe izražene.

Kod grupa po delatnostima u okviru industrije, za razliku od prethodnih godina, grupe preduzeća koja proizvode standardne metalne proizvode i mašine i uređaje, kao i ona koja proizvode električne uređaje, sa ukupnom masom zaposlenih od 4,5 hiljada, već u prvoj godini nakon privatizacije su prešle iz negativnog rentabiliteta na značajno pozitivan. To ukazuje na neiskorišćeni potencijal u metaloprerađivačkom sektoru koji je zamro u prethodnoj deceniji i počeo da unekoliko oživljava u kasnijoj fazi procesa privatizacije.

Tabela 51. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije u 2006. (tj. stopa poslovnog finansijskog rezultata, u %)

	2006	2007
G Prerađivačka industrija	-34,3	-21,7
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-20,8	-6,1
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	-21,6	-
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-71,4	-79,7
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-46,7	-21,3
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	-24,2	-53,6
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-70,3	-7,9
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-7,3	-21,2
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-16,4	-9,3
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-31,7	-33,4
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-41,3	-12,4
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-41,5	-39,2
27 Proizvodnja osnovnih metala	2,8	-1,7
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-36,2	-7,3
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-100,2	-96,1
31 Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	-19,7	-22,2
32 Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	-5,9	1,7
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-3,0	-9,5
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	-21,4	7,4
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-228,1	-65,5
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	-242,1	6,4
37 Reciklaža	-31,3	3,2

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

F. Podskup privatizovanih preduzeća u 2007.

Što se tiče podskupa privatizovanih preduzeća u 2007. godini u narednoj tabeli dajemo samo pregled stanja indikatora profitabilnosti u prerađivačkoj industriji, budući da je to i poslednja godina naše analize, te s tog aspekta ne možemo pratiti dinamiku posmatranih indikatora.

Evidentno je da je podskup preduzeća iz 2007. u prerađivačkoj industriji poslovao u godini privatizacije sa gubicima koji su slični onima iz podskupa 2004. Interesantno da se i u ovom

podskupu pojavljuje samo jedna oblast koja je u startnoj privatizacionoj godini poslovala profitabilno; radi se o proizvodnji koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva, sa 2 preduzeća i 568 zaposlenih, koja je sa 100 dinara ukupno ostvarenih prihoda od prodaje u toj godini generisala 6,5 dinara neto dobitka.

Tabela 52. Profitabilnost privatizovanog podskupa preduzeća prerađivačke industrije iz 2007. u 2007.

		2007
G	Prerađivačka industrija	-19,9
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-25,7
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda	-109,3
17	Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-6,1
18	Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-47,9
20	Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-131,0
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-67,9
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-50,4
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	6,5
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-31,3
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-16,5
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-9,5
27	Proizvodnja osnovnih metala	-30,0
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-21,3
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-10,0
31	Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	-5,5
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-42,7
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	-2,2
35	Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-46,6
36	Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	-38,6
37	Reciklaža	-40,3

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

G. Privatizovana preduzeća prerađivačke industrije 2002-2007. – ukupno posmatrano

Za kraj ovog dela analize dajemo i sumarni detaljni pregled dva indikatora rentabiliteta za privatizovana preduzeća prerađivačke industrije po oblastima, u periodu 2002-2007. tokom 2007. godine. Radi se o indikatoru profitabilnosti, tj. stopi poslovnog finansijskog rezultata i indikatoru odnosa poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti.

Jasno je iz priložene tabele da je profitabilnost celokupnog podskupa privatizovanih preduzeća na kraju 2007. i dalje negativna, uprkos nekoliko puta isticanoj vanredno-pozitivnoj konjunkturi u tom periodu. Međutim, dobar deo privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije i tada posluje pozitivno. Ova grupacija sačinjena od sedam oblasti

učestvovala je u ukupnoj zaposlenosti privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije sa nešto više od 42%, a u ukupnoj bruto dodatoj vrednosti sa 68%.

Najprofitabilnije su bile oblasti proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala (cementna industrija i industrija ostalog građevinskog materijala), odnosno proizvodnja duvanskih proizvoda (istina, sa malim udelom u ukupnoj zaposlenosti, ali oblasti koja je generisala deseti deo ukupno stvorene bruto dodate vrednosti od strane privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije).

Treća oblast po profitabilnosti, proizvodnja koksa i derivata nafte, uprkos činjenici da je zabeležila stopu od 6,5%, nema puno značaja sa aspekta uticaja na ukupni domet privatizacionog procesa u Srbiji, jer osim što je sa zanemarljivim udelom u zaposlenosti i VA, reprezentuju je samo dva velika preduzeća (sa 568 zaposlenih) privatizovana upravo posmatrane 2007. godine.

Tabela 53. Profitabilnost svih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije u periodu 2002-07. u % (stanje na kraju 2007. godine)

	Stanje na kraju 2007.	Udeo oblasti (u %) u:	
		ukupnoj zaposlenosti	VA
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11,9	10,0	19,5
Proizvodnja duvanskih proizvoda	11,9	1,4	10,3
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	6,5	0,7	1,4
Proizvodnja osnovnih metala	3,2	7,2	8,4
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	2,2	18,9	25,2
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	1,2	3,7	2,8
Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	1,1	0,4	0,3
Prerađivačka industrija	-0,6		
Reciklaža	-0,8	1,0	0,9
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-6,3	6,6	7,9
Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-6,5	5,9	3,0
Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	-9,1	6,0	3,2
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-12,2	9,4	6,1
Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-12,8	1,4	0,6
Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-13,3	5,0	3,2
Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-13,4	1,2	0,6
Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-17,8	0,9	0,5
Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-23,1	2,0	1,0
Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	-29,9	2,0	0,4
Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-33,9	6,2	1,7
Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	-35,2	0,9	0,2
Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-35,9	4,1	0,9
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-42,5	5,0	1,6

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Najnižu profitabilnost su 2007. imala preduzeća privatizovana u oblastima proizvodnje nameštaja, tekstilnoj industriji i proizvodnji ostalih saobraćajnih sredstava. U njima je, u proseku, trećina prihoda od prodaje predstavljao gubitak.

Očigledno da se ni po narednom indikatoru (odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti) rang prvih pet oblasti ne menja; jedino je čelnu poziciju proizvodnja proizvoda od nemetalnih minerala ustupila proizvodnji duvanskih proizvoda.

Na začelju tabele nema bitnijih promena. Možda bi trebalo istaći da je u tri oblasti (proizvodnja nameštaja, proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava i proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina) poslovni gubitak u proseku za trećinu prevazilazio iznos njihove VA.

Tabela 54. **Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. u 2007. godini**

	Stanje na kraju 2007.	Udeo oblasti (u %) u:	
		ukupnoj zaposlenosti	VA
Proizvodnja duvanskih proizvoda	0,42	1,4	10,3
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	0,28	10,0	19,5
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	0,19	0,7	1,4
Proizvodnja osnovnih metala	0,16	7,2	8,4
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	0,09	18,9	25,2
Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme i aparata	0,03	0,4	0,3
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0,03	3,7	2,8
Prerađivačka industrija	-0,02		
Reciklaža	-0,09	1,0	0,9
Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	-0,31	5,9	3,0
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-0,31	6,6	7,9
Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina	-0,35	9,4	6,1
Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-0,43	0,9	0,5
Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	-0,45	5,0	3,2
Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	-0,56	2,0	1,0
Proizvodnja el. mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	-0,56	6,0	3,2
Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-0,65	6,2	1,7
Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja	-0,66	1,4	0,6
Štavljenje i dorada kože; proizvodnja obuće	-0,69	0,9	0,2
Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-0,75	1,2	0,6
Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda...	-1,31	2,0	0,4
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-1,34	5,0	1,6
Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	-1,80	4,1	0,9

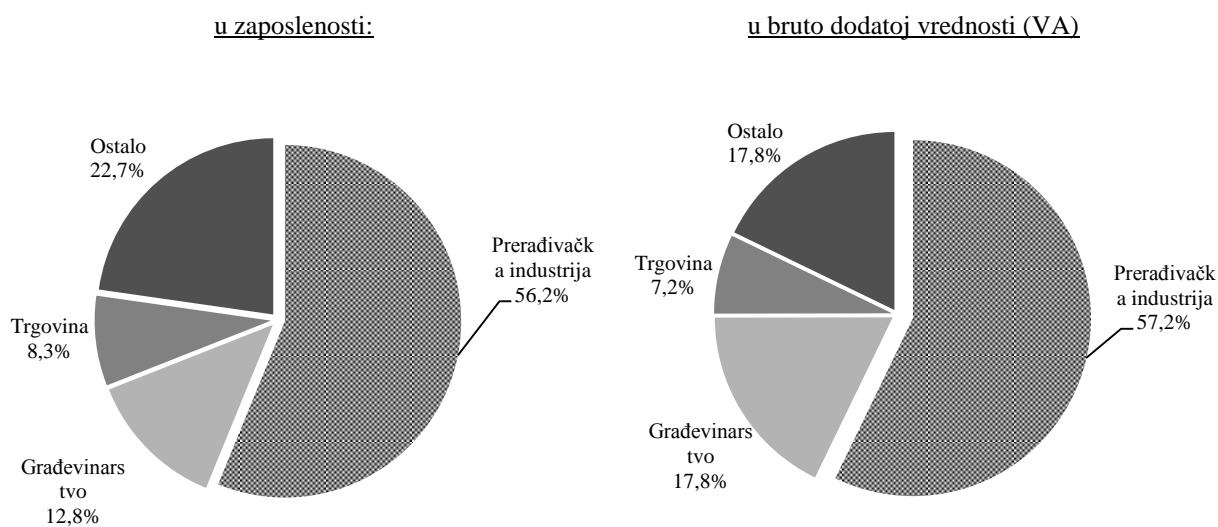
Izvor: RZS; kalkulacija autora

2.6. Odnos privatizovanih industrijskih preduzeća i ukupnog skupa pritatizovanih preduzeća

Iz dosadašnje analize je evidentno da je prerađivačka industrija najveći i najznačajniji sektor nefinansijsko poslovnog dela ekonomije kako u skupu svih privatizovanih preduzeća od 2002. do 2007. godine, tako i unutar svakog pojedinačno posmatranog podskupa privatizovanih preduzeća. Primera radi, unutar grupacije privatizovanih preduzeća tokom 2002. u svim narednim godinama zaključno sa 2007. na prerađivačku industriju otpada oko 72% ukupno zaposlenih, blizu 90% vrednosti realizacije, odnosno autputa, između 88% i 90% ukupne novostvorene vrednosti (VA), te 83% ukupne mase isplaćenih bruto i neto zarada.

Što se tiče strukturiranja privrednih društava prema veličini, kod velikih preduzeća privatizovanih u 2002. dominacija prerađivačkog sektora je gotovo apsolutna. Udeo velikih preduzeća prerađivačke industrije unutar svih velikih preduzeća posmatranog podskupa u 2007. godini dostiže 92,4% ukupnog broja zaposlenih, 98,5% ukupne vrednosti autputa i gotovo 99% ukupne VA.

Graf. 67. Udeo izabranih delatnosti u ukupnom skupu privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog sektora ekonomije Srbije u periodu 2002-2007. na kraju 2007. godine

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Odnos privatizovanih industrijskih preduzeća i ukupnog skupa privatizovanih preduzeća, odnosno svih privrednih društava nefinansijskog poslovnog sektora privrede pratićemo i u nastavku, s tim da ćemo ranije izneti zaključak o značajnosti industrijskih preduzeća potkrepiti novim činjenicama.

Tabela 55. prikazuje procentualni doprinos pojedinih sektora nefinansijskog poslovnog segmenta privrede povećanju ukupne VA podskupa privatizovanih preduzeća u posmatranim godinama. Najveći pozitivan doprinos rastu VA i ovde, uprkos godišnjim oscilacijama, stiže od prerađivačke industrije.

Unutar podskupa privatizovanih preduzeća u 2002. godini čak 91,3% porasta VA u periodu 2002-2007. se duguje upravo privrednim društvima prerađivačke industrije. Izuzetak je 2005. kada je građevinarstvo zabeležilo natpolovičan učinak u generisanju novostvorene vrednosti (55,7%). Već sledeće godine prerađivačka industrija je povratila svoju dominaciju.

Tabela 55. Doprinos pojedinih sektora povećanju ukupne VA kontigenta privatizovanih preduzeća u posmatranim godinama (zaključno sa 2007)

	2002	2003	2004	2005	2006	Prosek 2002-06
A. Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	0,7%	3,6%	6,1%	14,5%	5,1%	6,0%
B. Ribarstvo	0,2%	0,0%	-0,2%	0,0%	-	0,0%
V. Vađenje ruda i kamena	2,2%	1,0%	12,7%	0,0%	1,4%	3,5%
G. Prerađivačka industrija	91,3%	48,3%	37,8%	12,9%	48,3%	47,7%
Đ. Građevinarstvo	3,8%	13,9%	24,1%	55,7%	34,6%	26,4%
E. Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila	2,8%	22,5%	9,1%	5,9%	9,4%	9,9%
Ž. Hoteli i restorani	0,3%	2,3%	10,2%	4,8%	1,3%	3,8%
Z. Saobraćaj, skladištenje i veze	-1,9%	4,1%	-0,2%	0,6%	0,7%	0,7%
J. Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje	0,7%	2,7%	-0,4%	5,4%	-1,2%	1,5%
M. Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	-0,1%	1,4%	0,7%	0,1%	0,4%	0,5%

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Uprosečavanjem ovih udela (poslednja kolona u tabeli), dolazimo do zaključka da je prerađivačka industrija sektor sa najvećim doprinosom u stvaranju novostvorene vrednosti posmatranih podskupova privatizovanih preduzeća, a zajedno sa sektorom građevinarstva i trgovine generiše u posmatranom periodu oko 85% ukupne bruto dodate vrednosti nefinansijskog poslovnog segmenta ekonomije Srbije.

Iako sektor građevinske industrije, odnosno trgovine nije eksplicitno predmet naše analize, ovi sektori imaju bitno mesto u konzistentnom shvatanju procesa i efekata privatizacije. Osim što su angažovali velika finansijska sredstva, privatizacija preduzeća posmatranih sektora je u velikom broju slučajeva bila čvrsto spregnuta i sa privatizacijom nekih firmi iz sektora prerađivačke industrije. Naime, već od 2004. godine raste interesovanje investitora za privatizaciju industrijskih preduzeća ne zbog nastavljanja njihove osnovne delatnosti, već

zbog sticanja imovine, koja se kreće od atraktivnog poslovnog prostora koji se mogao lako prenamenovati u druge komercijalne svrhe, do zemljišta koje će poslužiti za izgradnju poslovno-stambenih objekata¹²⁷.

Što se tiče građevinske industrije, ona je posle sektora prerađivačke industrije druga po značaju u pogledu generisanja bruto dodate vrednosti posmatranih podskupova privatizovanih preduzeća. Doprinos građevinske delatnosti u svim posmatranim kontingentima preduzeća u periodu 2002-2005. ima izrazit uzlazni trend (u kontingentu preduzeća iz 2002. građevinarstvu pripada 3,8% ukupnog porasta VA, da bi već u grupi preduzeća iz 2005. od njega poticalo više od polovine ukupne novostvorene vrednosti, tačnije 55,7%).

Doprinos građevinarstva unutar podskupa privatizovanih preduzeća u 2006. se smanjuje na oko 35%, što je i dalje iznad proseka analiziranih podskupova, koji iznosi 26,4%.

Najniži prosečni međugodišnji rast VA registrovan je u podskupovima privatizovanih preduzeća iz 2002. i 2004. godine, 17,3, odnosno 18,7%, respektivno. Podskupovi iz 2003. i 2006. beleže prosečni međugodišnji rast VA građevinarstva od oko 27%, dok je unutar grupacije privatizovanih preduzeća iz 2005. prosečni međugodišnji rast VA ovog sektora zaključno sa 2007. čak 38,6%. Evidentno je da ne postoji niti jedan kontingent u kom je građevinska aktivnost zabeležila realni pad bruto dodate vrednosti.

Udeo građevinarstva u ukupnom VA posmatranih podskupova preduzeća je najmanji u prvom (4%). Tokom naredne tri godine intenzivno raste i u podskupu iz 2005. dostiže 38%. Već u narednoj godini pada na 27%, da bi podskup iz 2007. samo oko 9% bruto dodate vrednosti dugovao ovom sektoru.

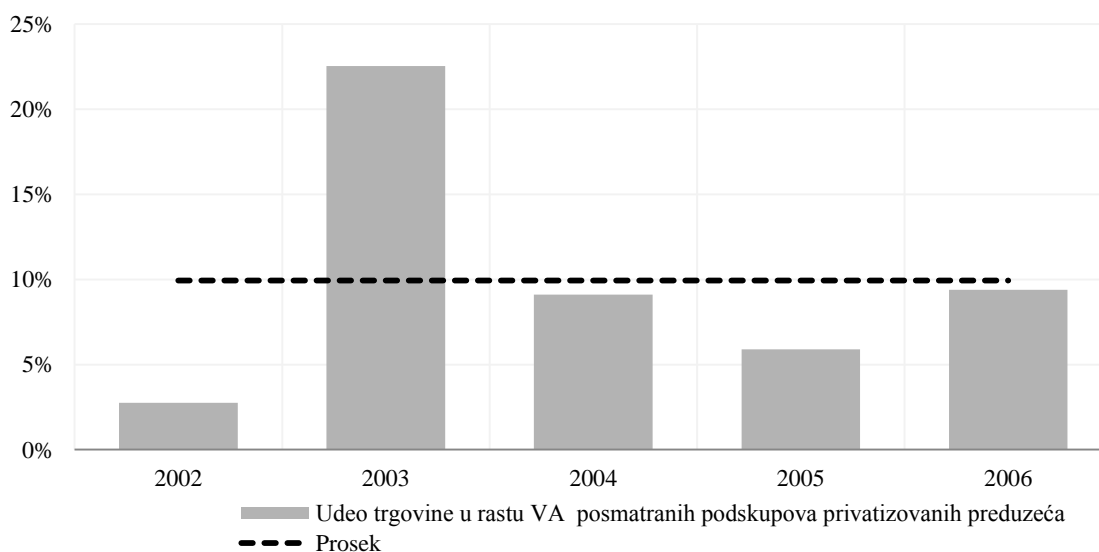
Sektor trgovine, za razliku od prerađivačke industrije i građevinarstva, u pogledu udela u ukupnoj VA posmatranih podskupova privatizovanih preduzeća, te doprinosu njenom generisanju je, svakako, od manjeg značaja. Udeo trgovine u početnoj godini privatizacije u ukupnom volumenu VA u proseku dostiže jedva 4% (kreće se u rasponu od 2% u 2004. do 5,5% koliko je iznosio 2007. godine).

¹²⁷ Veliki problemi su se javili kod privatizacije poljoprivrednih kombinata, jer su mnoga preduzeća privatizovana bez prethodno rešenog pitanja svojine nad zemljištem. Agencija za privatizaciju formalno se bavila prometom zemljišta iako je poljoprivredno zemljišta, po važećim zakonima, u javnoj svojini van prometa. Zemljišta iz statusa korišćenja je na volšebne načine ukljižavano u privatno vlasništvo, a još češće je nezakonito menjana namena poljoprivrednog u građevinsko zemljište.

Kada preduzeća razvrstamo po veličini, udeo se kod malih i srednjih penje na 7%, odnosno 7,5%, respektivno, s tim da kod velikih preduzeća ne prelazi 3%. Primera radi, tokom 2004. u sektoru trgovine nije privatizovano niti jedno veliko preduzeće.

Na grafikonu 68. se može videti da je jedino u 2003. doprinos trgovine ukupnom rastu VA posmatranih podskupova premašio desetak procenata (u 2003. na trgovinu otpada 22,5% rasta VA, dok u proseku u svim posmatranim podskupovima udeo trgovine u rastu iznosi 9,9%).

Graf. 68. Doprinos sektora trgovine povećanju ukupne VA podskupova privatizovanih preduzeća u posmatranom periodu (zaključno sa 2007. godinom)

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Unutar sektora, rast bruto dodate vrednosti se, u proseku, gotovo izjednačeno duguje dvema oblastima: trgovini na veliko i posredovanju (40,2%), odnosno trgovini na malo (40,4%). Na prodaju, održavanje i opravku motornih vozila i motorcikala u proseku otpada nešto manje od petine sektorskog porasta VA, a doprinos ove oblasti je u 2005. imao čak i negativan predznak.

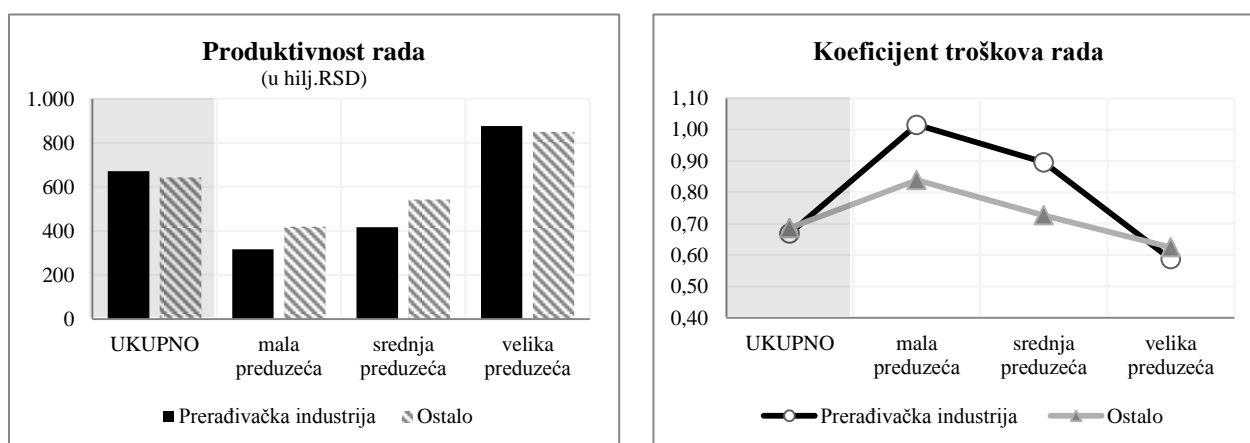
Tabela 56. Doprinos pojedinih oblasti povećanju ukupne VA sektora trgovine unutar podskupova privatizovanih preduzeća u posmatranim godinama (zaključno sa 2007)

	2002	2003	2004	2005	2006	Prosek 2002-06
50. Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motorcikala; trgovina na malo motornim gorivima	21,1%	36,9%	-4,9%	21,0%	22,9%	19,4%
51. Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	50,9%	26,2%	74,3%	28,1%	21,7%	40,2%
52. Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	28,0%	37,0%	30,6%	51,0%	55,4%	40,4%

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

O odnosima nivoa i dinamike kretanja produktivnosti rada i troškova rada posmatranih podskupova privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije i građevinarstva i trgovine detaljnije je raspravljano u tački 2.4. ovog poglavlja, tako da ne bismo želeli da se ponavljamo. Zato dajemo samo sumarni pregled nivoa produktivnosti i troškova rada privatizovanih industrijskih i ostalih preduzeća u periodu 2002-2007. u poslednjoj posmatranoj godini.

Graf. 69. Produktivnost rada i troškovi rada u 2007. privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije i svih ostalih privatizovanih preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora tokom 2002-07.

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Privatizovana preduzeća prerađivačke industrije na kraju 2007. bila su za 4,2% produktivnija u odnosu na ostala privatizovana privredna društva nefinansijskog poslovnog sektora Srbije. Razvrstavanje po veličini nam otkriva da je rezultat posledica nešto više produktivnosti velikih preduzeća prerađivačke industrije, dok je rezultat kod malih i srednjih neuporedivo slabiji. Odnos koeficijenta troškova rada nam u tom pogledu ne nudi ništa novo. Opterećenost bruto dodate vrednosti troškovima zarada kod malih i srednjih preduzeća prerađivačke industrije bila je za oko 20% veća u odnosu na ostale privatizovane firme iste veličine.

Razbijanjem podskupa „ostalo“ na ključne delatnosti, saznajemo da je u okviru njega građevinarstvo ubedljivo (po dobrim rezultatima produktivnosti i niskim troškovima rada), ne samo, u odnosu na trgovinu i ostatak ovog podskupa¹²⁸, već i prema podskupu preduzeća prerađivačke industrije.

¹²⁸ preduzeća iz delatnosti uslužnog sektora: hoteli i restorani; saobraćaj, skladištenje i veze; finansijsko posredovanje; aktivnosti u vezi sa nekretninama; komunalne delatnosti i slično.

Tabela 57. **Produktivnost rada privatizovanih preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora tokom 2002-2007. (stanje na kraju 2007. godine, u hiljadama dinara)**

	Nefinansijski poslovni sektor (UKUPNO)	Prerađivačka industrija	Građevinarstvo	Trgovina	Ostalo
UKUPNO	659,5	671,3	914,4	575,6	517,1
mala	377,2	316,6	367,4	346,9	481,4
srednja	480,0	416,9	756,3	512,1	498,0
velika	867,4	876,7	1171,1	763,7	567,1

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Troškovi rada u građevinarstvu su bili niži u proseku u 2007. u odnosu na privatizovana preduzeća prerađivačke industrije za oko 15%; pri tom su niži i kod svih posmatranih podskupova preduzeća razvrstanih po veličini.

Tabela 58. **Koef.troškova rada privatizovanih preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora tokom 2002-2007. (stanje na kraju 2007. godine)**

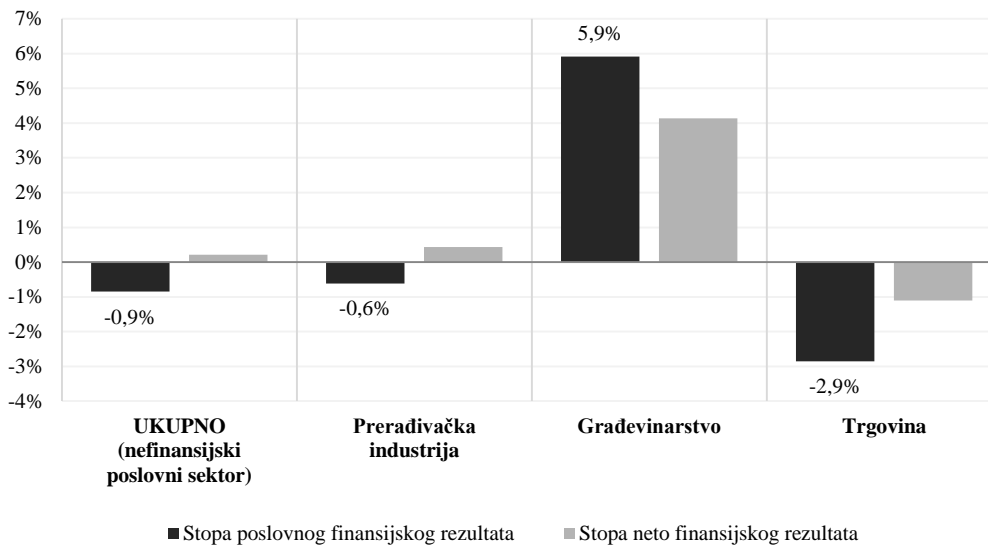
	Nefinansijski poslovni sektor (UKUPNO)	Prerađivačka industrija	Građevinarstvo	Trgovina	Ostalo
UKUPNO	0,68	0,67	0,57	0,76	0,78
mala	0,90	1,02	0,88	1,01	0,77
srednja	0,80	0,90	0,65	0,67	0,77
velika	0,60	0,59	0,51	0,77	0,78

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Što se tiče profitabilnosti, privatizovana preduzeća prerađivačke industrije, kao između ostalog i ukupno posmatrano sva preduzeća nefinansijskog poslovnog sektora, do kraja 2007. ne uspevaju da izađu iz negativne zone poslovanja. Profitabilnost je (iskazana preko stope poslovnog finansijskog rezultata) bila pozitivna, a uz to, i sasvim zadovoljavajuća, samo u privatizovanim građevinskim preduzećima, koja su na 100 dinara prihoda od realizacije u 2007. ostvarivala 5,9 dinara neto poslovne dobiti.

S druge strane, nešto je bolji ukupni rezultat kod indikatora stope neto finansijskog rezultata. Prerađivačka industrija ima pozitivnu stopu od 0,4%, a u negativnoj zoni ostaje samo sektor trgovine.

Graf. 70. Indikatori rentabiliteta privatizovanih preduzeća tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Zbog negativnog neto poslovnog rezultata na nivou svih preduzeća, jedino privatizovana građevinska preduzeća beleže na kraju 2007. njegovo pozitivno učešće u bruto dodatoj vrednosti. Dakle, jedino preduzeća u građevinskoj industriji imaju pozitivan investicioni kapacitet. Ipak, razvrstavanjem preduzeća prema veličini nalazimo pozitivnu vrednost posmatranog količnika (oko 7,7%) i kod velikih privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije, što je, očigledno, bilo dovoljno da i ceo nefinansijski poslovni sektor privrede u delu istovetne grupacije preduzeća zabeleži pozitivan rezultat.

Tabela 59. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti

	Nefinansijski poslovni sektor (UKUPNO)	Prerađivačka industrija	Građevinarstvo	Trgovina	Ostalo
UKUPNO	-0,0347	-0,023	0,175	-0,295	-0,175
mala	-0,3070	-0,472	-0,173	-0,605	-0,131
srednja	-0,1688	-0,290	0,126	-0,030	-0,169
velika	0,0518	0,077	0,226	-0,419	-0,204

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

2.7. Zaključci

U ovom delu rada smo analizirali performanse privatizovanih industrijskih preduzeća u periodu 2002-2007. polazeći od istovetnog metodološkog okvira, koji je korišćen pri

razmatranju performansi celokupnog realnog sektora, odnosno nefinansijsko poslovnog dela privrede Srbije. Njih je (prema finansijskim izveštajima za 2007) u periodu 2002-2007. bilo ukupno 1.777, sa 155,3 hiljade zaposlenih (ili 22,6% svih zaposlenih u preduzećima u privatnom vlasništvu)¹²⁹.

Obuhvat posmatranih preduzeća se menjao u zavisnosti od godine privatizacije. Najpre smo analizirali podskup privatizovanih industrijskih preduzeća u 2002. godini i ocenili njihov razvoj zaključno sa 2007. Potom, podskup privatizovanih industrijskih preduzeća u 2003. i dalje, sve do podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2007. godine.

Uz to, vrednosti posmatranih indikatora za privatizovana preduzeća industrijskog sektora upoređena su sa performansama ukupnog skupa privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog segmenta ekonomije, kako bi se na pravi način sagledao vremenski period za dostizanje optimalnih rezultata.

Rezultati istraživanja nedvosmisleno potvrđuju sledeće zaključke:

- i. *Privatizovana preduzeća su se vrlo brzo oslobađala viška zaposlenih, najintenzivnije u prerađivačkoj industriji. Posmatrano u vremenskoj dinamici, redukcija zaposlenosti je bila nešto izrazitija u prve dve godine nakon sprovedene privatizacije, što je evidentno kod podskupova privatizovanih preduzeća iz 2002. i 2003. godine.*
- ii. *Značajan rast produktivnosti (i najveća produktivnost, izražena kao bruto dodata vrednost po zaposlenom) u privatizovanim preduzećima je, takođe, uočljiv približno nakon dve godine. U tom periodu on se zasniva prvenstveno na smanjenju zaposlenosti, ali time se obezbeđuje osnovna pretpostavka za rast dodate vrednosti, te i ukupnog privrednog rasta u narednom periodu.*
- iii. *Što se tiče konsolidacije troškova, pozitivni efekti privatizacije se u znatnoj meri ispoljavaju već u prvoj godini nakon privatizacije. Međutim, za podizanje efikasnosti, odnosno, prevođenje ovih preduzeća u konkurentne i profitabilne subjekte bilo je potrebno mnogo više vremena nego što je to iko mogao pretpostaviti, a po najmanje njihovi novi vlasnici.*
- iv. *Čak i u uslovima ekspanije tražnje i ekstremno povoljne konjunktore kakva je postojala od 2005. do 2007, privatizovanim preduzećima je za dostizanje pozitivnog nivoa indikatora rentabiliteta bilo potrebno tri godine. Tako se u 2005. godini svi indikatori rentabiliteta (stopa poslovnog finansijskog rezultata, stopa neto finansijskog*

¹²⁹ baza podataka Republičkog zavoda za statistiku Srbije.

- rezultata, pa čak i stopa bruto marže) podskupa preduzeća privatizovanih tokom 2002. godine, nalaze ne samo u pozitivnoj zoni, nego su i pokazatelji vrlo značajnog uspeha u poslovanju.
- v. Uprkos tome, *profitabilnost celog skupa privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007. na kraju 2007. ostaje negativna*; privatizovana preduzeća prerađivačke industrije su u tom trenutku na 100 dinara prihoda od prodaje ostvarivala gubitak od oko 60 para.
- vi. *Efekti privatizacije na performanse preduzeća značajno variraju u zavisnosti od njihove veličine. Napredak je bio najbrži kod velikih preduzeća*, dok je za ulazak u pozitivnu zonu, u pogledu indikatora rentabiliteta, kod srednjih, a pogotovo malih preduzeća bilo potrebno dvostruko više vremena. Objašnjenje za ovu bitnu razliku u kretanju indikatora kod velikih, malih i srednjih preduzeća se može naći u verovatnoj motivaciji kupovine ovih preduzeća i podinvestiranosti u periodu nakon privatizacije.
- vii. Gledano po delatnostima, *prerađivačka industrija je najveći i najznačajniji sektor nefinansijsko poslovnog dela ekonomije kako u skupu svih privatizovanih preduzeća od 2002. do 2007. tako i unutar svakog pojedinačno posmatranog podskupa privatizovanih preduzeća*. Krajem 2007. na nju otpada 56% svih zaposlenih, te oko 57% ukupne novostvorene vrednosti i isplaćenih bruto zarada. Dominacija prerađivačke industrije se povećava, razvrstavanjem privatizovanih preduzeća po veličini i to, posebno, kod velikih preduzeća, kojima pripada više od dve trećine prethodno posmatranih veličina;
- viii. U sektoru industrije, odnosno unutar nje, prerađivačke industrije, po najvećem broju posmatranih indikatora *u pozitivnom smislu se izdvajaju oblasti*:
- proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala, gde je glavna proizvodnja cementa
 - proizvodnja duvanskih proizvoda
 - proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića
 - proizvodnja osnovnih metala i
 - proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva.
- ix. S druge strane, *najslabije performanse beleže privatizovana preduzeća iz oblasti*:
- proizvodnje nameštaja
 - tekstilne industrije i
 - proizvodnje ostalih saobraćajnih sredstava.

- x. Od *neindustrijskih delatnosti* svakako su *najznačajnija privatizovana preduzeća iz sektora građevinarstva*, kod kojih se registruje narprosečni rezultat po svim posmatranim parametrima.

3. Ocena posmatranih međuzavisnosti

3.1. Metodološki okvir

A. Uvidom u literaturu možemo konstatovati da je uticaj privatizacije na performanse privrede u dobrom delu domaćih i međunarodnih empirijskih istraživanja ocenjivan uporednim podacima, tj. podacima proseka (*cross-section data*)¹³⁰. U ovom poglavlju, međutim, predmet razmatranja su različite specifikacije međuzavisnosti zasnovane na podacima panela¹³¹, kao kombinaciji uporednih podataka i podataka vremenskih serija.

U pitanju je specifičan pristup koji omogućava kako analizu strukture različitih faktora privatizacije, tako i analizu promena u strukturi koje nastaju tokom vremena. Uz to, veći stepen varijabiliteta u podacima panela, u odnosu na vremenske serije i uporedne podatke daje, osnove za veću efikasnost ocena i manju mogućnost za pojavu multikolinearnosti. Osim što se ukazuje na značaj upotrebe modela panela u ocenjivanju uticaja privatizacije na performanse privrede u odnosu na podatke proseka, ovde se razmatraju i neki ekonometrijski problemi koji se javljaju u radu sa podacima panela, svojstveni vremenskim serijama.

Panel serije, kao što je već napomenuto, predstavljaju kombinaciju vremenskih serija i uporednih podataka. Polazimo od jednostavnog regresionog modela oblika:

$$y_{it} = \alpha + X'_{it}\beta + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T \quad (3.1)$$

gde je: y_{it} vrednost zavisne promenljive sektora i u periodu t (u ovom slučaju je to period od 2002. do 2007. godine), α je skalar, β je $K \times 1$ vektor nepoznatih regresionih parametara, X'_{it} vektor objašnjavajućih varijabli za sektor i u periodu t i u_{it} slučajna greška sa aritmetičkom sredinom jednakom nuli ($E(u_{it}) = 0$) i konstantnom zajedničkom varijansom $E(u_{ij}^2) = \sigma_u^2$

¹³⁰ Detaljan pregled relevantne međunarodne literature iz ove oblasti je dat u drugom delu disertacije (u 1. tački). S druge strane, domaća istraživanja koja, po analiziranim indikatorima, najbliže odgovaraju ovde korišćenoj metodologiji su: (1) *Efekti privatizacije na privredni razvoj Srbije* (2006), Republički zavod za razvoj - Republika Srbija, odnosno (2) *Analiza efekata privatizacije u Srbiji* (2011), prezentacija Agencije za privatizaciju, Republika Srbija.

¹³¹ Podaci panela su podaci istih jedinica posmatranja u nekoliko vremenskih perioda, odnosno ponovljene ankete jednog istog uzorka jedinica tokom vremena.

za svako i i t . Podrazumevana je nezavisnost slučajnih grešaka za različite jedinice posmatranja i vremenske periode, a takođe i da je slučajna greška nezavisna od regresora.

Slučajna greška modela panela, označena sa u_{it} , ima specifičnu strukturu.

$$u_{it} = \mu_i + v_{it} \quad (3.2)$$

U opštem slučaju, greška u_{it} se sastoji iz dve komponente: individualnih, tj. sektorskih efekata μ_i , i ostatka slučajne greške v_{it} . Komponenta individualnih efekata označava efekte individualnih promenljivih koje nisu eksplicitno uključene u model¹³², na varijacije zavisne promenljive po jedinicama posmatranja.

Specifikacija (3.1) se može napisati i u vektorskom obliku:

$$y = \alpha \iota_{NT} + X\beta + u = Z\delta + u \quad (3.3)$$

gde je y oblika $NT \times 1$, X je $NT \times K$, $Z = [\iota_{NT}, X]$, $\delta' = (\alpha', \beta')$, dok je ι_{NT} jedinični vektor dimenzije NT . Iz toga sledi da relaciji (3.2) odgovara

$$u = Z_\mu \mu * v \quad (3.4)$$

gde je $u' = (u_{11}, \dots, u_{iT}, u_{21}, \dots, u_{2T}, \dots, u_{N1}, \dots, u_{NT})$.

$Z_\mu = I_N \otimes \iota_T$ gde I_N označava matricu dimenzije N , ι_T jedinični vektor dimenzije T , a \otimes Kronekerov¹³³ proizvod matrica. Z_μ je selekciona matrica sa vrednostima jedan i nula, tj. jednostavnije matrica individualnih veštačkih varijabli koje se mogu uključiti u regresiju kako bi se ocenio μ_i . Pri tome je $\mu' = (\mu_1, \dots, \mu_N)$, a $v' = (v_{11}, \dots, v_{1T}, \dots, v_{N1}, \dots, v_{NT})$.

Ukoliko specifikaciju (3.4) vratimo u (3.3)

$$y = \alpha \iota_{NT} + X\beta + Z_\mu \mu + v = Z\delta + Z_\mu \mu + v \quad (3.5)$$

uz saznanje da su individualni efekti μ_i fiksnog karaktera, model bi se transformisao u **model fiksnih efekata (FE)**. Ovaj model se zasniva na standardnim pretpostavkama da slučajna greška u_{it} ima normalnu raspodelu sa nultom srednjom vrednošću i konstantnom varijansom, a da su objašnjavajuće promenljive nestohastičke i nezavisne od greške. Pod tim uslovima, model fiksnih efekata se ocenjuje primenom metoda običnih najmanjih kvadrata za panele

¹³² Baltagi, B.H. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley & Sons.

¹³³ Ako je A matrica dimenzije mn , a B matrica dimenzije pq , onda je Kronekerov proizvod A i B blok matrica oblika mp -sa- nq , tj. $A \otimes B = \begin{bmatrix} a_{11}B & \dots & a_{1n}B \\ \dots & \ddots & \dots \\ a_{m1}B & \dots & a_{mn}B \end{bmatrix}$. Videti: http://en.wikipedia.org/wiki/Kronecker_product.

(eng. Pooled OLS¹³⁴), pri čemu su vrednosti promenljivih u modelu transformisane, odnosno centrirane u vidu odstupanja od individualnog i (ili) vremenskog proseka.

Međutim, metod POLS se ne izvodi tako jednostavno. Najpre, moramo znati da je Z dimenzije $NT \times (K + 1)$, a Z_μ , kao matrica individualnih veštačkih promenljivih, $NT \times N$. Ako je N veliko, model (3.5) će sadržati previše individualnih veštačkih promenljivih, što znači da će i invertovana matrica primenom POLS biti ogromna, tj. predimenzionirana ($N + K$). U tom slučaju, pošto su α i β parametri od našeg interesa, prvo moramo koristiti tzv. model sa veštačkim promenljivim (LSDV-Least Square Dummy Variable Model), tako što ćemo prethodni model pomnožiti sa matricom Q , a tek na transformisani model primeniti metod najmanjih zajedničkih kvadrata (POLS)

$$Qy = QX\beta + Qv \quad (3.6)$$

Može se primetiti da je iskorišćena činjenica da je $QZ_\mu = Q\iota_{NT} = 0$, jer je $PZ_\mu = Z_\mu$, što drugim rečima znači da je neophodnost primene matrice Q eliminisala individualne efekte.

Postupak ocenjivanja transformisanog modela fiksnih efekata POLS metodom se generalno naziva kovarijacioni metod. Na primeru proste regresije koja je oblika

$$y_{it} = \alpha + \beta x_{it} + \mu_i + v_{it} \quad (3.7)$$

uprosecavanjem tokom vremena dobijamo

$$\bar{y}_i = \alpha + \beta \bar{x}_i + \mu_i + \bar{v}_i. \quad (3.8)$$

Razlika prethodne dve relacije daje

$$y_{it} - \bar{y}_i = \beta(x_{it} - \bar{x}_i) + (v_{it} - \bar{v}_i) \quad (3.9)$$

pri čemu uvodimo i pretpostavku $\sum_{i=1}^N \mu_i = 0$, te sledi da je

$$\bar{y}_i = \alpha + \beta \bar{x}_i + \bar{v}_i \quad (3.10)$$

Restrikcija koju smo uveli za veštačke promenljive je neophodna kako bi se izbegao problem savršene multikolinearnosti. Dakle, specifikacija (3.7) bez uvođenja prethodne pretpostavke nam omogućava da ocenimo samo β i $(\alpha + \mu_i)$, ali ne i odvojeno α i μ_i . Pri tome bi, $\tilde{\beta}$ dobili iz regresije (3.9), $\tilde{\alpha} = \bar{y}_i - \tilde{\beta} \bar{x}_i$ iz (2.10), a $\tilde{\mu}_i = \bar{y}_i - \tilde{\alpha} - \tilde{\beta} \bar{x}_i$ iz (3.8)¹³⁵.

¹³⁴ Pooled model podrazumeva da su svi regresioni parametri konstantni (i slobodni član i koeficijenti uz X), a model FE je kada slobodni član varira po jedinicama posmatranja, a parametri uz X su konstantni.

¹³⁵ Baltagi, B.H. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley & Sons.

Za veće panele, tj. kad je N veliko, regresija (3.5) nije svrsishodna, premda obuhvata $(N - 1)$ veštačkih promenljivih. Njihova mnogobrojnost generiše veliki gubitak broja stepeni slobode, i dodatno otežava problemu multikolinearnosti među regresorima. S druge strane, model fiksnih efekata nam ne pruža mogućnost ocenjivanja individualne promenljive, čija se vrednost razlikuje po jedinicama posmatranja, a konstantna je kroz vreme. *Ovo treba imati u vidu, jer će, u našem slučaju, to biti promenljiva koja predstavlja udeo stranog kapitala u ukupnoj vrednosti kapitala posmatranih sektora, tj. oblasti delatnosti koji imamo samo za 2007. godinu.*

Bitno je navesti još i da se kovarijansnom metodom matrica β ocenjuje kao

$$\text{var}(\hat{\beta}) = (\tilde{X}'\tilde{X})^{-1}[\sum_{i=0}^N \tilde{X}'_i \tilde{u}_i \tilde{u}'_i \tilde{X}_i](\tilde{X}'\tilde{X})^{-1} \quad (3.11)$$

Rezime prethodnog se može sažeti u sledećem¹³⁶:

- a) Ocene regresionih parametara po kovarijacionom metodu ne uzimaju u obzir varijacije između jedinica posmatranja (*between group variations*), već samo varijacije unutar jedinica posmatranja (*within group variations*), što znači da ne koriste potpunu informaciju iz uzorka.
- b) Ocene su konzistentne samo pod polaznim pretpostavkama.
- c) Upotrebom kovarijacionog metoda ne mogu se identifikovati uticaji važnih individualnih objašnjavajućih promenljivih. To je zato što se, pored individualnih efekata μ_i , transformacijom eliminišu i efekti individualnih objašnjavajućih promenljivih.

Navedene slabosti otklanja **model stohastičkih efekata** (eng. *random effects model - RE*).

Naime, veliki broj parametara generisan modelom fiksnih efekata i gubitak broja stepeni slobode je moguće izbeći ukoliko pretpostavimo da μ_i u (3.1) ima stohastički karakter. U tom slučaju bi osnovne pretpostavke modela bile: komponente slučajne greške su slučajne promenljive sa nultom srednjom vrednošću i homoskedastičnom varijansom $[\mu_i \sim N(0, \sigma_\mu^2), v_{it} \sim N(0, \sigma_v^2)]$, međusobno nezavisne za svako i i t , dok su objašnjavajuće promenljive nestohastične i nekorelisane sa komponentama greške za sve jedinice posmatranja i i sve vremenske periode t .

¹³⁶ Odnosi se na kovarijacionu ocenu regresionih parametara (ne slobodnog člana). Za detalje pogledati: Dragutinović Mitrović, R, (2005). *Ograničenja gravitacionog modela u ekonometrijskoj analizi spoljnotrgovinske razmene*, Ekonomski anali broj 166, Ekonomski fakultet

Pored ovih, dodatne pretpostavke o slučajnoj greški modela su: (a) slučajna greška u_{it} je promenljiva sa nultom srednjom vrednošću i homoskedastičnom varijansom $Var(u_{it}) = Var(\mu_{it}) + Var(v_{it}) = \sigma_{\mu}^2 + \sigma_v^2$, (b) slučajne greške različitih jedinica posmatranja međusobno su nekorelisane, $cov(u_{it}, u_{js}) = 0$ za $i \neq j, t = s$, i (c) slučajne greške i -te jedinice posmatranja u različitim periodima su korelisane¹³⁷ $cov(u_{it}, u_{js}) = \sigma_{\mu}^2$ za $i = j, t \neq s$.

Zbog ove pretpostavke, primena metoda običnih najmanjih kvadrata na panele stvara pristrasne ocene regresionih parametara, pa je njegova upotreba u ocenjivanju modela panela sa komponentama greške nesvrshodna. On bi bio moguć samo kada bi bilo $\sigma_{\mu}^2 = 0$, odnosno kada je $Var(u_{it}) = Var(v_{it}) = \sigma_v^2$.¹³⁸

Dakle, u modelu stohastičkih efekata, individualni efekti su obuhvaćeni slučajnom greškom u_{it} . To znači da heterogenost između jedinica posmatranja nije direktno uključena u regresioni model pomoću očekivane vrednosti zavisne promenljive, kao što je bio slučaj u modelu fiksnih efekata, već je heterogenost obuhvaćena njenom varijansom.

Iz pretpostavki modela (tj. iz relacije 3.4) sledi i specifična struktura kovarijantne matrice slučajne greške u_{it} :

$$\begin{aligned} \Omega &= E(uu') = Z_{\mu}E(\mu\mu')Z_{\mu}' + E(vv') & (3.12) \\ &=> \sigma_{\mu}^2(I_N \otimes J_T) + \sigma_v^2(I_N \otimes J_T) \end{aligned}$$

Pod navedenim pretpostavkama, konzistentne i efikasne ocene regresionih parametara modela (3.7) dobijaju se primenom metoda uopštenih najmanjih kvadrata sa komponentama slučajne greške (eng. *Generalized Least Squares* - GLS). Međutim, kako komponente varijanse slučajne greške (σ_{μ}^2 i σ_v^2) u praksi nisu poznate, neophodna je primena dvostepene procedure ovog metoda, koja se sastoji u: (a) ocenjivanju nepoznatih komponenata varijanse slučajne greške, odnosno ocenjivanju matrice (3.12) i (b) primeni GLS metoda na model u kome umesto nepoznatih komponenata varijanse slučajne greške figurišu njihove ocene¹³⁹.

Ukupno uzevši, GLS ocena modela stohastičkih efekata ima dve dobre karakteristike: (1) daje optimalnu kombinaciju ocena FE i BE tj. obuhvata sve varijacije: odstupanja unutar grupa i između grupa i (2) efikasna je u odnosu na kovarijacionu ocenu modela fiksnih efekata (FE).

¹³⁷ U suprotnom metod daje neefikasne ocene regresionih parametara.

¹³⁸ Dragutinović Mitrović, R (2002). *Analiza panel serija*, Beograd: Zadužbina Andrejević 2002. str. 110.

¹³⁹ Baltagi, B.H., (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley & Sons.

B. *Ocenjivanje uticaja privatizacije na performanse privrede na podacima panela otvara pitanje da li efekte μ_i tretirati kao fiksne parametre, kada se eksplicitno uključuju u model ili kao stohastičke promenljive, kada su deo slučajne greške. Preciznije, postavlja se pitanje izbora između specifikacija slučajnih i fiksnih efekata.*

Iako možda izgleda tako, ovo uopšte nije laka odluka, te smo zato u svim specifikacijama koje će uslediti davali ocene i modela fiksnih efekata (FE) i modela stohastičkih efekata (RE), kao opšteprihvaćenom pravilu u uporedivim istraživanjima.

U novijoj literaturi ekonometrije panela, smatra se da su efekti μ_i po svojoj prirodi stohastičkog karaktera, s obzirom da obuhvataju uticaje promenljivih koje ne figurišu u modelu kao objašnjavajuće i stoga su deo slučajne greške. Ključni problem u ocenjivanju stohastičke specifikacije panel modela odnosi se na pretpostavku o nepostojanju korelacije između tih efekata sa objašnjavajućim promenljivim. Zbog toga danas pojam stohastičkih efekata predstavlja sinonim za odstupstvo korelacije između individualnih efekata μ_i kao komponente greške u_{ij} i objašnjavajuće promenljive X .

Zbog specifičnosti podataka panela da sadrže veliki broj jedinica posmatranja i relativno kratku vremensku seriju, vremenski efekti u modelu panela se najčešće uzimaju kao fiksni, što omogućava da se preko vremenskih veštačkih promenljivih ocene promene tokom vremena.

S druge strane, priroda individualnih efekata (fiksna ili stohastička) posebno se testira Hausmanovim testom ili F testom na bazi Mundlakovog kriterijuma izbora¹⁴⁰.

Od rezultata ovih testova zavisiće izbor između modela fiksnih i stohastičkih efekata. Polazna logika pomenutih testova je sledeća: razlika između ocena regresionih parametara dva modela neće biti statistički značajna ako je specifikacija modela sa stohastičkim efektima tačna, a tada će i ocene parametara modela sa stohastičkim efektima biti efikasne. Greška specifikacije modela stohastičkih efekata se vezuje za problem jednostruke endogenosti, odnosno za kritičnu i u praksi često narušenu pretpostavku o nepostojanju korelacije između objašnjavajuće promenljive i individualnih efekata, kao komponente greške.

Za analizu podataka korišćen je statistički program StataSE v.10, a konverzija iz Excel-a u odgovarajući format pogodan za obradu u ovom programu StatTransfer v. 9.

¹⁴⁰ Mundalk, Y. (1978). *On the pooling of time series and cross-section data*, *Econometrica*, 46, 69-85.

C. O kojim je podacima reč?

Definicija promenljivih korišćenih u regresionim modelima koji slede data je u Tabeli 60.

Tabela 60. **Definicija promenljivih korišćenih u regresionim modelima**

Promenljiva	Definicija
PROD	Produktivnost rada
TR	Koeficijent troškova rada
PROD _t	Produktivnost preduzeća privatizovanih metodom tendera
PROD _a	Produktivnost preduzeća privatizovanih metodom aukcije
TR _t	Koeficijent troškova rada preduzeća privatizovanih metodom tendera
TR _a	Koeficijent troškova rada preduzeća privatizovanih metodom aukcije
PROD _{t-2} do PROD _{t-6}	Veštačke promenljive koje reprezentuju produktivnost rada u privatizovanim preduzećima metodom tendera u zavisnosti od godine privatizacije
PROD _{a-2} do PROD _{a-6}	Veštačke promenljive koje reprezentuju produktivnost rada u privatizovanim preduzećima metodom aukcije u zavisnosti od godine privatizacije
TR _{t-2} do TR _{t-6}	Veštačke promenljive koje reprezentuju koeficijent troškova rada u privatizovanim preduzećima metodom tendera u zavisnosti od godine privatizacije
TR _{a-2} do TR _{a-6}	Veštačke promenljive koje reprezentuju koeficijent troškova rada u privatizovanim preduzećima metodom aukcije u zavisnosti od godine privatizacije
PROD _{drž}	Produktivnost rada preduzeća u državnoj svojini
PROD _{dru}	Produktivnost rada preduzeća u društvenoj svojini
PROD _{priv}	Produktivnost rada preduzeća u privatnoj svojini (bez privatizovanih od 2002. godine)
PROD _{priz}	Produktivnost rada preduzeća privatizovanih Zakonom o privatizaciji iz 2002. godine, zaključno sa 2007. godinom
TR _{drž}	Koeficijent troškova rada preduzeća u državnoj svojini
TR _{dru}	Koeficijent troškova rada preduzeća u društvenoj svojini
TR _{priv}	Koeficijent troškova rada preduzeća u privatnoj svojini (bez privatizovanih od 2002. godine)
TR _{priz}	Koeficijent troškova rada preduzeća privatizovanih Zakonom o privatizaciji iz 2002. godine, zaključno sa 2007. godinom
SDI	Udeo stranog vlasništva u ukupnoj vrednosti kapitala oblasti i sektora industrije u 2007. godini

3.2. Rezultati empirijske analize privatizacije u Srbiji

U prvom delu ove tačke analiziraćemo sintetički uticaj privatizacije na performanse industrijskih preduzeća u Srbiji, u odnosu na preduzeća koja su poslovala u drugim svojinskim oblicima. Sledi ocena uticaja metoda privatizacije na performanse pomenutog podskupa preduzeća, a zatim i analiza performansi ukupnog skupa privatizovanih preduzeća u zavisnosti od godine privatizacije. Istraživanje završavamo ocenom uticaja stranih direktnih investicija na indikatore produktivnosti, troškova rada i rentabiliteta privatizovanih industrijskih preduzeća u Srbiji u periodu 2002-2007.

3.2.1. Sintetička ocena uticaja privatizacije na performanse industrijskih preduzeća

U dosadašnjem delu analize posmatrali smo samo nivoe prosečnih vrednosti produktivnosti i koeficijenta troškova rada koji mogu ukazati na to kakve su performanse pojedinih svojinskih oblika. Hipotetički posmatrano, prosečna produktivnost rada od 100 hiljada dinara u industrijskim preduzećima državnog sektora može biti veća od prosečne produktivnosti rada privatnih preduzeća, ali iz tog podatka ne vidimo i kakav je njihov značaj za kretanje ukupne produktivnosti u privredi, budući da ovakvu produktivnost može da ima samo jedno jedino industrijsko preduzeće koje je u državnoj svojini, a koje, pak, sa aspekta kretanja ukupne produktivnosti ima minimalni značaj.

Iz tog razloga, do odgovora na pitanje koliki je u industriji stvaran doprinos posmatranih svojinskih oblika podizanju ukupne produktivnosti, odnosno smanjivanju troškova rada dolazimo tek panel analizom, gde ćemo posmatrati kako su se rezultati u različitim oblastima prerađivačke industrije menjali kroz vreme.

U Tabeli 62. prikazani su rezultati regresione analize uticaja različitih svojinskih oblika na produktivnost industrije Srbije. Za analizu podataka, kao što je navedeno u metodološkom prilogu, korišćen je statistički paket STATA v.10.

Ocenili smo jednačinu oblika:

$$PROD_{i,t} = \alpha_i + x'_{it}\beta + \gamma_i + \varepsilon_{i,t} \quad (3.13)$$

gde je promenljiva *PROD* definisana kao logaritam bruto dodate vrednosti po radniku, *i* je oblast prerađivačke industrije, α je konstanta, *x* je vektor koji sadrži nezavisne promenljive, β je vektor korespondirajućih koeficijenata. *t* je vremenski period, a γ je uticaj specifičan za svaku oblast *i* koji se ne menja kroz vreme.

Nezavisne promenljive su: *PRODdrž*, *PRODdru*, *PRODpriv* koje označavaju logaritam novostvorene vrednosti po radniku u svim privrednim društvima u okviru posmatranih oblasti, razvrstanih prema svojinskom obliku; *PRODpriz*, logaritam novostvorene vrednosti po radniku u privatizovanim privrednim društvima u posmatranim oblastima u periodu 2002-2007. Varijabla *SDI* predstavlja udeo stranog kapitala u ukupnoj vrednosti kapitala na nivou oblasti u 2007. godini, odnosno dvocifrene klasifikacije delatnosti NKD. Dobili smo je kao: udeo zbira stranog kapitala u akcijskom kapitalu (aop 624), udelima d.o.o. (aop 626) i ulozima članova ortačkog i komanditnog društva (aop 628) u ukupnoj vrednosti kapitala (aop 633). Poreklo stranog kapitala, kao i njegov uticaj na rezultate privatizacije neće biti predmet analize.

Tabela 61. Sumarna statistika varijabli korišćenih u panelu

Varijabla	Sredina	Stand. greška	Min	Max	Broj observacija	
id	overall	9,2941	5,5125	1	22	N = 102
	between		5,6542	1	22	n = 17
	within		0	9,2941	9,2941	T = 6
t	overall	2004,5	1,7162	2002	2007	N = 102
	between		0	2004,5	2004,5	n = 17
	within		1,7162	2002	2007	T = 6
PROD	overall	6,1151	0,8266	4,4043	8,3737	N = 102
	between		0,6699	5,0595	7,5858	n = 17
	within		0,5067	4,9633	7,2738	T = 6
PROD _{drž}	overall	2,2991	3,0990	0,0000	7,8100	N = 102
	between		2,1817	0,0000	6,5888	n = 17
	within		2,2538	-3,3109	7,1859	T = 6
PROD _{dru}	overall	5,0006	1,4195	0,0000	7,8974	N = 102
	between		0,8191	3,1678	6,2776	n = 17
	within		1,1836	-1,2769	8,9059	T = 6
PROD _{priz}	overall	5,4722	1,6068	0,0000	8,5543	N = 102
	between		1,3428	1,2166	7,3054	n = 17
	within		0,9316	2,2027	11,5553	T = 6
PROD _{priv}	overall	6,3179	0,7981	2,2417	8,5819	N = 102
	between		0,5603	5,5210	7,9882	n = 17
	within		0,5818	3,0387	7,9263	T = 6
SDI	overall	0,2535	0,1931	0,0301	0,8654	N = 102
	between		0,1981	0,0301	0,8654	n = 17
	within		0,0000	0,2535	0,2535	T = 6

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Budući da smo analizirali panel podatke, u priloženim tabelama prikazani su rezultati i za metodu fiksnih i za metodu stohastičkih efekata, za dva modela, sa varijablom SDI i bez nje. Reč je o balansiranom panelu sa 102 observacije - 17 posmatranih oblasti prerađivačke industrije, čiju produktivnost prema svojinskim oblicima pratimo u 6 godina, period 2002-2007.

Konačni izbor između pojedinih metoda zavisi od rezultata tzv. *Hausmanovog* testa¹⁴¹. Podsećamo da test postavlja i testira dve hipoteze. Nultu, da nema značajnih razlika između metode fiksnih ili stohastičkih efekata, te da je svejedno koju koristimo, odnosno da su koeficijenti ocenjeni metodom stohastičkih efekata jednaki onima ocenjenim konzistentnom metodom fiksnih efekata. Alternativna hipoteza sugerise da korišćenje stohastičkih efekata nije opravdano i da treba koristiti fiksne efekte. Niska vrednost *Hausmanovog* testa znači da treba prihvatiti nultu hipotezu. *Hausmanov* test se, na žalost, ne može izračunati kod klaster podataka, kakvi su ovom prilikom korišćeni, te iz tog razloga i dajemo rezultate za obe metode.

Korišćenje metode fiksnih uticaja u panelu omogućuje nam da uklonimo γ_i , ali i sve ostale potencijalne uticaje koji su specifični za svaku oblast delatnosti, a ne menjaju se kroz vreme. Koristi ovog metoda ogledaju se u mogućnosti uklanjanja promenljivih poput γ_i , koje nismo u mogućnosti da izmerimo ili podaci nisu raspoloživi, što nam omogućuje da preciznije ocenimo jednačinu (3.13). Metod fiksnih uticaja takođe uklanja i uticaje poput γ_i , koji nas interesuju i koji su sadržani u x . Stoga u panelu koristimo i metod stohastičkih tj. slučajnih uticaja, koji omogućuje ocenu ovih uticaja, ali pretpostavlja da γ_i ima raspodelu sa prosekom 0 i konstantnom standardnom devijacijom. Međutim, iako su prednosti metode slučajnih uticaja očigledne, korišćenje ove metode podrazumeva vrlo 'rigidnu' pretpostavku da su nevidljive karakteristike posmatranih oblasti delatnosti svuda iste.

Na osnovu koeficijenata ocenjenih u analizi koja uzima sve varijable s istom vremenskom dimenzijom (izuzev varijable *SDI* koja je vremenski invarijantna, što je i razlog zašto nije mogla biti ocenjena u modelu sa fiksnim efektima) može se zaključiti da je privatna svojina daleko najsuperiornija u pogledu uticaja na rast produktivnosti.

Međutim, unutar podskupa preduzeća privatne svojine jasno je da je doprinos privatizovanih preduzeća tokom perioda 2002-2007. nizak (oba modela u slučaju stohastičkih efekta daju rezultat koji je za više od deset puta slabiji od proseka podskupa privatnih preduzeća).

¹⁴¹ Pogledati tačku 3.1. Metodološki okvir, ovog poglavlja.

Tabela 62. Ocena uticaja različitog svojinskog oblika na promene produktivnosti (PROD) u industriji Republike Srbije u periodu 2002-2007.

Varijabla	1.		2.	
	Model FE	Model RE	Model FE	Model RE
PROD _{drž}	0,04033 (0,0147)	0,0466 (0,0115)	0,04033 (0,0147)	0,04960 (0,0146)
PROD _{dru}	0,11600 (0,0302)	0,0867 (0,0319)	0,11600 (0,0302)	0,08739 (0,0316)
PROD _{priz}	0,17752 (0,4283)	0,0601 (0,0373)	0,17752 (0,4283)	0,04088 (0,0366)
PROD _{priv}	0,49630 (0,0599)	0,6476 (0,0608)	0,49630 (0,0599)	0,63115 (0,0618)
SDI	-	-	(dropped)	0,76622 (0,3562)
Konstanta	1,33540 (0,3927)	1,1534 (0,4114)	1,33540 (0,3927)	1,15858 (0,4070)
N	102	102	102	102
R ² : overall	0,7078	0,6822	0,7078	0,7096
R ² : between	0,4522	0,7425	0,4522	0,7501
R ² : within	0,5463	0,6762	0,5463	0,6674
sigma _u	0,4984	0,2105	0,4984	0,1915
sigma _e	0,3059	0,3058	0,3059	0,3059
rho	0,7264	0,3215	0,7264	0,2816

Napomene: Zavisna promenljiva je logaritam produktivnosti rada u 17 posmatranih industrijskih oblasti u periodu 2002-2007; Standardne greške na nivou značajnosti od 1% su prikazane u zagradama. Hausman test za prvi model iznosi 1606,34 (p=0,000); za drugi (sa varijablom SDI) -115,67, te model ne zadovoljava asimptotsku pretpostavku testa. *Izvor:* podaci RZS; kalkulacija autora.

U drugom modelu, gde je obuhvaćena i promenljiva SDI, rezultati ukazuju da porast udela inostranog kapitala u vlasničkom kapitalu srpskih industrijskih preduzeća od jednog procentnog poena podiže produktivnost tih preduzeća za oko 0,7%. Stoga možemo zaključiti i da su preduzeća u potpunom ili delimičnom stranom vlasništvu u proseku u ovom periodu bila za petinu produktivnija čak i od proseka privatnih preduzeća. Zanimljivo je da je slične rezultate dobio i Marić (2008), analizirajući međuzavisnost direktnih stranih ulaganja i produktivnosti hrvatskih preduzeća u sektoru industrije¹⁴².

Ukoliko promenljivu *PROD* iz jednačine (3.13) zamenimo koeficijentom troškova rada, koji označava opterećenost novostvorene vrednosti troškovima bruto zarada, a nezavisne promenljive, pod istim nazivom, ovom prilikom bi odražavale troškove rada u zavisnosti od

¹⁴² Za detalje pogledati: Marić, Z. (2008). *Izravna inozemna ulaganja i produktivnost hrvatskih poduzeća u djelatnosti industrije*, naučni rad, Privredna kretanja i ekonomska politika 116/2008, Zagreb.

svojinskog oblika poslovanja, bili bismo u stanju da ocenimo preko jednačine (3.14) uticaj pojedinih svojinskih oblika i na kretanje troškova rada u realnom sektoru privrede.

$$TR_{i,t} = \alpha_i + x'_{it}\beta + \gamma_i + \varepsilon_{i,t} \quad (3.14)$$

Tabela 63. Sumarna statistika varijabli korišćenih u panelu

Varijabla	Sredina	Stand. greška	Min	Max	Broj observacija	
id	overall	9,2941	5,5125	1	22	N = 102
	between		5,6542	1	22	n = 17
	within		0	9,2941	9,2941	T = 6
t	overall	2004,5	1,7162	2002	2007	N = 102
	between		0	2004,5	2004,5	n = 17
	within		1,7162	2002	2007	T = 6
TR	overall	-0,3736	0,3681	-1,3433	0,7182	N = 102
	between		0,2859	-0,9839	0,0712	n = 17
	within		0,2405	-0,9527	0,9905	T = 6
TR _{dž}	overall	-0,1048	0,2868	-0,9295	0,8222	N = 102
	between		0,1948	-0,4356	0,2552	n = 17
	within		0,2149	-0,7718	0,4621	T = 6
TR _{dru}	overall	0,1863	0,5599	-1,3965	2,1464	N = 102
	between		0,4139	-0,9713	0,8211	n = 17
	within		0,9331	-1,0604	2,0203	T = 6
TR _{priz}	overall	-0,1643	0,4510	-1,3593	1,0857	N = 102
	between		0,3329	-0,7894	0,3734	n = 17
	within		0,3131	-1,0179	1,2872	T = 6
TR _{priv}	overall	-0,6724	0,3295	-1,6892	0,1289	N = 102
	between		0,2078	-0,9901	-0,204	n = 17
	within		0,2598	-1,7901	-0,079	T = 6
SDI	overall	0,2535	0,1931	0,0301	0,8654	N = 102
	between		0,1981	0,0301	0,8654	n = 17
	within		0	0,2535	0,2535	T = 6

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Evidentno je da svi ocenjeni parametri imaju odgovarajući predznak.

Negativni predznak pored *SDI* jasno ukazuje da porast udela stranog kapitala u vlasničkom kapitalu privrednih društava u industriji ima za posledicu redukciju troškova rada.

Privatna svojina, odnosno privatizovana preduzeća, najviše su doprinosila obaranju troškova rada u sektoru industrije. Za razliku od njih efekat državnih i društvenih preduzeća je u tom smislu za oko dva i po do tri puta slabiji.

Tabela 64. **Ocena uticaja različitog svojinskog oblika na promenu koeficijenta troškova rada (TR) u industriji Republike Srbije u periodu 2002-2007.**

Varijabla	1.		2.	
	Model FE	Model RE	Model FE	Model RE
TR _{drž}	0,06313 (0,1017)	0,13818 (0,0963)	0,06313 (0,1017)	0,13683 (0,0967)
TR _{dru}	0,15695 (0,0573)	0,15721 (0,0507)	0,15695 (0,0573)	0,15630 (0,0511)
TR _{priz}	0,39584 (0,0695)	0,33137 (0,0633)	0,39584 (0,0695)	0,33118 (0,0646)
TR _{priv}	0,18118 (0,0836)	0,30049 (0,0827)	0,18118 (0,0836)	0,29489 (0,0829)
SDI	-	-	(dropped)	-0,05446 (0,2038)
Konstanta	-0,20938 (0,0621)	-0,13192 (0,0677)	-0,20938 (0,0621)	-0,12187 (0,8451)
N	102	102	102	102
R ² : overall	0,3992	0,4572	0,3992	0,4567
R ² : between	0,4315	0,5561	0,4315	0,5531
R ² : within	0,3559	0,3301	0,3559	0,3314
sigma_u	0,2155	0,1131	0,2155	0,1178
sigma_e	0,2155	0,2155	0,2155	0,2155
rho	0,5001	0,2160	0,5001	0,2301

Napomene: Zavisna promenljiva je logaritam troškova rada izraženog kao udeo bruto plata u bruto dodatnoj vrednosti u 17 posmatranih industrijskih oblasti u periodu 2002-2007; Standardne greške na nivou značajnosti od 1% su prikazane u zagradama. Hausmanov test za prvi model iznosi 51,24 (p=0,000); za drugi model (sa varijablom SDI) je 66,41 (p=0,000). *Izvor:* podaci RZS; kalkulacija autora.

3.2.2. Uticaj metoda privatizacije na performanse privatizovanih industrijskih preduzeća

Već u pionirskim teorijsko-empirijskim istraživanjima privatizacije, u evropskim zemljama u tranziciji, nailazimo na dilemu oportuniteti (uspešnosti) izabranog metoda sprovođenja ovog procesa, pri čemu, stručna javnost vrlo brzo postiže širok konsenzus o tome da insajderska privatizacija, za razliku od eksterne prodaje, daje slabije efekte. Privatizacija od strane

zaposlenih nije dala pozitivne rezultate ni u državama Centralne i Istočne Evrope, a čak je i proizvela negativne efekte u zemljama članicama Zajednice Nezavisnih Država¹⁴³.

Pretpostavljamo da je iz ove spoznaje proistekla i preporuka eksperata Svetske banke Vladi Republike Srbije tokom 2001. da privatizaciju formuliše na donekle modifikovanom modelu klasične prodaje. Zakon o privatizaciji je za privatizaciju 70% kapitala predvideo dva metoda prodaje: aukciju i tender, s tim da je Vlada uredbama regulisala da se prvi metod, tj. licitacija odnosi na manja i slabija preduzeća, a potonji, na veća i bolja¹⁴⁴.

Razlog za ovu promenu bila je želja da se pokušaju naći “pravi kupci”, koji će iz privatizovanih preduzeća izvući maksimum, a da pritom prihoduje i prazan budžet. Poseban imperativ bila je prodaja strateškim investitorima, koji bi obezbedili efikasno korporativno upravljanje u postprivatizacionom periodu. Na taj način je omogućeno preuzimanje pune kontrole nad preduzećem od strane jednog većinskog vlasnika, kako bi se olakšao i učinio efikasnijim inače veoma složen proces predstojećeg restrukturiranja preduzeća.

Da li su očekivanja o superiornosti strateškog investitora izneverena ili ne proverićemo ocenjivanjem uticaja metoda privatizacije na performanse privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog sektora Srbije u pogledu poboljšanja indikatora produktivnosti rada i koeficijenta troškova trada.

S obzirom na činjenicu da raspoložemo samo podacima o privatizovanim preduzećima segregiranim prema veličini, konstrukcija ovako specifikovanog panela (uz izvesnu rezervu u pogledu ispravnosti obuhvata) određuje upravo citirano zakonsko rešenje o privatizaciji velikih preduzeća metodom tenderske prodaje. U tom smislu bi se i njihove performanse mogle dobrim delom pripisati učinku strateških investitora. Dakle, velika privatizovana preduzeća će biti predstavljena varijablom koja definiše tendersku prodaju, a mala i srednja aukcijsku.

U Tabelama 65. i 66. dati su rezultati analize.

Ocenjen uticaj promene nivoa produktivnosti rada privatizovanih preduzeća, u zavisnosti od modela prodaje, na kretanje nivoa produktivnosti rada svih privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007. je statistički signifikantan. Povrh toga, koeficijenti imaju željeni znak i statistički su, takođe, značajni.

¹⁴³ Djankov, S. and Murrell, P. (2002) *Enterprise Restructuring in Transition: A Quantitative Survey*. Journal of Economic Literature, 40, no. 3: 739-92.

¹⁴⁴ Čl. 33 i čl. 40 Zakona o privatizaciji ("Sl. glasnik RS", br. 38/2001, 18/2003, 45/2005, 123/2007, 123/2007 - dr. zakon, 30/2010 - dr. zakon, 93/2012 i 119/2012).

Nema dileme da je produktivnost preduzeća privatizovanih metodom javnog tendera (PROD_t), odnosno velikih preduzeća, skoro dvostruko veća u odnosu na one koji su prošli kroz aukcionu prodaju (PROD_a).

Tabela 65. Ocena uticaja produktivnosti rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije na promene nivoa produktivnosti svih privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007.

Random-effects GLS regression		Number of obs	=	126
Group variable: id		Number of groups	=	23
R-sq: within =	0,8355	Obs per group: min	=	1
between =	0,9251	avg	=	5,5
overall =	0,8891	max	=	6
Random effects u_i ~ Gaussian		Wald chi2 (12)	=	740,43
corr(u_i, X) =	0 (assumed)	Prob > chi2	=	0

PROD	Coef.	Robust std.err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
PROD_t	0,7773	0,2995	25,95	0	0,7186	0,8359
PROD_a	0,4009	0,0941	4,26	0	0,2165	0,5852
Konstanta	60,9267	45,7254	1,33	0,183	-28,6933	150,5468
sigma_u	163,0048					
sigma_e	159,3174					
rho	0,5114	(fraction of variance due to u_i)				

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

S druge strane, preduzeća koja su prošla kroz tendersku prodaju (TR_t), odnosno velika preduzeća, imaju i tri puta niži koeficijent troškova rada u odnosu na preduzeća privatizovana na aukciji (TR_a).

Rezultati su potvrdili našu polaznu hipotezu da efekti privatizacije na performanse preduzeća značajno variraju u zavisnosti od njihove veličine, u smislu da je napredak bio najbrži kod velikih preduzeća¹⁴⁵. Implicitno bi se moglo zaključiti i da je tenderska metoda prodaje bila

¹⁴⁵ Tokom 2002. godine u Srbiji je (prema rečima samih autora na „specifičnom uzorku preduzeća koji nije bio sasvim pogodan za ispitivanje efekata privatizacije i u kome su dominirala mala i srednja preduzeća“), ispitivana međuzavisnost tipa preduzeća i njihovih performansi. Utvrđeno je da je veličina preduzeća merena brojem zaposlenih faktor rasta prodaje i to na način da: manja, odnosno preduzeća neopterećena prevelikom zaposlenošću pokazuju, po ovom kriteriju, bolje rezultate. S druge strane, ocenjena međuzavisnost, uz napomenu da je izvan prihvaljivog intervala poverenja, nije potvrdila predviđanje da se kao najefikasnija preduzeća, bar kad je rast prodaje u pitanju, javljaju nova privatna preduzeća, čime je i dovedena u pitanje njihova vodeća uloga u procesu tranzicije u Srbiji. Videti detaljnije u: Bogičević B, ostali (2003). *Efekti privatizacije u Srbiji – prvi preliminarni rezultati*, u Privatizacija preduzeća i banaka, Beograd, Ekonomski fakultet i Naučno društvo ekonomista.

uspešnja u odnosu na prodaju preduzeća putem aukcije, te da je efekat strateških investitora u privatizaciji preduzeća nefinansijsko poslovnog sektora Srbije od 2002. do 2007. pozitivan.

Tabela 66. Ocena uticaja troškova rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije na nivo troškova rada svih privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007.

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	126
Group variable: id	Number of groups	=	23
R-sq: within = 0,0872	Obs per group: min	=	1
between = 0,2831	avg	=	5,5
overall = 0,1214	max	=	6
Random effects u _i ~ Gaussian	Wald chi2 (12)	=	14,47
corr(u _i , X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0

TR	Coef.	Robust std.err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
TR _t	0,0389	0,0192	2,03	0,043	0,0013	0,7671
TR _a	0,1249	0,0378	3,3	0,001	0,0508	0,1991
Konstanta	0,8383	0,0771	10,89	0	0,6874	0,9893
sigma _u	0,2182					
sigma _e	0,4418					
rho	0,1962	(fraction of variance due to u _i)				

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

3.2.3. Performanse ukupnog skupa privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007.

Specifikacija modela iz prethodne tačke se može obogatiti uvođenjem veštačkih varijabli koje opisuju godinu kada su preduzeća privatizovana. Shodno tome, ocenjeni model bi nam u tom slučaju odgovorio na pitanje da li je u procesu privatizacije tokom 2002-2007. od strane investitora bilo selekcije, u smislu da su najuspešnja preduzeća privatizovana već u prvim godinama privatizacije. Ili obratno, da li se performanse privatizovanih preduzeća bitno menjaju kako se proces otežao, te prolongirao njegov završetak.

Podsećamo da su promenljive korišćene u regresionim modelima opisane u Tabeli 60. metodološkog priloga koji prethodi ovom istraživanju. Ipak, nije loše ponoviti da su: PROD_{t-2} do PROD_{t-6} veštačke promenljive koje reprezentuju produktivnost rada u privatizovanim preduzećima metodom tendera u zavisnosti od godine privatizacije, a PROD_{a-2} do PROD_{a-6} veštačke promenljive koje označavaju produktivnost rada u privatizovanim preduzećima putem aukcije u zavisnosti od godine privatizacije. S druge

strane, TR_t-2 do TR_t-6 su veštačke promenljive koje reprezentuju koeficijent troškova rada u privatizovanim preduzećima metodom tendera u zavisnosti od godine privatizacije, a TR_a-2 do TR_a-6 veštačke promenljive koje se odnose na koeficijent troškova rada u privatizovanim preduzećima putem aukcije u zavisnosti od godine privatizacije.

Što se tiče ocene veštačkih promenljivih, rezultati su interesantni.

Tabela 67. Ocena uticaja produktivnosti rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije u zavisnosti od godine privatizacije na promene nivoa produktivnosti svih privatizovanih preduzeća tokom 2002-2007.

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	828
Group variable: id	Number of groups	=	138
R-sq: within = 0,8858	Obs per group: min	=	6
between = 0,955	avg	=	6
overall = 0,9262	max	=	6
Random effects u_i ~ Gaussian	Wald chi2 (12)	=	8139,01
corr(u_i, X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0

prod	Coef.	Robust std.err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
prod_a	0,763	0,063	12,19	0,000	0,640	0,885
prod_t	0,665	0,064	10,46	0,000	0,540	0,790
prod_t-2	0,012	0,066	0,19	0,851	-0,117	0,141
prod_t-3	0,249	0,066	3,78	0,000	0,120	0,378
prod_t-4	-0,060	0,078	-0,77	0,444	-0,213	0,093
prod_t-5	-0,291	0,083	-3,53	0,000	-0,453	-0,129
prod_t-6	-0,497	0,143	-3,48	0,001	-0,777	-0,217
prod_a-2	0,155	0,067	2,32	0,021	0,024	0,287
prod_a-3	-0,362	0,077	-4,67	0,000	-0,514	-0,210
prod_a-4	-0,109	0,068	-1,61	0,107	-0,243	0,024
prod_a-5	0,188	0,080	2,35	0,019	0,031	0,345
prod_a-6	0,141	0,076	1,86	0,063	-0,008	0,291
Konstanta	10,030	7,233	1,39	0,166	-4,147	24,207
sigma_u	63,570					
sigma_e	116,363					
rho	0,230	(fraction of variance due to u_i)				

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Velika preduzeća, privatizovana putem tendera, pokazuju najbolje performanse u pogledu produktivnosti rada u prve dve do tri godine od početka privatizacije, a naročito u 2003.

Privatizacija preduzeća koja je usledila nakon tog perioda, rezultovala je daleko slabijim učinkom u pogledu produktivnosti. S druge strane, kod malih i srednjih privatizovanih preduzeća faktor vremena privatizacije se nije pokazao kao bitna determinanta njihove produktivnosti. Produktivnost ovde gotovo da ostaje u istom opsegu bez obzira na godinu privatizacije.

I ocenjen uticaj troškova rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije, u zavisnosti od godine privatizacije, na promene nivoa troškova rada svih privatizovanih preduzeća upućuje na isti zaključak.

Tabela 68. Ocena uticaja troškova rada privatizovanih preduzeća metodom tendera i aukcije u zavisnosti od godine privatizacije na promene nivoa troškova rada svih privatizovanih preduzeća tokom 2002-2007.

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	828	
Group variable: id	Number of groups	=	138	
R-sq: within =	0,9144	Obs per group: min	=	6
between =	0,9129	avg	=	6
overall =	0,9142	max	=	6
Random effects u_i ~ Gaussian	Wald chi2	=	8678,6	
corr(u_i, X) =	0 (assumed)	(12)		
	Prob > chi2	=	0	

trosrad	Coef.	Robust std.err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
trosrad_a	0,687	0,174	3,940	0,000	0,345	1,029
trosrad_t	0,951	0,092	10,29	0,000	0,770	1,132
trosrad_t-2	0,248	0,693	0,36	0,720	-1,111	1,608
trosrad_t-3	-0,665	0,417	-1,60	0,111	-1,482	0,152
trosrad_t-4	-0,930	0,119	-7,83	0,000	-1,163	-0,697
trosrad_t-5	-1,423	0,555	-2,57	0,010	-2,510	-0,336
trosrad_t-6	-0,963	0,093	-10,41	0,000	-1,145	-0,782
trosrad_a-2	-0,608	0,176	-3,45	0,001	-0,954	-0,263
trosrad_a-3	0,246	0,183	1,34	0,180	-0,113	0,605
trosrad_a-4	0,055	0,176	0,31	0,754	-0,289	0,399
trosrad_a-5	0,313	0,175	1,79	0,073	-0,029	0,656
trosrad_a-6	0,701	0,204	3,43	0,001	0,300	1,101
Konstanta	0,190	0,079	2,41	0,016	0,036	0,344
sigma_u	0					
sigma_e	2,141					
rho	0	(fraction of variance due to u_i)				

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Kod velikih privatizovanih preduzeća koeficijent troškova rada je najniži u prvoj godini privatizacije. Tokom godina raste, da bi u poslednjoj posmatranoj godini dostigao maksimum. Ovaj smer je očekivan i upravo potvrđuje hipotezu da je najveći broj najatraktivnijih (velikih) preduzeća, koja su bila predmet privatizacije nakon 2000. godine, prodat već tokom 2002. i 2003, dok je, kasnije, ostajalo sve manje poslovno sposobnih i rentabilnih društvenih preduzeća za privatizaciju.

Za mala i srednja preduzeća, odnosno preduzeća koja su bila privatizovana putem aukcione prodaje, ovaj zaključak ne važi. Ovde nema željene pravilnosti u kretanju troškova rada, što se može objasniti time da su ona privatizovana bez jasne vizije u pogledu njihove budućnosti.

Rezultati dati u narednim tabelama upućuju na zaključak o ispravnosti uvođenja veštačkih varijabli u model. Naime, nulta hipoteza o prisustvu komplikovane nelinearne međuzavisnosti posmatranih koeficijenta potvrđena je jedino kod veštačkih varijabli koje reprezentuju godinu privatizacije preduzeća privatizovanih metodom tendera u slučaju koeficijenta troškova rada.

Ho : $\text{prod}_t + \text{prod}_{t_i} = 0$ gde je $i = -2 \dots -6$			Ho : $\text{prod}_a + \text{prod}_{a_i} = 0$ gde je $i = -2 \dots -6$		
prod_{t_i}	$\chi^2(1)$	Prob > χ^2	prod_{a_i}	$\chi^2(1)$	Prob > χ^2
prod_t-2	1473,99	0,0000	prod_a-2	1396,18	0,0000
prod_t-3	2705,88	0,0000	prod_a-3	74,81	0,0000
prod_t-4	176,22	0,0000	prod_a-4	587,99	0,0000
prod_t-5	49,57	0,0000	prod_a-5	359,98	0,0000
prod_t-6	1,72	0,1891	prod_a-6	429,62	0,0000

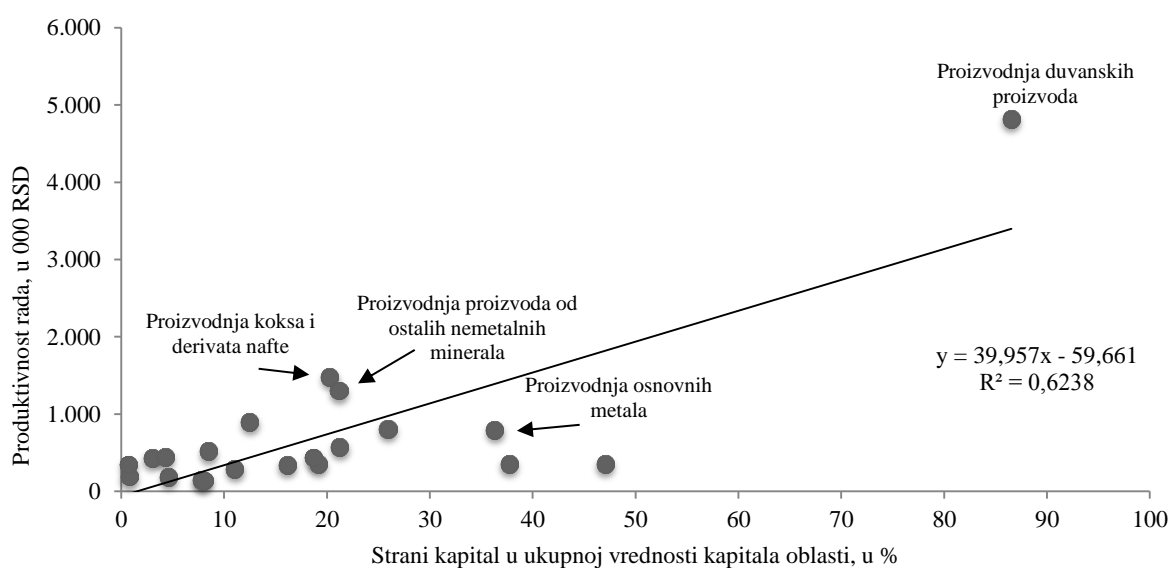
Ho : $\text{trosrad}_t + \text{trosrad}_{t_i} = 0$ gde je $i = -2 \dots -6$			Ho : $\text{trosrad}_a + \text{trosrad}_{a_i} = 0$ gde je $i = -2 \dots -6$		
trosrad_{t_i}	$\chi^2(1)$	Prob > χ^2	trosrad_{a_i}	$\chi^2(1)$	Prob > χ^2
trosrad_t-2	3,04	0,0813	trosrad_a-2	9,67	0,0019
trosrad_t-3	0,49	0,4829	trosrad_a-3	273,63	0,0000
trosrad_t-4	0,08	0,7766	trosrad_a-4	1344,07	0,0000
trosrad_t-5	0,74	0,3888	trosrad_a-5	6727,98	0,0000
trosrad_t-6	6,52	0,0107	trosrad_a-6	166,65	0,0000

Izvor: kalkulacija autora

3.2.4. Uticaj stranih direktnih investicija na performanse privatizovanih industrijskih preduzeća

Uverili smo se do sada da je uticaj SDI na produktivnost i troškove rada ukupne industrije visok i statistički značajan. Ali da li postoji i kod privatizovanih preduzeća? Nažalost ne raspoloženo podacima o poslovanju kompanija koje su delimično ili potpuno u stranom vlasništvu, a koje bismo ukrstili sa performansama podskupa privatizovanih preduzeća. Stoga nam je omogućeno samo ocenjivanje međuzavisnosti pokazatelja prisustva stranog kapitala u ukupnoj vrednosti kapitala posmatranih oblasti prerađivačke industrije¹⁴⁶ i izabranim indikatorima poslovanja privatizovanih preduzeća u periodu 2002-2007. Kao i ranije, radi se o: produktivnosti rada, koeficijentu troškova rada, i profitabilnosti, tj. stopi poslovnog finansijskog rezultata, koja predstavlja količnik poslovnog finansijskog rezultata i ukupnih prihoda od prodaje.

Graf. 71. Međuzavinost stranog vlasništva i produktivnosti rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine

Izvor: Podaci RZS; kalkulacija autora

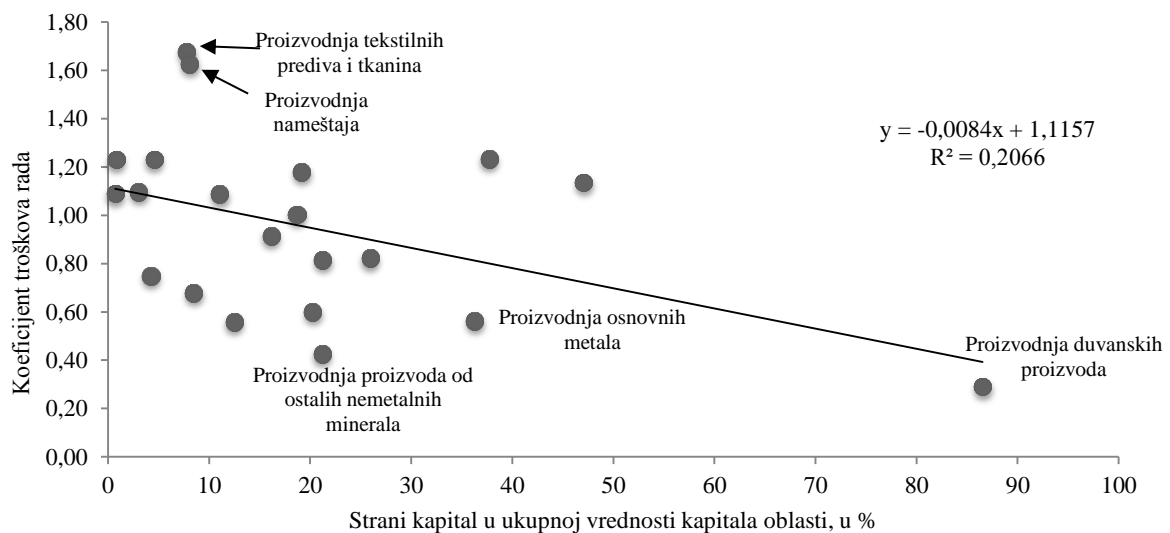
Evidentno je da između posmatranih zavisnosti postoji očekivana korelacija, uprkos činjenici da je udeo stranog vlasništva u ukupnom kapitalu nešto šira veličina u odnosu na podskup privatizovanih preduzeća od 2002. godine. Naime, on obuhvata jednim delim i preduzeća privatizovana tokom 90-ih, ali i preduzeća čiji su osnivači strana fizička lica, dakle *green-field* investicije.

¹⁴⁶ Iz finansijskih izveštaja je izračunat kao: udeo zbira stranog kapitala u akcijskom kapitalu (aop 624), udelima d.o.o. (aop 626) i ulozima članova ortačkog i komanditnog društva (aop 628) u ukupnoj vrednosti kapitala (aop 633).

Problem svoje vrste, bi bilo istražiti i odgonetnuti koliko je *de facto* ili „istinsko“ strano vlasništvo u postojećoj knjigovodstvenoj evidenciji. U velikom broju slučajeva iza inostranih firmi, ili pak investicionih fondova, krio se kapital koji je tokom 90-ih iznet iz zemlje, ili je stečen kriminalnim aktivnostima. Treba istaći da Agencija za privatizaciju nikada nije proveravala poreklo kapitala potencijalnog kupca neke firme, jer za to nije bila ni ovlašćena¹⁴⁷.

Evidentno je da je čak i ovako posmatran uticaj stranog vlasništva na nivo produktivnosti rada privatizovanih prerađivačkih preduzeća snažan. Iz vrednosti koeficijenta determinacije vidimo da je oko 62% ukupnih varijacija produktivnosti ovih preduzeća oko srednje vrednosti objašnjeno varijacijama udela stranog kapitala u ukupnoj vrednosti kapitala posmatranih po oblasti prerađivačke industrije.

Graf. 72. Međuzavisnost stranog vlasništva i troškova rada privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

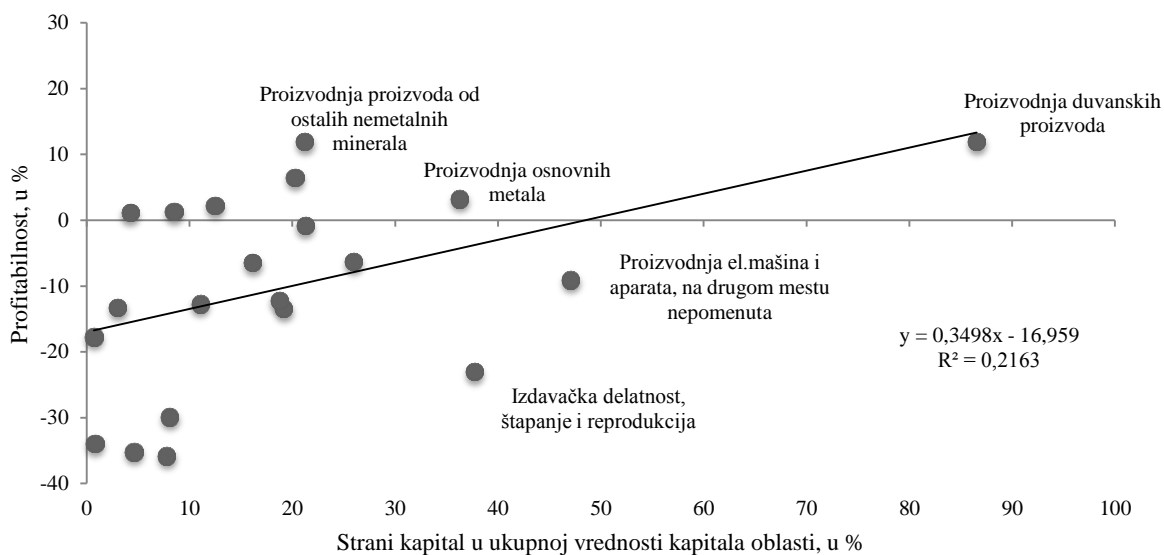
Za razliku od produktivnosti, koeficijent troškova rada se nalazi u negativnoj korelaciji sa stranim kapitalom. Jasno je da je viši koeficijent rada imanentan privatizovanim preduzećima iz oblasti koje imaju manje prisustvo stranog kapitala, odnosno kod kojih je bila slabija zainteresovanost stranih investitora, i obratno. U periodu 2002-2007. predstavnici ovog dela

¹⁴⁷ Agencija je imala obezvu da dostavlja nadležnim istražnim organima podatke o učesnicima privatizacije samo na njihov izričit zahtev. Tek izmenama i dopunama zakona od 2008. godini Agencija je bila dužna da za svakog prvorangiranog ponuđača, bilo da je reč o tenderu, ili aukciji, dostavi podatke Upravi za sprečavanje pranja novca i Poreskoj upravi. Privatizacija je tada već bila završena.

industrije su bile pretežno radno intezivne delatnosti, poput tekstilne industrije i industrije nameštaja.

Rast udela stranog vlasništva se vezuje i za porast profitabilnosti privatizovanih kompanija, mada, kao i u prethodnom slučaju, model objašnjava samo oko petinu posmatranih varijacija.

Graf. 73. Međuzavisnost stranog vlasništva i profitabilnosti privatizovanih preduzeća prerađivačke industrije tokom 2002-2007. na kraju 2007. godine

Izvor: podaci RZS; kalkulacija autora

Nema dileme da prisustvo stranog vlasnika, *per se*, nije garant poslovne uspešnosti industrijskih preduzeća. Samo 7 od posmatranih 21 oblasti prerađivačke industrije je na kraju 2007. završilo u pozitivnoj zoni profitabilnosti, uprkos činjenici da je kod mnogih prisustvo stranog vlasništva u kapitalu bilo relativno visoko.

Ali je, isto tako evidentno da je sa aspekta analiziranih indikatora učinak strateških u odnosu na finansijske strane investitore izuzetno pozitivan. U tom smislu su indikativne tri oblasti prerađivačke industrije: proizvodnja duvanskih proizvoda, proizvodnja nemetalnih minerala i proizvodnja osnovnih metala. Njihove performanse su najbolje, a upravo je u njima prisustvo steteških investitora najveće.

Podsećamo da su strateški investitori, po pravilu, firme iz iste, slične ili komplementarne industrije, koje, uz kapital, otvaraju prostor za podsticanje sinergijskih efekata prenosom znanja i iskustva, jačanjem menadžmenta, redukcijom troškova nabavke ili otvaranjem novih prodajnih kanala. Za razliku od njih, finansijski investitori ne učestvuju aktivno u operativnom upravljanju preduzećem. Naravno da ni jedni ni drugi neće biti zainteresovani za

ulaganja koja nemaju zadovoljavajući potencijal u generisanju dovoljno velikog pozitivnog novčanog toka u budućnosti. Međutim, razlika između strateškog i finansijskog investitora, koja ide više u prilog prvih je, presudno, u njihovom iskustvu u pogledu samog *core* biznisa, ulozi u operativnom upravljanju i trajanju njihovog ulaganja¹⁴⁸.

3.3. Zaključci

Ova faza istraživanja se odnosila na empirijsku proveru efekata sprovedene privatizacije od 2002. godine u njenom nefinansijskom poslovnom delu, s posebnim naglaskom na industriju. Panel analiza nam je omogućila da sve posmatrane podskupove preduzeća pratimo tokom vremena i ispitamo njihove promene, kako bi izvukli sintetički zaključak o konačnim efektima privatizacije na performanse industrijskih preduzeća.

Deo rezultata pojačava ranije izneta tvrdjenja. Drugi im je komplementaran i poslužiće nam za utvrđivanje i zaključivanje o istinitosnoj vrednosti postavljenih hipoteza. U najkraćem:

- Posmatrano prema obliku svojine, privatna preduzeća u sektoru industrije su tokom 2002-2007. bila superiorna u pogledu uticaja na rast produktivnosti. Međutim, unutar podskupa preduzeća privatne svojine doprinos privatizovanih preduzeća od 2002. je nizak (model sa stohastičkim efektima daje rezultat koji je za više od deset puta slabiji od proseka podskupa privatnih preduzeća).
- Proizvodnja organizovana od strane stranog vlasnika bila je za petinu produktivnija u odnosu na prosek podskupa preduzeća privatne svojine, dok rast udela stranog kapitala u vlasničkom kapitalu privrednih društava evidentno redukuje troškove rada.
- Privatna svojina, a unutar nje podskup privatizovanih preduzeća, najviše su doprinosila obaranju troškova rada u sektoru industrije. Za razliku od njih, efekat državnih i društvenih preduzeća je, u tom smislu, za oko dva i po, do tri puta slabiji.
- Produktivnost preduzeća privatizovanih metodom javnog tendera, odnosno velikih preduzeća, je skoro dvostruko veća u odnosu na ona koja su prošla kroz aukcionu prodaju. Ta preduzeća imaju i tri puta niži koeficijent troškova rada.
- Velika preduzeća pokazuju najbolje performanse u pogledu produktivnosti rada u prve dve do tri godine od početka privatizacije, a naročito u 2003. Privatizacija preduzeća

¹⁴⁸ Finansijski investitori obično ne ostaju duže od 5 do 6 godina, ali se čini da je aktuelna ekonomska kriza čak i ovo pravilo izmenila. Tako, dobar deo finansijskih investitora u Srbiji, uprkos javno izrečenoj želji, zbog trenutne krize ne uspeva, da “izađe” iz, primera radi, domaće prehrambene industrije, dok je s druge strane, veliki stateški investitor (US Steel) napustio region, bežeći “glavom bez obzira”.

koja je usledila nakon tog perioda, rezultovala je daleko slabijim učinkom u pogledu produktivnosti. Nasuprot njima, kod malih i srednjih privatizovanih preduzeća faktor vremena privatizacije se nije pokazao kao bitna determinanta njihove produktivnosti. Produktivnost ovde gotovo da ostaje u istom opsegu bez obzira na godinu privatizacije.

- Kod velikih privatizovanih preduzeća koeficijent troškova rada je najniži u prvoj godini privatizacije. Tokom godina raste, da bi u poslednjoj posmatranoj godini dostigao maksimum. Ovaj smer je očekivan i upravo potvrđuje hipotezu da je najveći broj najatraktivnijih (velikih) preduzeća, koja su bila predmet privatizacije nakon 2000. godine, prodat već tokom 2002. i 2003, dok je, kasnije, ostajalo sve manje poslovno sposobnih i rentabilnih društvenih preduzeća za privatizaciju.
- Za mala i srednja preduzeća, odnosno preduzeća koja su bila privatizovana putem aukcione prodaje, ovaj zaključak ne važi. Ovde nema željene pravilnosti u kretanju troškova rada, što se može objasniti time da su privatizovana bez jasne vizije u pogledu njihove budućnosti.
- Gotovo je izvesno da je veće prisustvo stranog kapitala popravljalo performanse privatizovanih preduzeća. Zbog poznatih kanala distribucije i prodaje, te finansijske, tehnološke i menadžerske prednosti, strani investitori su u prilici da sprovedu dublju i bržu transformaciju preduzeća. Međutim, dobijeni rezultati upućuju na implicitni zaključak za ova šansa nije ubedljivo iskorišćena.
- Prisustvo stranog vlasnika u industrijskim preduzećima, samo po sebi, nije garovalo njihovu poslovnu uspešnost ni u vreme maksimalne konjunkturu¹⁴⁹. Naime, od ukupno 21 oblasti prerađivačke industrije, koje su bile predmet naše analize, samo trećina na kraju 2007. završava u pozitivnoj zoni profitabilnosti, uprkos činjenici da je kod mnogih prisustvo stranog vlasništva u ukupnoj vrednosti kapitala bilo relativno visoko.
- S druge strane, postoji bitna razlika između stranih strateških i finansijskih investitora. Najuspešnije oblasti prerađivačke industrije su one u kojima je prisustvo strateških investitora bilo najveće. Radi se o: proizvodnji duvanskih proizvoda, proizvodnji proizvoda od nemetalnih minerala i proizvodnji osnovnih metala.

¹⁴⁹ Takođe ni opstanku suvišnih kapaciteta u industriji opterećenoj visokim socijalnim troškovima, poput industrije čelika, što je ekonomska kriza od 2008. jasno potvrdila. Elaboraciju ove teze potražiti u: Slusarczik, B. et al. (2013). *Consolidation trends in world steel industry*, Metalurgia International, Vol. 18 Issue 7, p178.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Privreda Srbije, a posebno industrija, je u novi milenijum ušla sa osetno smanjenim brojem ukupno zaposlenih radnika, izgubljenim tržištima, zastarelom opremom i tehnologijom, poslovanjem sa gubicima, visokim teretom kumuliranih gubitaka, iskvarenom finansijskom strukturom, koju karakteriše porast zaduženja i povećanje nedostajućeg dugoročnog kapitala, praćenog smanjenjem sigurnosti i ozbiljnom nelikvidnošću. S aspekta vlasništva, u najvećem problemu su bila privredna društva u društvenoj i državnoj svojini, odnosno, posmatrano po veličini, veliki sistemi, koji su upravo i poslovali u pomenutim svojinskim oblicima.

U tom smislu je prethodna analiza imala za cilj da pokaže efekte uticaja različitih svojinskih oblika na kretanje bruto dodate vrednosti (produktivnosti i troškove rada) i indikatore rentabiliteta i finansijskog položaja u segmentu nefinansijske poslovne ekonomije Srbije, s posebnim naglaskom na industriju.

Prema podacima iz finansijskih izveštaja za 2007. godinu, korišćenim u istraživanju, u periodu 2002-2007. bilo je ukupno 1.777 privatizovanih preduzeća, sa 155,3 hiljade zaposlenih (ili 22,6% svih zaposlenih u preduzećima u privatnom vlasništvu). Od celokupne bruto dodate vrednosti privrede, privatizovanim preduzećima pripada 9,9%, a njihov udeo unutar podskupa svih preduzeća u privatnoj svojini iznosi 15,3%.

Naglašavamo da se obuhvat analiziranih preduzeća menjao u zavisnosti od godine privatizacije. Najpre je analiziran podskup privatizovanih industrijskih preduzeća u 2002. godini i ocenili smo njihov razvoj zaključno sa 2007. Potom, podskup privatizovanih industrijskih preduzeća u 2003. i dalje, sve do podskupa privatizovanih preduzeća tokom 2007. godine. Uz to, vrednosti posmatranih indikatora za privatizovana preduzeća industrijskog sektora upoređena su sa performansama ukupnog skupa privatizovanih preduzeća nefinansijsko poslovnog segmenta ekonomije, kako bi se na pravi način sagledao vremenski period za dostizanje optimalnih rezultata.

Na osnovu proučenih tuđih istraživanja, detaljno sprovedene analize i rezultata panel modela smatramo da su sve hipoteze iznete u uvodnom delu disertacije potvrđene. Istraživanja koja su došla do suprotnih rezultata ne odbacuju iznete hipoteze, već samo ukazuju na kompleksnost problematike i potrebu za još širim pristupom proučavanju.

Ukupno uzevši, može se reći da je period 2002-2007. obeležen veoma vidljivom i brzom promenom vlasničke strukture, koja je omogućena Zakonom o privatizaciji iz 2001. godine.

Privatni sektor je bio superioran u pogledu rasta bruto dodate vrednosti, produktivnosti i niskih troškova rada, ali unutar njega rezultat izvornog privatnog sektora je neuporedivo bolji od rezultata privatizovanih preduzeća (model sa stohastičkim efektima daje rezultat koji je za više od deset puta slabiji od proseka podskupa privatnih preduzeća). Privatna preduzeća su najbrže rasla, apsorbovala višak radne snage i gotovo jedina doprinosila porastu dodate vrednosti u privredi Srbije. Izvorni privatni sektor ima, za razliku od privatizovanih preduzeća, a naročito preduzeća u državnoj i društvenoj svojini, nadprosečnu produktivnost i najniže troškove rada, te se može reći da je i pobednik tranzicije.

Privatizovana preduzeća daju skroman doprinos stvaranju bruto dodate vrednosti u Srbiji, a privatizacija u segmentu ukupne industrije je ispunila očekivanja samo u pojedinim oblastima prerađivačke industrije.

Po najvećem broju posmatranih indikatora u pozitivnom smislu su se zaključno sa 2007. izdvajala privatizovana preduzeća iz oblasti: (a) proizvodnje proizvoda od ostalih nemetalnih minerala; (b) proizvodnje duvanskih proizvoda; (c) proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića; (d) proizvodnje osnovnih metala i (e) proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva. S druge strane, najslabije performanse imala su privatizovana preduzeća iz oblasti: (a) proizvodnje nameštaja; (b) tekstilne industrije i (c) proizvodnje ostalih saobraćajnih sredstava.

Produktivnost preduzeća privatizovanih metodom javnog tendera, odnosno velikih preduzeća, je bila skoro dvostruko veća u odnosu na ona koja su prošla kroz aukcionu prodaju. Ta preduzeća imaju i tri puta niži koeficijent troškova rada.

Velika privatizovana preduzeća pokazuju najbolje performanse u pogledu produktivnosti rada u prve dve do tri godine od početka privatizacije, a naročito u 2003. Privatizacija preduzeća koja je usledila nakon tog perioda, rezultovala je daleko slabijim učinkom u pogledu produktivnosti. Nasuprot njima, kod malih i srednjih privatizovanih preduzeća faktor vremena privatizacije se nije pokazao kao bitna determinanta njihove produktivnosti. Produktivnost ovde gotovo da ostaje u istom opsegu bez obzira na godinu privatizacije.

Kod velikih privatizovanih preduzeća koeficijent troškova rada je bio najniži u prvoj godini privatizacije. Tokom godina je rastao, da bi u poslednjoj posmatranoj godini dostigao maksimum. Ovaj smer je očekivan, i upravo potvrđuje hipotezu da je najveći broj najatraktivnijih (velikih) preduzeća, koja su bila predmet privatizacije nakon 2000. godine, prodat već tokom 2002. i 2003, dok je, kasnije, ostajalo sve manje poslovno sposobnih i rentabilnih društvenih preduzeća za privatizaciju.

Za mala i srednja preduzeća, odnosno preduzeća koja su bila privatizovana putem aukcione prodaje, ovaj zaključak ne važi. Ovde nema željene pravilnosti u kretanju troškova rada, što se može objasniti time da su privatizovana bez jasne vizije u pogledu njihove budućnosti.

Proizvodnja organizovana od strane stranog vlasnika bila je za petinu produktivnija u odnosu na prosek podskupa preduzeća privatne svojine, dok rast udela stranog kapitala u vlasničkom kapitalu privrednih društava evidentno redukuje troškove rada.

Stoga je izvesno da veće prisustvo stranog kapitala popravljaja performanse privatizovanih preduzeća. Ipak, analiza indikatora rentabiliteta donekle relativizuje prethodni zaključak. Prisustvo stranog vlasnika, samo po sebi, nije bilo garant poslovne uspešnosti industrijskih preduzeća, čak ni u vreme maksimalne konjunktore. Naime, samo je 7 od analiziranih 21 oblasti prerađivačke industrije na kraju 2007. završilo u pozitivnoj zoni profitabilnosti, uprkos činjenici da je kod mnogih prisustvo stranog vlasništva u ukupnoj vrednosti kapitala bilo relativno visoko.

Pritom, postoji bitna razlika između stranih strateških i finansijskih investitora. Oblasti prerađivačke industrije u kojima je prisustvo strateških investitora bilo najveće ujedno su i najuspešnije. Radi se o: proizvodnji duvanskih proizvoda, proizvodnji proizvoda od nemetalnih minerala i proizvodnji osnovnih metala.

Literatura

- 1) Aghion, P. et al. (1994). *The behaviour of state firms in eastern Europe, pre-privatisation*, European Economic Review, 38, 1327-49;
- 2) Ahn, S. (2000). *Firm Dynamics and Productivity Growth: A Review of Micro Evidence from OECD Countries*, OECD Economic Department WP 297;
- 3) *Analiza efekata dosadašnje privatizacije u Crnoj Gori* (2008), Ekonomski fakultet Podgorica nosilac konzorcijuma istraživanja - projekat Vlade Republike Crne Gore, sedam svezaka;
- 4) *Analiza efekata privatizacije u Srbiji* (2011), prezentacija Agencije za privatizaciju, Republika Srbija;
- 5) Angelucci, M. et al. (2002). *The Effect of Ownership and Competitive Pressure on Firm Performance in Transition Countries: Micro Evidence from Bulgaria, Romania and Poland*, William Davidson Working Paper Number 434, p. 36;
- 6) Baldwin, R. et al. (1997). *The Cost and Benefits of Eastern Enlargement: The Impact on the EU and Central Europe*, Economic Policy, 12(24): 125-176;
- 7) Baltagi, B.H. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley & Sons;
- 8) Barnett, S. (2000). *Evidence on the Fiscal and Macroeconomic Impact of Privatization*, IMF, Working Paper No. 00/130, p. 24;
- 9) Bayliss, K. (2005). *Post-conflict Privatisation: A Review of Developments in Serbia and Bosnia Hercegovina*, Economic and Statistics Analysis Unit - Overseas Development Institute, London, p. 112;
- 10) Begović, B. i ostali (2007). *Grinfield investicije u Srbiji*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, str. 112;
- 11) *Bela knjiga - Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja u Srbiji* (2008), Savet stranih investitora, Beograd, str. 80;
- 12) Benett, J. et al. (2007). *Privatization Methods and Economic Growth in Transition Economies*, Forthcoming in Economics of Transition;
- 13) Bevan, A. et al. (1999). *Determinants of Enterprise Performance during Transition*, Centre for Economic Reform and Transformation, Working Paper 99/03;
- 14) Birdsall, N. et al. (2003). *Winners and Losers: Assessing the Distributional Impact of Privatization*, World Development, 31(10): 1617-33;
- 15) Bishop, M. et al. (1988). *Does Privatisation Work? Lessons from the UK*, London: Centre for Business Strategy, London Business School;
- 16) Blanchard, O. et al. (1991). *Reform in Eastern Europe*, Cambridge, MA: MIT Press;
- 17) Bogičević B. ostali (2003). *Efekti privatizacije u Srbiji – prvi preliminarni rezultati*, u Privatizacija preduzeća i banaka, Beograd, Ekonomski fakultet i Naučno društvo ekonomista;
- 18) Bornstein, M. (2001). *Post-privatisation Enterprise Restructuring*, Taylor and Francis Journals, Post-Communist Economies, Volume 13, Issue 2 June 2001 , pages 189 - 203;

- 19) Bošnjak, M. (2011). *Rezultati i izazovi ekonomskih reformi u Srbiji u tranzicionom periodu 2001-2008. godine*, Beograd, Ministarstvo finansija Republike Srbije, str. 56;
- 20) Boubakri, N. (2008). *Privatisation in Developing Countries: Performance and Ownership Effects*, Development Policy Review, Volume 26 Issue 3, Pages 275 - 308;
- 21) Brown, J. D. & Earle, J. & Gehlbach, S. (2008). *Helping Hand or Grabbing Hand? State Bureaucracy and Privatization Effectiveness*, CERT Discussion Papers 0806, Centre for Economic Reform and Transformation, Heriot Watt University, p.35;
- 22) Brown, J. D. & John Earle & Álmos Telegdy (2008). *Employment and Wage Effects of Privatization: Evidence from Hungary, Romania, Russia, and Ukraine*, CERT Discussion Papers 0807, Centre for Economic Reform and Transformation, Heriot Watt University, p.49;
- 23) Brown, J. D. et al. (2000). *Fiscal and Macroeconomic Impact of Privatization*, Occasional Paper no. 194. Washington: International Monetary Fund;
- 24) Brown, J. D. et al. (2005). *The Productivity Effects of Privatization: Longitudinal Estimates from Hungary, Romania, Russia, and Ukraine*, Centre for Economic Reform and Transformation, Heriot Watt University - CERT Discussion Papers n. 0508, p.42;
- 25) Brune, et al. (2004). *The IMF and the Global Spread of Privatization*, IMF Staff Working Papers, 51, 2. Washington: International Monetary Fund;
- 26) Cerović, B. (2000). *Privrede u tranziciji: desetogodišnje iskustvo privatizacije*, u *Vlasnička transformacija preduzeća i banaka: jugoslovenska i međunarodna iskustva i perspektive*, Beograd, NDEJ;
- 27) Cerović, B. (2006). (ed.) *Privatisation in Serbia - Evidence and Analysis*, Ekonomski fakultet u Beogradu, str. 336;
- 28) Cerović, B. (2012), *Tranzicija: zamisli i ostvarenja*, Centar za izdavačku delatnost - Ekonomski fakultet u Beogradu, str. 681;
- 29) Chong, A. & Lopez-de-Silanes, F. (2003). *The Truth About Privatization in Latin America*, RES Working Papers 3180, Inter-American Development Bank, Research Department, p.75;
- 30) Chong, A. et al. (2002). *Privatization and Labor Force Restructuring Around the World*, World Bank Policy Research Working Paper No. 2884. Washington: World Bank;
- 31) Claessens, S. & Djankov, S. (2002). *Privatization benefits in Eastern Europe*, Journal of Public Economics, Vol. 83, Issue 3, pp. 307-324;
- 32) Commander, S. et al. (2007). *Do Institutions, Ownership, Exporting and Competition Explain Firm Performance? Evidence from 26 Transition Countries*, IPC Working Paper No. 28. International Policy Center, Gerald R. Ford School of Public Policy, University of Michigan;
- 33) *Comparative Assessments of Private Sector Development and Privatization Measures in Economies in Transition and Least Developed Countries of Asia and the Pacific: Policies and Institutions* (2001), UNESCAP Reference No.: ST/ESCAP/2195; p.39;
- 34) *Comparative Experiences with Privatization - Policy Insights and Lessons Learned* (1995), UNCTAD, United Nations, p.346;
- 35) Denisova, I. et al. (2010). *Everyone hates privatization, but why? Survey evidence from 28 post-communist countries*, WP No 143, CEFIR, p.32;

- 36) Djankov, S. (1999). *Ownership Structure and Enterprise Restructuring in six newly independent states*, Comparative Economic Studies, 41(1): 75-95;
- 37) Djankov, S. and Murrell, P. (2002). *Enterprise Restructuring in Transition: A Quantitative Survey*. Journal of Economic Literature, 40, no. 3: 739-92;
- 38) Djankov, S. et al. (2000). *Foreign Investment and Productivity Growth in Czech Enterprises*, The World Bank Economic Review, 14(1): 49-64;
- 39) Dobrinsky, R. et al. (2001). *The determinants of firms level production efficiency in Poland, Romania and Bulgaria: Ownership effects, Copetition effects and Implications for EU enlargement*, Centre for Economic and Strategic Research, Bulgaria;
- 40) *Doing Business 2009*, World Bank, the International Finance Corporation, and Palgrave Macmillan, p.211;
- 41) Domazet, A. et al. (2008). *Analiza razloga i uzroka nedovoljnog interesa domaćih i stranih investitora u procesu privatizacije sa prijedlogom mjera za poboljšanje ukupnog ambijenta za ulaganje kroz proces privatizacije u FBiH*, Sarajevo: Ekonomski institut, 159 str.
- 42) *Dometi tranzicije - od socijalizma ka kapitalizmu* (2011). Friedrich Ebert Stiftung, Beograd, str. 360;
- 43) Donaldson, D. and Wagle, D. (1995). *Privatization: Principles and Practice*, The World Bank Group;
- 44) Dragutinović Mitrović, R (2002). *Analiza panel serija*, Beograd: Zadužbina Andrejević 2002. str. 110;
- 45) Dragutinović Mitrović, R, (2005). *Ograničenja gravitacionog modela u ekonometrijskoj analizi spoljnotrgovinske razmene*, Ekonomski anali broj 166, Ekonomski fakultet;
- 46) *Dvadeset godina tranzicije u Srbiji* (2011). Big biznis, specijalno izdanje Business Info Group, Beograd, str. 16;
- 47) *Dva veka razvoja Srbije – Statistički pregled (2008)*, RZS, Beograd, str. 305;
- 48) EBRD, razni brojevi, Transition Report, London, EBRD;
- 49) *Efekte privatizacije na privredni razvoj Srbije* (2006), Republički zavod za razvoj - Republika Srbija, Beograd;
- 50) Estrin, S. (1996). *Privatisation in Central and Eastern Europe*, Centre for Economic Reform and Transformation, Heriot Watt University, CERT Discussion Papers n.9605, p.37;
- 51) Estrin, S. et al. (2009). *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4811, p.48;
- 52) European Bank for Reconstruction and Development. 2004. *Fifteen Years On....* London: European Bank for Reconstruction and Development. <http://www.ebrd.com/pubs/tr/04/15yearsinsert.pdf>;
- 53) Fainstein, G. (2006). *Structural Changes in Estonian Manufacturing and Regional Development*, European Regional Science Association, ERSA conference papers n. Ersa06p559, p.14;
- 54) Falcetti, E. et al. (2005). *Reforms and growth in transition: re-examining the evidence*, EBRD, p. 27;
- 55) Faruk, A. (2007). *Cost of Labor in Manufacturing Sectors of Turkey Compared with Other Transition Countries: Hungary, Poland, Czech Republic and Slovakia*, Bogazici University, Department of

Economics, WP 200704, p. 43;

- 56) Felipe, J. and U. Kumar (2011). *Unit Labour Costs in the Eurozone: The Competitiveness Debate Again*, Working Paper 651, Levy Economics Institute of Bard College, New York, p.32;
- 57) Fidrmucova, J. (2000). *Channels of Restructuring in Privatized Czech Companies*, Econometric Society World Congress 2000 Contributed Papers n. 1358, p.26;
- 58) Foster, L., Haltiwanger, J. and C.J. Krizan (2002). *The Link Between Aggregate and Micro Productivity Growth: Evidence from Retail Trade*, NBER Working Paper;
- 59) Frydman, R. et al. (1999). *When Does Privatization Work? The Impact of Private Ownership on Corporate Performance in the Transition Economies*, Quarterly Journal of Economics, 114, 4, pp. 1153-1191;
- 60) Giannangeli, S. & Gómez-Salvador, R. (2008). *Evolution and Sources of Manufacturing Productivity Growth - Evidence from a panel of European countries*, European Central Bank, WP series n. 914, p.42;
- 61) Gomez-Salvador, R.A. et al. (2006). *Labour productivity developments in the euro area*, ECB Occasional Paper Series, No. 53, Frankfurt am Main, p.35;
- 62) Gouret, F. (2007) *Privatization and output behavior during the transition: Methods matter!* Journal of Comparative Economics, 35: 3-34;
- 63) Hannula, H. & Tamm, K. (2003). *Restructuring and Efficiency in the Estonian Manufacturing Industry: The Role of Foreign Ownership*, Faculty of Economics and Business Administration and University of Tartu, WP, p.20;
- 64) Hanousek, J. (2004). *Ownership, Control and Corporate Performance After Large-Scale Privatization*, William Davidson Institute at the University of Michigan, p.60;
- 65) Havrylyshyn, O. and McGettigan, D. (1999). *Privatization in Transition Countries: Lessons from the First Decade*, IMF, Economic Issues No. 18, p. 19;
- 66) Havrylyshyn, O. et al. (1999). *Privatization in Transition Countries: A Sampling of the Literature*, IMF WP/99/6, p.44;
- 67) Hiber, D. i ostali (2006). *Privatizacija državnog zemljišta u Srbiji*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, str. 101;
- 68) *Impact Assessment of Privatisation in Serbia* (2005), Privatizacion Agency, Belgrade, p.187;
- 69) *Industrija Srbije* (2008), Republički zavod za razvoj - Republika Srbija, Beograd;
- 70) Internet portal: <http://www.portal-srbija.com>;
- 71) *Izmene zakona o pravu na besplatne akcije*, radni dokument Saveta za borbu protiv korupcije, Vlada Republike Srbije, Beograd, str. 3;
- 72) *Izveštaj o napretku Srbije za 2010. godinu*, radni dokument osoblja Evropske komisije, Brisel, str. 54;
- 73) Jakopin, E. (2012). *Post-crisis reallocation of growth factors*, Economic Horizons, Volume 14, Number 2, p. 79-90;
- 74) Jeffrey, M. (2006). *Evaluation of Mass Privatization in Bulgaria*, William Davidson Institute WP

- 75) Jovanović-Gavrilović, B. (2009). *Globalna kriza, kvalitet privrednog rasta i tranzicija u Srbiji*, u: B. Cerović – M. Kovačević (ured.), *Tranzicija u Srbiji i globalna ekonomska kriza*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd;
- 76) Jovanović-Gavrilović, B. (2010). *Serbia Economic Growth Quality – Critical Analysis*, u: H. Hanić, S. Ngomai, G. Vukelić, D. Erić, I. Domazet (eds.), *Economic Growth and Development of Serbia New Model*, Banking Academy - Faculty for Banking, Insurance and Finance and Institute for Economic Sciences, Belgrade, p. 85;
- 77) Jovanović-Gavrilović, B. (2011). *Tranzicija privrede Srbije – od krize ka oporavku? / Transition of Serbian Economy – from Crisis to Recovery?*, u J. Kočović (red.), *Nadzor i kontrola poslovanja osiguravajućih kompanija / Supervision and control of insurance companies operations*, Ekonomski fakultet, Beograd;
- 78) Kessides, I. (2005). *Reforming Infrastructure : Privatization, Regulation, and Competition*, The World Bank Group, p. 322;
- 79) Kikeri, S. and Fatima, A. (2005). *Privatization: Trends and Recent Developments*, Washington: World Bank, http://rru.Worldbank.org/Documents/Privatization/Privatization_paper.pdf;
- 80) Klein, N. (2007). *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Metropolitan Books, New York, p. 576;
- 81) *Koncepcija dugoročnog razvoja SR Srbije do 2000. godine* (1979), Ekonomski institut u Beogradu, Beograd, str. 378;
- 82) Kornai, J. (1990). *The Road to a Free Economy Shifting from a Socialist System: The Example of Hungary*, New York: W.W. Norton;
- 83) Kornai, J. (2000). *Ten Years After 'The Road to a Free Economy'*, The Author's Self-Evaluation. Washington: World Bank;
- 84) Krugman, P. (1994). *The Age of Diminished Expectations*. Cambridge: MIT Press
- 85) *Kvartalni monitor - ekonomskih trendova i politika u Srbiji*, Fond za razvoj ekonomske nauke, Beograd, više brojeva;
- 86) Lafont, J. et al. (1993). *A theory of Incentives in Procurement and Regulation*, Cambridge, MA: The MIT Press;
- 87) Lipton, D. et al. (1990). *Creating a Market Economy in Eastern Europe: The Case of Poland*, Brookings Papers on Economic Activity, 1990(1): 75-147;
- 88) Lukić, R. (2002). *Kreiranje optimalne vlasničke strukture-bitan preduslov harmoničnog funkcionisanja nacionalne privrede*, PRIVREDNA IZGRADNJA XLV: 1-2, str. 103-123
- 89) Madžar, L.J. (1995). *Svojina i reforme*, Ekonomski institut i Institut ekonomskih nauka, Beograd;
- 90) *Makroekonomske analize i trendovi i konjunkturni barometar (MAT)*, Ekonomski institut, Beograd, više brojeva;
- 91) Marić, Z. (2008). *Izravna inozemna ulaganja i produktivnost hrvatskih poduzeća u djelatnosti industrije*, naučni rad, Privredna kretanja i ekonomska politika 116/2008, Zagreb;
- 92) Medvedev, A. & Zemplinerova, A. (2003). *Competition and Performance in Manufacturing Sector*

- in the Czech Republic*, The Center for Economic Research and Graduate Education of Charles University (CERGE), p. 22;
- 93) Megginson, W. et al. (2001). *From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization*, Journal of Economic Literature, 39(2): 321-389;
 - 94) *Mesečne analize i prognoze (MAP)*, Institut ekonomskih nauka, Beograd, više brojeva;
 - 95) Metodologije i standardi (2003), *Indeks fizičkog obima industrijske proizvodnje*, Republički zavod za statistiku Srbije, br. 1-Beograd, str. 114;
 - 96) Mijatović, B. (2005). *Privatizacija realnog sektora*, u Begović B. i Mijatović B. (red.) Četiri godine tranzicije u Srbiji, CLDS, Beograd, str. 179;
 - 97) Mikolajczyk, K. And Roberts, B. (2006). *Who Gets Privatised? An Empirical Analysis Of Polish Manufacturing*, Blackwell Publishing - Annals of Public and Cooperative Economics, Volume 77, issue 3, p. 369-384;
 - 98) Milićević, D. (2010). *Sektorska analiza privrede Srbije*, ADM Konsalting i Privredna komora Srbije studija;
 - 99) Mundalk, Y. (1978). *On the pooling of time series and cross-section data*, Econometrica, 46, 69-85;
 - 100) Naceur, S. et al. (2006). *The performance of newly privatized firms in selected MENA countries: The role of ownership structure, governance and liberalization policies*, IRFA - International Reviews of Financial Analysis, p.323-353;
 - 101) *Najvažniji izveštaji i inicijative o fenomenima sistemske korupcije koje je Savet dostavljao Vladi i Tužilaštvu* (jun 2011), Savet Vlade Republike Srbije za borbu protiv korupcije, Beograd
 - 102) Nellis, J. (2005). *Privatization in Developing Countries: A Summary Assessment*, Center for Global Development - Washington DC, p.29;
 - 103) Nikolić I. i Kovačević M. (2010). *Kratak osvrt na strukturne indikatore poslovanja preduzeća u Srbiji od 2002. do 2007. godine sa posebnim fokusom na privatizovana preduzeća*, str. 97-113, zbornik sa savetovanja Kraj privatizacije, posledice po ekonomski razvoj i nezaposlenost u Srbiji, Institut ekonomskih nauka, Beograd;
 - 104) Nikolić, I. ostali (2009). *Ekonomska politika Srbije u 2010: Ka novom modelu ravnoteže*, Zbornik radova Ekonomika politika Srbije u 2010. godini: Ka novom modelu makroekonomske stabilnosti, Ekonomski fakultet u Beogradu, str. 15-67;
 - 105) Nikolić, I. (2010). *Privatizacija u Srbiji - od euforije do razočarenja*, (orginalni naučni članak), Industrija, god. XXXVIII, br. 4, Ekonomski institut, Beograd, str. 69-95;
 - 106) Nikolić, I. (2011). *Neka otvorena pitanja dosadašnjeg toka privatizacije*, (orginalni naučni članak), Industrija, god. XXXIX, br. 3, Ekonomski institut, Beograd, str. 99-107;
 - 107) Ökten, C. (2005). *The Effects of Privatization on Efficiency : How Does Privatization Work?*, Bilkent University, Department of Economics, working paper n.0504;
 - 108) Perevalov, Y. (2000). *The Impact of Privatisation on the Performance of Medium and Large Industrial Enterprises*, EERC Research Network, EERC Working paper n 2k-01e, p.88;
 - 109) Perevalov, Y. et al. (2000). *Does Privatisation Improve Performance of Industrial Enterprises? Empirical Evidence from Russia*, Post-Communist Economies - Taylor and Francis Journals, v.12

Issue 3, p.337-363;

- 110) Philippe, A. & Blanchard, O. and Burgess, R. (1994). *The Behavior of Firms in Eastern Europe, Pre-Privatization*, European Economic Review, Vol. 38(6): 1327–1349;
- 111) Polanec, S. (2004). *On the Evolution of Size and Productivity in Transition: Evidence from Slovenian Manufacturing Firms*, LICOS - Centre for Institutions and Economic Performance, Discussion Papers number 15404, p. 42;
- 112) Polh, G. et al. (1997). *Privatization and Restructuring in Central and Eastern Europe: Evidence and Policy Options*, The World Bank Group, p. 48;
- 113) *Postkrizni model privrednog rasta i razvoja Srbije 2011-2020* (2010), grupa autora, Ekonomski institut-MAT i Ekonomski fakultet-FREN, USAiD, Beograd, str. 370;
- 114) *Privatizacija - dokle se stiglo i kuda dalje* (2004), Transparentnost Srbija, Beograd, str. 51;
- 115) *Privatizationbarometer database*, KPMG;
- 116) Radulović, B (2012). blog dr Branka Radulovića pod nazivom: www.bradulovic.com;
- 117) Rankovic, J. (2004). *Kako se menjao rentabilitetni i finansijski položaj privrede Srbije u 2003. godini?* Ekonomika preduzeća, vol. 52, br. 3-4, str. 79-84;
- 118) Rankovic, J. i Rajović, R. (2007). *Analiza rentabilitetnog i finansijskog položaja privrede Srbije u 2006. godini*, Ekonomika preduzeća, vol. 55, br. 7-8, str. 241-262
- 119) Ranković, J. (2007). *Radikalna izmena Zakona o privatizaciji kao prioritet*, Ekonomika preduzeća časopis Saveza ekonomista Srbije, vol. 55, br. 3-4, str. 139-150;
- 120) *Razvoj republika prethodne SFR Jugoslavije* (1996), Savezni zavod za statistiku, Beograd;
- 121) *Reforme u Srbiji – dostignuća i izazovi* (2008), red. Mijatović, B. CLDS, Beograd, str. 108;
- 122) *Restrukturiranje kao neminovnost privatizacije* (2007), Agencija za privatizaciju, Beograd, str. 24;
- 123) Ristić, Z. (2005). *Comparative analysis of the models of privatisation applied in the south-southeast European region and their results*, SEER SouthEast Europe Review for Labour and Social Affairs, issue: 01, p. 61-67;
- 124) Roland, G. (2000). *Transition and Economics – Politics, Markets and Firms*, Cambridge, Mass; London, UK, MIT Press;
- 125) Roland, R. (2000). *Corporate Governance and Restructuring: Lessons Form Transition Economies*, Annual World Bank Conference on Development Economics, ed. Pleskovic, B., Stern, N., The World Bank, Washington, D.C. pp. 341-343;
- 126) Sabirianova, K. et al. (2005). *Foreign Investment, Corporate Ownership and Development: Are Firms in Emerging Markets Catching Up to the World Standard?* William Davidson Institute WP 734;
- 127) *Saopštenje o poslovanju privrede Srbije*, APR i NBS, razni brojevi;
- 128) Shirley, M. et al. (2001). *Public vs. Private Ownership: Current State of the Debate*, World Bank Policy Research Paper 2420;
- 129) Shleifer, A. et al. (1994). *Politicians and Firms*, Quarterly Journal of Economics, 109:4: 995-1025;

- 130) Simoneti, M. et al. (2004). *Managerial Ownership and Corporate Performance in Slovenian Post-privatisation Period*, European Journal of Comparative Economics, 1(2): 217-41;
- 131) Sl. glasnik, razni brojevi;
- 132) Slusarczik, B. et al. (2013). *Consolidation trends in world steel industry*, Metalurgia International, Vol. 18 Issue 7, p.178;
- 133) Stamenković, S. i ostali (1994). *Makroekonomska stabilizacija - alternativni pristup*, Institut ekonomskih nauka, Begorad, str. 119;
- 134) Stosic, I. (2007). *Rezultati, perspektive i prepreke upravljanja promenama u procesu privatizacije preduzeća u Srbiji*, Institut ekonomskih nauka, Beograd, str. 9;
- 135) Svejnar, J. (1989). *A Framework for the Economic Transformation of Czechoslovakia*, PlanEcon Report, 5(52): 1-18;
- 136) Svejnar, J. (2002). *Transition Economies: Performance and Challenges*, Journal of Economic Perspectives, 16(1): 3-28;
- 137) Šuković, D. (2007). *Privatizacioni i postprivatizacioni problemi privrede Srbije*, Ekonomika preduzeća, str. 151-158;
- 138) *Transition Report*, EBRD, više brojeva;
- 139) Uvalić, M. (2001). *Privatizacija u Srbiji deset godina kasnije*, u: Cerović, red. Traznicija i privatizacija preduzeća i banaka, zbornik radova, Beograd: Naučno društvo ekonomista Jugoslavije;
- 140) Uvalić, M. (2010). *Serbia's Transition-Towards a Better Future*, Palgrave and Macmillan, p.326;
- 141) Vining, A. et al. (1992). *Ownership vs. Competition: Efficiency in Public Enterprise*, Public Choice, 73(2): 205-39;
- 142) Zalduendo, H. (2003). *Enterprise Restructuring and Transition: Evidence from the Former Yugoslav Republic of Macedonia*, IMF Working paper with number 03/136, p.17;
- 143) Zavod za statistiku Republike Srbije, razne publikacije;
- 144) Zec, M. (2007). *Strategija kompletiranja procesa privatizacije u Srbiji, Izazovi ekonomske politike Srbije u 2007. godini*, Naučno društvo ekonomista sa AEN i Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 65-80;
- 145) Zec, M. (2010). *Privatizacija-koncepti, operacionalizacija i otvorena pitanja*, u Fokus: Kvartalni izveštaj o institucionalnim reformama, oktobar 2010, CLDS, str. 21-27;
- 146) Zinnes, C. et al. (2001). *The Gains from Privatization in Transition Economies: Is Change of Ownership Enough?* IMF Staff Papers 48(0): 146-170.

STATISTIČKI PRILOG

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2002. godini

Tabela SP 1. Indikatori rentabiliteta – privredna društva razvrstana po veličini, 2002 - 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2002							
ukupno	218	29072	0.430	-0.049	-0.116	-0.118	-0.155
mala	157	7047	0.530	-0.217	-0.155	-0.156	-0.801
srednja	43	5473	0.348	-0.120	-0.066	-0.067	-0.521
velika	18	16552	0.432	-0.019	-0.119	-0.122	-0.057
2003							
ukupno	212	20870	0.401	-0.042	-0.068	-0.057	-0.150
mala	149	4845	0.450	-0.122	-0.092	-0.094	-0.482
srednja	47	5714	0.339	-0.079	-0.050	-0.051	-0.348
velika	16	10311	0.409	-0.025	-0.069	-0.054	-0.085
2004							
ukupno	210	17108	0.433	0.054	0.001	-0.003	0.169
mala	152	4178	0.461	-0.069	-0.060	-0.065	-0.266
srednja	42	4513	0.357	-0.001	-0.023	-0.028	-0.005
velika	16	8417	0.447	0.081	0.014	0.010	0.240
2005							
ukupno	197	14473	0.462	0.094	0.069	0.065	0.283
mala	145	3337	0.438	-0.070	-0.044	-0.056	-0.253
srednja	38	3836	0.344	-0.010	-0.038	-0.042	-0.042
velika	14	7300	0.488	0.130	0.099	0.096	0.363
2006							
ukupno	198	13100	0.466	0.089	0.076	0.072	0.279
mala	149	3091	0.429	-0.033	-0.036	-0.038	-0.119
srednja	38	4082	0.387	-0.024	-0.017	-0.016	-0.090
velika	11	5927	0.489	0.127	0.109	0.104	0.379
2007							
ukupno	200	11517	0.468	0.116	0.099	0.090	0.359
mala	149	2309	0.429	-0.052	-0.096	-0.100	-0.210
srednja	40	3814	0.403	0.005	0.018	0.009	0.018
velika	11	5394	0.487	0.155	0.134	0.125	0.452

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privatnih društava privatizovanih u 2002. godini - UKUPNO

Tabela SP 2. Stopa bruto marže po delatnostima, period 2002-2007.

	Broj preduzeća 2002	Broj zaposlenih 2002	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	218	29072	200	11517	0.430	0.401	0.433	0.462	0.466	0.468
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	7	345	6	201	0.212	0.290	0.273	0.322	0.242	0.269
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	7	345	6	201	0.212	0.290	0.273	0.322	0.242	0.269
B Ribarstvo	2	26	2	19	0.432	0.380	0.321	0.486	0.429	0.360
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	2	26	2	19	0.432	0.380	0.321	0.486	0.429	0.360
V Vađenje ruda i kamena	3	161	2	89	0.762	0.748	0.802	0.774	0.739	0.794
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	3	161	2	89	0.762	0.748	0.802	0.774	0.739	0.794
G Prerađivačka industrija	90	20945	87	8177	0.430	0.401	0.437	0.464	0.470	0.477
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	17	3063	17	1746	0.265	0.205	0.357	0.400	0.325	0.338
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	4	411	4	72	0.400	0.305	0.232	0.206	0.183	0.223
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	6	1004	4	57	0.695	0.607	0.583	0.536	0.376	0.508
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	5	353	5	75	0.363	0.278	0.632	0.605	0.516	0.580
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	4	254	3	169	0.611	0.487	0.457	0.449	0.431	0.454
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	75	1	2	0.181	0.297	0.415	-0.893	0.499	0.300
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	12	718	10	64	0.510	0.512	0.502	0.485	0.254	0.344
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	8	4462	7	2235	0.525	0.510	0.505	0.476	0.489	0.487
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	3	330	2	159	0.317	0.364	0.276	0.324	0.314	0.341
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	9	7952	10	2069	0.502	0.536	0.556	0.614	0.625	0.631
27 Proizvodnja osnovnih metala	2	1133	2	578	0.222	0.153	0.145	0.212	0.249	0.310
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	8	306	8	242	0.497	0.499	0.473	0.473	0.541	0.469
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	2	374	2	314	0.297	0.410	0.401	0.374	0.360	0.336
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	16	1	27	0.663				0.926	0.960
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	75	3	71	0.662	0.561	0.549	0.527	0.460	0.510
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	1	63	1	44	0.451	0.506	0.548	0.492	0.562	0.590
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	298	6	203	0.321	0.357	0.305	0.246	0.351	0.530

37	Reciklaža	1	58	1	50	0.412	0.453	0.513	0.316	0.406	0.377
Đ	Građevinarstvo	38	2364	29	1044	0.672	0.658	0.585	0.582	0.634	0.635
45	Građevinarstvo	38	2364	29	1044	0.672	0.658	0.585	0.582	0.634	0.635
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	45	3240	36	1246	0.219	0.193	0.221	0.239	0.241	0.219
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	9	664	7	258	0.493	0.462	0.450	0.479	0.469	0.537
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	13	440	13	246	0.241	0.196	0.262	0.192	0.222	0.252
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	23	2136	16	742	0.162	0.154	0.164	0.200	0.181	0.146
Ž	Hoteli i restorani	4	218	4	103	0.510	0.598	0.592	0.696	0.697	0.684
55	Hoteli i restorani	4	218	4	103	0.510	0.598	0.592	0.696	0.697	0.684
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1073	8	305	0.585	0.622	0.626	0.605	0.599	0.631
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	950	6	277	0.573	0.623	0.634	0.608	0.580	0.619
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	123	1	15	0.687	0.689	0.589	0.651	0.741	0.653
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	13		0.378	0.434	0.456	0.666	0.648
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	17	393	21	266	0.792	0.815	0.799	0.863	0.613	0.430
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	25					0.544	0.204
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	4			0.459	0.661	0.181	0.452		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	7	3	9	0.930	0.923	0.232	0.533	0.176	0.029
73	Istraživanje i razvoj	2	166	1	56	0.780	0.795	0.868	0.889	0.683	0.105
74	Ostale poslovne aktivnosti	13	216	15	176	0.805	0.866	0.885	0.859	0.858	0.919
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	4	307	5	67	0.877	0.863	0.868	0.880	0.662	0.563
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti			1	7					0.881	0.905
93	Ostale uslužne delatnosti	4	307	4	60	0.877	0.863	0.868	0.880	0.616	0.515

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privatizovanih privrednih društava iz 2002. godine - UKUPNO
Tabela SP 3. Stopa poslovnog finansijskog rezultata - po delatnostima, period 2002-2007.

	Broj preduzeća 2002	Broj zaposlenih 2002	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	218	29072	200	11517	-0.049	-0.042	0.054	0.094	0.089	0.116
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	7	345	6	201	-0.154	-0.010	0.019	0.048	-0.027	0.010
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	7	345	6	201	-0.154	-0.010	0.019	0.048	-0.027	0.010
B Ribarstvo	2	26	2	19	-0.121	-0.127	0.094	0.192	0.103	0.086
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	2	26	2	19	-0.121	-0.127	0.094	0.192	0.103	0.086
V Vađenje ruda i kamena	3	161	2	89	-0.074	0.184	0.354	0.288	0.209	0.193
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	3	161	2	89	-0.074	0.184	0.354	0.288	0.209	0.193
G Prerađivačka industrija	90	20945	87	8177	-0.032	-0.031	0.068	0.112	0.102	0.134
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	17	3063	17	1746	-0.036	-0.088	-0.016	0.106	0.034	0.078
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	4	411	4	72	-0.130	-0.454	-0.559	-0.122	-0.152	-0.014
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	6	1004	4	57	-0.381	-0.132	0.043	-0.035	-0.073	0.149
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	5	353	5	75	-0.371	-0.702	-0.490	-0.271	-0.052	-0.348
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	4	254	3	169	-0.038	-0.026	0.019	-0.010	-0.016	0.016
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	75	1	2	-0.267	-0.218	-4.237	-53.357	-4.209	-0.151
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	12	718	10	64	-0.399	-0.188	-0.156	-0.347	-0.429	-0.249
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	8	4462	7	2235	0.111	-0.012	0.101	0.096	0.079	0.109
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	3	330	2	159	-0.123	-0.035	0.016	0.087	0.005	0.101
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	9	7952	10	2069	-0.111	0.022	0.149	0.197	0.219	0.233
27 Proizvodnja osnovnih metala	2	1133	2	578	-0.051	-0.066	-0.039	0.006	-0.014	0.074
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	8	306	8	242	-0.859	-0.500	-0.060	0.108	0.019	0.003
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	2	374	2	314	-0.935	-0.043	0.074	0.023	0.006	0.014
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	16	1	27	-0.120				-0.127	-0.027
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	75	3	71	0.135	0.133	0.092	0.079	0.040	0.064
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	1	63	1	44	-0.242	0.058	0.065	0.022	0.038	0.042
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	298	6	203	-2.444	-0.403	-0.108	-0.080	-0.288	-0.152

37	Reciklaža	1	58	1	50	0.046	-0.005	0.069	-0.477	0.005	-0.027
Đ	Gradevinarstvo	38	2364	29	1044	-0.123	-0.102	-0.053	-0.006	0.066	0.055
45	Gradevinarstvo	38	2364	29	1044	-0.123	-0.102	-0.053	-0.006	0.066	0.055
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	45	3240	36	1246	-0.162	-0.140	-0.057	-0.055	-0.030	-0.033
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	9	664	7	258	-0.219	-0.255	-0.015	-0.033	0.039	-0.006
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	13	440	13	246	-0.097	-0.074	0.016	-0.039	-0.015	0.034
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	23	2136	16	742	-0.178	-0.152	-0.098	-0.071	-0.062	-0.082
Ž	Hoteli i restorani	4	218	4	103	-0.502	-0.413	-0.337	-0.110	-0.070	-0.025
55	Hoteli i restorani	4	218	4	103	-0.502	-0.413	-0.337	-0.110	-0.070	-0.025
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1073	8	305	-0.045	-0.018	0.018	0.017	-0.189	-0.617
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	950	6	277	-0.037	-0.004	0.027	0.019	-0.216	-0.997
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	123	1	15	-0.114	-0.170	-0.086	-0.045	-0.018	0.033
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	13		-0.054	-0.115	0.026	0.039	0.028
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	17	393	21	266	-0.091	-0.202	0.014	0.122	0.075	-0.007
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	25					-0.136	-0.104
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	4			-0.646	0.082	-0.174	-0.110		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	7	3	9	-0.179	-0.132	0.076	0.010	-0.021	-0.240
73	Istraživanje i razvoj	2	166	1	56	-0.054	-0.180	0.070	0.200	0.176	-0.038
74	Ostale poslovne aktivnosti	13	216	15	176	-0.126	-0.266	-0.185	-0.148	-0.087	0.081
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	4	307	5	67	-0.145	-0.109	-0.199	-0.652	-0.570	-0.474
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti			1	7					0.339	0.144
93	Ostale uslužne delatnosti	4	307	4	60	-0.145	-0.109	-0.199	-0.652	-0.757	-0.561

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2002. godini - UKUPNO

Tabela SP 4. Stopa neto finansijskog rezultata u periodu 2002-2007.

	Broj preduzeća 2002	Broj zaposlenih 2002	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	218	29072	200	11517	-0.118	-0.057	-0.003	0.065	0.072	0.090
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	7	345	6	201	-0.081	0.005	0.018	0.016	0.010	0.027
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	7	345	6	201	-0.081	0.005	0.018	0.016	0.010	0.027
B Ribarstvo	2	26	2	19	-0.235	-0.035	0.072	0.171	0.115	0.041
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	2	26	2	19	-0.235	-0.035	0.072	0.171	0.115	0.041
V Vađenje ruda i kamena	3	161	2	89	-0.318	0.072	0.260	0.202	0.241	0.142
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	3	161	2	89	-0.318	0.072	0.260	0.202	0.241	0.142
G Prerađivačka industrija	90	20945	87	8177	-0.124	-0.057	-	0.076	0.087	0.105
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	17	3063	17	1746	-0.067	-0.138	-0.124	0.077	0.001	0.041
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	4	411	4	72	-0.041	-0.440	-0.604	-0.154	-0.167	-0.077
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	6	1004	4	57	-0.116	0.020	0.006	-0.066	-0.087	0.018
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	5	353	5	75	-0.323	-0.615	-0.592	-0.455	-0.057	-1.506
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	4	254	3	169	-0.067	0.018	0.028	-0.208	-0.014	-0.003
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	75	1	2	-	-	-0.612	-53.357	-2.993	0.104
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	12	718	10	64	-0.330	-0.159	-0.094	-0.178	-0.460	-0.336
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	8	4462	7	2235	0.033	-0.065	0.058	0.056	0.068	0.089
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	3	330	2	159	-0.133	-0.058	-0.038	0.055	-0.052	0.077
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	9	7952	10	2069	-0.309	0.011	0.008	0.140	0.190	0.204
27 Proizvodnja osnovnih metala	2	1133	2	578	-0.013	-0.065	0.017	0.005	0.015	0.035
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	8	306	8	242	-0.457	-0.507	0.035	0.128	0.000	-0.023
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	2	374	2	314	-0.169	0.009	0.054	0.011	0.010	0.012
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	16	1	27	-0.311				0.010	0.003
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	75	3	71	0.129	0.116	0.068	0.070	0.133	0.088
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	1	63	1	44	-0.237	0.064	0.073	0.000	0.077	0.069
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	298	6	203	-1.645	-0.316	-0.043	-0.027	-0.055	-0.171
37 Reciklaža	1	58	1	50	0.004	0.005	0.015	-0.288	0.027	0.014
Đ Građevinarstvo	38	2364	29	1044	-0.046	-0.023	-0.029	0.019	0.039	0.050

45	Gradevinarstvo	38	2364	29	1044	-0.046	-0.023	-0.029	0.019	0.039	0.050
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	45	3240	36	1246	-0.105	-0.104	-0.055	-0.045	-0.061	-0.014
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	9	664	7	258	-0.079	-0.230	-0.080	-0.030	0.038	-0.037
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	13	440	13	246	-0.039	-0.012	0.025	-0.015	-0.088	0.006
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	23	2136	16	742	-0.138	-0.124	-0.089	-0.071	-0.073	-0.023
Ž	Hoteli i restorani	4	218	4	103	-0.277	-0.144	-0.106	-0.073	-0.125	-0.065
55	Hoteli i restorani	4	218	4	103	-0.277	-0.144	-0.106	-0.073	-0.125	-0.065
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1073	8	305	-0.015	-0.019	-0.021	-0.009	-0.499	-0.776
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	950	6	277	-0.017	-0.014	-0.023	-0.010	-0.574	-1.138
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	123	1	15	0.000	-0.072	0.003	0.017	0.015	0.008
64	Pošanske aktivnosti i telekomunikacije			1	13		-0.016	0.002	0.002	0.008	0.005
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	17	393	21	266	-0.091	-0.064	-0.027	0.094	0.077	-0.052
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	25					-0.163	-0.455
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	4			-0.011	0.080	-0.107	-0.112		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	7	3	9	-0.134	-	0.029	0.004	-0.002	-0.175
73	Istraživanje i razvoj	2	166	1	56	-0.099	-0.036	0.005	0.156	0.164	-0.028
74	Ostale poslovne aktivnosti	13	216	15	176	-0.082	-0.141	-0.154	-0.105	-0.018	0.090
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	4	307	5	67	-0.144	-0.094	-0.215	-0.465	-0.522	-0.499
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti			1	7					0.304	0.097
93	Ostale uslužne delatnosti	4	307	4	60	-0.144	-0.094	-0.215	-0.465	-0.687	-0.594

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2002. godini - UKUPNO

Tabela SP 5. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti, u periodu 2002-07

	Broj preduzeća 2002	Broj zaposlenih 2002	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	218	29072	200	11517	-0.155	-0.150	0.169	0.283	0.279	0.359
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	7	345	6	201	-1.548	-0.056	0.106	0.209	-0.172	0.067
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	7	345	6	201	-1.548	-0.056	0.106	0.209	-0.172	0.067
B Ribarstvo	2	26	2	19	-0.341	-0.459	0.346	0.466	0.298	0.303
05 Ulov ribe; mreščenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	2	26	2	19	-0.341	-0.459	0.346	0.466	0.298	0.303
V Vađenje ruda i kamena	3	161	2	89	-0.167	0.408	0.653	0.534	0.517	0.445
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	3	161	2	89	-0.167	0.408	0.653	0.534	0.517	0.445
G Prerađivačka industrija	90	20945	87	8177	-0.099	-0.110	0.207	0.324	0.312	0.398
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	17	3063	17	1746	-0.225	-0.754	-0.064	0.341	0.139	0.301
17 Proizvodnja tekstilnih predmeta i tkanina	4	411	4	72	-0.464	-2.637	-4.248	-0.955	-1.331	-0.079
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	6	1004	4	57	-0.672	-0.264	0.091	-0.081	-0.322	0.402
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	5	353	5	75	-1.853	-9.201	-1.226	-0.559	-0.113	-0.870
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	4	254	3	169	-0.130	-0.077	0.050	-0.028	-0.045	0.042
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	75	1	2	-3.490	-1.349	-14.661	30.490	4.335	-1.027
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	12	718	10	64	-1.211	-0.563	-0.453	-1.275	-6.010	-1.525
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	8	4462	7	2235	0.251	-0.029	0.259	0.278	0.236	0.351
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	3	330	2	159	-0.550	-0.123	0.071	0.318	0.020	0.364
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	9	7952	10	2069	-0.281	0.059	0.348	0.418	0.481	0.491
27 Proizvodnja osnovnih metala	2	1133	2	578	-0.353	-0.836	-0.509	0.053	-0.137	0.387
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	8	306	8	242	-3.897	-1.836	-0.171	0.273	0.048	0.010
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	2	374	2	314	-23.742	-0.151	0.255	0.102	0.033	0.072
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	16	1	27	-0.224				-0.182	-0.034
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	75	3	71	0.273	0.319	0.192	0.165	0.103	0.153
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	1	63	1	44	-0.677	0.143	0.147	0.058	0.084	0.088
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	298	6	203	4.382	-1.842	-0.513	-0.564	-1.675	-0.422
37 Reciklaža	1	58	1	50	0.173	-0.017	0.227	-4.956	0.016	-0.093
Đ Građevinarstvo	38	2364	29	1044	-0.384	-0.301	-0.181	-0.024	0.178	0.173
45 Građevinarstvo	38	2364	29	1044	-0.384	-0.301	-0.181	-0.024	0.178	0.173

E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	45	3240	36	1246	-1.284	-1.214	-0.385	-0.352	-0.179	-0.231
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	9	664	7	258	-0.620	-0.787	-0.045	-0.102	0.107	-0.015
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	13	440	13	246	-0.872	-0.708	0.100	-0.409	-0.128	0.224
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	23	2136	16	742	-1.923	-1.686	-0.871	-0.493	-0.460	-0.836
Ž	Hoteli i restorani	4	218	4	103	-1.969	-1.363	-1.000	-0.230	-0.143	-0.054
55	Hoteli i restorani	4	218	4	103	-1.969	-1.363	-1.000	-0.230	-0.143	-0.054
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1073	8	305	-0.100	-0.038	0.035	0.035	-0.530	-2.826
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	950	6	277	-0.081	-0.008	0.051	0.038	-0.611	-6.076
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	123	1	15	-0.295	-0.522	-0.363	-0.154	-0.059	0.114
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	13		-0.160	-0.305	0.062	0.066	0.082
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	17	393	21	266	-0.205	-0.362	0.025	0.173	0.181	-0.033
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	25					-0.413	-0.964
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	4			-2.712	0.141	-1.538	-0.289		
72	Kompiuterske i srodne aktivnosti	1	7	3	9	-0.293	-0.199	0.398	0.029	-0.371	4.837
73	Istraživanje i razvoj	2	166	1	56	-0.105	-0.325	0.108	0.264	0.340	-0.536
74	Ostale poslovne aktivnosti	13	216	15	176	-0.350	-0.476	-0.347	-0.248	-0.184	0.171
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	4	307	5	67	-0.222	-0.169	-0.336	-1.100	-1.691	-1.578
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti			1	7					0.477	0.201
93	Ostale uslužne delatnosti	4	307	4	60	-0.222	-0.169	-0.336	-1.100	-2.911	-2.313

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2003. godini

Tabela SP 6. **Indikatori rentabiliteta i investicionog kapaciteta po veličini 2003 - 2007.**

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata)	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2003							
ukupno	684	65322	0.374	-0.066	-0.074	-0.076	-0.260
mala	489	19676	0.485	-0.196	-0.124	-0.124	-0.810
srednja	152	20220	0.409	-0.128	-0.129	-0.129	-0.499
velika	43	25426	0.342	-0.022	-0.046	-0.050	-0.086
2004							
ukupno	667	59143	0.369	-0.105	-0.117	-0.118	-0.441
mala	486	18482	0.398	-0.087	-0.076	-0.078	-0.367
srednja	144	19643	0.423	-0.049	-0.061	-0.063	-0.178
velika	37	21018	0.343	-0.130	-0.147	-0.148	-0.579
2005							
ukupno	619	45445	0.374	-0.019	-0.047	-0.045	-0.088
mala	448	12745	0.456	-0.081	-0.071	-0.073	-0.286
srednja	137	15653	0.395	-0.032	-0.055	-0.057	-0.122
velika	34	17047	0.355	-0.005	-0.040	-0.038	-0.028
2006							
ukupno	629	40148	0.373	0.014	0.026	0.022	0.066
mala	464	10400	0.449	-0.056	-0.068	-0.068	-0.222
srednja	135	14208	0.380	-0.047	-0.054	-0.057	-0.188
velika	30	15540	0.360	0.041	0.060	0.055	0.196
2007							
ukupno	615	36828	0.352	0.023	0.020	0.016	0.114
mala	449	7841	0.422	-0.054	-0.061	-0.062	-0.225
srednja	135	13468	0.331	0.000	0.036	0.031	-0.001
velika	31	15519	0.351	0.040	0.024	0.020	0.197

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2003. godini - UKUPNO

Tabela SP 7. Stopa bruto marže po delatnostima u periodu 2003-2007.

	Broj preduzeća 2003	Broj zaposlenih 2003	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	684	65322	615	36828	0.374	0.369	0.374	0.373	0.352
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	39	4203	37	2212	0.376	0.464	0.434	0.400	0.381
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	39	4203	37	2212	0.376	0.464	0.434	0.400	0.381
V Vadenje ruda i kamena	11	1654	8	914	0.649	0.639	0.672	0.694	0.670
14 Vadenje ostalih ruda i kamena	11	1654	8	914	0.649	0.639	0.672	0.694	0.670
G Prerađivačka industrija	257	34095	236	18202	0.441	0.391	0.409	0.423	0.416
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	45	6465	38	5018	0.382	0.373	0.392	0.366	0.392
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	2	2907	2	1201	0.607	0.546	0.525	0.592	0.584
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	14	1333	13	310	0.451	0.459	0.464	0.479	0.582
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	23	2150	15	500	0.339	0.092	0.511	0.522	0.583
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	8	397	11	540	0.675	0.689	0.624	0.663	0.665
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	17	1162	16	460	0.394	0.409	0.439	0.327	0.358
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	5	1095	4	464	0.299	0.291	0.274	0.292	0.307
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	23	920	19	229	0.505	0.397	0.472	0.509	0.556
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	246	3	129	0.452	0.417	0.387	0.374	0.504
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	7	989	7	605	0.318	0.280	0.230	0.175	0.230
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	28	4751	25	2121	0.526	0.527	0.479	0.516	0.518
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	3432	3	1895	0.279	0.215	0.323	0.265	0.300
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	24	1591	30	1229	0.404	0.466	0.477	0.475	0.463
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	17	1610	13	370	0.381	0.387	0.496	0.421	0.562
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	8	1408	8	1079	0.249	0.196	0.176	0.203	0.153
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	55	2	45	0.539	0.603	0.744	0.545	0.487
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1322	6	908	0.505	0.545	0.468	0.480	0.445
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	397	1	227	0.641	0.377	0.568	0.706	0.661
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	12	1299	11	347	0.400	0.410	0.360	0.342	0.389
37 Reciklaža	11	566	9	525	0.312	0.345	0.174	0.196	0.137
Đ Građevinarstvo	100	6498	84	4065	0.643	0.654	0.647	0.662	0.685
45 Građevinarstvo	100	6498	84	4065	0.643	0.654	0.647	0.662	0.685
E Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	112	8009	92	5379	0.096	0.108	0.115	0.115	0.124

50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	25	2751	17	1836	0.073	0.078	0.068	0.066	0.075
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	38	1477	35	663	0.219	0.211	0.235	0.299	0.191
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	49	3781	40	2880	0.170	0.161	0.217	0.216	0.213
Ž	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	0.518	0.495	0.523	0.521	0.563
55	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	0.518	0.495	0.523	0.521	0.563
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	50	5068	44	2389	0.664	0.651	0.737	0.815	0.839
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	29	2333	24	959	0.546	0.606	0.593	0.665	0.660
61	Vodeni saobraćaj	2	134	1	-	0.214	0.387	0.447	0.527	-
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	18	2597	17	1134	0.767	0.699	0.819	0.812	0.825
64	Pošanske aktivnosti i telekomunikacije	1	4	2	296	0.648	0.903	0.713	0.968	0.969
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	43	716	40	1347	0.672	0.468	0.551	0.758	0.782
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	12					0.917
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	2	40			0.635	0.689	0.820		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	117	5	95	0.531	0.345	0.373	0.504	0.586
73	Istraživanje i razvoj	1	14	1	7	0.519	0.391	0.580	0.589	0.576
74	Ostale poslovne aktivnosti	36	545	32	1233	0.712	0.497	0.593	0.813	0.822
L	Obrazovanje	7	129	7	85	0.766	0.726	0.753	0.759	0.742
80	Obrazovanje	7	129	7	85	0.766	0.726	0.753	0.759	0.742
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	0.857	0.753	-2.409	0.897	0.320
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	0.857	0.753	-2.409	0.897	0.320
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	15	492	14	150	0.934	0.930	0.966	0.782	0.872
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	41	1	40	0.968	0.968	0.952	0.928	0.932
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	79	1	5	0.981	0.946	0.984	0.909	-0.938
93	Ostale uslužne delatnosti	12	372	12	105	0.793	0.742	0.706	0.725	0.707

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2003. godini - UKUPNO

Tabela SP 8. Stopa poslovnog finasijskog rezultata po delatnostima u periodu 2003-2007.

	Broj preduzeća 2003	Broj zaposlenih 2003	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	684	65322	615	36828	-0.066	-0.105	-0.019	0.014	0.023
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	39	4203	37	2212	-0.253	-0.003	-0.019	-0.091	-0.045
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	39	4203	37	2212	-0.253	-0.003	-0.019	-0.091	-0.045
V Vadenje ruda i kamena	11	1654	8	914	-0.016	-0.004	0.078	0.069	-0.047
14 Vadenje ostalih ruda i kamena	11	1654	8	914	-0.016	-0.004	0.078	0.069	-0.047
G Prerađivačka industrija	257	34095	236	18202	-0.022	-0.152	0.002	0.058	0.064
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	45	6465	38	5018	-0.044	0.028	0.071	0.075	0.091
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	2	2907	2	1201	0.144	-0.572	-0.011	0.140	0.120
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	14	1333	13	310	-0.399	-0.127	-0.433	-1.039	-0.996
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	23	2150	15	500	-0.144	-0.492	-0.119	-0.277	-0.101
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	8	397	11	540	-0.348	-0.772	-0.396	-0.325	-0.248
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	17	1162	16	460	-0.222	-0.109	-0.158	-0.277	-0.135
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	5	1095	4	464	-0.069	-0.141	-0.099	-0.086	-0.033
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	23	920	19	229	-0.304	-0.176	-0.149	-0.122	-0.081
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	246	3	129	-0.163	-0.026	-0.033	-0.176	-0.250
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	7	989	7	605	-0.064	0.044	0.065	-0.001	0.043
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	28	4751	25	2121	-0.077	-0.023	-0.053	0.054	0.080
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	3432	3	1895	-0.094	-0.017	0.024	0.016	0.044
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	24	1591	30	1229	-0.145	-0.034	-0.001	-0.074	0.011
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	17	1610	13	370	-0.160	-0.064	-0.134	-0.240	-0.053
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	8	1408	8	1079	-0.025	-0.009	-0.030	0.010	-0.033
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	55	2	45	-0.296	-0.001	-0.190	-1.696	-1.651
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1322	6	908	-0.143	-0.013	0.008	-0.009	0.016
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	397	1	227	-5.222	-1.977	-1.022	-0.561	-0.791
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	12	1299	11	347	-0.223	-0.264	-0.292	-0.142	-0.155
37 Reciklaža	11	566	9	525	-0.114	0.086	0.023	0.003	-0.008
Đ Građevinarstvo	100	6498	84	4065	-0.059	0.043	0.039	0.062	0.042
45 Građevinarstvo	100	6498	84	4065	-0.059	0.043	0.039	0.062	0.042
E Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	112	8009	92	5379	-0.080	-0.063	-0.070	-0.053	-0.012

50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	25	2751	17	1836	-0.046	-0.052	-0.089	-0.064	-0.038
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	38	1477	35	663	-0.325	-0.057	-0.030	-0.116	0.037
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	49	3781	40	2880	-0.172	-0.098	-0.029	0.005	0.023
Ž	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	-0.371	-0.311	-0.154	-0.128	-0.128
55	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	-0.371	-0.311	-0.154	-0.128	-0.128
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	50	5068	44	2389	-0.126	-0.097	-0.042	-0.059	-0.062
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	29	2333	24	959	-0.073	-0.031	0.026	0.037	-0.008
61	Vodeni saobraćaj	2	134	1	-	-0.819	-0.159	-0.286	-0.132	-
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	18	2597	17	1134	-0.148	-0.141	-0.063	-0.068	-0.102
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije	1	4	2	296	-0.264	0.122	0.017	-0.115	-0.039
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	43	716	40	1347	-0.196	-0.065	-0.141	-0.086	-0.073
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	12					-0.305
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	2	40			-0.893	-1.212	-0.887		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	117	5	95	-0.107	-0.012	-0.018	-0.025	0.076
73	Istraživanje i razvoj	1	14	1	7	-0.051	0.017	0.042	-	0.005
74	Ostale poslovne aktivnosti	36	545	32	1233	-0.206	-0.070	-0.175	-0.100	-0.098
L	Obrazovanje	7	129	7	85	-0.136	-0.240	0.006	-0.025	-0.021
80	Obrazovanje	7	129	7	85	-0.136	-0.240	0.006	-0.025	-0.021
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	-0.069	-0.030	-11.015	0.116	-1.023
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	-0.069	-0.030	-11.015	0.116	-1.023
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	15	492	14	150	-0.906	-0.101	-0.061	-0.083	0.129
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	41	1	40	0.037	-0.055	-0.049	0.003	0.214
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	79	1	5	-1.351	-0.099	-0.064	-2.707	-22.896
93	Ostale uslužne delatnosti	12	372	12	105	-0.171	-0.141	-0.011	-0.075	-0.086

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2003. godini - UKUPNO

Tabela SP 9. Stopa neto finansijskog rezultata po delatnostima u periodu 2003-2007.

	Broj preduzeća 2003	Broj zaposlenih 2003	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	684	65322	615	36828	-0.076	-0.118	-0.045	0.022	0.016
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	39	4203	37	2212	-0.228	-0.066	-0.086	-0.077	0.004
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	39	4203	37	2212	-0.228	-0.066	-0.086	-0.077	0.004
V Vadenje ruda i kamena	11	1654	8	914	-0.060	-0.062	0.014	-0.006	-0.128
14 Vadenje ostalih ruda i kamena	11	1654	8	914	-0.060	-0.062	0.014	-0.006	-0.128
G Prerađivačka industrija	257	34095	236	18202	-0.069	-0.160	-0.031	0.067	0.037
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	45	6465	38	5018	-0.052	-0.031	0.016	0.055	0.053
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	2	2907	2	1201	-0.012	-0.520	-0.026	0.181	0.089
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	14	1333	13	310	-0.309	-0.324	-0.556	-0.901	-0.761
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	23	2150	15	500	-0.100	-0.392	-0.123	-0.312	-0.129
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	8	397	11	540	-0.245	-0.339	-0.440	-0.089	-0.122
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	17	1162	16	460	-0.135	-0.078	-0.227	-0.353	-0.236
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	5	1095	4	464	-0.312	-0.168	-0.161	-0.121	-0.064
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	23	920	19	229	-0.282	-0.164	-0.135	-0.102	-0.174
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	246	3	129	-0.260	-0.143	-0.072	-0.126	-0.389
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	7	989	7	605	0.168	-0.023	0.029	0.008	0.008
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	28	4751	25	2121	-0.053	-0.085	-0.155	0.098	0.046
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	3432	3	1895	-0.113	0.000	-0.001	0.015	0.024
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	24	1591	30	1229	-0.099	-0.018	-0.005	-0.161	0.010
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	17	1610	13	370	-0.166	-0.081	-0.130	-0.355	-0.102
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	8	1408	8	1079	-0.027	-0.029	-0.063	0.034	-0.003
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	55	2	45	-0.295	0.003	-0.221	-1.853	-0.296
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1322	6	908	-0.203	-0.113	0.006	-0.133	-0.014
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	397	1	227	-2.520	-0.103	-1.416	-0.064	-0.452
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	12	1299	11	347	-0.368	-0.114	-0.004	-0.123	-0.209
37 Reciklaža	11	566	9	525	-0.111	0.060	0.006	0.007	0.006
Đ Građevinarstvo	100	6498	84	4065	0.003	0.040	0.042	0.015	0.067
45 Građevinarstvo	100	6498	84	4065	0.003	0.040	0.042	0.015	0.067
E Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	112	8009	92	5379	-0.072	-0.088	-0.094	-0.040	-0.004

50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	25	2751	17	1836	-0.040	-0.092	-0.125	-0.046	-0.062
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	38	1477	35	663	-0.253	-0.089	-0.048	-0.088	0.135
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	49	3781	40	2880	-0.172	-0.078	-0.017	-0.002	0.009
Ž	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	-0.264	-0.256	-0.153	-0.090	-0.050
55	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	-0.264	-0.256	-0.153	-0.090	-0.050
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	50	5068	44	2389	-0.110	-0.096	-0.038	-0.011	-0.087
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	29	2333	24	959	-0.052	-0.034	-0.023	0.035	0.002
61	Vodeni saobraćaj	2	134	1	-	-0.122	-0.073	-0.081	-0.231	-16.926
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	18	2597	17	1134	-0.154	-0.140	-0.042	0.034	-0.112
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije	1	4	2	296	-0.086	-0.001	0.048	-0.115	-0.099
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	43	716	40	1347	-0.124	-0.041	-0.030	0.020	-0.049
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	12					-0.949
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	2	40			-0.468	-1.777	-1.600		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	117	5	95	-0.116	-0.020	-0.002	-0.027	0.037
73	Istraživanje i razvoj	1	14	1	7	-0.060	0.007	0.032	0.002	0.001
74	Ostale poslovne aktivnosti	36	545	32	1233	-0.119	-0.031	-0.014	0.029	-0.036
L	Obrazovanje	7	129	7	85	-0.120	-0.112	-0.004	-0.046	-0.031
80	Obrazovanje	7	129	7	85	-0.120	-0.112	-0.004	-0.046	-0.031
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	-	0.001	0.003	0.008	0.092
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	-	0.001	0.003	0.008	0.092
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	15	492	14	150	-0.014	-0.143	-0.087	-0.102	0.090
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	41	1	40	0.038	-0.055	-0.046	0.010	0.174
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	79	1	5	0.000	-0.146	-0.089	-2.751	-46.333
93	Ostale uslužne delatnosti	12	372	12	105	-0.115	-0.140	-0.071	-0.104	-0.081

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2003. godini - UKUPNO
Tabela SP 10. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2003-07.

	Broj preduzeća 2003	Broj zaposlenih 2003	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2003	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	684	65322	615	36828	-0.260	-0.441	-0.088	0.066	0.114
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	39	4203	37	2212	-1.216	-0.010	-0.061	-0.353	-0.195
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	39	4203	37	2212	-1.216	-0.010	-0.061	-0.353	-0.195
V Vadenje ruda i kamena	11	1654	8	914	-0.033	-0.008	0.143	0.134	-0.094
14 Vadenje ostalih ruda i kamena	11	1654	8	914	-0.033	-0.008	0.143	0.134	-0.094
G Prerađivačka industrija	257	34095	236	18202	-0.063	-0.571	0.007	0.221	0.241
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	45	6465	38	5018	-0.152	0.101	0.231	0.265	0.304
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	2	2907	2	1201	0.270	-1.984	-0.060	0.493	0.423
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	14	1333	13	310	-1.194	-0.340	-1.187	-3.711	-6.429
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	23	2150	15	500	-0.540	10.742	-0.303	-0.784	-0.257
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	8	397	11	540	-0.819	-1.593	-0.860	-0.644	-0.438
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	17	1162	16	460	-0.820	-0.373	-0.457	-1.621	-0.587
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	5	1095	4	464	-0.297	-0.616	-0.466	-0.377	-0.133
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	23	920	19	229	-1.033	-0.723	-0.443	-0.351	-0.263
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	246	3	129	-0.482	-0.079	-0.107	-0.722	-0.742
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	7	989	7	605	-0.309	0.195	0.317	-0.010	0.215
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	28	4751	25	2121	-0.182	-0.054	-0.146	0.136	0.201
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	3432	3	1895	-0.441	-0.099	0.090	0.087	0.219
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	24	1591	30	1229	-0.491	-0.095	-0.003	-0.246	0.038
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	17	1610	13	370	-0.655	-0.250	-0.427	-0.958	-0.125
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	8	1408	8	1079	-0.128	-0.058	-0.231	0.068	-0.310
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	55	2	45	-1.029	-0.003	-0.453	-8.362	-6.084
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1322	6	908	-0.352	-0.026	0.019	-0.024	0.047
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	397	1	227	52.499	-13.527	-2.366	-0.962	-1.521
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	12	1299	11	347	-0.876	-0.986	-1.162	-0.565	-0.536
37 Reciklaža	11	566	9	525	-0.578	0.370	0.221	0.030	-0.109
Đ Građevinarstvo	100	6498	84	4065	-0.207	0.129	0.119	0.189	0.144
45 Građevinarstvo	100	6498	84	4065	-0.207	0.129	0.119	0.189	0.144
E Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	112	8009	92	5379	-1.689	-0.887	-1.172	-0.857	-0.155

50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	25	2751	17	1836	-1.317	-1.029	-4.664	-2.049	-0.740
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	38	1477	35	663	-3.138	-0.364	-0.191	-1.209	0.438
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	49	3781	40	2880	-1.890	-0.995	-0.190	0.033	0.147
Ž	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	-1.181	-0.949	-0.405	-0.329	-0.305
55	Hoteli i restorani	49	4444	52	2081	-1.181	-0.949	-0.405	-0.329	-0.305
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	50	5068	44	2389	-0.378	-0.278	-0.110	-0.173	-0.200
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	29	2333	24	959	-0.226	-0.093	0.066	0.090	-0.021
61	Vodeni saobraćaj	2	134	1	-	-17.217	-0.596	-1.709	-0.385	4.512
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	18	2597	17	1134	-0.421	-0.387	-0.162	-0.210	-0.357
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije	1	4	2	296	-0.675	0.154	0.026	-0.382	-0.129
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	43	716	40	1347	-0.601	-0.277	-0.540	-0.182	-0.141
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			2	12					-0.440
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	2	40			-3.219	11.065	-15.157		
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	117	5	95	-0.298	-0.054	-0.074	-0.086	0.216
73	Istraživanje i razvoj	1	14	1	7	-0.317	0.096	0.221	-	0.034
74	Ostale poslovne aktivnosti	36	545	32	1233	-0.630	-0.290	-0.637	-0.195	-0.174
L	Obrazovanje	7	129	7	85	-0.239	-0.477	0.010	-0.047	-0.039
80	Obrazovanje	7	129	7	85	-0.239	-0.477	0.010	-0.047	-0.039
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	-0.124	-0.096	1.869	0.166	8.098
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	14	1	4	-0.124	-0.096	1.869	0.166	8.098
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	15	492	14	150	1.851	-0.211	-0.123	-0.143	0.312
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	41	1	40	0.069	-0.083	-0.071	0.005	0.544
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	79	1	5	1.261	-0.213	-0.131	-3.181	11.330
93	Ostale uslužne delatnosti	12	372	12	105	-0.297	-0.254	-0.022	-0.137	-0.183

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2004. godini

Tabela SP 11. **Indikatori rentabiliteta, preduzeća razvrstana po veličini 2004 - 2007.**

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2004							
ukupno	263	32024	0.361	-0.166	-0.054	-0.056	-0.681
mala	158	6306	0.413	-0.175	-0.092	-0.092	-0.672
srednja	80	11589	0.414	-0.181	-0.136	-0.141	-0.618
velika	25	14129	0.321	-0.156	-0.014	-0.014	-0.729
2005							
ukupno	245	27155	0.370	-0.107	-0.136	-0.137	-0.411
mala	141	6669	0.411	-0.347	-0.322	-0.323	-1.273
srednja	81	10234	0.374	-0.081	-0.065	-0.066	-0.312
velika	23	10252	0.352	-0.047	-0.123	-0.123	-0.182
2006							
ukupno	247	23490	0.345	-0.065	-0.019	-0.020	-0.283
mala	156	4035	0.447	-0.073	-0.056	-0.060	-0.243
srednja	72	7759	0.371	-0.080	-0.069	-0.068	-0.308
velika	19	11696	0.311	-0.055	0.012	0.011	-0.276
2007							
ukupno	246	19419	0.354	-0.062	-0.044	-0.048	-0.295
mala	155	2655	0.427	-0.077	-0.009	-0.030	-0.329
srednja	70	6873	0.399	-0.073	-0.095	-0.096	-0.272
velika	21	9891	0.323	-0.056	-0.030	-0.032	-0.302

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2004. godini – UKUPNO
Tabela SP 12. Stopa bruto marže, po delatnostima u periodu 2004-2007.

	Broj preduzeća 2004	Broj zaposlenih 2004	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	263	32024	246	19419	0.361	0.370	0.345	0.354
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	37	3731	37	1944	0.428	0.436	0.417	0.361
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	37	3731	37	1944	0.428	0.436	0.417	0.361
B Ribarstvo	3	53	4	66	0.660	0.445	0.329	0.146
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	3	53	4	66	0.660	0.445	0.329	0.146
V Vađenje ruda i kamena	4	464	4	473	0.500	0.605	0.667	0.649
13 Vađenje ruda metala	2	368	2	399	0.477	0.601	0.680	0.684
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	96	2	74	0.657	0.633	0.576	0.442
G Prerađivačka industrija	109	20133	105	12385	0.298	0.300	0.264	0.285
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	24	5120	23	2553	0.325	0.236	0.257	0.302
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	444	5	191	0.284	0.245	0.154	0.154
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	8	1354	7	621	0.562	0.676	0.588	0.714
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	165	1	140	-2.075	-0.160	0.754	0.301
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	2	1215	1	2	0.266	0.189	0.137	0.044
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	2	320	1	170	0.330	0.354	0.334	0.309
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	7	227	7	61	0.421	0.510	0.619	0.704
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	5	2257	5	1347	0.381	0.429	0.334	0.049
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	4	663	3	226	0.291	0.278	0.372	0.331
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	665	10	186	0.525	0.332	0.342	0.317
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	2746	3	2172	0.031	0.255	0.205	0.194
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	7	585	11	665	0.485	0.311	0.351	0.414
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	7	1163	4	261	0.403	0.382	0.119	0.304
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	144	4	1942	0.514	0.567	0.269	0.270
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	53	1	53	0.684	0.771	0.849	0.863
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	80	1	51	0.615	0.623	0.603	0.582
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4	718	5	539	0.597	0.520	0.404	0.501
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	1498	4	883	0.430	0.458	0.364	0.541
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	367	2	105	0.477	0.528	0.280	0.201
37 Reciklaža	6	349	7	217	0.235	0.189	0.248	0.208
Đ Građevinarstvo	36	3101	30	2304	0.552	0.602	0.601	0.663
45 Građevinarstvo	36	3101	30	2304	0.552	0.602	0.601	0.663

E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	34	2231	28	709	0.196	0.192	0.245	0.210
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	416	4	89	0.308	0.526	0.486	0.593
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	661	10	225	0.141	0.134	0.197	0.171
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	17	1154	14	395	0.265	0.306	0.352	0.294
Ž	Hoteli i restorani	10	606	10	453	0.514	0.684	0.725	0.765
55	Hoteli i restorani	10	606	10	453	0.514	0.684	0.725	0.765
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1377	12	1012	0.578	0.503	0.508	0.438
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	9	1309	9	964	0.576	0.500	0.504	0.437
61	Vodeni saobraćaj	1	3	1	3	0.814	0.675	0.784	0.334
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	65	1	43	0.612	0.620	0.650	0.437
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	2				1.000
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	9	195	9	38	0.590	0.373	0.309	0.444
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			1	6			0.994	0.989
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	106	1	2	0.651	0.693	0.996	1.000
73	Istraživanje i razvoj	1	18	1	9	0.434	0.453	0.221	0.225
74	Ostale poslovne aktivnosti	7	71	6	21	0.717	0.350	0.403	0.677
L	Obrazovanje	3	16	2	6	0.808	0.790	0.796	0.700
80	Obrazovanje	3	16	2	6	0.808	0.790	0.796	0.700
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	0.148	0.879	0.753	0.972
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	0.148	0.879	0.753	0.972
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	5	68	4	27	0.874	0.885	0.686	0.730
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	17	2	13	0.849	0.964	0.651	0.713
93	Ostale uslužne delatnosti	3	51	2	14	0.900	0.807	0.901	0.908

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Privredna društva privatizovana u 2004. godini– UKUPNO

Tabela SP 13. Stopa poslovnog finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2004-2007.

	Broj preduzeća 2004	Broj zaposlenih 2004	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	263	32024	246	19419	-0.166	-0.107	-0.065	-0.062
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	37	3731	37	1944	-0.097	0.001	-0.021	-0.048
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	37	3731	37	1944	-0.097	0.001	-0.021	-0.048
B Ribarstvo	3	53	4	66	-1.733	-0.470	-0.110	-0.349
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	3	53	4	66	-1.733	-0.470	-0.110	-0.349
V Vađenje ruda i kamena	4	464	4	473	-0.449	0.075	0.246	0.239
13 Vađenje ruda metala	2	368	2	399	-0.451	0.096	0.274	0.275
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	96	2	74	-0.436	-0.077	0.034	0.027
G Prerađivačka industrija	109	20133	105	12385	-0.194	-0.098	-0.112	-0.098
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	24	5120	23	2553	-0.164	-0.172	-0.077	-0.056
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	444	5	191	-0.745	-0.725	-0.466	-0.424
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	8	1354	7	621	-0.475	-0.540	-0.709	-0.556
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	165	1	140	-79.874	-2.291	-20.156	-1.310
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	2	1215	1	2	-0.236	-1.405	-1.274	-104.741
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	2	320	1	170	0.017	0.024	0.014	0.007
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	7	227	7	61	-0.041	-0.161	-0.015	0.034
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	5	2257	5	1347	-0.106	-0.627	-0.987	-1.363
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	4	663	3	226	-0.067	0.001	-0.015	0.005
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	665	10	186	-0.173	-0.294	-0.082	-0.065
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	2746	3	2172	-0.360	0.034	-0.003	0.017
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	7	585	11	665	-0.238	-0.417	-0.239	-0.412
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	7	1163	4	261	-0.086	-0.046	-0.349	-0.029
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	144	4	1942	-0.214	-0.108	-0.259	-0.237
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	53	1	53	0.351	0.356	0.186	0.014
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	80	1	51	-0.087	0.014	-0.068	-0.033
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4	718	5	539	-0.076	0.021	-0.055	-0.024
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	1498	4	883	-0.187	-0.054	-0.102	-0.229
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	367	2	105	-0.122	0.114	-0.654	-0.872
37 Reciklaža	6	349	7	217	-0.033	-0.060	0.027	-0.039
Đ Građevinarstvo	36	3101	30	2304	-0.002	0.055	0.043	0.034
45 Građevinarstvo	36	3101	30	2304	-0.002	0.055	0.043	0.034

E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	34	2231	28	709	-0.356	-0.239	-0.056	-0.029
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	416	4	89	-0.569	-0.891	-1.157	-2.390
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	661	10	225	-0.269	-0.121	0.016	0.031
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	17	1154	14	395	-0.455	-0.475	-0.142	-0.115
Ž	Hoteli i restorani	10	606	10	453	-0.727	-0.010	0.191	0.169
55	Hoteli i restorani	10	606	10	453	-0.727	-0.010	0.191	0.169
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1377	12	1012	-0.078	-0.045	-0.008	-0.105
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	9	1309	9	964	-0.066	-0.039	0.006	-0.100
61	Vodeni saobraćaj	1	3	1	3	-5.912	-5.544	-3.083	-4.342
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	65	1	43	-0.386	-0.232	-0.583	-0.199
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	2				0.018
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	9	195	9	38	-0.544	-0.906	-0.053	-0.015
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			1	6			-0.167	0.145
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	106	1	2	-0.223	-0.055	0.101	-0.215
73	Istraživanje i razvoj	1	18	1	9	0.038	-0.135	0.009	0.003
74	Ostale poslovne aktivnosti	7	71	6	21	-4.579	-0.974	-0.193	-0.045
L	Obrazovanje	3	16	2	6	-0.285	0.027	-0.001	0.033
80	Obrazovanje	3	16	2	6	-0.285	0.027	-0.001	0.033
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	-19.348	-4.530	-10.311	-0.705
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	-19.348	-4.530	-10.311	-0.705
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	5	68	4	27	-0.219	-0.012	0.249	0.263
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	17	2	13	-0.418	0.063	0.297	0.300
93	Ostale uslužne delatnosti	3	51	2	14	-0.002	-0.087	-0.045	-0.115

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2004. godini– UKUPNO
Tabela SP 14. Stopa neto finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2004-2007.

	Broj preduzeća 2004	Broj zaposlenih 2004	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	263	32024	246	19419	-0.056	-0.137	-0.020	-0.048
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	37	3731	37	1944	-0.161	-0.037	-0.008	-0.032
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	37	3731	37	1944	-0.161	-0.037	-0.008	-0.032
B Ribarstvo	3	53	4	66	-0.948	0.009	0.028	-0.187
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	3	53	4	66	-0.948	0.009	0.028	-0.187
V Vađenje ruda i kamena	4	464	4	473	-0.512	-0.012	0.239	0.224
13 Vađenje ruda metala	2	368	2	399	-0.526	-0.016	0.268	0.259
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	96	2	74	-0.415	0.013	0.020	0.014
G Prerađivačka industrija	109	20133	105	12385	-0.036	-0.137	-0.032	-0.075
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	24	5120	23	2553	-0.181	-0.186	-0.046	0.018
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	444	5	191	-0.742	-0.555	-0.490	-0.673
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	8	1354	7	621	-0.277	-0.277	-0.437	-0.384
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	165	1	140	-0.043	-1.047	-7.934	-0.036
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	2	1215	1	2	-0.042	-0.106	-0.981	-2.976
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	2	320	1	170	-0.026	0.019	0.040	0.021
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	7	227	7	61	-0.042	-0.095	-0.029	-0.039
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	5	2257	5	1347	-0.170	-0.969	-0.300	-0.957
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	4	663	3	226	-0.046	-0.024	-0.032	-0.019
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	665	10	186	-0.129	-0.251	-0.149	-0.080
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	2746	3	2172	0.153	-0.064	0.023	0.003
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	7	585	11	665	-0.015	0.016	-0.001	-0.498
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepromenuta	7	1163	4	261	-0.063	-0.039	-0.344	0.006
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepromenuta	3	144	4	1942	-0.082	-0.123	0.011	-0.240
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	53	1	53	0.341	0.362	0.330	0.098
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	80	1	51	-0.084	0.007	-0.053	-0.038
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4	718	5	539	-0.165	-0.033	-0.059	0.021
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	1498	4	883	-0.089	-0.086	-0.003	-0.404
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepromenuta	4	367	2	105	0.059	0.040	-0.282	-0.087
37 Reciklaža	6	349	7	217	-0.025	-0.030	0.051	0.014
Đ Građevinarstvo	36	3101	30	2304	0.000	0.035	0.016	0.002
45 Građevinarstvo	36	3101	30	2304	0.000	0.035	0.016	0.002
E Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	34	2231	28	709	-0.102	-0.210	-0.090	-0.007

50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	416	4	89	-0.560	-0.039	-1.148	0.438
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	661	10	225	0.034	-0.056	-0.035	-0.062
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	17	1154	14	395	-0.262	-0.639	-0.096	0.018
Ž	Hoteli i restorani	10	606	10	453	-0.268	-0.077	0.115	0.007
55	Hoteli i restorani	10	606	10	453	-0.268	-0.077	0.115	0.007
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1377	12	1012	-0.085	-0.060	-0.004	-0.011
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	9	1309	9	964	-0.065	-0.057	0.007	-0.004
61	Vodeni saobraćaj	1	3	1	3	-0.689	-5.581	-2.672	-0.402
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	65	1	43	-0.566	-0.120	-0.416	-0.169
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	2				0.024
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	9	195	9	38	-0.371	-0.690	-0.045	-0.011
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			1	6			-0.168	0.128
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	106	1	2	-0.176	-0.053	0.091	-0.003
73	Istraživanje i razvoj	1	18	1	9	0.014	0.006	0.004	0.014
74	Ostale poslovne aktivnosti	7	71	6	21	-0.997	-0.725	-0.155	-0.053
L	Obrazovanje	3	16	2	6	-0.057	0.025	0.010	0.029
80	Obrazovanje	3	16	2	6	-0.057	0.025	0.010	0.029
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	-18.939	-217.396	-1.189	-0.713
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	-18.939	-217.396	-1.189	-0.713
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	5	68	4	27	-0.277	-0.013	0.483	0.219
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	17	2	13	-0.522	0.056	0.569	0.251
93	Ostale uslužne delatnosti	3	51	2	14	-0.002	-0.081	-0.046	-0.117

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2004. godini– UKUPNO
Tabela SP 15. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2004-07.

	Broj preduzeća 2004	Broj zaposlenih 2004	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2004	2005	2006	2007
UKUPNO	263	32024	246	19419	-0.681	-0.411	-0.283	-0.295
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	37	3731	37	1944	-0.323	0.004	-0.073	-0.216
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	37	3731	37	1944	-0.323	0.004	-0.073	-0.216
B Ribarstvo	3	53	4	66	-3.416	-3.892	-0.439	-16.172
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	3	53	4	66	-3.416	-3.892	-0.439	-16.172
V Vađenje ruda i kamena	4	464	4	473	-1.274	0.149	0.427	0.413
13 Vađenje ruda metala	2	368	2	399	-1.375	0.184	0.457	0.438
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	96	2	74	-0.835	-0.194	0.086	0.090
G Prerađivačka industrija	109	20133	105	12385	-0.934	-0.449	-0.640	-0.608
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	24	5120	23	2553	-0.622	-1.094	-0.421	-0.419
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	444	5	191	-6.342	-4.233	-10.151	-12.606
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	8	1354	7	621	-1.168	-1.013	-1.558	-1.024
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	165	1	140	8.855	4.984	-140.181	-9.931
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	2	1215	1	2	-1.209	6.596	6.093	2.572
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	2	320	1	170	0.078	0.092	0.060	0.031
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	7	227	7	61	-0.127	-0.465	-0.038	0.078
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	5	2257	5	1347	-0.369	-2.661	-7.225	13.595
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	4	663	3	226	-0.285	0.006	-0.047	0.018
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	665	10	186	-0.419	-1.284	-0.513	-0.381
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	2746	3	2172	3.530	0.167	-0.023	0.104
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	7	585	11	665	-0.598	-4.232	-1.189	-1.896
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	7	1163	4	261	-0.282	-0.154	-10.825	-0.138
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	144	4	1942	-0.506	-0.261	-2.105	-2.056
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	53	1	53	0.547	0.491	0.236	0.019
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	80	1	51	-0.162	0.025	-0.128	-0.066
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4	718	5	539	-0.142	0.045	-0.155	-0.056
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	1498	4	883	-0.592	-0.180	-0.439	-0.643
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	367	2	105	-0.324	0.239	-4.144	-30.811
37 Reciklaža	6	349	7	217	-0.214	-0.433	0.139	-0.269
Đ Građevinarstvo	36	3101	30	2304	-0.005	0.136	0.118	0.088
45 Građevinarstvo	36	3101	30	2304	-0.005	0.136	0.118	0.088

E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	34	2231	28	709	-3.708	-2.071	-0.322	-0.197
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	416	4	89	-3.480	-3.174	-5.112	-12.141
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	661	10	225	-5.356	-1.543	0.112	0.235
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	17	1154	14	395	-2.817	-2.438	-0.596	-0.621
Ž	Hoteli i restorani	10	606	10	453	-2.540	-0.019	0.346	0.308
55	Hoteli i restorani	10	606	10	453	-2.540	-0.019	0.346	0.308
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1377	12	1012	-0.198	-0.138	-0.026	-0.454
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	9	1309	9	964	-0.167	-0.120	0.019	-0.437
61	Vodeni saobraćaj	1	3	1	3	6.218	-29.417	-8.129	27.727
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	2	65	1	43	-0.852	-0.479	-1.231	-0.699
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije			1	2				0.023
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	9	195	9	38	-1.525	-4.247	-0.398	-0.143
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama			1	6			-0.349	0.253
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	1	106	1	2	-0.401	-0.107	0.133	-0.270
73	Istraživanje i razvoj	1	18	1	9	0.126	-0.766	0.091	0.046
74	Ostale poslovne aktivnosti	7	71	6	21	6.152	-5.053	-1.365	-0.426
L	Obrazovanje	3	16	2	6	-0.819	0.052	-0.002	0.048
80	Obrazovanje	3	16	2	6	-0.819	0.052	-0.002	0.048
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	18.470	-7.181	3.588	-1.299
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	49	1	2	18.470	-7.181	3.588	-1.299
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	5	68	4	27	-0.465	-0.019	0.453	0.469
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	2	17	2	13	-1.373	0.088	0.557	0.540
93	Ostale uslužne delatnosti	3	51	2	14	-0.002	-0.155	-0.069	-0.188

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2005. godini
Tabela SP 16. Indikatori rentabiliteta, privredna društva razvrstana po veličini 2005 - 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2005							
ukupno	204	28808	0.515	-0.048	0.001	-0.004	-0.143
mala	113	4030	0.468	-0.143	-0.106	-0.107	-0.435
srednja	66	11427	0.475	-0.196	-0.106	-0.107	-0.562
velika	25	13351	0.534	0.012	0.046	0.040	0.036
2006							
ukupno	210	23879	0.536	0.030	0.019	0.017	0.095
mala	119	3106	0.401	-0.080	-0.073	-0.073	-0.293
srednja	66	9536	0.435	-0.081	-0.015	-0.012	-0.275
velika	25	11237	0.588	0.083	0.042	0.037	0.251
2007							
ukupno	211	21825	0.519	0.042	0.033	0.028	0.138
mala	122	2622	0.547	-0.076	-0.050	-0.070	-0.224
srednja	65	8701	0.389	-0.007	0.002	0.000	-0.026
velika	24	10502	0.581	0.077	0.054	0.049	0.245

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2005. – UKUPNO
Tabela SP 17. Stopa bruto marže, po delatnostima u periodu 2005-2007.

	Broj preduzeća 2005	Broj zaposlenih 2005	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2005	2006	2007
UKUPNO	204	28808	211	21825	0.515	0.536	0.519
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	20	3380	19	1692	0.387	0.400	0.413
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	20	3380	19	1692	0.387	0.400	0.413
B Ribarstvo	1	11	1	12	0.524	0.243	0.413
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	11	1	12	0.524	0.243	0.413
V Vađenje ruda i kamena	2	84	2	27	0.445	0.454	0.310
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	84	2	27	0.445	0.454	0.310
G Prerađivačka industrija	70	12768	72	8854	0.447	0.431	0.410
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	19	4597	19	2382	0.389	0.376	0.345
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	2	38	2	16	0.722	0.539	0.613
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	2	991	2	992	0.775	0.583	0.575
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	5	214	5	61	0.556	0.547	0.332
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	24	1	20	0.592	0.169	0.439
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	6	697	5	448	0.439	0.563	0.556
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	128	2	100	0.284	0.251	0.309
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	1	170	1	110	0.521	0.675	0.338
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	2	228	2	211	0.486	0.524	0.590
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	1030	1	255	0.345	0.355	0.351
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	4	862	7	1423	0.687	0.416	0.408
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	3	1282	4	1191	0.528	0.566	0.529
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	1122	5	914	0.472	0.418	0.448
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	7	2	54	0.884	0.929	0.952
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	88	5	85	0.596	0.542	0.571
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	12	1	2	0.753	0.835	0.883
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	9	1278	7	584	0.433	0.438	0.359
37 Reciklaža			1	6		0.562	0.338
Đ Građevinarstvo	31	5835	32	5846	0.619	0.676	0.678
45 Građevinarstvo	31	5835	32	5846	0.619	0.676	0.678

E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	40	2674	40	1338	0.342	0.215	0.215
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	676	6	297	0.294	0.218	0.218
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	12	412	13	199	0.339	0.113	0.114
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	22	1586	21	842	0.374	0.306	0.308
Ž	Hoteli i restorani	9	691	9	784	0.590	0.452	0.271
55	Hoteli i restorani	9	691	9	784	0.590	0.452	0.271
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1786	9	1550	0.556	0.573	0.559
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	1678	7	1440	0.591	0.593	0.598
61	Vodeni saobraćaj	1	107	1	109	0.343	0.467	0.367
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	1	1	1	1	-	1.000	1.000
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	18	1504	19	1641	0.861	0.872	0.887
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	56	1	35	0.904	0.913	0.946
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti			1	2		0.858	0.870
73	Istraživanje i razvoj	2	24	1	17	0.952	0.976	0.972
74	Ostale poslovne aktivnosti	15	1424	16	1587	0.851	0.864	0.880
L	Obrazovanje	2	9	4	18	-0.202	0.930	0.896
80	Obrazovanje	2	9	4	18	-0.202	0.930	0.896
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	3	66	4	63	0.777	0.863	0.859
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	1	5	1	5	0.877	0.974	0.868
93	Ostale uslužne delatnosti	2	61	3	58	0.731	0.825	0.856

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2005. godini – UKUPNO
Tabela SP 18. Stopa poslovnog finasijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2005-2007.

	Broj preduzeća 2005	Broj zaposlenih 2005	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2005	2006	2007
UKUPNO	204	28808	211	21825	-0.048	0.030	0.042
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	20	3380	19	1692	-0.190	-0.105	0.047
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	20	3380	19	1692	-0.190	-0.105	0.047
B Ribarstvo	1	11	1	12	0.018	-0.458	-0.220
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	11	1	12	0.018	-0.458	-0.220
V Vađenje ruda i kamena	2	84	2	27	-0.884	-0.621	-0.412
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	84	2	27	-0.884	-0.621	-0.412
G Prerađivačka industrija	70	12768	72	8854	-0.073	-0.034	-0.007
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	19	4597	19	2382	-0.055	0.029	0.069
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	2	38	2	16	-0.604	-0.300	-0.282
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	2	991	2	992	-0.010	-0.635	-0.561
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	5	214	5	61	-1.024	-0.310	-2.284
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	24	1	20	-2.482	-2.789	-0.776
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	6	697	5	448	-0.211	-0.028	-0.102
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	128	2	100	-0.343	-0.084	-0.158
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	1	170	1	110	-0.106	0.112	-3.299
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	2	228	2	211	0.023	0.104	0.215
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	1030	1	255	-0.095	-0.200	-0.141
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	4	862	7	1423	-0.109	-0.035	-0.094
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	3	1282	4	1191	0.031	-0.036	0.005
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	1122	5	914	-0.147	0.008	-0.001
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	7	2	54	-0.037	-0.343	-0.115
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	88	5	85	-6.160	-0.545	-0.086
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	12	1	2	-0.296	0.022	0.446
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	9	1278	7	584	-0.364	-0.472	-0.358
37 Reciklaža			1	6		0.061	-0.182
Đ Građevinarstvo	31	5835	32	5846	0.073	0.134	0.093

45	Gradevinarstvo	31	5835	32	5846	0.073	0.134	0.093
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	40	2674	40	1338	-0.433	-0.122	-0.018
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	676	6	297	-0.448	-0.178	-0.008
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	12	412	13	199	-0.720	-0.053	-0.002
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	22	1586	21	842	-0.350	-0.150	-0.041
Ž	Hoteli i restorani	9	691	9	784	-0.331	-0.040	0.003
55	Hoteli i restorani	9	691	9	784	-0.331	-0.040	0.003
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1786	9	1550	0.015	0.018	-0.019
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	1678	7	1440	0.009	0.008	-0.021
61	Vodeni saobraćaj	1	107	1	109	0.054	0.076	-0.011
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	1	1	1	1	-	-0.127	0.029
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	18	1504	19	1641	0.012	0.034	0.059
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	56	1	35	-0.016	-0.049	0.075
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti			1	2		0.105	-0.258
73	Istraživanje i razvoj	2	24	1	17	0.005	0.244	0.129
74	Ostale poslovne aktivnosti	15	1424	16	1587	0.016	0.034	0.056
L	Obrazovanje	2	9	4	18	-19.642	-0.261	-0.290
80	Obrazovanje	2	9	4	18	-19.642	-0.261	-0.290
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	3	66	4	63	-1.316	-0.348	-0.894
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	1	5	1	5	-0.679	-0.335	-0.544
93	Ostale uslužne delatnosti	2	61	3	58	-1.607	-0.352	-0.996

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2005. godini – UKUPNO
Tabela SP 19. Stopa neto finansijskog rezultata po delatnostima u periodu 2005-2007.

	Broj preduzeća 2005	Broj zaposlenih 2005	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2005	2006	2007
UKUPNO	204	28808	211	21825	-0.004	0.017	0.028
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	20	3380	19	1692	-0.093	-0.050	0.084
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	20	3380	19	1692	-0.093	-0.050	0.084
B Ribarstvo	1	11	1	12	-0.006	-0.394	-0.390
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	11	1	12	-0.006	-0.394	-0.390
V Vađenje ruda i kamena	2	84	2	27	-0.669	-0.509	-0.248
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	2	84	2	27	-0.669	-0.509	-0.248
G Prerađivačka industrija	70	12768	72	8854	0.024	-0.020	-0.019
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	19	4597	19	2382	-0.097	0.027	0.031
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	2	38	2	16	-0.288	-0.337	-0.099
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	2	991	2	992	0.578	-0.602	0.002
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	5	214	5	61	-0.888	-0.126	-2.196
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	24	1	20	-0.546	-3.027	-1.270
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	6	697	5	448	-0.253	0.043	0.047
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	128	2	100	-0.155	-0.037	0.157
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	1	170	1	110	0.015	0.027	-1.305
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	2	228	2	211	-0.005	0.111	0.166
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	1030	1	255	-0.023	-0.165	-0.179
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	4	862	7	1423	0.056	-0.030	-0.080
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	3	1282	4	1191	-0.006	0.037	0.003
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	1122	5	914	0.118	0.004	-0.007
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	7	2	54	-0.038	-0.384	-0.111
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	88	5	85	-1.814	0.184	0.073
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	12	1	2	-0.313	0.028	0.259
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	9	1278	7	584	-0.163	-0.489	-0.626
37 Reciklaža			1	6		0.046	-0.083
Đ Građevinarstvo	31	5835	32	5846	0.032	0.063	0.053

45	Gradevinarstvo	31	5835	32	5846	0.032	0.063	0.053
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	40	2674	40	1338	-0.249	-0.020	0.008
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	676	6	297	-0.277	-0.051	0.000
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	12	412	13	199	-0.445	0.001	0.008
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	22	1586	21	842	-0.173	-0.020	0.013
Ž	Hoteli i restorani	9	691	9	784	-0.036	0.033	-0.026
55	Hoteli i restorani	9	691	9	784	-0.036	0.033	-0.026
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1786	9	1550	-0.007	0.028	-0.012
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	1678	7	1440	-0.011	0.031	-0.002
61	Vodeni saobraćaj	1	107	1	109	0.018	0.012	-0.065
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	1	1	1	1	-	0.281	0.026
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	18	1504	19	1641	0.017	0.043	0.036
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	56	1	35	0.001	0.059	0.000
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti			1	2		0.099	-0.126
73	Istraživanje i razvoj	2	24	1	17	0.000	0.231	0.093
74	Ostale poslovne aktivnosti	15	1424	16	1587	0.021	0.034	0.038
L	Obrazovanje	2	9	4	18	-16.045	-0.257	-0.355
80	Obrazovanje	2	9	4	18	-16.045	-0.257	-0.355
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	3	66	4	63	-1.307	-0.382	-0.769
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	1	5	1	5	-0.676	-0.441	-0.155
93	Ostale uslužne delatnosti	2	61	3	58	-1.599	-0.361	-1.003

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2005. godini – UKUPNO
Tabela SP 20. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2005-07.

	Broj preduzeća 2005	Broj zaposlenih 2005	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2005	2006	2007
UKUPNO	204	28808	211	21825	-0.143	0.095	0.138
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	20	3380	19	1692	-0.724	-0.403	0.169
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	20	3380	19	1692	-0.724	-0.403	0.169
B Ribarstvo	1	11	1	12	0.039	-4.566	-0.694
05 Ulov ribe; mreščenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	11	1	12	0.039	-4.566	-0.694
V Vadenje ruda i kamena	2	84	2	27	-3.527	131.973	-8.876
14 Vadenje ostalih ruda i kamena	2	84	2	27	-3.527	131.973	-8.876
G Prerađivačka industrija	70	12768	72	8854	-0.224	-0.109	-0.025
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	19	4597	19	2382	-0.182	0.102	0.258
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	2	38	2	16	-0.965	-0.804	-0.715
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	2	991	2	992	-0.014	-1.331	-1.182
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	5	214	5	61	-9.183	-0.884	5.535
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	24	1	20	-5.749	3.131	6.788
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	6	697	5	448	-0.634	-0.066	-0.267
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	128	2	100	-1.464	-0.436	-0.717
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	1	170	1	110	-0.240	0.205	78.443
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	2	228	2	211	0.057	0.239	0.423
27 Proizvodnja osnovnih metala	3	1030	1	255	-0.321	-0.862	-0.635
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	4	862	7	1423	-0.185	-0.097	-0.270
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	3	1282	4	1191	0.115	-0.121	0.018
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	1122	5	914	-0.386	0.024	-0.004
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	1	7	2	54	-0.052	-0.412	-0.133
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	2	88	5	85	267.515	-1.705	-0.212
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	1	12	1	2	-0.633	0.038	0.617
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	9	1278	7	584	-1.231	-1.666	-2.319
37 Reciklaža			1	6		0.123	-1.718

D	Gradevinarstvo	31	5835	32	5846	0.209	0.404	0.297
45	Gradevinarstvo	31	5835	32	5846	0.209	0.404	0.297
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	40	2674	40	1338	-1.895	-0.816	-0.115
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	6	676	6	297	-2.093	-1.097	-0.047
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	12	412	13	199	-3.923	-0.635	-0.020
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	22	1586	21	842	-1.401	-0.737	-0.182
Ž	Hoteli i restorani	9	691	9	784	-0.898	-0.132	0.014
55	Hoteli i restorani	9	691	9	784	-0.898	-0.132	0.014
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	8	1786	9	1550	0.033	0.040	-0.045
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	6	1678	7	1440	0.018	0.016	-0.046
61	Vodeni saobraćaj	1	107	1	109	0.203	0.185	-0.037
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	1	1	1	1	10.805	-0.148	0.091
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	18	1504	19	1641	0.017	0.047	0.082
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	56	1	35	-0.031	-0.087	0.124
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti			1	2		0.167	-0.681
73	Istraživanje i razvoj	2	24	1	17	0.009	0.332	0.190
74	Ostale poslovne aktivnosti	15	1424	16	1587	0.022	0.046	0.077
L	Obrazovanje	2	9	4	18	7.307	-0.480	-0.569
80	Obrazovanje	2	9	4	18	7.307	-0.480	-0.569
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	3	66	4	63	-10.156	-0.727	-1.767
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	1	5	1	5	-3.182	-1.092	-1.833
93	Ostale uslužne delatnosti	2	61	3	58	-17.596	-0.655	-1.757

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2006. godini
Tabela SP 21. Indikatori rentabiliteta – privredna društva razvrstana po veličini 2006 - 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2006							
ukupno	228	38226	0.386	-0.239	-0.107	-0.109	-1.020
mala	126	4482	0.539	-0.190	-0.121	-0.122	-0.532
srednja	73	12766	0.445	-0.201	-0.075	-0.081	-0.592
velika	29	20978	0.342	-0.260	-0.117	-0.118	-1.490
2007							
ukupno	225	30760	0.371	-0.141	-0.022	-0.021	-0.604
mala	118	2721	0.408	-0.105	-0.066	-0.065	-0.414
srednja	73	10605	0.480	-0.059	-0.014	-0.017	-0.167
velika	34	17434	0.322	-0.180	-0.020	-0.019	-0.985

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2006. godini – UKUPNO
Tabela SP 22. Stopa bruto marže, po delatnostima u periodu 2006-2007.

	Broj preduzeća 2006	Broj zaposlenih 2006	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2006	2007
UKUPNO	228	38226	225	30760	0.386	0.371
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	15	2825	15	2281	0.464	0.400
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	14	2730	14	2149	0.454	0.383
03 Vodoprivreda	1	95	1	132	0.761	0.678
V Vađenje ruda i kamena	1	100	1	63	0.306	0.663
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	1	100	1	63	0.306	0.663
G Prerađivačka industrija	101	25504	98	20184	0.280	0.280
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	13	3740	13	2341	0.411	0.338
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	29	1	29	0.298	-
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	7	2633	7	2230	0.409	0.177
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	3	1254	3	1060	0.744	0.775
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	13	1	4	0.690	0.784
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	6	947	5	464	0.243	0.281
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	10	1	10	0.109	0.484
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	8	262	8	162	0.706	0.477
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	1819	3	1551	0.071	0.064
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	2	3298	3	2771	0.103	0.263
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	3887	11	3409	0.352	0.208
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	900	5	964	0.447	0.415
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	9	1790	9	1773	0.504	0.574
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	10	1859	10	1291	0.457	0.489
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	840	6	865	0.602	0.625
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	5	298	4	254	0.268	0.477
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	286	1	230	0.605	0.565
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	2	452	2	414	0.240	0.360
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	2	968	2	270	0.465	0.573
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	2	145	1	15	0.492	0.665
37 Reciklaža	2	74	2	77	0.296	0.146

Đ	Gradevinarstvo	34	4924	33	4496	0.669	0.685
45	Gradevinarstvo	34	4924	33	4496	0.669	0.685
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	28	1910	28	1399	0.172	0.181
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	4	500	4	428	0.125	0.124
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	240	11	151	0.254	0.265
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	13	1170	13	820	0.266	0.293
Ž	Hoteli i restorani	7	757	7	672	0.529	0.551
55	Hoteli i restorani	7	757	7	672	0.529	0.551
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	10	1453	10	1007	0.852	0.805
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1076	7	824	0.621	0.652
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	3	377	3	183	0.988	0.953
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	24	652	25	583	0.854	0.758
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	3	32	3	16	0.405	0.564
73	Istraživanje i razvoj	3	115	3	97	0.900	0.905
74	Ostale poslovne aktivnosti	18	505	19	470	0.866	0.730
L	Obrazovanje	1	5	1	4	0.766	0.872
80	Obrazovanje	1	5	1	4	0.766	0.872
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	0.056	0.685
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	0.056	0.685
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	6	65	6	52	0.844	0.867
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	1	5	1	5	0.933	0.945
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	3	37	3	25	0.846	0.849
93	Ostale uslužne delatnosti	2	23	2	22	0.727	0.828

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2006. godini– UKUPNO
Tabela SP 23. Stopa poslovnog finasijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2006-2007.

	Broj preduzeća 2006	Broj zaposlenih 2006	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2006	2007
UKUPNO	228	38226	225	30760	-0.239	-0.141
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	15	2825	15	2281	-0.166	-0.080
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	14	2730	14	2149	-0.172	-0.090
03 Vodoprivreda	1	95	1	132	0.021	0.072
V Vađenje ruda i kamena	1	100	1	63	-2.828	-0.075
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	1	100	1	63	-2.828	-0.075
G Prerađivačka industrija	101	25504	98	20184	-0.343	-0.217
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	13	3740	13	2341	-0.208	-0.061
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	29	1	29	-0.216	-
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	7	2633	7	2230	-0.714	-0.797
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	3	1254	3	1060	-0.467	-0.213
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	13	1	4	-0.242	-0.536
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	6	947	5	464	-0.703	-0.079
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	10	1	10	-0.073	-0.212
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	8	262	8	162	-0.164	-0.093
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	1819	3	1551	-0.317	-0.334
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	2	3298	3	2771	-0.413	-0.124
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	3887	11	3409	-0.415	-0.392
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	900	5	964	0.028	-0.017
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	9	1790	9	1773	-0.362	-0.073
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	10	1859	10	1291	-1.002	-0.961
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	840	6	865	-0.197	-0.222
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	5	298	4	254	-0.059	0.017
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	286	1	230	-0.030	-0.095
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	2	452	2	414	-0.214	0.074
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	2	968	2	270	-2.281	-0.655
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	2	145	1	15	-2.421	0.064

37	Reciklaža	2	74	2	77	-0.313	0.032
Đ	Gradevinarstvo	34	4924	33	4496	0.022	0.046
45	Gradevinarstvo	34	4924	33	4496	0.022	0.046
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	28	1910	28	1399	-0.138	-0.051
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	4	500	4	428	-0.020	0.008
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	240	11	151	-0.603	-0.081
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	13	1170	13	820	-0.315	-0.179
Ž	Hoteli i restorani	7	757	7	672	-0.405	-0.359
55	Hoteli i restorani	7	757	7	672	-0.405	-0.359
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	10	1453	10	1007	-0.089	-0.066
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1076	7	824	-0.165	0.039
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	3	377	3	183	-0.044	-0.167
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	24	652	25	583	-0.166	-0.124
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	3	32	3	16	-0.278	-0.012
73	Istraživanje i razvoj	3	115	3	97	0.121	0.054
74	Ostale poslovne aktivnosti	18	505	19	470	-0.247	-0.177
L	Obrazovanje	1	5	1	4	-0.691	0.067
80	Obrazovanje	1	5	1	4	-0.691	0.067
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	-10.932	-0.545
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	-10.932	-0.545
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	6	65	6	52	-0.538	-0.174
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	1	5	1	5	-0.035	-0.061
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	3	37	3	25	-0.976	-0.359
93	Ostale uslužne delatnosti	2	23	2	22	-0.389	0.013

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2006. godini – UKUPNO
Tabela SP 24. Stopa neto finansijskog rezultata, po delatnostima u periodu 2006-2007.

	Broj preduzeća 2006	Broj zaposlenih 2006	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2006	2007
UKUPNO	228	38226	225	30760	-0.109	-0.021
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	15	2825	15	2281	-0.098	-0.018
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	14	2730	14	2149	-0.101	-0.021
03 Vodoprivreda	1	95	1	132	0.006	0.030
V Vađenje ruda i kamena	1	100	1	63	-0.364	0.005
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	1	100	1	63	-0.364	0.005
G Prerađivačka industrija	101	25504	98	20184	-0.137	-0.030
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	13	3740	13	2341	-0.170	-0.067
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	29	1	29	0.000	-1.523
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	7	2633	7	2230	-0.182	-0.067
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	3	1254	3	1060	-0.219	-0.223
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	13	1	4	-0.256	-0.246
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	6	947	5	464	-0.701	-0.108
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	10	1	10	0.005	-0.218
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	8	262	8	162	-0.084	-0.065
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	1819	3	1551	-0.112	-0.092
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	2	3298	3	2771	-0.006	-0.009
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	3887	11	3409	-0.193	-0.504
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	900	5	964	0.030	0.084
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uredaja	9	1790	9	1773	-0.035	0.050
29 Proizvodnja mašina i uredaja, na drugom mestu nepomenuta	10	1859	10	1291	-0.721	0.540
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	840	6	865	-0.133	0.013
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	5	298	4	254	0.005	-0.031
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	286	1	230	-0.109	0.009
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	2	452	2	414	0.142	0.074
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	2	968	2	270	-1.766	0.113
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	2	145	1	15	-1.818	0.042
37 Reciklaža	2	74	2	77	-0.275	0.035
Đ Građevinarstvo	34	4924	33	4496	0.015	0.015
45 Građevinarstvo	34	4924	33	4496	0.015	0.015
E Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	28	1910	28	1399	-0.049	0.022
50 Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	4	500	4	428	0.069	0.005
51 Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	240	11	151	-0.379	0.001
52 Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	13	1170	13	820	-0.250	0.057
Ž Hoteli i restorani	7	757	7	672	-0.415	-0.162
55 Hoteli i restorani	7	757	7	672	-0.415	-0.162

Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	10	1453	10	1007	-0.095	-0.082
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1076	7	824	-0.160	-0.003
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	3	377	3	183	-0.055	-0.157
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	24	652	25	583	-0.113	-0.060
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	3	32	3	16	-0.495	0.172
73	Istraživanje i razvoj	3	115	3	97	0.148	0.086
74	Ostale poslovne aktivnosti	18	505	19	470	-0.167	-0.115
L	Obrazovanje	1	5	1	4	-0.691	0.081
80	Obrazovanje	1	5	1	4	-0.691	0.081
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	-11.080	-0.545
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	-11.080	-0.545
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	6	65	6	52	-0.863	-0.138
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	1	5	1	5	0.021	0.000
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	3	37	3	25	-1.970	-0.223
93	Ostale uslužne delatnosti	2	23	2	22	-0.122	0.005

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2006. godini – UKUPNO
Tabela SP 25. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti tokom 2006-07.

	Broj preduzeća 2006	Broj zaposlenih 2006	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2006	2007
UKUPNO	228	38226	225	30760	-1.020	-0.604
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	15	2825	15	2281	-0.534	-0.316
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	14	2730	14	2149	-0.568	-0.362
03 Vodoprivreda	1	95	1	132	0.039	0.194
V Vađenje ruda i kamena	1	100	1	63	-27.014	-0.125
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	1	100	1	63	-27.014	-0.125
G Prerađivačka industrija	101	25504	98	20184	-1.861	-1.171
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	13	3740	13	2341	-0.617	-0.227
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	29	1	29	-0.908	3.274
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	7	2633	7	2230	-2.335	-18.119
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	3	1254	3	1060	-0.757	-0.319
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće	1	13	1	4	-0.436	-1.475
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	6	947	5	464	-6.582	-0.508
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	10	1	10	-0.993	1.740
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	8	262	8	162	-0.356	-0.287
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	1819	3	1551	-39.405	29.737
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	2	3298	3	2771	8.672	-0.688
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	11	3887	11	3409	-1.696	-3.324
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	900	5	964	0.072	-0.049
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	9	1790	9	1773	-0.955	-0.181
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	10	1859	10	1291	-3.500	-3.009
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	7	840	6	865	-0.394	-0.456
32 Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata	5	298	4	254	-0.291	0.061
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	1	286	1	230	-0.060	-0.239
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	2	452	2	414	-1.295	0.272
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	2	968	2	270	-9.554	-1.615
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	2	145	1	15	-9.526	0.107

37	Reciklaža	2	74	2	77	-1.682	0.271
Đ	Gradevinarstvo	34	4924	33	4496	0.050	0.102
45	Gradevinarstvo	34	4924	33	4496	0.050	0.102
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	28	1910	28	1399	-1.256	-0.414
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	4	500	4	428	-0.230	0.093
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	11	240	11	151	-4.985	-0.434
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	13	1170	13	820	-2.015	-0.902
Ž	Hoteli i restorani	7	757	7	672	-1.169	-0.979
55	Hoteli i restorani	7	757	7	672	-1.169	-0.979
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	10	1453	10	1007	-0.407	-0.242
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1076	7	824	-0.369	0.085
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	3	377	3	183	-0.525	-2.014
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	24	652	25	583	-0.277	-0.241
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	3	32	3	16	-1.116	-0.030
73	Istraživanje i razvoj	3	115	3	97	0.163	0.073
74	Ostale poslovne aktivnosti	18	505	19	470	-0.427	-0.383
L	Obrazovanje	1	5	1	4	-7.270	0.124
80	Obrazovanje	1	5	1	4	-7.270	0.124
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	80.544	-2.231
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	31	1	19	80.544	-2.231
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	6	65	6	52	-1.080	-0.288
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	1	5	1	5	-0.069	-0.109
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	3	37	3	25	-1.978	-0.608
93	Ostale uslužne delatnosti	2	23	2	22	-0.789	0.019

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2007. godini
Tabela SP 26. Indikatori rentabiliteta, privredna društva razvrstana po veličini 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2007							
ukupno	280	34994	0.403	-0.143	-0.101	-0.102	-0.529
mala	172	4305	0.627	-0.212	-0.160	-0.164	-0.517
srednja	73	11491	0.484	-0.226	-0.122	-0.117	-0.739
velika	35	19198	0.347	-0.103	-0.087	-0.089	-0.430

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2007. godini
Tabela SP 27. Stopa bruto marže, po delatnostima 2007.

	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2007
UKUPNO	280	34994	0.403
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	18	4733	0.361
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	16	4421	0.351
03 Vodoprivreda	2	312	0.657
B Ribarstvo	1	162	0.137
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	162	0.137
V Vađenje ruda i kamena	1	112	0.807
10 Vađenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vađenje treseta	1	112	0.807
G Preradivačka industrija	107	19483	0.484
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	10	2466	0.377
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	26	0.915
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	783	0.405
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	4	2156	0.663
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	1	53	0.092
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	358	0.119
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	21	785	0.777
23 Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	2	568	0.412
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	433	0.466
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	6	1308	0.378
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	5	769	0.628
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	405	0.443
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	14	2831	0.625
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	9	961	0.527
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	453	0.475
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	3	333	0.521
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1284	0.536
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	2993	0.495
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	505	0.258

37	Reciklaža	2	13	0.369
D	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	30	0.813
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom	1	30	0.813
Đ	Građevinarstvo	24	2172	0.730
45	Građevinarstvo	24	2172	0.730
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	46	2746	0.285
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	5	108	0.652
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	21	1029	0.115
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	20	1609	0.465
Ž	Hoteli i restorani	13	837	0.713
55	Hoteli i restorani	13	837	0.713
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1992	0.599
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1956	0.597
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	5	36	0.815
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	34	2185	0.142
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	46	0.962
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	39	0.930
73	Istraživanje i razvoj	3	23	0.775
74	Ostale poslovne aktivnosti	26	2077	0.125
L	Obrazovanje	1	24	0.951
80	Obrazovanje	1	24	0.951
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.554
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.554
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	21	510	0.938
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	25	0.947
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	18	478	0.937
93	Ostale uslužne delatnosti	2	7	0.950

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2007.

Tabela SP 28. Stopa poslovnog finasijskog rezultata, po delatnostima 2007. godine

	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2007
UKUPNO	280	34994	-0.143
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	18	4733	-0.073
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	16	4421	-0.073
03 Vodoprivreda	2	312	-0.060
B Ribarstvo	1	162	-0.320
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	162	-0.320
V Vađenje ruda i kamena	1	112	0.004
10 Vađenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vađenje treseta	1	112	0.004
G Prerađivačka industrija	107	19483	-0.199
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	10	2466	-0.257
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	26	-1.093
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	783	-0.061
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	4	2156	-0.479
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	1	53	-1.310
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	358	-0.679
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	21	785	-0.504
23 Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	2	568	0.065
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	433	-0.313
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	6	1308	-0.165
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	5	769	-0.095
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	405	-0.300
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	14	2831	-0.213
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	9	961	-0.100
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	453	-0.055
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	3	333	-0.427
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1284	-0.022
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	2993	-0.466
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	505	-0.386
37 Reciklaža	2	13	-0.403

D	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	30	-0.384
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom	1	30	-0.384
Đ	Građevinarstvo	24	2172	-0.061
45	Građevinarstvo	24	2172	-0.061
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	46	2746	-0.275
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	5	108	-0.235
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	21	1029	-0.406
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	20	1609	-0.105
Ž	Hoteli i restorani	13	837	-0.507
55	Hoteli i restorani	13	837	-0.507
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1992	-0.092
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1956	-0.089
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	5	36	-0.467
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	34	2185	-0.043
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	46	0.007
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	39	-0.033
73	Istraživanje i razvoj	3	23	-0.055
74	Ostale poslovne aktivnosti	26	2077	-0.044
L	Obrazovanje	1	24	-0.558
80	Obrazovanje	1	24	-0.558
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.046
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.046
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	21	510	-0.750
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	25	0.020
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	18	478	-0.802
93	Ostale uslužne delatnosti	2	7	-0.031

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2007. godini
Tabela SP 29. Stopa neto finansijskog rezultata po delatnostima u 2007.

	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2007
UKUPNO	280	34994	-0.102
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	18	4733	-0.011
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	16	4421	-0.012
03 Vodoprivreda	2	312	0.008
B Ribarstvo	1	162	-0.035
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	162	-0.035
V Vađenje ruda i kamena	1	112	0.094
10 Vađenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vađenje treseta	1	112	0.094
G Prerađivačka industrija	107	19483	-0.171
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	10	2466	-0.247
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	26	-0.438
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	783	-0.145
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	4	2156	-0.077
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	1	53	-1.244
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	358	-0.668
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	21	785	-0.334
23 Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	2	568	0.069
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	433	0.002
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	6	1308	-0.201
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	5	769	-0.118
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	405	-0.240
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	14	2831	-0.115
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	9	961	-0.082
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	453	0.003
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	3	333	-0.333
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1284	-0.150
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	2993	-0.502
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	505	-0.247
37 Reciklaža	2	13	-0.432
D Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	30	-0.401

40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom	1	30	-0.401
D	Građevinarstvo	24	2172	-0.050
45	Građevinarstvo	24	2172	-0.050
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	46	2746	-0.186
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	5	108	-0.627
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	21	1029	-0.114
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	20	1609	-0.255
Ž	Hoteli i restorani	13	837	-0.245
55	Hoteli i restorani	13	837	-0.245
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1992	-0.173
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1956	-0.169
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	5	36	-0.683
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	34	2185	-0.002
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	46	0.005
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	39	-0.118
73	Istraživanje i razvoj	3	23	-0.064
74	Ostale poslovne aktivnosti	26	2077	-0.002
L	Obrazovanje	1	24	-0.685
80	Obrazovanje	1	24	-0.685
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.038
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.038
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	21	510	-0.425
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	25	0.013
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	18	478	-0.447
93	Ostale uslužne delatnosti	2	7	-0.031

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Podskup privrednih društava privatizovanih u 2007. godini
Tabela SP 30. Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti u 2007.

	Broj preduzeća 2007	Broj zaposlenih 2007	2007
UKUPNO	280	34994	-0.529
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	18	4733	-0.300
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti	16	4421	-0.313
03 Vodoprivreda	2	312	-0.120
B Ribarstvo	1	162	-20.995
05 Ulov ribe; mreščenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu	1	162	-20.995
V Vađenje ruda i kamena	1	112	0.010
10 Vađenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vađenje treseta	1	112	0.010
G Prerađivačka industrija	107	19483	-0.572
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	10	2466	-0.989
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda	1	26	-1.856
17 Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	5	783	-0.185
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	4	2156	-0.853
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	1	53	14.441
21 Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	358	-30.527
22 Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija	21	785	-0.921
23 Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	2	568	0.193
24 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	2	433	-1.019
25 Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa	6	1308	-0.579
26 Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	5	769	-0.179
27 Proizvodnja osnovnih metala	5	405	-1.249
28 Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	14	2831	-0.570
29 Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta	9	961	-0.243
31 Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta	3	453	-0.141
33 Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika	3	333	-1.067
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5	1284	-0.046
35 Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	4	2993	-1.673
36 Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta	4	505	-1.939
37 Reciklaža	2	13	-1.886
D Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	30	-0.564
40 Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom	1	30	-0.564

Đ	Gradevinarstvo	24	2172	-0.157
45	Gradevinarstvo	24	2172	-0.157
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	46	2746	-1.339
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima	5	108	-0.638
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	21	1029	-10.110
52	Trgovina na malo, osim trgovina motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	20	1609	-0.259
Ž	Hoteli i restorani	13	837	-0.927
55	Hoteli i restorani	13	837	-0.927
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze	12	1992	-0.236
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport	7	1956	-0.228
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija	5	36	-1.112
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	34	2185	-0.576
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	1	46	0.011
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti	4	39	-0.043
73	Istraživanje i razvoj	3	23	-0.095
74	Ostale poslovne aktivnosti	26	2077	-0.704
L	Obrazovanje	1	24	-0.680
80	Obrazovanje	1	24	-0.680
Lj	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.113
85	Zdravstveni i socijalni rad	1	8	0.113
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti	21	510	-1.101
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti	1	25	0.039
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti	18	478	-1.163
93	Ostale uslužne delatnosti	2	7	-0.036

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 31. **Indikatori rentabiliteta za sva preduzeća (ukupno), razvrstana po svojini 2002-07.**

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2002							
UKUPNO	66878	1293279	0.321	-0.017	-0.016	-0.019	-0.087
Društvena svojina	3885	473284	0.324	-0.067	-0.037	-0.038	-0.296
Privatna svojina	57182	263340	0.206	0.023	0.017	0.015	0.230
Zadružna svojina	2384	18633	0.357	-0.036	-0.025	-0.026	-0.386
Mešovita svojina	2977	429359	0.435	-0.010	-0.029	-0.032	-0.036
Državna svojina	450	108663	0.692	-0.115	-0.090	-0.092	-0.273
2003							
UKUPNO	73830	1209682	0.322	-0.015	-0.023	-0.024	-0.075
Društvena svojina	3210	300246	0.281	-0.063	-0.063	-0.063	-0.336
Privatna svojina	64198	328061	0.221	0.022	0.016	0.014	0.197
Zadružna svojina	2686	16639	0.359	-0.038	-0.042	-0.043	-0.372
Mešovita svojina	3177	403874	0.446	-0.028	-0.044	-0.046	-0.095
Državna svojina	559	160862	0.625	-0.077	-0.071	-0.072	-0.184
2004							
UKUPNO	75477	1182944	0.317	0.011	-0.012	-0.015	0.057
Društvena svojina	2737	222700	0.267	-0.040	-0.079	-0.080	-0.219
Privatna svojina	66411	407700	0.232	0.036	0.023	0.020	0.279
Zadružna svojina	2755	18070	0.329	-0.014	-0.013	-0.014	-0.087
Mešovita svojina	3119	371566	0.447	-0.010	-0.033	-0.040	-0.033
Državna svojina	455	162908	0.606	-0.007	-0.062	-0.063	-0.017
2005							
UKUPNO	75430	1117892	0.332	0.026	-0.005	-0.008	0.126
Društvena svojina	2050	143965	0.467	-0.158	-0.204	-0.207	-0.481
Privatna svojina	68495	607030	0.298	0.044	0.024	0.020	0.253
Zadružna svojina	2433	13498	0.366	-0.026	-0.053	-0.054	-0.126
Mešovita svojina	1967	170323	0.462	-0.016	-0.100	-0.103	-0.055
Državna svojina	485	183076	0.366	0.017	-0.014	-0.016	0.067
2006							
UKUPNO	76234	1096582	0.336	0.026	0.027	0.022	0.131
Društvena svojina	2763	145653	0.433	-0.163	-0.176	-0.180	-0.565
Privatna svojina	69808	607763	0.304	0.044	0.050	0.047	0.258
Zadružna svojina	1898	12861	0.344	-0.004	-0.028	-0.029	-0.022
Mešovita svojina	1190	148570	0.468	0.003	-0.031	-0.059	0.009
Državna svojina	575	181735	0.381	0.005	0.017	0.016	0.022
2007							
UKUPNO	84113	1097913	0.343	0.031	0.010	0.010	0.154
Društvena svojina	2751	93466	0.397	-0.139	-0.165	-0.120	-0.578
Privatna svojina	77867	685913	0.319	0.052	0.048	0.044	0.294
Zadružna svojina	1814	10127	0.312	0.000	-0.007	-0.008	-0.001
Mešovita svojina	1095	132659	0.448	0.005	-0.006	-0.009	0.017
Državna svojina	586	175748	0.396	-0.021	-0.118	-0.111	-0.080

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 32. Indikatori rentabiliteta za mala preduzeća, razvrstana po svojini 2002-2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2002							
UKUPNO	63921	354299	0.241	-0.006	-0.012	-0.014	-0.055
Društvena svojina	2892	84187	0.446	-0.171	-0.131	-0.132	-0.691
Privatna svojina	56471	201193	0.203	0.014	0.015	0.013	0.162
Zadružna svojina	2347	14627	0.370	-0.033	-0.021	-0.022	-0.395
Mešovita svojina	1899	44845	0.408	-0.113	-0.280	-0.283	-0.556
Državna svojina	312	9447	0.724	-0.069	-0.009	-0.011	-0.212
2003							
UKUPNO	71039	373219	0.260	-0.001	-0.002	-0.004	-0.011
Društvena svojina	2461	56433	0.474	-0.208	-0.180	-0.181	-0.792
Privatna svojina	63448	231954	0.220	0.017	0.015	0.013	0.165
Zadružna svojina	2623	11528	0.374	-0.035	-0.027	-0.028	-0.411
Mešovita svojina	2120	52695	0.418	-0.115	-0.100	-0.102	-0.586
Državna svojina	387	20609	0.772	0.015	0.007	0.006	0.032
2004							
UKUPNO	72697	385580	0.260	0.021	0.008	0.003	0.156
Društvena svojina	2162	45448	0.481	-0.185	-0.238	-0.241	-0.621
Privatna svojina	65441	270499	0.233	0.033	0.025	0.022	0.276
Zadružna svojina	2699	13765	0.336	-0.018	-0.021	-0.021	-0.120
Mešovita svojina	2111	44558	0.445	-0.087	-0.161	-0.201	-0.363
Državna svojina	284	11310	0.792	0.172	0.163	0.148	0.263
2005							
UKUPNO	72449	357839	0.306	0.038	0.017	0.014	0.223
Društvena svojina	1642	33644	0.557	-0.156	-0.300	-0.302	-0.399
Privatna svojina	66699	278062	0.290	0.048	0.035	0.032	0.302
Zadružna svojina	2386	9048	0.373	-0.023	-0.065	-0.066	-0.116
Mešovita svojina	1444	24820	0.450	-0.119	-0.250	-0.256	-0.482
Državna svojina	278	12265	0.741	0.021	0.016	0.014	0.042
2006							
UKUPNO	73150	383750	0.314	0.039	0.038	0.035	0.230
Društvena svojina	2333	31470	0.480	-0.139	-0.257	-0.263	-0.458
Privatna svojina	67846	314239	0.302	0.047	0.051	0.047	0.292
Zadružna svojina	1851	7937	0.344	-0.010	-0.041	-0.042	-0.054
Mešovita svojina	783	14754	0.443	-0.081	-0.066	-0.066	-0.288
Državna svojina	337	15350	0.563	0.015	-0.007	-0.011	0.036
2007							
UKUPNO	80229	380358	0.334	0.045	0.045	0.040	0.252
Društvena svojina	2364	22277	0.470	-0.116	-0.139	-0.145	-0.420
Privatna svojina	75070	331731	0.327	0.051	0.052	0.047	0.298
Zadružna svojina	1766	7008	0.351	-0.015	-0.010	-0.012	-0.070
Mešovita svojina	711	10119	0.417	-0.050	-0.040	-0.045	-0.195
Državna svojina	318	9223	0.711	-0.027	-0.017	-0.019	-0.054

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 33. Indikatori rentabiliteta za srednja preduzeća, razvrstana po svojini 2002 - 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2002							
UKUPNO	2219	309189	0.333	-0.027	-0.028	-0.030	-0.133
Društvena svojina	761	134787	0.456	-0.134	-0.105	-0.107	-0.469
Privatna svojina	614	34737	0.184	0.031	0.023	0.021	0.315
Zadružna svojina	35	3351	0.262	-0.070	-0.067	-0.068	-0.418
Mešovita svojina	699	119912	0.425	-0.049	-0.051	-0.052	-0.184
Državna svojina	110	16402	0.765	0.029	-0.002	-0.005	0.062
2003							
UKUPNO	2129	274881	0.314	-0.038	-0.047	-0.049	-0.207
Društvena svojina	578	95326	0.459	-0.202	-0.165	-0.167	-0.711
Privatna svojina	646	54078	0.203	0.025	0.020	0.018	0.225
Zadružna svojina	61	4808	0.295	-0.058	-0.066	-0.068	-0.351
Mešovita svojina	720	103528	0.416	-0.102	-0.130	-0.132	-0.409
Državna svojina	124	17141	0.747	-0.010	-0.030	-0.031	-0.020
2004							
UKUPNO	2117	264111	0.316	-0.001	-0.024	-0.027	-0.005
Društvena svojina	446	74051	0.503	-0.168	-0.240	-0.245	-0.470
Privatna svojina	804	67940	0.230	0.043	0.026	0.023	0.320
Zadružna svojina	55	4054	0.295	-0.002	0.017	0.016	-0.011
Mešovita svojina	692	99725	0.419	-0.057	-0.074	-0.076	-0.219
Državna svojina	120	18341	0.743	-0.018	-0.040	-0.041	-0.032
2005							
UKUPNO	2284	256024	0.335	0.013	-0.009	-0.012	0.059
Društvena svojina	317	49441	0.471	-0.202	-0.253	-0.258	-0.598
Privatna svojina	1401	127998	0.296	0.042	0.024	0.021	0.236
Zadružna svojina	46	4211	0.332	-0.048	-0.017	-0.017	-0.216
Mešovita svojina	379	50703	0.423	-0.094	-0.113	-0.115	-0.332
Državna svojina	141	23671	0.714	-0.012	-0.027	-0.030	-0.022
2006							
UKUPNO	2410	253240	0.346	0.018	0.016	0.013	0.085
Društvena svojina	321	43008	0.448	-0.173	-0.097	-0.103	-0.560
Privatna svojina	1592	139920	0.312	0.039	0.040	0.038	0.218
Zadružna svojina	44	3621	0.269	-0.002	-0.010	-0.010	-0.011
Mešovita svojina	286	38726	0.450	-0.072	-0.126	-0.128	-0.253
Državna svojina	167	27965	0.681	0.023	0.006	0.004	0.044
2007							
UKUPNO	3070	257555	0.343	0.031	0.031	0.027	0.161
Društvena svojina	306	28954	0.430	-0.126	-0.128	-0.134	-0.482
Privatna svojina	2271	169277	0.328	0.047	0.050	0.046	0.259
Zadružna svojina	46	2773	0.289	0.024	-0.002	-0.003	0.156
Mešovita svojina	257	26808	0.276	-0.030	-0.050	-0.055	-0.174
Državna svojina	190	29743	0.709	0.004	-0.002	-0.004	0.008

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 34. Indikatori rentabiliteta za velika preduzeća, razvrstana po svojini 2002 - 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
2002							
UKUPNO	738	629791	0.369	-0.021	-0.016	-0.018	-0.083
Društvena svojina	232	254310	0.291	-0.046	-0.019	-0.019	-0.216
Privatna svojina	97	27410	0.247	0.050	0.018	0.015	0.327
Zadružna svojina	2	655	0.285	-0.022	0.005	0.005	-0.132
Mešovita svojina	379	264602	0.440	0.009	-0.001	-0.005	0.031
Državna svojina	28	82814	0.675	-0.146	-0.112	-0.114	-0.347
2003							
UKUPNO	662	561582	0.372	-0.016	-0.028	-0.029	-0.063
Društvena svojina	171	148487	0.238	-0.031	-0.038	-0.038	-0.182
Privatna svojina	104	42029	0.245	0.039	0.015	0.013	0.245
Zadružna svojina	2	303	0.307	0.006	-0.342	-0.342	0.032
Mešovita svojina	337	247651	0.458	0.004	-0.014	-0.017	0.013
Državna svojina	48	123112	0.596	-0.095	-0.084	-0.085	-0.233
2004							
UKUPNO	663	533253	0.358	0.008	-0.022	-0.025	0.035
Društvena svojina	129	103201	0.220	-0.011	-0.046	-0.047	-0.077
Privatna svojina	166	69261	0.232	0.037	0.016	0.012	0.255
Zadružna svojina	1	251	0.312	0.049	0.015	0.014	0.256
Mešovita svojina	316	227283	0.455	0.011	-0.009	-0.013	0.036
Državna svojina	51	133257	0.585	-0.016	-0.075	-0.076	-0.038
2005							
UKUPNO	697	504029	0.347	0.024	-0.016	-0.020	0.104
Društvena svojina	91	60880	0.438	-0.138	-0.161	-0.162	-0.455
Privatna svojina	395	200970	0.308	0.042	0.013	0.008	0.217
Zadružna svojina	1	239	0.459	0.114	0.009	0.009	0.363
Mešovita svojina	144	94800	0.472	0.015	-0.079	-0.082	0.050
Državna svojina	66	147140	0.344	0.018	-0.014	-0.016	0.076
2006							
UKUPNO	674	459592	0.346	0.020	0.023	0.017	0.094
Društvena svojina	109	71175	0.408	-0.168	-0.184	-0.187	-0.612
Privatna svojina	370	153604	0.301	0.043	0.054	0.052	0.244
Zadružna svojina	3	1303	0.687	0.055	0.031	0.029	0.143
Mešovita svojina	121	95090	0.475	0.027	-0.005	-0.042	0.085
Državna svojina	71	138420	0.359	0.004	0.019	0.017	0.018
2007							
UKUPNO	814	460000	0.349	0.023	-0.018	-0.014	0.106
Društvena svojina	81	42235	0.350	-0.155	-0.195	-0.103	-0.724
Privatna svojina	526	184905	0.306	0.056	0.043	0.040	0.311
Zadružna svojina	2	346	0.111	0.022	0.002	0.003	0.339
Mešovita svojina	127	95732	0.501	0.019	0.009	0.007	0.059
Državna svojina	78	136782	0.375	-0.022	-0.126	-0.118	-0.091

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 35. Indikatori rentabiliteta - sva preduzeća, ukupno, razvrstana po delatn. u 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
UKUPNO							
UKUPNO	84113	1097913	0.343	0.031	0.010	0.010	0.154
DRUST.S.	2751	93466	0.397	-0.139	-0.165	-0.120	-0.578
PRIV.S.	77867	685913	0.319	0.052	0.048	0.044	0.294
ZADR.S.	1814	10127	0.312	0.000	-0.007	-0.008	-0.001
MESOV.S.	1095	132659	0.448	0.005	-0.006	-0.009	0.017
DRZAV.S.	586	175748	0.396	-0.021	-0.118	-0.111	-0.080
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda							
UKUPNO	3683	55904	0.313	0.012	0.017	0.021	0.060
DRUST.S.	294	9189	0.464	-0.135	-0.148	-0.150	-0.437
PRIV.S.	2242	20604	0.252	0.047	0.058	0.066	0.292
ZADR.S.	1004	6255	0.168	0.000	-0.011	-0.012	-0.005
MESOV.S.	110	11046	0.328	-0.073	-0.062	-0.062	-0.337
DRZAV.S.	33	8810	0.896	0.031	0.038	0.032	0.057
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti							
UKUPNO	3505	47082	0.263	0.008	0.014	0.018	0.048
DRUST.S.	262	7390	0.360	-0.188	-0.204	-0.207	-0.855
PRIV.S.	2108	19560	0.246	0.046	0.058	0.066	0.290
ZADR.S.	1000	6240	0.168	0.000	-0.011	-0.012	-0.004
MESOV.S.	108	10982	0.325	-0.073	-0.063	-0.063	-0.344
DRZAV.S.	27	2910	0.835	-0.008	0.008	-0.001	-0.013
02 Uzgoj i iskorišćavanje šuma i odgovarajuće uslužne delatnosti							
UKUPNO	139	5615	0.788	0.024	0.028	0.025	0.041
DRUST.S.	7	7	0.429	-0.705	0.510	0.509	-2.821
PRIV.S.	125	287	0.201	0.017	0.010	0.007	0.176
ZADR.S.	4	15	0.296	-0.082	-0.183	-0.186	-0.385
DRZAV.S.	3	5306	0.881	0.025	0.027	0.024	0.039
03 Vodoprivreda							
UKUPNO	39	3207	0.877	0.078	0.070	0.063	0.175
DRUST.S.	25	1792	0.796	0.034	0.043	0.041	0.057
PRIV.S.	9	757	0.753	0.175	0.088	0.083	0.348
MESOV.S.	2	64	0.827	0.098	0.129	0.122	0.140
DRZAV.S.	3	594	0.980	0.077	0.080	0.070	0.240
B Ribarstvo							
UKUPNO	85	1032	0.265	-0.046	-0.053	-0.054	-0.265
DRUST.S.	1	-	-	-	-	-	-
PRIV.S.	78	803	0.266	-0.026	0.010	0.010	-0.146
ZADR.S.	2	1	0.231	0.096	0.017	0.015	0.638
MESOV.S.	4	228	0.262	-0.178	-0.520	-0.525	-1.584
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu							
UKUPNO	85	1032	0.265	-0.046	-0.053	-0.054	-0.265
DRUST.S.	1	-	-	-	-	-	-
PRIV.S.	78	803	0.266	-0.026	0.010	0.010	-0.146
ZADR.S.	2	1	0.231	0.096	0.017	0.015	0.638
MESOV.S.	4	228	0.262	-0.178	-0.520	-0.525	-1.584
V Vadenje ruda i kamena							
UKUPNO	261	23847	0.533	-0.063	-0.134	-0.136	-0.174
DRUST.S.	16	3836	0.537	-0.173	-0.147	-0.148	-0.581
PRIV.S.	230	3170	0.598	0.096	0.091	0.084	0.273
ZADR.S.	2	5	0.573	0.206	0.048	0.039	0.430
MESOV.S.	8	851	0.587	-0.205	-0.280	-0.285	-0.473
DRZAV.S.	5	15985	0.521	-0.076	-0.171	-0.171	-0.206
10 Vadenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vadenje treseta							
UKUPNO	15	14776	0.830	-0.167	-0.349	-0.348	-0.288
PRIV.S.	13	130	0.753	0.003	0.000	0.083	0.008

	DRZAV.S.	2	14646	0.832	-0.169	-0.354	-0.354	-0.291
11	Vadenje sirove nafte i prirodnog gasa; usluge u proizvodnji nafte i gasa, osim istraživanja							
	UKUPNO	4	1333	0.167	0.030	0.031	0.030	0.250
	PRIV.S.	3	-	-	-	-	-	-
	DRZAV.S.	1	1333	0.167	0.030	0.031	0.030	0.250
13	Vadenje ruda metala							
	UKUPNO	17	3735	0.479	-0.155	-0.124	-0.125	-0.442
	DRUST.S.	5	3266	0.455	-0.199	-0.157	-0.158	-0.622
	PRIV.S.	11	469	0.647	0.163	0.163	0.154	0.290
	DRZAV.S.	1	-	1.000	-	-	-	-
14	Vadenje ostalih ruda i kamena							
	UKUPNO	225	4003	0.619	0.050	0.037	0.027	0.154
	DRUST.S.	11	570	0.907	-0.058	-0.089	-0.095	-0.288
	PRIV.S.	203	2571	0.586	0.096	0.090	0.079	0.288
	ZADR.S.	2	5	0.573	0.206	0.048	0.039	0.430
	MESOV.S.	8	851	0.587	-0.205	-0.280	-0.285	-0.473
	DRZAV.S.	1	6	0.290	-0.019	0.032	0.026	-0.087
G	Prerađivačka industrija							
	UKUPNO	17915	410998	0.324	0.032	0.021	0.018	0.150
	DRUST.S.	677	40686	0.352	-0.230	-0.260	-0.261	-0.995
	PRIV.S.	16693	282042	0.339	0.057	0.045	0.042	0.259
	ZADR.S.	110	990	0.358	-0.051	-0.057	-0.059	-0.274
	MESOV.S.	387	69209	0.311	-0.077	-0.066	-0.069	-0.358
	DRZAV.S.	48	18071	0.216	0.030	0.030	0.028	0.181
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića							
	UKUPNO	3093	82997	0.317	0.050	0.022	0.018	0.233
	DRUST.S.	102	3141	0.416	-0.213	-0.364	-0.385	-0.740
	PRIV.S.	2858	69308	0.319	0.055	0.029	0.026	0.261
	ZADR.S.	54	317	0.152	-0.049	-0.045	-0.046	-0.476
	MESOV.S.	76	10141	0.288	0.022	-0.006	-0.008	0.102
	DRZAV.S.	3	90	0.355	-0.015	-0.007	-0.021	-0.055
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda							
	UKUPNO	14	1982	0.558	0.101	0.075	0.066	0.369
	DRUST.S.	3	72	0.423	-1.571	-0.409	-0.409	15.974
	PRIV.S.	9	1685	0.562	0.106	0.078	0.068	0.388
	MESOV.S.	2	225	0.402	-0.016	0.018	0.018	-0.052
17	Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina							
	UKUPNO	646	16479	0.358	-0.091	-0.108	-0.098	-0.363
	DRUST.S.	50	4089	0.310	-0.907	-0.937	-0.818	-6.361
	PRIV.S.	566	10509	0.366	-0.011	0.000	0.000	-0.042
	ZADR.S.	5	377	0.810	-0.320	-0.272	-0.276	-0.479
	MESOV.S.	25	1504	0.295	-0.146	-0.229	-0.244	-0.654
18	Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna							
	UKUPNO	946	22214	0.459	-0.003	0.072	0.069	-0.010
	DRUST.S.	49	1871	0.721	-0.861	-1.142	-1.143	-1.566
	PRIV.S.	869	19119	0.482	0.040	0.041	0.038	0.117
	ZADR.S.	5	32	0.877	0.167	0.102	0.092	0.263
	MESOV.S.	21	1179	0.223	-0.182	0.295	0.294	-1.444
	DRZAV.S.	2	13	-1.427	-59.302	-0.035	-0.035	5.727
19	Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće							
	UKUPNO	327	12532	0.521	0.024	-0.005	-0.006	0.059
	DRUST.S.	31	2269	0.681	-0.408	-0.509	-0.509	-0.760
	PRIV.S.	285	9974	0.509	0.067	0.053	0.051	0.170
	ZADR.S.	1	-	-	-	-	-	1.000
	MESOV.S.	8	285	0.443	-0.280	-0.204	-0.203	-0.783
	DRZAV.S.	2	4	0.017	-0.395	-6.077	-6.077	1.814
20	Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala							
	UKUPNO	1286	10241	0.282	0.022	-0.001	-0.005	0.125

	DRUST.S.	39	397	0.358	-0.309	-1.074	-1.181	-1.495
	PRIV.S.	1228	9367	0.279	0.032	0.019	0.017	0.184
	ZADR.S.	6	12	0.592	0.013	0.082	0.073	0.119
	MESOV.S.	10	385	0.395	-0.474	-0.453	-0.499	-2.376
	DRZAV.S.	3	80	0.758	-4.889	0.355	0.338	-105.416
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira							
	UKUPNO	618	8097	0.299	0.076	-0.008	-0.012	0.366
	DRUST.S.	18	1187	0.353	-1.800	-2.136	-2.143	7.964
	PRIV.S.	594	5653	0.298	0.100	0.066	0.062	0.477
	MESOV.S.	6	1257	0.311	-0.133	-0.120	-0.121	-0.644
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija							
	UKUPNO	2070	17362	0.566	0.082	0.067	0.055	0.250
	DRUST.S.	55	1143	0.669	0.083	0.022	0.019	0.183
	PRIV.S.	1954	12135	0.527	0.101	0.085	0.071	0.334
	ZADR.S.	8	41	0.636	0.053	0.061	0.058	0.139
	MESOV.S.	37	2518	0.676	0.011	0.008	0.005	0.030
	DRZAV.S.	16	1525	0.804	-0.030	-0.007	-0.017	-0.060
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva							
	UKUPNO	42	8107	0.173	0.033	0.032	0.031	0.258
	PRIV.S.	39	849	0.332	0.094	0.048	0.041	0.359
	MESOV.S.	1	4	0.085	0.028	0.065	0.061	0.565
	DRZAV.S.	2	7254	0.167	0.030	0.031	0.030	0.250
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda							
	UKUPNO	745	24843	0.311	0.028	0.035	0.028	0.133
	DRUST.S.	27	2455	0.177	-0.235	-0.131	-0.135	-2.035
	PRIV.S.	693	13642	0.354	0.078	0.082	0.076	0.329
	MESOV.S.	21	5849	0.177	-0.080	-0.070	-0.078	-0.753
	DRZAV.S.	4	2897	0.616	0.176	0.124	0.112	0.323
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa							
	UKUPNO	1037	21566	0.333	0.067	0.062	0.058	0.268
	DRUST.S.	29	1175	0.390	-0.078	-0.214	-0.216	-0.254
	PRIV.S.	984	18631	0.335	0.073	0.070	0.067	0.293
	ZADR.S.	5	21	0.328	0.031	0.022	0.020	0.122
	MESOV.S.	17	1476	0.252	-0.001	-0.019	-0.019	-0.006
	DRZAV.S.	2	263	0.429	0.127	0.157	0.143	0.321
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala							
	UKUPNO	718	22412	0.467	0.060	0.032	0.025	0.182
	DRUST.S.	29	1899	0.358	-0.715	-0.803	-0.804	-3.135
	PRIV.S.	660	15732	0.456	0.071	0.047	0.040	0.228
	ZADR.S.	4	19	0.138	-0.503	-0.450	-0.450	3.463
	MESOV.S.	25	4762	0.551	0.100	0.071	0.060	0.228
27	Proizvodnja osnovnih metala							
	UKUPNO	279	19673	0.272	0.023	0.020	0.020	0.151
	DRUST.S.	20	3692	0.238	-0.100	-0.048	-0.053	-0.688
	PRIV.S.	250	13888	0.272	0.036	0.030	0.030	0.234
	ZADR.S.	1	9	0.747	-0.470	-0.446	-0.446	-0.676
	MESOV.S.	8	2084	0.410	0.028	-0.051	-0.050	0.081
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja							
	UKUPNO	1888	31016	0.355	0.031	0.036	0.034	0.139
	DRUST.S.	47	3282	0.505	-0.163	-0.254	-0.251	-0.544
	PRIV.S.	1788	22713	0.341	0.048	0.057	0.055	0.223
	ZADR.S.	9	19	0.829	0.127	-0.007	-0.008	0.694
	MESOV.S.	41	4276	0.405	-0.076	-0.051	-0.053	-0.250
	DRZAV.S.	3	726	0.759	0.007	-0.002	0.000	0.010
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	855	31648	0.415	-0.061	-0.032	-0.032	-0.210
	DRUST.S.	53	5422	0.469	-0.707	-0.069	-0.063	-2.311
	PRIV.S.	773	13701	0.382	0.049	0.048	0.047	0.197
	ZADR.S.	1	85	-0.093	-4.638	-3.854	-3.854	20.387
	MESOV.S.	25	9657	0.403	-0.347	-0.363	-0.364	-1.057

	DRZAV.S.	3	2783	0.716	-0.053	-0.035	-0.039	-0.087
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina							
	UKUPNO	637	4846	0.210	0.053	0.056	0.053	0.404
	DRUST.S.	12	162	0.194	0.047	0.041	0.036	0.401
	PRIV.S.	619	4503	0.209	0.054	0.057	0.055	0.416
	ZADR.S.	2	3	0.146	-0.002	0.026	0.022	-0.047
	MESOV.S.	4	178	0.515	-0.067	0.004	0.003	-0.188
31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	421	15438	0.327	0.003	-0.017	-0.013	0.012
	DRUST.S.	11	1370	0.258	0.009	-0.224	-0.224	0.047
	PRIV.S.	401	10110	0.340	0.010	0.013	0.018	0.046
	ZADR.S.	1	6	0.422	0.045	0.040	0.036	0.352
	MESOV.S.	7	3676	0.305	-0.029	-0.027	-0.027	-0.120
	DRZAV.S.	1	276	0.632	-0.173	-0.162	-0.114	-0.387
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata							
	UKUPNO	235	3462	0.357	0.054	0.060	0.058	0.246
	DRUST.S.	18	973	0.586	-0.970	-0.903	-0.916	-3.163
	PRIV.S.	210	2116	0.330	0.078	0.085	0.083	0.375
	MESOV.S.	5	373	0.793	-0.058	-0.020	-0.019	-0.147
	DRZAV.S.	2	-	0.905	-9.537	-0.178	-0.178	5.696
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika							
	UKUPNO	464	5739	0.432	0.091	0.084	0.075	0.302
	DRUST.S.	15	401	0.721	-0.437	-0.274	-0.275	-0.856
	PRIV.S.	439	4127	0.420	0.111	0.104	0.094	0.384
	MESOV.S.	9	1174	0.658	-0.271	-0.272	-0.274	-0.520
	DRZAV.S.	1	37	0.337	-1.615	-1.377	-1.377	4.436
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica							
	UKUPNO	217	21496	0.295	-0.185	-0.183	-0.181	-0.977
	DRUST.S.	16	3989	0.471	-0.282	-0.370	-0.370	-0.748
	PRIV.S.	180	4975	0.306	0.002	0.012	0.011	0.012
	ZADR.S.	1	1	0.146	0.041	0.032	0.029	0.569
	MESOV.S.	20	12531	0.250	-0.327	-0.304	-0.300	-2.393
35	Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava							
	UKUPNO	112	7777	0.460	-0.212	-0.172	-0.173	-0.755
	DRUST.S.	8	51	0.861	-0.744	-0.652	-0.680	3.207
	PRIV.S.	95	4530	0.413	-0.149	-0.108	-0.109	-0.623
	ZADR.S.	1	-	-	-	-	-	-
	MESOV.S.	6	1710	0.737	-0.400	-0.377	-0.374	-0.686
	DRZAV.S.	2	1486	0.545	-0.595	-0.548	-0.550	-1.583
36	Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	930	18084	0.333	0.016	0.011	0.006	0.074
	DRUST.S.	26	1517	0.224	-0.133	-0.198	-0.220	-0.898
	PRIV.S.	892	12022	0.335	0.060	0.041	0.037	0.266
	ZADR.S.	4	47	0.346	0.038	0.033	0.032	0.253
	MESOV.S.	6	3861	0.373	-0.122	-0.009	-0.013	-0.474
	DRZAV.S.	2	637	-29.358	-1556.725	-41.248	-41.248	46.354
37	Reciklaža							
	UKUPNO	335	2987	0.180	0.050	0.046	0.048	0.414
	DRUST.S.	19	129	0.277	-0.216	-0.237	-0.237	-1.527
	PRIV.S.	307	2753	0.177	0.047	0.043	0.045	0.399
	ZADR.S.	2	1	0.537	-0.425	-0.003	-0.007	14.667
	MESOV.S.	7	104	0.241	0.164	0.158	0.159	0.778
D	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom							
	UKUPNO	298	46987	0.317	-0.048	-0.306	-0.282	-0.197
	DRUST.S.	38	2390	0.311	-0.057	-0.054	-0.051	-0.259
	PRIV.S.	75	619	0.324	0.001	0.031	0.026	0.004
	ZADR.S.	1	10	0.813	0.020	0.005	0.005	0.030
	MESOV.S.	11	319	0.371	-0.005	0.005	0.000	-0.018

	DRZAV.S.	173	43649	0.316	-0.048	-0.315	-0.290	-0.198
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom							
	UKUPNO	144	28270	0.280	-0.038	-0.314	-0.287	-0.180
	DRUST.S.	15	1259	0.228	-0.068	-0.061	-0.058	-0.421
	PRIV.S.	62	428	0.272	-0.013	0.028	0.025	-0.074
	MESOV.S.	10	160	0.274	0.000	0.006	-	0.003
	DRZAV.S.	57	26423	0.281	-0.038	-0.322	-0.295	-0.178
41	Sakupljanje, prečišćavanje i distribucija vode							
	UKUPNO	154	18717	0.765	-0.164	-0.212	-0.212	-0.273
	DRUST.S.	23	1131	0.724	0.001	-0.014	-0.014	0.001
	PRIV.S.	13	191	0.703	0.103	0.054	0.041	0.180
	ZADR.S.	1	10	0.813	0.020	0.005	0.005	0.030
	MESOV.S.	1	159	0.759	-0.026	0.003	0.001	-0.051
	DRZAV.S.	116	17226	0.768	-0.176	-0.226	-0.226	-0.290
D	Gradevinarstvo							
	UKUPNO	5338	86917	0.656	0.062	0.052	0.046	0.248
	DRUST.S.	190	5345	0.665	-0.074	-0.059	-0.061	-0.222
	PRIV.S.	4899	62329	0.611	0.087	0.082	0.075	0.337
	ZADR.S.	127	640	0.670	-0.014	0.005	0.003	-0.125
	MESOV.S.	86	10933	0.710	0.027	0.010	0.009	0.084
	DRZAV.S.	36	7670	0.887	-0.030	-0.069	-0.070	-0.199
45	Gradevinarstvo							
	UKUPNO	5338	86917	0.656	0.062	0.052	0.046	0.248
	DRUST.S.	190	5345	0.665	-0.074	-0.059	-0.061	-0.222
	PRIV.S.	4899	62329	0.611	0.087	0.082	0.075	0.337
	ZADR.S.	127	640	0.670	-0.014	0.005	0.003	-0.125
	MESOV.S.	86	10933	0.710	0.027	0.010	0.009	0.084
	DRZAV.S.	36	7670	0.887	-0.030	-0.069	-0.070	-0.199
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	34818	207806	0.178	0.037	0.032	0.033	0.345
	DRUST.S.	757	8610	0.163	-0.100	-0.209	0.009	-2.859
	PRIV.S.	33687	184181	0.178	0.041	0.039	0.035	0.385
	ZADR.S.	140	713	0.198	0.019	0.006	0.006	0.273
	MESOV.S.	201	9082	0.158	-0.015	-0.010	-0.017	-0.145
	DRZAV.S.	33	5220	0.197	0.028	0.030	0.028	0.196
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima							
	UKUPNO	3267	24127	0.162	0.027	0.023	0.020	0.262
	DRUST.S.	64	1003	0.143	0.004	0.014	0.011	0.045
	PRIV.S.	3165	19890	0.159	0.029	0.022	0.020	0.297
	ZADR.S.	5	346	0.133	0.028	0.001	0.003	0.322
	MESOV.S.	28	597	0.092	-0.045	0.016	0.010	-1.211
	DRZAV.S.	5	2291	0.209	0.030	0.029	0.028	0.185
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima							
	UKUPNO	25519	126151	0.178	0.044	0.042	0.038	0.416
	DRUST.S.	499	3380	0.129	-0.039	-0.008	-0.010	-0.653
	PRIV.S.	24790	117895	0.179	0.047	0.044	0.040	0.441
	ZADR.S.	100	249	0.247	0.020	0.017	0.016	0.380
	MESOV.S.	112	2212	0.112	-0.026	-0.011	-0.013	-0.388
	DRZAV.S.	18	2415	0.184	0.028	0.030	0.029	0.218
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	6032	57528	0.194	0.010	-0.008	0.019	0.088
	DRUST.S.	194	4227	0.332	-0.501	-1.484	0.098	3.367
	PRIV.S.	5732	46396	0.189	0.021	0.024	0.022	0.183
	ZADR.S.	35	118	0.216	-0.183	-0.171	-0.172	-1.596
	MESOV.S.	61	6273	0.214	0.002	-0.014	-0.027	0.016
	DRZAV.S.	10	514	0.928	-0.037	-0.022	-0.024	-0.048

Ž	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	1622	22397	0.566	-0.032	-0.070	-0.063	-0.087
	DRUST.S.	102	3811	0.614	-0.239	-0.228	-0.231	-0.533
	PRIV.S.	1464	13977	0.514	-0.021	-0.084	-0.098	-0.066
	ZADR.S.	6	69	0.671	-0.146	-0.150	-0.153	-0.328
	MESOV.S.	37	2256	0.714	0.083	0.109	0.254	0.167
	DRZAV.S.	13	2284	0.749	-0.026	-0.017	-0.017	-0.052
55	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	1622	22397	0.566	-0.032	-0.070	-0.063	-0.087
	DRUST.S.	102	3811	0.614	-0.239	-0.228	-0.231	-0.533
	PRIV.S.	1464	13977	0.514	-0.021	-0.084	-0.098	-0.066
	ZADR.S.	6	69	0.671	-0.146	-0.150	-0.153	-0.328
	MESOV.S.	37	2256	0.714	0.083	0.109	0.254	0.167
	DRZAV.S.	13	2284	0.749	-0.026	-0.017	-0.017	-0.052
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze							
	UKUPNO	5425	119236	0.621	0.041	0.037	0.031	0.119
	DRUST.S.	152	4988	0.633	-0.148	-0.119	-0.123	-0.422
	PRIV.S.	5147	39218	0.670	0.049	0.031	0.027	0.182
	ZADR.S.	23	90	0.676	0.016	0.017	0.009	0.126
	MESOV.S.	59	21401	0.645	0.133	0.092	0.086	0.328
	DRZAV.S.	44	53539	0.533	-0.047	0.005	-0.002	-0.122
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport							
	UKUPNO	2761	66738	0.397	-0.011	-0.008	-0.014	-0.044
	DRUST.S.	78	4309	0.616	-0.112	-0.109	-0.113	-0.300
	PRIV.S.	2625	22210	0.512	0.041	0.038	0.036	0.170
	ZADR.S.	19	82	0.726	0.018	0.021	0.012	0.143
	MESOV.S.	25	8333	0.196	0.033	0.000	-0.001	0.220
	DRZAV.S.	14	31804	0.389	-0.070	-0.041	-0.050	-0.230
61	Vodeni saobraćaj							
	UKUPNO	45	990	0.469	-0.002	0.002	0.004	-0.005
	PRIV.S.	42	239	0.450	-0.004	-0.010	-0.001	-0.022
	MESOV.S.	3	751	0.480	0.000	0.010	0.007	-0.001
62	Vazdušni saobraćaj							
	UKUPNO	28	1906	0.717	-0.043	0.034	0.035	-0.205
	PRIV.S.	27	94	0.744	0.101	-0.030	-0.037	0.430
	DRZAV.S.	1	1812	0.714	-0.056	0.039	0.040	-0.265
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija							
	UKUPNO	2202	18037	0.777	0.050	0.026	0.020	0.154
	DRUST.S.	64	538	0.713	-0.259	-0.132	-0.135	-0.702
	PRIV.S.	2078	10778	0.744	0.048	0.030	0.025	0.230
	ZADR.S.	4	8	0.235	-0.004	-0.016	-0.016	-0.033
	MESOV.S.	28	2119	0.745	0.029	-0.017	-0.026	0.059
	DRZAV.S.	28	4594	0.911	0.079	0.035	0.026	0.116
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije							
	UKUPNO	389	31565	0.892	0.128	0.113	0.108	0.251
	DRUST.S.	10	141	0.678	-0.329	-0.198	-0.198	-4.626
	PRIV.S.	375	5897	0.840	0.060	0.023	0.019	0.166
	MESOV.S.	3	10198	0.921	0.204	0.153	0.145	0.364
	DRZAV.S.	1	15329	0.932	-0.006	0.193	0.190	-0.008
I	Finansijsko posredovanje							
	UKUPNO	294	1086	0.689	0.078	0.300	0.268	0.181
	DRUST.S.	2	2	-	-	-3259.	-3259.	13.194
	PRIV.S.	284	976	0.682	0.039	0.313	0.278	0.104
	MESOV.S.	3	15	0.973	-0.934	0.005	0.004	-2.438
	DRZAV.S.	5	93	0.714	0.242	0.232	0.214	0.382
65	Finansijsko posredovanje, osim osiguranja i penzijskih fondova							
	UKUPNO	81	269	0.460	-0.114	0.347	0.307	-0.625
	DRUST.S.	2	2	-	-	-3259.	-3259.	13.194
	PRIV.S.	76	231	0.539	-0.112	0.369	0.327	-0.523
	MESOV.S.	1	4	-2.522	-217.261	0.002	0.002	2.389
	DRZAV.S.	2	32	0.082	-0.092	-0.022	-0.022	-2.164
66	Osiguranje i penzijski fondovi, osim							

obaveznog socijalnog osiguranja								
	UKUPNO	4	24	0.883	0.219	0.190	0.171	0.271
	PRIV.S.	3	5	0.109	0.020	0.012	0.011	0.359
	DRZAV.S.	1	19	0.991	0.247	0.200	0.180	0.270
67	Pomoćne aktivnosti u finansijskom posredovanju							
	UKUPNO	209	793	0.805	0.177	0.240	0.219	0.332
	PRIV.S.	205	740	0.775	0.128	0.206	0.185	0.268
	MESOV.S.	2	11	0.984	-0.300	0.008	0.007	-0.461
	DRZAV.S.	2	42	0.985	0.485	0.489	0.461	0.557
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	11177	76159	0.643	0.076	0.092	0.081	0.238
	DRUST.S.	321	5972	0.467	-0.017	0.002	-0.001	-0.060
	PRIV.S.	10318	59265	0.635	0.088	0.107	0.095	0.301
	ZADR.S.	347	1079	0.940	0.002	0.008	0.006	0.003
	MESOV.S.	140	5618	0.815	-0.022	-0.060	-0.070	-0.038
	DRZAV.S.	51	4225	0.919	0.110	0.110	0.099	0.173
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama							
	UKUPNO	790	2400	0.813	0.103	0.083	0.072	0.313
	DRUST.S.	19	83	0.770	0.096	0.067	0.064	0.240
	PRIV.S.	753	1636	0.792	0.086	0.065	0.055	0.315
	ZADR.S.	1	-	-	-	-	-	1.000
	MESOV.S.	8	22	0.388	-0.179	0.153	0.144	-0.764
	DRZAV.S.	9	659	0.963	0.214	0.220	0.196	0.330
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	247	902	0.611	0.048	0.004	0.001	0.117
	DRUST.S.	7	10	0.837	-0.670	-0.070	-0.071	-7.474
	PRIV.S.	238	887	0.614	0.047	0.002	0.000	0.114
	ZADR.S.	1	2	0.984	-0.183	-0.185	-0.185	-0.293
	MESOV.S.	1	3	0.350	0.281	0.214	0.193	0.835
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti							
	UKUPNO	1256	6194	0.614	0.073	0.072	0.062	0.240
	DRUST.S.	27	87	0.583	0.102	0.020	0.015	0.251
	PRIV.S.	1211	5676	0.600	0.068	0.066	0.056	0.234
	MESOV.S.	14	105	0.714	0.219	0.388	0.369	0.391
	DRZAV.S.	4	326	0.946	0.159	0.096	0.091	0.260
73	Istraživanje i razvoj							
	UKUPNO	214	4304	0.733	0.028	0.040	0.036	0.056
	DRUST.S.	32	1146	0.658	0.020	0.028	0.026	0.051
	PRIV.S.	154	1109	0.684	0.057	0.071	0.064	0.122
	MESOV.S.	17	902	0.902	-0.035	-0.016	-0.016	-0.052
	DRZAV.S.	11	1147	0.827	0.045	0.053	0.050	0.069
74	Ostale poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	8670	62359	0.629	0.077	0.100	0.088	0.249
	DRUST.S.	236	4646	0.413	-0.029	-0.005	-0.008	-0.122
	PRIV.S.	7962	49957	0.627	0.092	0.121	0.108	0.322
	ZADR.S.	345	1077	0.940	0.002	0.008	0.006	0.003
	MESOV.S.	100	4586	0.812	-0.032	-0.098	-0.109	-0.056
	DRZAV.S.	27	2093	0.932	0.045	0.040	0.036	0.072
K	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje							
	UKUPNO	13	89	0.944	-0.307	-0.279	-0.259	-0.579
	DRUST.S.	3	69	0.958	-0.868	-0.736	-0.680	-1.055
	PRIV.S.	7	13	0.964	0.044	0.037	0.032	0.140
	MESOV.S.	1	2	0.994	-	-	-	-
	DRZAV.S.	2	5	0.814	0.019	0.019	0.017	0.045
75	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje							
	UKUPNO	13	89	0.944	-0.307	-0.279	-0.259	-0.579
	DRUST.S.	3	69	0.958	-0.868	-0.736	-0.680	-1.055
	PRIV.S.	7	13	0.964	0.044	0.037	0.032	0.140
	MESOV.S.	1	2	0.994	-	-	-	-
	DRZAV.S.	2	5	0.814	0.019	0.019	0.017	0.045
L	Obrazovanje							

	UKUPNO	1012	7232	0.814	0.022	0.027	0.022	0.032
	DRUST.S.	45	3339	0.981	0.001	0.000	0.000	0.001
	PRIV.S.	953	3657	0.650	0.038	0.051	0.042	0.095
	ZADR.S.	5	19	0.366	-1.464	-1.532	-1.533	-14.219
	MESOV.S.	6	200	0.943	0.067	0.051	0.050	0.085
	DRZAV.S.	3	17	0.964	0.091	-0.009	-0.010	0.129
80	Obrazovanje							
	UKUPNO	1012	7232	0.814	0.022	0.027	0.022	0.032
	DRUST.S.	45	3339	0.981	0.001	0.000	0.000	0.001
	PRIV.S.	953	3657	0.650	0.038	0.051	0.042	0.095
	ZADR.S.	5	19	0.366	-1.464	-1.532	-1.533	-14.219
	MESOV.S.	6	200	0.943	0.067	0.051	0.050	0.085
	DRZAV.S.	3	17	0.964	0.091	-0.009	-0.010	0.129
Lj	Zdravstveni i socijalni rad							
	UKUPNO	383	5946	0.551	-0.043	-0.018	-0.021	-0.096
	DRUST.S.	46	2970	0.667	-0.184	-0.131	-0.132	-0.322
	PRIV.S.	310	2196	0.456	0.059	0.053	0.048	0.168
	ZADR.S.	2	-	1.000	-0.625	-0.625	-0.625	-1.667
	MESOV.S.	5	248	0.881	-0.338	-0.047	-0.048	-0.445
	DRZAV.S.	20	532	0.668	-0.128	-0.033	-0.035	-0.225
85	Zdravstveni i socijalni rad							
	UKUPNO	383	5946	0.551	-0.043	-0.018	-0.021	-0.096
	DRUST.S.	46	2970	0.667	-0.184	-0.131	-0.132	-0.322
	PRIV.S.	310	2196	0.456	0.059	0.053	0.048	0.168
	ZADR.S.	2	-	1.000	-0.625	-0.625	-0.625	-1.667
	MESOV.S.	5	248	0.881	-0.338	-0.047	-0.048	-0.445
	DRZAV.S.	20	532	0.668	-0.128	-0.033	-0.035	-0.225
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti							
	UKUPNO	1788	32277	0.822	-0.015	-0.015	-0.019	-0.032
	DRUST.S.	107	2259	0.632	-0.231	-0.160	-0.161	-0.571
	PRIV.S.	1479	12863	0.835	-0.009	0.001	-0.004	-0.025
	ZADR.S.	45	256	0.931	0.007	0.004	0.003	0.009
	MESOV.S.	37	1251	0.805	-0.452	-0.289	-0.294	-2.264
	DRZAV.S.	120	15648	0.838	0.052	0.028	0.023	0.083
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti							
	UKUPNO	125	12932	0.767	0.105	0.062	0.055	0.166
	DRUST.S.	16	1119	0.525	0.068	0.063	0.062	0.155
	PRIV.S.	54	459	0.660	0.169	0.158	0.151	0.420
	MESOV.S.	5	359	0.818	-0.104	-0.089	-0.117	-0.279
	DRZAV.S.	50	10995	0.820	0.104	0.051	0.043	0.150
91	Delatnost organizacija na bazi učlanjenja							
	UKUPNO	102	367	0.937	-0.323	-0.107	-0.110	-0.599
	DRUST.S.	21	71	0.984	-2.074	-0.283	-0.283	-2.739
	PRIV.S.	50	180	0.923	0.069	0.064	0.056	0.150
	ZADR.S.	21	97	0.961	0.025	0.023	0.023	0.032
	MESOV.S.	6	11	0.975	-0.078	0.052	0.052	-0.118
	DRZAV.S.	4	8	0.966	0.000	0.006	0.006	0.000
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti							
	UKUPNO	1203	14016	0.853	-0.073	-0.055	-0.059	-0.209
	DRUST.S.	63	1022	0.721	-0.307	-0.357	-0.359	-1.055
	PRIV.S.	1053	8731	0.853	-0.034	-0.020	-0.026	-0.109
	ZADR.S.	2	-	1.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	MESOV.S.	25	880	0.801	-0.487	-0.308	-0.311	-2.763
	DRZAV.S.	60	3383	0.897	-0.044	-0.011	-0.013	-0.088
93	Ostale uslužne delatnosti							
	UKUPNO	358	4962	0.773	0.035	0.029	0.027	0.056
	DRUST.S.	7	47	0.451	-0.239	-0.239	-0.239	-1.571
	PRIV.S.	322	3493	0.775	0.045	0.047	0.045	0.072
	ZADR.S.	22	159	0.921	0.001	-0.003	-0.004	0.001
	MESOV.S.	1	1	0.664	-0.060	0.023	0.023	-0.186
	DRZAV.S.	6	1262	0.753	0.027	0.009	0.008	0.045

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 36. Indikatori rentabiliteta – sva mala preduzeća, razvrstana po delatnostima u 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
UKUPNO							
UKUPNO	80229	380358	0.334	0.045	0.045	0.040	0.252
DRUST.S.	2364	22277	0.470	-0.116	-0.139	-0.145	-0.420
PRIV.S.	75070	331731	0.327	0.051	0.052	0.047	0.298
ZADR.S.	1766	7008	0.351	-0.015	-0.010	-0.012	-0.070
MESOV.S.	711	10119	0.417	-0.050	-0.040	-0.045	-0.195
DRZAV.S.	318	9223	0.711	-0.027	-0.017	-0.019	-0.054
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda							
UKUPNO	3395	15081	0.198	0.011	-0.001	-0.003	0.089
DRUST.S.	234	2459	0.440	-0.064	-0.095	-0.099	-0.204
PRIV.S.	2099	7308	0.187	0.035	0.018	0.017	0.310
ZADR.S.	972	4103	0.130	-0.024	-0.021	-0.023	-0.321
MESOV.S.	70	736	0.234	-0.060	-0.033	-0.033	-0.478
DRZAV.S.	20	475	0.839	0.047	0.055	0.052	0.101
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti							
UKUPNO	3241	14096	0.186	0.008	-0.003	-0.005	0.073
DRUST.S.	215	1950	0.350	-0.088	-0.135	-0.139	-0.372
PRIV.S.	1969	6857	0.181	0.033	0.017	0.015	0.296
ZADR.S.	968	4088	0.129	-0.024	-0.020	-0.023	-0.321
MESOV.S.	69	726	0.230	-0.060	-0.033	-0.033	-0.498
DRZAV.S.	20	475	0.839	0.047	0.055	0.052	0.101
02 Uzgoj i iskorišćavanje šuma i odgovarajuće uslužne delatnosti							
UKUPNO	136	309	0.203	0.013	0.030	0.027	0.131
DRUST.S.	7	7	0.429	-0.705	0.510	0.509	-2.821
PRIV.S.	125	287	0.201	0.017	0.010	0.007	0.176
ZADR.S.	4	15	0.296	-0.082	-0.183	-0.186	-0.385
03 Vodoprivreda							
UKUPNO	18	676	0.814	0.146	0.097	0.096	0.230
DRUST.S.	12	502	0.805	0.038	0.041	0.039	0.060
PRIV.S.	5	164	0.832	0.418	0.240	0.241	0.633
MESOV.S.	1	10	0.946	-0.004	0.018	0.015	-0.006
B Ribarstvo							
UKUPNO	81	485	0.338	0.019	0.014	0.014	0.078
DRUST.S.	1	-	-	-	-	-	-
PRIV.S.	75	448	0.328	0.013	0.015	0.015	0.057
ZADR.S.	2	1	0.231	0.096	0.017	0.015	0.638
MESOV.S.	3	36	0.468	0.069	0.009	0.005	0.238
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu							
UKUPNO	81	485	0.338	0.019	0.014	0.014	0.078
DRUST.S.	1	-	-	-	-	-	-
PRIV.S.	75	448	0.328	0.013	0.015	0.015	0.057
ZADR.S.	2	1	0.231	0.096	0.017	0.015	0.638
MESOV.S.	3	36	0.468	0.069	0.009	0.005	0.238
V Vadenje ruda i kamena							
UKUPNO	232	1546	0.455	-0.006	0.016	0.006	-0.027
DRUST.S.	10	406	0.694	-0.592	-0.261	-0.272	-1.001
PRIV.S.	213	1053	0.452	0.022	0.045	0.034	0.098
ZADR.S.	2	5	0.573	0.206	0.048	0.039	0.430
MESOV.S.	5	76	0.261	-0.063	-0.040	-0.041	-0.413
DRZAV.S.	2	6	0.290	-0.019	0.032	0.026	-0.087
10 Vadenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vadenje treseta							
UKUPNO	12	18	0.254	-0.004	-0.009	-0.012	-0.042
PRIV.S.	12	18	0.254	-0.004	-0.009	-0.012	-0.042
11 Vadenje sirove nafte i prirodnog gasa; usluge u proizvodnji nafte i gasa, osim							

istraživanja								
UKUPNO	3	-	-	-	-	-	-	-
PRIV.S.	3	-	-	-	-	-	-	-
13 Vadenje ruda metala								
UKUPNO	13	110	-0.079	-2.651	-0.422	-0.422	3.372	
DRUST.S.	2	7	0.782	-11.718	-0.099	-0.099	7.738	
PRIV.S.	10	103	-0.124	-2.175	-1.858	-1.858	2.908	
DRZAV.S.	1	-	1.000	-	-	-	-	
14 Vadenje ostalih ruda i kamena								
UKUPNO	204	1418	0.464	0.021	0.042	0.031	0.084	
DRUST.S.	8	399	0.693	-0.457	-0.443	-0.467	-0.742	
PRIV.S.	188	932	0.461	0.047	0.068	0.057	0.194	
ZADR.S.	2	5	0.573	0.206	0.048	0.039	0.430	
MESOV.S.	5	76	0.261	-0.063	-0.040	-0.041	-0.413	
DRZAV.S.	1	6	0.290	-0.019	0.032	0.026	-0.087	
G Prerađivačka industrija								
UKUPNO	16538	112874	0.338	0.047	0.038	0.033	0.227	
DRUST.S.	519	5926	0.431	-0.284	-0.351	-0.371	-1.307	
PRIV.S.	15686	102360	0.334	0.056	0.050	0.045	0.268	
ZADR.S.	107	577	0.379	-0.011	-0.024	-0.026	-0.062	
MESOV.S.	194	3256	0.381	-0.069	-0.125	-0.125	-0.304	
DRZAV.S.	32	755	0.639	-0.199	-0.166	-0.173	-0.591	
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića								
UKUPNO	2739	16507	0.223	0.022	0.010	0.006	0.157	
DRUST.S.	79	488	0.354	-0.220	-0.202	-0.203	-1.536	
PRIV.S.	2575	15376	0.221	0.027	0.017	0.013	0.196	
ZADR.S.	53	187	0.096	-0.071	-0.071	-0.071	-1.530	
MESOV.S.	29	366	0.264	-0.075	-0.197	-0.198	-0.406	
DRZAV.S.	3	90	0.355	-0.015	-0.007	-0.021	-0.055	
16 Proizvodnja duvanskih proizvoda								
UKUPNO	6	93	0.252	-0.877	-0.623	-0.624	-11.868	
DRUST.S.	2	45	-0.015	-2.747	-2.048	-2.048	17.953	
PRIV.S.	4	48	0.336	-0.293	-0.138	-0.138	-2.020	
17 Proizvodnja tekstilnih predmeta i tkanina								
UKUPNO	590	5025	0.408	0.025	-0.037	-0.047	0.098	
DRUST.S.	35	361	0.486	-1.000	-2.444	-2.738	19.125	
PRIV.S.	534	4016	0.401	0.056	0.033	0.030	0.217	
ZADR.S.	4	179	0.811	-0.012	0.023	0.019	-0.017	
MESOV.S.	17	469	0.393	-0.278	-0.347	-0.348	-0.966	
18 Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna								
UKUPNO	895	11085	0.468	0.048	0.049	0.047	0.148	
DRUST.S.	41	953	0.717	-1.188	-0.604	-0.604	-2.323	
PRIV.S.	832	9646	0.463	0.067	0.063	0.060	0.209	
ZADR.S.	5	32	0.877	0.167	0.102	0.092	0.263	
MESOV.S.	15	441	0.524	-0.003	0.083	0.082	-0.007	
DRZAV.S.	2	13	-1.427	-59.302	-0.035	-0.035	5.727	
19 Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće								
UKUPNO	300	4960	0.501	0.055	0.001	-0.002	0.151	
DRUST.S.	24	306	0.613	-1.066	-1.176	-1.177	-5.543	
PRIV.S.	268	4634	0.505	0.073	0.047	0.044	0.197	
ZADR.S.	1	-	-	-	-	-	1.000	
MESOV.S.	5	16	0.089	-0.562	-0.378	-0.378	228.891	
DRZAV.S.	2	4	0.017	-0.395	-6.077	-6.077	1.814	
20 Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala								
UKUPNO	1253	7060	0.277	0.023	-0.006	-0.010	0.138	
DRUST.S.	38	319	0.382	-0.225	-1.027	-1.135	-0.974	
PRIV.S.	1200	6574	0.274	0.030	0.019	0.018	0.183	
ZADR.S.	6	12	0.592	0.013	0.082	0.073	0.119	
MESOV.S.	7	148	0.363	-0.496	-0.454	-0.472	-5.876	
DRZAV.S.	2	7	0.358	-2.307	-0.780	-0.780	3.531	

21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira							
	UKUPNO	580	2704	0.242	0.029	0.033	0.031	0.199
	DRUST.S.	14	139	0.247	-0.930	-0.034	-0.031	3.083
	PRIV.S.	564	2555	0.239	0.052	0.039	0.036	0.329
	MESOV.S.	2	10	0.484	-0.212	-0.218	-0.218	1.740
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija							
	UKUPNO	2010	10360	0.553	0.071	0.061	0.054	0.233
	DRUST.S.	50	375	0.709	-0.007	-0.024	-0.029	-0.016
	PRIV.S.	1914	8887	0.542	0.082	0.073	0.065	0.278
	ZADR.S.	8	41	0.636	0.053	0.061	0.058	0.139
	MESOV.S.	27	501	0.639	-0.159	-0.131	-0.133	-0.375
	DRZAV.S.	11	556	0.784	-0.174	-0.224	-0.225	-0.431
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva							
	UKUPNO	34	175	0.265	0.122	0.132	0.121	0.585
	PRIV.S.	33	170	0.262	0.125	0.109	0.101	0.606
	DRZAV.S.	1	5	0.505	-0.146	0.588	0.529	-0.481
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda							
	UKUPNO	650	3407	0.318	0.060	0.043	0.039	0.293
	DRUST.S.	15	142	0.408	-0.162	-0.121	-0.122	-0.532
	PRIV.S.	625	3135	0.315	0.066	0.062	0.057	0.323
	MESOV.S.	8	107	0.528	-0.204	-1.185	-1.195	-0.602
	DRZAV.S.	2	23	0.333	0.006	-0.042	-0.044	0.026
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa							
	UKUPNO	969	6066	0.293	0.053	0.037	0.033	0.276
	DRUST.S.	24	343	0.426	-0.117	-0.469	-0.470	-0.372
	PRIV.S.	930	5607	0.294	0.057	0.047	0.044	0.298
	ZADR.S.	5	21	0.328	0.031	0.022	0.020	0.122
	MESOV.S.	9	95	0.160	0.006	-0.022	-0.022	0.071
	DRZAV.S.	1	-	0.165	-14.669	-1.452	-1.452	2.740
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala							
	UKUPNO	634	4228	0.328	0.043	0.033	0.029	0.242
	DRUST.S.	19	222	0.096	-0.250	-0.244	-0.244	-7.665
	PRIV.S.	599	3852	0.332	0.051	0.040	0.037	0.278
	ZADR.S.	4	19	0.138	-0.503	-0.450	-0.450	3.463
	MESOV.S.	12	135	0.321	-0.041	-0.058	-0.059	-0.185
27	Proizvodnja osnovnih metala							
	UKUPNO	244	2233	0.297	0.028	0.027	0.024	0.150
	DRUST.S.	10	166	0.273	-0.265	-0.649	-0.730	-2.178
	PRIV.S.	229	1944	0.296	0.046	0.060	0.060	0.245
	ZADR.S.	1	9	0.747	-0.470	-0.446	-0.446	-0.676
	MESOV.S.	4	114	0.373	-1.083	-1.159	-1.177	25.103
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja							
	UKUPNO	1776	12719	0.374	0.070	0.080	0.075	0.300
	DRUST.S.	38	357	0.292	-0.158	-0.241	-0.243	-1.072
	PRIV.S.	1704	11894	0.373	0.076	0.088	0.082	0.324
	ZADR.S.	9	19	0.829	0.127	-0.007	-0.008	0.694
	MESOV.S.	23	449	0.417	-0.300	-0.279	-0.258	-1.431
	DRZAV.S.	2	-	0.765	-0.892	-3.331	-3.331	3.569
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	772	6005	0.418	0.057	0.062	0.051	0.230
	DRUST.S.	37	632	0.454	-0.186	-0.008	-0.018	-0.563
	PRIV.S.	724	5286	0.417	0.069	0.069	0.058	0.282
	MESOV.S.	9	69	0.365	-0.264	-0.344	-0.344	-0.929
	DRZAV.S.	2	18	0.321	-0.117	-0.015	-0.015	-0.463
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina							
	UKUPNO	606	2585	0.244	0.051	0.053	0.049	0.356
	DRUST.S.	10	119	0.490	-0.054	-0.057	-0.060	-0.194
	PRIV.S.	592	2461	0.239	0.053	0.055	0.052	0.377
	ZADR.S.	2	3	0.146	-0.002	0.026	0.022	-0.047
	MESOV.S.	2	2	0.269	-0.043	-0.044	-0.045	-0.554

31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	381	2952	0.367	0.087	0.077	0.073	0.346
	DRUST.S.	8	89	0.302	-0.662	-0.757	-0.758	-3.251
	PRIV.S.	370	2854	0.367	0.090	0.080	0.076	0.356
	ZADR.S.	1	6	0.422	0.045	0.040	0.036	0.352
	MESOV.S.	2	3	-0.236	-0.677	-0.481	-0.481	1.579
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata							
	UKUPNO	213	1522	0.411	0.070	0.067	0.063	0.265
	DRUST.S.	13	329	0.591	-0.520	-0.491	-0.501	-1.931
	PRIV.S.	196	1159	0.400	0.091	0.089	0.084	0.351
	MESOV.S.	3	34	0.858	-0.057	-0.056	-0.056	-0.088
	DRZAV.S.	1	-	-	-	-	-	1.000
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika							
	UKUPNO	441	2564	0.364	0.087	0.083	0.076	0.363
	DRUST.S.	14	225	0.585	-0.763	-0.692	-0.694	-1.892
	PRIV.S.	421	2247	0.360	0.096	0.091	0.084	0.403
	MESOV.S.	5	55	0.523	0.019	0.023	0.022	0.054
	DRZAV.S.	1	37	0.337	-1.615	-1.377	-1.377	4.436
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica							
	UKUPNO	166	1326	0.381	0.028	0.019	0.016	0.139
	DRUST.S.	3	78	0.372	-0.184	-0.235	-0.235	-0.788
	PRIV.S.	157	1152	0.349	0.036	0.028	0.024	0.178
	ZADR.S.	1	1	0.146	0.041	0.032	0.029	0.569
	MESOV.S.	5	95	0.757	-0.027	-0.039	-0.041	-0.148
35	Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava							
	UKUPNO	89	1394	0.493	-0.135	-0.082	-0.084	-0.584
	DRUST.S.	8	51	0.861	-0.744	-0.652	-0.680	3.207
	PRIV.S.	78	1322	0.475	-0.105	-0.048	-0.050	-0.427
	ZADR.S.	1	-	-	-	-	-	-
	MESOV.S.	1	19	0.760	-0.047	-0.009	-0.009	-0.090
	DRZAV.S.	1	2	-	-	-1.866	-1.843	7.866
36	Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	875	6360	0.322	0.029	-0.005	-0.008	0.141
	DRUST.S.	19	130	0.686	-0.362	-0.426	-0.427	-0.861
	PRIV.S.	849	6159	0.320	0.031	0.005	0.002	0.153
	ZADR.S.	4	47	0.346	0.038	0.033	0.032	0.253
	MESOV.S.	2	24	0.288	-0.145	-0.322	-0.332	-0.690
	DRZAV.S.	1	-	1.000	-9.442	0.736	0.736	6.294
37	Reciklaža							
	UKUPNO	315	1544	0.239	0.063	0.065	0.063	0.378
	DRUST.S.	18	57	0.273	-0.089	-0.060	-0.060	-0.615
	PRIV.S.	288	1382	0.238	0.049	0.052	0.050	0.307
	ZADR.S.	2	1	0.537	-0.425	-0.003	-0.007	14.667
	MESOV.S.	7	104	0.241	0.164	0.158	0.159	0.778
D	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom							
	UKUPNO	172	3224	0.533	0.005	0.004	0.003	0.014
	DRUST.S.	25	662	0.604	-0.027	-0.049	-0.046	-0.063
	PRIV.S.	71	186	0.494	0.042	0.033	0.024	0.160
	ZADR.S.	1	10	0.813	0.020	0.005	0.005	0.030
	MESOV.S.	8	67	0.289	-0.046	-0.024	-0.025	-0.206
	DRZAV.S.	67	2299	0.543	0.014	0.018	0.017	0.034
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom							
	UKUPNO	94	980	0.391	0.008	0.007	0.005	0.028
	DRUST.S.	9	233	0.445	-0.044	-0.077	-0.078	-0.126
	PRIV.S.	59	126	0.475	0.021	0.012	0.005	0.093
	MESOV.S.	8	67	0.289	-0.046	-0.024	-0.025	-0.206
	DRZAV.S.	18	554	0.374	0.031	0.037	0.037	0.106

41	Sakupljanje, prečišćavanje i distribucija vode							
	UKUPNO	78	2244	0.714	0.002	0.001	0.000	0.004
	DRUST.S.	16	429	0.789	-0.008	-0.015	-0.008	-0.015
	PRIV.S.	12	60	0.557	0.110	0.100	0.083	0.291
	ZADR.S.	1	10	0.813	0.020	0.005	0.005	0.030
	DRZAV.S.	49	1745	0.705	-0.003	-0.001	-0.003	-0.005
D	Gradevinarstvo							
	UKUPNO	5036	33809	0.546	0.078	0.077	0.071	0.336
	DRUST.S.	165	1866	0.718	-0.137	-0.200	-0.206	-0.367
	PRIV.S.	4678	29447	0.535	0.088	0.087	0.080	0.382
	ZADR.S.	122	519	0.719	-0.025	0.003	0.001	-0.214
	MESOV.S.	55	1111	0.702	-0.138	-0.076	-0.080	-0.479
	DRZAV.S.	16	866	0.807	-0.047	-0.032	-0.033	-0.071
45	Gradevinarstvo							
	UKUPNO	5036	33809	0.546	0.078	0.077	0.071	0.336
	DRUST.S.	165	1866	0.718	-0.137	-0.200	-0.206	-0.367
	PRIV.S.	4678	29447	0.535	0.088	0.087	0.080	0.382
	ZADR.S.	122	519	0.719	-0.025	0.003	0.001	-0.214
	MESOV.S.	55	1111	0.702	-0.138	-0.076	-0.080	-0.479
	DRZAV.S.	16	866	0.807	-0.047	-0.032	-0.033	-0.071
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	33752	111442	0.192	0.041	0.041	0.037	0.361
	DRUST.S.	711	3134	0.240	-0.041	-0.043	-0.046	-0.328
	PRIV.S.	32720	106330	0.191	0.042	0.042	0.039	0.376
	ZADR.S.	137	335	0.166	0.031	0.032	0.030	0.291
	MESOV.S.	158	1441	0.188	-0.022	-0.018	-0.026	-0.186
	DRZAV.S.	26	202	0.615	-0.073	-0.047	-0.050	-0.178
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima							
	UKUPNO	3141	13135	0.173	0.038	0.038	0.035	0.343
	DRUST.S.	58	480	0.271	-0.005	0.046	0.042	-0.033
	PRIV.S.	3052	12243	0.171	0.040	0.037	0.034	0.366
	ZADR.S.	4	26	0.274	-0.065	-0.054	-0.054	-0.277
	MESOV.S.	24	381	0.165	-0.004	0.080	0.067	-0.034
	DRZAV.S.	3	5	0.207	-0.091	-0.024	-0.025	-7.580
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima							
	UKUPNO	24761	75855	0.193	0.044	0.044	0.040	0.394
	DRUST.S.	480	1528	0.217	-0.012	-0.034	-0.037	-0.113
	PRIV.S.	24073	73578	0.193	0.045	0.045	0.041	0.402
	ZADR.S.	99	225	0.160	0.039	0.039	0.037	0.373
	MESOV.S.	94	472	0.222	-0.005	-0.074	-0.078	-0.034
	DRZAV.S.	15	52	0.410	0.022	0.008	0.005	0.070
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	5850	22452	0.201	0.020	0.023	0.020	0.168
	DRUST.S.	173	1126	0.332	-0.286	-0.231	-0.233	-1.523
	PRIV.S.	5595	20509	0.199	0.026	0.029	0.026	0.218
	ZADR.S.	34	84	0.214	-0.039	-0.028	-0.028	-0.344
	MESOV.S.	40	588	0.163	-0.100	-0.128	-0.136	-0.891
	DRZAV.S.	8	145	0.904	-0.160	-0.102	-0.105	-0.267
Ž	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	1521	9816	0.518	-0.018	-0.021	-0.028	-0.057
	DRUST.S.	79	1278	0.584	-0.157	-0.159	-0.160	-0.356
	PRIV.S.	1406	7850	0.505	0.003	-0.003	-0.012	0.011
	ZADR.S.	5	24	0.565	-0.121	-0.096	-0.097	-0.385
	MESOV.S.	24	506	0.614	-0.209	-0.109	-0.113	-0.512
	DRZAV.S.	7	158	0.739	-0.128	-0.136	-0.136	-0.251
55	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	1521	9816	0.518	-0.018	-0.021	-0.028	-0.057

	DRUST.S.	79	1278	0.584	-0.157	-0.159	-0.160	-0.356
	PRIV.S.	1406	7850	0.505	0.003	-0.003	-0.012	0.011
	ZADR.S.	5	24	0.565	-0.121	-0.096	-0.097	-0.385
	MESOV.S.	24	506	0.614	-0.209	-0.109	-0.113	-0.512
	DRZAV.S.	7	158	0.739	-0.128	-0.136	-0.136	-0.251
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze							
	UKUPNO	5250	25286	0.611	0.037	0.034	0.031	0.160
	DRUST.S.	138	976	0.613	-0.257	-0.234	-0.237	-1.256
	PRIV.S.	5035	23155	0.609	0.043	0.041	0.037	0.192
	ZADR.S.	23	90	0.676	0.016	0.017	0.009	0.126
	MESOV.S.	34	572	0.593	-0.070	-0.039	-0.041	-0.184
	DRZAV.S.	20	493	0.915	-0.006	-0.062	-0.064	-0.009
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport							
	UKUPNO	2660	13987	0.510	0.038	0.036	0.033	0.161
	DRUST.S.	65	457	0.365	-0.315	-0.630	-0.632	-1.829
	PRIV.S.	2559	13028	0.512	0.043	0.045	0.042	0.184
	ZADR.S.	19	82	0.726	0.018	0.021	0.012	0.143
	MESOV.S.	15	413	0.389	-0.121	-0.121	-0.121	-0.515
	DRZAV.S.	2	7	0.848	-4.209	-2.335	-2.335	13.126
61	Vodeni saobraćaj							
	UKUPNO	41	131	0.485	-0.024	-0.005	0.008	-0.157
	PRIV.S.	40	130	0.485	-0.001	0.017	0.030	-0.010
	MESOV.S.	1	1	-	-	-36.318	-36.318	68.608
62	Vazdušni saobraćaj							
	UKUPNO	26	80	0.719	-0.027	-0.210	-0.213	-0.220
	PRIV.S.	26	80	0.719	-0.027	-0.210	-0.213	-0.220
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija							
	UKUPNO	2150	9031	0.740	0.053	0.052	0.047	0.234
	DRUST.S.	63	378	0.732	-0.157	-0.010	-0.016	-0.463
	PRIV.S.	2049	8001	0.735	0.057	0.054	0.049	0.271
	ZADR.S.	4	8	0.235	-0.004	-0.016	-0.016	-0.033
	MESOV.S.	16	158	0.927	0.056	0.116	0.111	0.090
	DRZAV.S.	18	486	0.916	0.023	-0.037	-0.039	0.032
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije							
	UKUPNO	373	2057	0.711	-0.030	-0.029	-0.034	-0.133
	DRUST.S.	10	141	0.678	-0.329	-0.198	-0.198	-4.626
	PRIV.S.	361	1916	0.714	-0.008	-0.015	-0.020	-0.034
	MESOV.S.	2	-	-	-	1.000	1.000	-
I	Finansijsko posredovanje							
	UKUPNO	285	884	0.665	0.071	0.201	0.181	0.189
	DRUST.S.	2	2	-	-	-3259.000	-3259.000	13.194
	PRIV.S.	278	841	0.733	0.086	0.224	0.202	0.208
	MESOV.S.	3	15	0.973	-0.934	0.005	0.004	-2.438
	DRZAV.S.	2	26	0.105	-0.003	-0.002	-0.002	-0.041
65	Finansijsko posredovanje, osim osiguranja i penzijskih fondova							
	UKUPNO	75	123	0.288	-0.120	0.251	0.228	-1.017
	DRUST.S.	2	2	-	-	-3259.000	-3259.000	13.194
	PRIV.S.	71	100	0.609	-0.260	0.426	0.387	-1.230
	MESOV.S.	1	4	-2.522	-217.261	0.002	0.002	2.389
	DRZAV.S.	1	17	0.084	0.002	0.003	0.003	0.031
66	Osiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja							
	UKUPNO	3	5	0.109	0.020	0.012	0.011	0.359
	PRIV.S.	3	5	0.109	0.020	0.012	0.011	0.359
67	Pomoćne aktivnosti u finansijskom posredovanju							
	UKUPNO	207	756	0.756	0.114	0.189	0.170	0.259
	PRIV.S.	204	736	0.755	0.117	0.191	0.172	0.267
	MESOV.S.	2	11	0.984	-0.300	0.008	0.007	-0.461
	DRZAV.S.	1	9	0.969	-0.237	-0.207	-0.207	-0.281
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	10863	44503	0.681	0.075	0.100	0.087	0.229

	DRUST.S.	295	2014	0.741	-0.007	-0.018	-0.022	-0.015
	PRIV.S.	10081	39572	0.666	0.081	0.107	0.093	0.268
	ZADR.S.	343	1069	0.941	0.005	0.010	0.007	0.006
	MESOV.S.	115	1292	0.789	0.019	0.089	0.079	0.035
	DRZAV.S.	29	556	0.903	0.047	0.010	0.005	0.074
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama							
	UKUPNO	720	1400	0.709	-0.039	0.022	0.006	-0.169
	DRUST.S.	17	79	0.564	0.044	0.015	0.009	0.104
	PRIV.S.	691	1194	0.705	-0.041	0.019	0.002	-0.191
	ZADR.S.	1	-	-	-	-	-	1.000
	MESOV.S.	7	21	0.856	-0.609	0.253	0.240	-1.211
	DRZAV.S.	4	106	0.957	0.072	0.084	0.078	0.115
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	236	607	0.588	0.045	0.015	0.011	0.146
	DRUST.S.	7	10	0.837	-0.670	-0.070	-0.071	-7.474
	PRIV.S.	227	592	0.593	0.043	0.011	0.007	0.139
	ZADR.S.	1	2	0.984	-0.183	-0.185	-0.185	-0.293
	MESOV.S.	1	3	0.350	0.281	0.214	0.193	0.835
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti							
	UKUPNO	1238	4845	0.666	0.054	0.060	0.050	0.182
	DRUST.S.	27	87	0.583	0.102	0.020	0.015	0.251
	PRIV.S.	1195	4653	0.666	0.050	0.051	0.041	0.173
	MESOV.S.	14	105	0.714	0.219	0.388	0.369	0.391
	DRZAV.S.	2	-	0.168	0.023	0.019	0.016	0.324
73	Istraživanje i razvoj							
	UKUPNO	192	1295	0.680	0.027	0.045	0.037	0.060
	DRUST.S.	26	310	0.817	0.021	0.041	0.036	0.037
	PRIV.S.	150	756	0.626	0.043	0.057	0.046	0.110
	MESOV.S.	13	170	0.778	-0.094	-0.040	-0.040	-0.158
	DRZAV.S.	3	59	0.916	-0.013	0.021	0.021	-0.017
74	Ostale poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	8477	36356	0.684	0.085	0.114	0.100	0.254
	DRUST.S.	218	1528	0.746	-0.022	-0.037	-0.041	-0.052
	PRIV.S.	7818	32377	0.667	0.093	0.124	0.109	0.303
	ZADR.S.	341	1067	0.941	0.005	0.010	0.008	0.007
	MESOV.S.	80	993	0.820	-0.005	0.021	0.013	-0.009
	DRZAV.S.	20	391	0.898	0.048	-0.002	-0.007	0.074
K	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje							
	UKUPNO	13	89	0.944	-0.307	-0.279	-0.259	-0.579
	DRUST.S.	3	69	0.958	-0.868	-0.736	-0.680	-1.055
	PRIV.S.	7	13	0.964	0.044	0.037	0.032	0.140
	MESOV.S.	1	2	0.994	-	-	-	-
	DRZAV.S.	2	5	0.814	0.019	0.019	0.017	0.045
75	Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje							
	UKUPNO	13	89	0.944	-0.307	-0.279	-0.259	-0.579
	DRUST.S.	3	69	0.958	-0.868	-0.736	-0.680	-1.055
	PRIV.S.	7	13	0.964	0.044	0.037	0.032	0.140
	MESOV.S.	1	2	0.994	-	-	-	-
	DRZAV.S.	2	5	0.814	0.019	0.019	0.017	0.045
L	Obrazovanje							
	UKUPNO	1008	4064	0.721	0.036	0.041	0.032	0.076
	DRUST.S.	43	241	0.831	-0.019	-0.026	-0.032	-0.032
	PRIV.S.	952	3644	0.697	0.037	0.045	0.035	0.084
	ZADR.S.	5	19	0.366	-1.464	-1.532	-1.533	-14.219
	MESOV.S.	5	143	0.958	0.088	0.065	0.065	0.106
	DRZAV.S.	3	17	0.964	0.091	-0.009	-0.010	0.129
80	Obrazovanje							
	UKUPNO	1008	4064	0.721	0.036	0.041	0.032	0.076
	DRUST.S.	43	241	0.831	-0.019	-0.026	-0.032	-0.032
	PRIV.S.	952	3644	0.697	0.037	0.045	0.035	0.084
	ZADR.S.	5	19	0.366	-1.464	-1.532	-1.533	-14.219
	MESOV.S.	5	143	0.958	0.088	0.065	0.065	0.106

	DRZAV.S.	3	17	0.964	0.091	-0.009	-0.010	0.129
Lj	Zdravstveni i socijalni rad							
	UKUPNO	374	4710	0.543	0.001	0.022	0.018	0.002
	DRUST.S.	39	1919	0.711	-0.103	-0.063	-0.063	-0.161
	PRIV.S.	308	2011	0.449	0.071	0.068	0.062	0.203
	ZADR.S.	2	-	1.000	-0.625	-0.625	-0.625	-1.667
	MESOV.S.	5	248	0.881	-0.338	-0.047	-0.048	-0.445
	DRZAV.S.	20	532	0.668	-0.128	-0.033	-0.035	-0.225
85	Zdravstveni i socijalni rad							
	UKUPNO	374	4710	0.543	0.001	0.022	0.018	0.002
	DRUST.S.	39	1919	0.711	-0.103	-0.063	-0.063	-0.161
	PRIV.S.	308	2011	0.449	0.071	0.068	0.062	0.203
	ZADR.S.	2	-	1.000	-0.625	-0.625	-0.625	-1.667
	MESOV.S.	5	248	0.881	-0.338	-0.047	-0.048	-0.445
	DRZAV.S.	20	532	0.668	-0.128	-0.033	-0.035	-0.225
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti							
	UKUPNO	1708	12545	0.802	-0.034	-0.013	-0.019	-0.086
	DRUST.S.	100	1325	0.831	-0.239	-0.150	-0.151	-0.564
	PRIV.S.	1460	7513	0.789	-0.015	-0.001	-0.008	-0.043
	ZADR.S.	45	256	0.931	0.007	0.004	0.003	0.009
	MESOV.S.	31	618	0.873	-0.095	-0.006	-0.009	-0.185
	DRZAV.S.	72	2833	0.837	-0.041	-0.010	-0.012	-0.072
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti							
	UKUPNO	91	2537	0.746	0.099	0.075	0.073	0.185
	DRUST.S.	14	442	0.741	0.026	0.009	0.008	0.041
	PRIV.S.	53	392	0.755	0.181	0.167	0.163	0.406
	MESOV.S.	4	322	0.822	0.039	0.054	0.049	0.090
	DRZAV.S.	20	1381	0.732	0.040	0.003	0.003	0.067
91	Delatnost organizacija na bazi ućlanjenja							
	UKUPNO	99	248	0.889	0.065	0.024	0.023	0.138
	DRUST.S.	20	49	0.984	0.286	0.016	0.015	0.404
	PRIV.S.	48	83	0.837	0.013	0.025	0.025	0.041
	ZADR.S.	21	97	0.961	0.025	0.023	0.023	0.032
	MESOV.S.	6	11	0.975	-0.078	0.052	0.052	-0.118
	DRZAV.S.	4	8	0.966	0.000	0.006	0.006	0.000
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti							
	UKUPNO	1165	8278	0.821	-0.066	-0.031	-0.037	-0.179
	DRUST.S.	59	787	0.840	-0.414	-0.220	-0.222	-1.338
	PRIV.S.	1038	5865	0.808	-0.037	-0.017	-0.025	-0.106
	ZADR.S.	2	-	1.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	MESOV.S.	20	284	0.885	-0.157	-0.037	-0.039	-0.295
	DRZAV.S.	46	1342	0.911	-0.100	-0.015	-0.018	-0.183
93	Ostale uslužne delatnosti							
	UKUPNO	353	1482	0.661	0.016	0.008	-0.001	0.036
	DRUST.S.	7	47	0.451	-0.239	-0.239	-0.239	-1.571
	PRIV.S.	321	1173	0.602	0.027	0.019	0.009	0.077
	ZADR.S.	22	159	0.921	0.001	-0.003	-0.004	0.001
	MESOV.S.	1	1	0.664	-0.060	0.023	0.023	-0.186
	DRZAV.S.	2	102	0.888	-0.105	-0.129	-0.131	-0.136

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 37. Indikatori rentabiliteta – srednja preduzeća, razvrstana po delatnostima u 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
UKUPNO							
UKUPNO	3070	257555	0.343	0.031	0.031	0.027	0.161
DRUST.S.	306	28954	0.430	-0.126	-0.128	-0.134	-0.482
PRIV.S.	2271	169277	0.328	0.047	0.050	0.046	0.259
ZADR.S.	46	2773	0.289	0.024	-0.002	-0.003	0.156
MESOV.S.	257	26808	0.276	-0.030	-0.050	-0.055	-0.174
DRZAV.S.	190	29743	0.709	0.004	-0.002	-0.004	0.008
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda							
UKUPNO	248	20067	0.320	-0.003	0.004	0.017	-0.016
DRUST.S.	56	5438	0.499	-0.128	-0.133	-0.137	-0.389
PRIV.S.	124	9074	0.288	0.017	0.038	0.059	0.097
ZADR.S.	31	2126	0.249	0.040	0.004	0.004	0.219
MESOV.S.	30	2561	0.368	-0.039	-0.027	-0.026	-0.162
DRZAV.S.	7	868	0.729	-0.114	-0.092	-0.089	-0.209
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti							
UKUPNO	228	17897	0.294	-0.006	0.002	0.016	-0.033
DRUST.S.	43	4148	0.377	-0.194	-0.200	-0.204	-0.857
PRIV.S.	120	8481	0.275	0.015	0.037	0.060	0.088
ZADR.S.	31	2126	0.249	0.040	0.004	0.004	0.219
MESOV.S.	29	2507	0.361	-0.041	-0.029	-0.028	-0.178
DRZAV.S.	5	635	0.746	-0.108	-0.120	-0.117	-0.197
02 Uzgoj i iskorišćavanje šuma i odgovarajuće uslužne delatnosti							
UKUPNO	1	189	0.669	-0.200	0.004	0.003	-0.380
DRZAV.S.	1	189	0.669	-0.200	0.004	0.003	-0.380
03 Vodoprivreda							
UKUPNO	19	1981	0.770	0.055	0.047	0.043	0.102
DRUST.S.	13	1290	0.791	0.032	0.044	0.042	0.056
PRIV.S.	4	593	0.727	0.093	0.041	0.034	0.207
MESOV.S.	1	54	0.812	0.111	0.142	0.135	0.160
DRZAV.S.	1	44	0.578	0.129	0.107	0.107	0.262
B Ribarstvo							
UKUPNO	4	547	0.203	-0.101	-0.104	-0.105	-0.885
PRIV.S.	3	355	0.207	-0.065	0.007	0.007	-0.502
MESOV.S.	1	192	0.186	-0.269	-0.712	-0.717	-5.708
05 Ulov ribe; mrešćenje i uzgoj ribe u ribnjacima; usluge u ribarstvu							
UKUPNO	4	547	0.203	-0.101	-0.104	-0.105	-0.885
PRIV.S.	3	355	0.207	-0.065	0.007	0.007	-0.502
MESOV.S.	1	192	0.186	-0.269	-0.712	-0.717	-5.708
V Vadenje ruda i kamena							
UKUPNO	19	1778	0.703	0.094	0.061	0.059	0.277
DRUST.S.	3	171	0.940	0.004	-0.033	-0.035	0.027
PRIV.S.	14	1278	0.668	0.112	0.084	0.081	0.309
MESOV.S.	2	329	0.616	0.089	0.026	0.022	0.204
10 Vadenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vadenje treseta							
UKUPNO	1	112	0.807	0.004	0.001	0.094	0.010
PRIV.S.	1	112	0.807	0.004	0.001	0.094	0.010
14 Vadenje ostalih ruda i kamena							
UKUPNO	18	1666	0.696	0.100	0.065	0.056	0.301
DRUST.S.	3	171	0.940	0.004	-0.033	-0.035	0.027
PRIV.S.	13	1166	0.656	0.122	0.091	0.080	0.342
MESOV.S.	2	329	0.616	0.089	0.026	0.022	0.204
G Prerađivačka industrija							
UKUPNO	1009	102978	0.332	0.021	0.022	0.018	0.090
DRUST.S.	115	12029	0.383	-0.195	-0.181	-0.192	-0.770
PRIV.S.	767	74682	0.324	0.045	0.048	0.045	0.201

	ZADR.S.	3	413	0.268	-0.226	-0.201	-0.204	-1.066
	MESOV.S.	116	14281	0.366	-0.075	-0.077	-0.079	-0.305
	DRZAV.S.	8	1573	0.711	-0.769	-0.628	-0.618	-1.472
15	Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića							
	UKUPNO	243	22671	0.293	0.008	0.032	0.027	0.038
	DRUST.S.	21	2081	0.389	-0.258	-0.263	-0.297	-0.938
	PRIV.S.	193	17438	0.287	0.023	0.057	0.054	0.114
	ZADR.S.	1	130	0.263	-0.006	0.006	0.002	-0.030
	MESOV.S.	28	3022	0.306	-0.032	-0.061	-0.065	-0.149
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda							
	UKUPNO	5	412	0.376	-0.041	-0.117	-0.117	-0.184
	DRUST.S.	1	27	0.667	-0.913	0.002	0.002	13.476
	PRIV.S.	2	160	0.363	-0.038	-0.171	-0.172	-0.195
	MESOV.S.	2	225	0.402	-0.016	0.018	0.018	-0.052
17	Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina							
	UKUPNO	42	4121	0.335	-0.055	-0.123	-0.122	-0.209
	DRUST.S.	11	996	0.661	-1.520	-1.476	-1.476	-2.962
	PRIV.S.	24	2304	0.337	0.033	0.000	0.007	0.126
	ZADR.S.	1	198	0.791	-5.372	-5.183	-5.183	-11.720
	MESOV.S.	6	623	0.272	-0.024	-0.067	-0.084	-0.111
18	Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna							
	UKUPNO	43	6628	0.504	0.021	-0.049	-0.054	0.056
	DRUST.S.	8	918	0.723	-0.729	-1.567	-1.568	-1.289
	PRIV.S.	31	5227	0.485	0.069	0.039	0.035	0.195
	MESOV.S.	4	483	0.895	-0.388	-0.397	-0.398	-0.470
19	Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće							
	UKUPNO	22	4395	0.621	0.015	0.024	0.024	0.031
	DRUST.S.	5	510	0.500	-1.228	-0.634	-0.634	-4.058
	PRIV.S.	14	3616	0.629	0.068	0.064	0.063	0.136
	MESOV.S.	3	269	0.543	-0.200	-0.131	-0.129	-0.435
20	Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala							
	UKUPNO	29	2145	0.316	0.018	0.000	-0.007	0.092
	DRUST.S.	1	78	-0.443	-3.165	-3.381	-3.381	5.048
	PRIV.S.	24	1757	0.314	0.042	0.014	0.010	0.217
	MESOV.S.	3	237	0.418	-0.458	-0.452	-0.517	-1.634
	DRZAV.S.	1	73	0.834	-5.379	0.394	0.376	-30.056
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira							
	UKUPNO	28	1880	0.265	0.011	-	-0.001	0.061
	DRUST.S.	2	152	0.441	-1.878	-1.751	-1.884	13.383
	PRIV.S.	24	1449	0.260	0.023	0.016	0.016	0.130
	MESOV.S.	2	279	0.290	0.025	0.008	0.007	0.103
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija							
	UKUPNO	50	3840	0.523	0.115	0.079	0.054	0.336
	DRUST.S.	4	338	0.701	0.154	0.044	0.042	0.365
	PRIV.S.	36	2375	0.473	0.151	0.122	0.091	0.464
	MESOV.S.	7	703	0.687	-0.064	-0.077	-0.083	-0.178
	DRZAV.S.	3	424	0.770	-0.421	-0.473	-0.473	-0.725
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva							
	UKUPNO	5	115	0.218	0.096	-0.037	-0.038	0.609
	PRIV.S.	4	111	0.258	0.116	-0.066	-0.067	0.613
	MESOV.S.	1	4	0.085	0.028	0.065	0.061	0.565
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda							
	UKUPNO	62	4861	0.305	0.025	0.057	0.055	0.115
	DRUST.S.	8	785	0.416	-1.272	0.054	0.041	-5.278
	PRIV.S.	46	3016	0.289	0.068	0.087	0.083	0.333
	MESOV.S.	7	897	0.538	-0.283	-0.337	-0.314	-0.651
	DRZAV.S.	1	163	0.546	-1.018	-1.021	-1.021	-2.103
25	Proizvodnja proizvoda od gume i							

proizvoda od plastičnih masa								
	UKUPNO	49	4755	0.305	0.022	0.018	0.016	0.101
	DRUST.S.	4	574	0.384	0.022	-0.007	-0.010	0.071
	PRIV.S.	40	3835	0.307	0.030	0.029	0.028	0.138
	MESOV.S.	5	346	0.218	-0.068	-0.086	-0.083	-0.472
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala							
	UKUPNO	62	5970	0.438	0.044	-0.007	-0.014	0.147
	DRUST.S.	6	316	0.367	-0.347	-0.279	-0.284	-1.534
	PRIV.S.	50	5021	0.435	0.054	0.004	-0.001	0.185
	MESOV.S.	6	633	0.504	0.032	-0.078	-0.108	0.089
27	Proizvodnja osnovnih metala							
	UKUPNO	22	3527	0.326	-0.046	0.045	0.046	-0.199
	DRUST.S.	7	1275	0.411	-0.108	0.088	0.090	-0.421
	PRIV.S.	12	1931	0.306	-0.029	0.017	0.016	-0.126
	MESOV.S.	3	321	0.229	0.018	0.022	0.027	0.099
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja							
	UKUPNO	85	9035	0.355	0.010	0.015	0.017	0.041
	DRUST.S.	5	587	0.441	-0.146	-0.605	-0.604	-0.440
	PRIV.S.	68	6686	0.342	0.023	0.043	0.046	0.105
	MESOV.S.	12	1762	0.527	-0.144	-0.153	-0.156	-0.351
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	59	6000	0.326	0.006	0.006	0.008	0.026
	DRUST.S.	9	936	0.487	-0.995	-0.849	-0.850	-3.513
	PRIV.S.	40	4061	0.317	0.053	0.044	0.046	0.239
	ZADR.S.	1	85	-0.093	-4.638	-3.854	-3.854	20.387
	MESOV.S.	9	918	0.435	-0.469	-0.266	-0.260	-1.445
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina							
	UKUPNO	23	1098	0.185	0.049	0.053	0.050	0.403
	DRUST.S.	2	43	0.144	0.064	0.057	0.052	0.713
	PRIV.S.	19	879	0.182	0.050	0.054	0.051	0.421
	MESOV.S.	2	176	0.518	-0.067	0.005	0.003	-0.186
31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	28	4008	0.372	0.030	0.033	0.030	0.111
	DRUST.S.	1	43	0.384	0.074	0.036	0.037	0.330
	PRIV.S.	23	3162	0.359	0.041	0.046	0.041	0.159
	MESOV.S.	3	527	0.440	-0.049	-0.056	-0.057	-0.152
	DRZAV.S.	1	276	0.632	-0.173	-0.162	-0.114	-0.387
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata							
	UKUPNO	20	1793	0.515	0.031	0.050	0.049	0.105
	DRUST.S.	5	644	0.578	-1.811	-1.394	-1.411	-4.814
	PRIV.S.	12	810	0.468	0.084	0.104	0.104	0.300
	MESOV.S.	2	339	0.789	-0.059	-0.018	-0.017	-0.154
	DRZAV.S.	1	-	0.905	-9.518	-0.176	-0.176	5.751
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika							
	UKUPNO	20	2294	0.611	0.110	0.096	0.081	0.251
	DRUST.S.	1	176	0.843	-0.144	-0.007	-0.007	-0.237
	PRIV.S.	17	1605	0.605	0.148	0.133	0.115	0.343
	MESOV.S.	2	513	0.626	-0.347	-0.429	-0.429	-0.664
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica							
	UKUPNO	29	4032	0.245	-0.045	-0.003	-0.003	-0.323
	DRUST.S.	7	803	0.440	-0.763	-0.878	-0.881	-2.436
	PRIV.S.	18	1941	0.253	0.022	0.041	0.041	0.129
	MESOV.S.	4	1288	0.208	-0.097	0.019	0.020	-1.745
35	Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava							
	UKUPNO	15	1870	0.402	-0.055	-0.070	-0.070	-0.211
	PRIV.S.	13	1537	0.380	-0.044	-0.055	-0.056	-0.185
	MESOV.S.	2	333	0.834	-0.279	-0.407	-0.407	-0.379
36	Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta							

	UKUPNO	50	6129	0.316	0.046	0.024	0.018	0.209
	DRUST.S.	6	675	0.165	-0.030	-0.074	-0.100	-0.275
	PRIV.S.	40	4434	0.340	0.077	0.067	0.065	0.325
	MESOV.S.	3	383	0.445	0.000	-0.245	-0.245	0.000
	DRZAV.S.	1	637	-	-	-	-	48.227
37	Reciklaža							
	UKUPNO	18	1399	0.193	0.038	0.036	0.037	0.299
	DRUST.S.	1	72	0.492	-7.510	-7.105	-7.105	83.683
	PRIV.S.	17	1327	0.193	0.039	0.038	0.040	0.311
D	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom							
	UKUPNO	96	11245	0.529	-0.032	-0.040	-0.041	-0.077
	DRUST.S.	10	1000	0.542	-0.053	-0.057	-0.063	-0.134
	PRIV.S.	4	433	0.259	-0.015	0.031	0.027	-0.069
	MESOV.S.	3	252	0.409	0.015	0.019	0.012	0.052
	DRZAV.S.	79	9560	0.554	-0.034	-0.047	-0.048	-0.076
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom							
	UKUPNO	32	2585	0.290	-0.023	-0.022	-0.025	-0.100
	DRUST.S.	3	298	0.282	-0.158	-0.129	-0.137	-0.665
	PRIV.S.	3	302	0.208	-0.024	0.033	0.030	-0.147
	MESOV.S.	2	93	0.265	0.031	0.026	0.017	0.167
	DRZAV.S.	24	1892	0.305	-0.018	-0.028	-0.030	-0.076
41	Sakupljanje, prečišćavanje i distribucija vode							
	UKUPNO	64	8660	0.760	-0.041	-0.058	-0.057	-0.068
	DRUST.S.	7	702	0.688	0.005	-0.013	-0.017	0.011
	PRIV.S.	1	131	0.870	0.095	-0.001	-0.008	0.119
	MESOV.S.	1	159	0.759	-0.026	0.003	0.001	-0.051
	DRZAV.S.	55	7668	0.765	-0.047	-0.064	-0.063	-0.076
D	Gradevinarstvo							
	UKUPNO	226	20643	0.620	0.084	0.073	0.068	0.300
	DRUST.S.	21	1580	0.706	-0.052	-0.122	-0.126	-0.127
	PRIV.S.	169	14629	0.609	0.098	0.089	0.083	0.374
	ZADR.S.	5	121	0.567	0.008	0.010	0.008	0.078
	MESOV.S.	17	1852	0.636	-0.026	-0.049	-0.051	-0.081
	DRZAV.S.	14	2461	0.747	0.035	0.038	0.039	0.070
45	Gradevinarstvo							
	UKUPNO	226	20643	0.620	0.084	0.073	0.068	0.300
	DRUST.S.	21	1580	0.706	-0.052	-0.122	-0.126	-0.127
	PRIV.S.	169	14629	0.609	0.098	0.089	0.083	0.374
	ZADR.S.	5	121	0.567	0.008	0.010	0.008	0.078
	MESOV.S.	17	1852	0.636	-0.026	-0.049	-0.051	-0.081
	DRZAV.S.	14	2461	0.747	0.035	0.038	0.039	0.070
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	870	39408	0.193	0.046	0.044	0.040	0.426
	DRUST.S.	37	2594	0.118	-0.028	-0.042	-0.044	-0.342
	PRIV.S.	796	33739	0.195	0.050	0.049	0.045	0.463
	ZADR.S.	2	58	0.310	-0.005	-0.010	-0.010	-0.380
	MESOV.S.	32	2634	0.176	-0.074	-0.038	-0.071	-0.679
	DRZAV.S.	3	383	0.256	0.002	-0.008	-0.009	0.010
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima							
	UKUPNO	105	4084	0.175	0.033	0.035	0.032	0.364
	DRUST.S.	5	246	0.073	0.004	-0.002	-0.005	0.071
	PRIV.S.	97	3641	0.186	0.038	0.041	0.038	0.400
	MESOV.S.	3	197	0.041	-0.064	-0.057	-0.057	17.772
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima							
	UKUPNO	616	22238	0.193	0.054	0.052	0.047	0.507
	DRUST.S.	14	936	0.096	-0.013	-0.037	-0.037	-0.224
	PRIV.S.	589	20844	0.195	0.056	0.055	0.050	0.521

	ZADR.S.	1	24	0.310	0.005	0.001	0.001	0.420
	MESOV.S.	11	420	0.188	-0.059	0.042	0.036	-0.501
	DRZAV.S.	1	14	0.046	0.001	-0.013	-0.013	0.072
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	149	13086	0.214	0.012	0.007	0.002	0.092
	DRUST.S.	18	1412	0.304	-0.153	-0.148	-0.152	-0.679
	PRIV.S.	110	9254	0.204	0.024	0.019	0.017	0.194
	ZADR.S.	1	34	0.528	-32.857	-3.705	-3.705	116.524
	MESOV.S.	18	2017	0.264	-0.088	-0.081	-0.152	-0.485
	DRZAV.S.	2	369	0.936	0.005	0.008	0.006	0.006
Ž	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	93	9859	0.579	-0.081	-0.183	-0.198	-0.201
	DRUST.S.	22	2151	0.595	-0.288	-0.275	-0.279	-0.621
	PRIV.S.	54	4714	0.522	-0.058	-0.225	-0.249	-0.162
	ZADR.S.	1	45	0.741	-0.162	-0.186	-0.191	-0.305
	MESOV.S.	10	823	0.573	-0.079	-0.079	-0.058	-0.191
	DRZAV.S.	6	2126	0.750	-0.019	-0.009	-0.009	-0.038
55	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	93	9859	0.579	-0.081	-0.183	-0.198	-0.201
	DRUST.S.	22	2151	0.595	-0.288	-0.275	-0.279	-0.621
	PRIV.S.	54	4714	0.522	-0.058	-0.225	-0.249	-0.162
	ZADR.S.	1	45	0.741	-0.162	-0.186	-0.191	-0.305
	MESOV.S.	10	823	0.573	-0.079	-0.079	-0.058	-0.191
	DRZAV.S.	6	2126	0.750	-0.019	-0.009	-0.009	-0.038
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze							
	UKUPNO	133	14651	0.357	-0.038	-0.061	-0.064	-0.281
	DRUST.S.	9	1209	0.683	-0.089	-0.111	-0.110	-0.257
	PRIV.S.	93	8993	0.556	-0.115	-0.133	-0.137	-0.787
	MESOV.S.	18	1660	0.112	0.033	0.005	0.002	0.458
	DRZAV.S.	13	2789	0.816	-0.004	-0.007	-0.003	-0.008
60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport							
	UKUPNO	79	8510	0.261	0.031	0.011	0.009	0.223
	DRUST.S.	8	1049	0.687	-0.043	-0.062	-0.062	-0.129
	PRIV.S.	58	5924	0.513	0.044	0.033	0.031	0.174
	MESOV.S.	7	686	0.070	0.029	0.001	-0.001	0.599
	DRZAV.S.	6	851	0.679	-0.006	0.008	0.014	-0.012
61	Vodeni saobraćaj							
	UKUPNO	3	271	0.281	-0.018	-0.040	-0.040	-0.082
	PRIV.S.	2	109	0.367	-0.011	-0.071	-0.070	-0.038
	MESOV.S.	1	162	0.242	-0.022	-0.024	-0.024	-0.113
62	Vazdušni saobraćaj							
	UKUPNO	1	14	0.782	0.291	0.252	0.237	0.731
	PRIV.S.	1	14	0.782	0.291	0.252	0.237	0.731
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija							
	UKUPNO	42	4726	0.662	0.032	-0.001	-0.008	0.107
	DRUST.S.	1	160	0.629	-0.709	-0.688	-0.679	-1.424
	PRIV.S.	24	1816	0.603	0.032	-0.005	-0.015	0.152
	MESOV.S.	10	812	0.673	0.103	0.074	0.064	0.274
	DRZAV.S.	7	1938	0.914	-0.003	-0.019	-0.016	-0.006
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije							
	UKUPNO	8	1130	0.661	-1.268	-1.276	-1.278	2.264
	PRIV.S.	8	1130	0.661	-1.268	-1.276	-1.278	2.264
I	Finansijsko posredovanje							
	UKUPNO	8	199	0.785	0.099	0.368	0.328	0.183
	PRIV.S.	5	132	0.676	-0.037	0.384	0.340	-0.104
	DRZAV.S.	3	67	0.986	0.351	0.296	0.273	0.400
65	Finansijsko posredovanje, osim osiguranja i penzijskih fondova							
	UKUPNO	5	143	0.613	-0.120	0.381	0.337	-0.491
	PRIV.S.	4	128	0.614	-0.093	0.385	0.340	-0.372
	DRZAV.S.	1	15	-1.894	-82.024	-0.336	-0.336	3.871

66	Osiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja							
	UKUPNO	1	19	0.991	0.247	0.200	0.180	0.270
	DRZAV.S.	1	19	0.991	0.247	0.200	0.180	0.270
67	Pomoćne aktivnosti u finansijskom posredovanju							
	UKUPNO	2	37	0.989	0.415	0.452	0.420	0.468
	PRIV.S.	1	4	0.996	0.254	0.369	0.332	0.276
	DRZAV.S.	1	33	0.985	0.498	0.502	0.473	0.572
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	283	23505	0.749	0.093	0.112	0.100	0.229
	DRUST.S.	19	1212	0.764	-0.018	-0.033	-0.036	-0.047
	PRIV.S.	221	18020	0.735	0.105	0.139	0.128	0.272
	ZADR.S.	4	10	0.403	-1.757	-0.398	-0.403	4.836
	MESOV.S.	21	1534	0.725	-0.076	-0.285	-0.300	-0.178
	DRZAV.S.	18	2729	0.911	0.151	0.133	0.120	0.241
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama							
	UKUPNO	66	416	0.878	0.218	0.121	0.113	0.581
	DRUST.S.	2	4	0.841	0.114	0.080	0.077	0.292
	PRIV.S.	60	111	0.867	0.199	0.099	0.095	0.625
	MESOV.S.	1	1	0.166	0.024	0.036	0.032	0.227
	DRZAV.S.	3	300	0.975	0.360	0.297	0.262	0.508
71	Iznajmljivanje mašina i opreme bez rukovaoca i iznajmljivanje predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	11	295	0.630	0.050	-0.003	-0.004	0.102
	PRIV.S.	11	295	0.630	0.050	-0.003	-0.004	0.102
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti							
	UKUPNO	17	1242	0.556	0.116	0.102	0.092	0.330
	PRIV.S.	15	916	0.502	0.110	0.103	0.092	0.349
	DRZAV.S.	2	326	0.950	0.160	0.097	0.091	0.260
73	Istraživanje i razvoj							
	UKUPNO	18	1640	0.730	0.028	0.030	0.030	0.054
	DRUST.S.	5	475	0.654	0.029	0.020	0.019	0.073
	PRIV.S.	4	353	0.801	0.086	0.101	0.101	0.138
	MESOV.S.	3	411	0.929	-0.032	-0.022	-0.021	-0.050
	DRZAV.S.	6	401	0.621	0.007	0.012	0.012	0.014
74	Ostale poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	171	19912	0.761	0.069	0.126	0.112	0.170
	DRUST.S.	12	733	0.876	-0.105	-0.124	-0.129	-0.310
	PRIV.S.	131	16345	0.752	0.088	0.170	0.155	0.221
	ZADR.S.	4	10	0.403	-1.757	-0.398	-0.403	4.836
	MESOV.S.	17	1122	0.681	-0.090	-0.356	-0.376	-0.244
	DRZAV.S.	7	1702	0.946	0.044	0.057	0.052	0.071
L	Obrazovanje							
	UKUPNO	3	157	0.374	0.051	0.088	0.083	0.188
	DRUST.S.	1	87	0.738	0.065	0.064	0.059	0.117
	PRIV.S.	1	13	0.126	0.057	0.113	0.107	0.765
	MESOV.S.	1	57	0.896	0.006	0.006	0.005	0.009
80	Obrazovanje							
	UKUPNO	3	157	0.374	0.051	0.088	0.083	0.188
	DRUST.S.	1	87	0.738	0.065	0.064	0.059	0.117
	PRIV.S.	1	13	0.126	0.057	0.113	0.107	0.765
	MESOV.S.	1	57	0.896	0.006	0.006	0.005	0.009
Lj	Zdravstveni i socijalni rad							
	UKUPNO	9	1236	0.591	-0.260	-0.215	-0.214	-0.573
	DRUST.S.	7	1051	0.602	-0.307	-0.235	-0.235	-0.647
	PRIV.S.	2	185	0.555	-0.102	-0.148	-0.140	-0.265
85	Zdravstveni i socijalni rad							
	UKUPNO	9	1236	0.591	-0.260	-0.215	-0.214	-0.573
	DRUST.S.	7	1051	0.602	-0.307	-0.235	-0.235	-0.647
	PRIV.S.	2	185	0.555	-0.102	-0.148	-0.140	-0.265
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti							
	UKUPNO	69	11282	0.864	-0.071	-0.069	-0.072	-0.161
	DRUST.S.	6	432	0.628	-0.908	-0.406	-0.406	-2.154

	PRIV.S.	18	3030	0.911	-0.007	-0.006	-0.010	-0.027
	MESOV.S.	6	633	0.785	-0.554	-0.350	-0.355	-5.052
	DRZAV.S.	39	7187	0.850	0.021	0.002	0.001	0.031
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti							
	UKUPNO	28	5414	0.789	0.055	0.021	0.018	0.081
	DRUST.S.	1	175	0.798	0.022	0.001	0.001	0.033
	PRIV.S.	1	67	0.458	0.144	0.139	0.126	0.463
	MESOV.S.	1	37	0.795	-0.959	-0.526	-0.626	-34.092
	DRZAV.S.	25	5135	0.826	0.049	0.012	0.012	0.069
91	Delatnost organizacija na bazi ućlanjenja							
	UKUPNO	3	119	0.989	-0.733	-0.172	-0.177	-1.194
	DRUST.S.	1	22	0.984	-5.130	-0.332	-0.332	-6.260
	PRIV.S.	2	97	0.990	0.113	0.097	0.082	0.198
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti							
	UKUPNO	36	5379	0.891	-0.092	-0.098	-0.100	-0.290
	DRUST.S.	4	235	0.493	-0.102	-0.675	-0.675	-0.398
	PRIV.S.	15	2866	0.938	-0.030	-0.026	-0.028	-0.116
	MESOV.S.	5	596	0.785	-0.548	-0.347	-0.350	-4.951
	DRZAV.S.	12	1682	0.889	-0.032	-0.020	-0.022	-0.056
93	Ostale uslućne delatnosti							
	UKUPNO	2	370	0.873	0.071	0.069	0.066	0.085
	DRZAV.S.	2	370	0.873	0.071	0.069	0.066	0.085

Izvori: Republićki zavod za statistiku Srbije

Tabela SP 38. Indikatori rentabiliteta – sva velika preduzeća, razvrstana po delatnost. u 2007.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Stopa bruto marže	Stopa poslovnog finansijskog rezultata	Stopa finansijskog rezultata iz redovnog poslovanja	Stopa neto finansijskog rezultata	Odnos poslovnog finansijskog rezultata i bruto dodate vrednosti
UKUPNO							
UKUPNO	814	460000	0.349	0.023	-0.018	-0.014	0.106
DRUST.S.	81	42235	0.35	-0.155	-0.195	-0.103	-0.724
PRIV.S.	526	184905	0.306	0.056	0.043	0.040	0.311
ZADR.S.	2	346	0.111	0.022	0.002	0.003	0.339
MESOV.S.	127	95732	0.501	0.019	0.009	0.007	0.059
DRZAV.S.	78	136782	0.375	-0.022	-0.126	-0.118	-0.091
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda							
UKUPNO	40	20756	0.426	0.028	0.047	0.046	0.102
DRUST.S.	4	1292	0.289	-0.589	-0.417	-0.408	-5.550
PRIV.S.	19	4222	0.294	0.100	0.130	0.132	0.476
ZADR.S.	1	26	0.069	0.007	0.002	0.002	0.404
MESOV.S.	10	7749	0.323	-0.087	-0.080	-0.081	-0.402
DRZAV.S.	6	7467	0.91	0.039	0.045	0.038	0.070
01 Poljoprivreda, lov i odgovarajuće uslužne aktivnosti							
UKUPNO	36	15089	0.321	0.025	0.047	0.047	0.109
DRUST.S.	4	1292	0.289	-0.589	-0.417	-0.408	-5.550
PRIV.S.	19	4222	0.294	0.100	0.130	0.132	0.476
ZADR.S.	1	26	0.069	0.007	0.002	0.002	0.404
MESOV.S.	10	7749	0.323	-0.087	-0.080	-0.081	-0.402
DRZAV.S.	2	1800	0.86	0.002	0.028	0.014	0.003
02 Uzgoj i iskorišćavanje šuma i odgovarajuće uslužne delatnosti							
UKUPNO	2	5117	0.885	0.029	0.028	0.025	0.045
DRZAV.S.	2	5117	0.885	0.029	0.028	0.025	0.045
03 Vodoprivreda							
UKUPNO	2	550	0.982	0.077	0.080	0.070	0.240
DRZAV.S.	2	550	0.982	0.077	0.080	0.070	0.240
V Vadenje ruda i kamena							
UKUPNO	10	20523	0.52	-0.082	-0.163	-0.164	-0.222
DRUST.S.	3	3259	0.455	-0.195	-0.159	-0.159	-0.608
PRIV.S.	3	839	0.672	0.188	0.197	0.186	0.344
MESOV.S.	1	446	0.658	-1.060	-1.186	-1.194	-1.955
DRZAV.S.	3	15979	0.521	-0.076	-0.171	-0.171	-0.206
10 Vadenje kamenog i mrkog uglja i lignita; vadenje treseta							
UKUPNO	2	14646	0.832	-0.169	-0.354	-0.354	-0.291
DRZAV.S.	2	14646	0.832	-0.169	-0.354	-0.354	-0.291
11 Vadenje sirove nafte i prirodnog gasa; usluge u proizvodnji nafte i gasa, osim istraživanja							
UKUPNO	1	1333	0.167	0.030	0.031	0.030	0.250
DRZAV.S.	1	1333	0.167	0.030	0.031	0.030	0.250
13 Vadenje ruda metala							
UKUPNO	4	3625	0.482	-0.139	-0.114	-0.116	-0.388
DRUST.S.	3	3259	0.455	-0.195	-0.159	-0.159	-0.608
PRIV.S.	1	366	0.688	0.285	0.280	0.270	0.451
14 Vadenje ostalih ruda i kamena							
UKUPNO	3	919	0.662	-0.102	-0.106	-0.117	-0.203
PRIV.S.	2	473	0.663	0.127	0.149	0.136	0.258
MESOV.S.	1	446	0.658	-1.060	-1.186	-1.194	-1.955
G Prerađivačka industrija							
UKUPNO	368	195146	0.318	0.031	0.016	0.013	0.144
DRUST.S.	43	22731	0.322	-0.238	-0.284	-0.276	-1.071
PRIV.S.	240	105000	0.348	0.063	0.042	0.039	0.277
MESOV.S.	77	51672	0.297	-0.078	-0.061	-0.065	-0.373
DRZAV.S.	8	15743	0.212	0.034	0.034	0.032	0.211
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i							

pića								
	UKUPNO	111	43819	0.344	0.067	0.021	0.018	0.288
	DRUST.S.	2	572	0.557	-0.073	-0.973	-0.973	-0.158
	PRIV.S.	90	36494	0.35	0.070	0.025	0.021	0.301
	MESOV.S.	19	6753	0.283	0.041	0.017	0.015	0.185
16	Proizvodnja duvanskih proizvoda							
	UKUPNO	3	1477	0.576	0.117	0.095	0.085	0.418
	PRIV.S.	3	1477	0.576	0.117	0.095	0.085	0.418
17	Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina							
	UKUPNO	14	7333	0.326	-0.249	-0.159	-0.124	-1.048
	DRUST.S.	4	2732	0.198	-0.740	-0.573	-0.366	-9.813
	PRIV.S.	8	4189	0.348	-0.125	-0.035	-0.035	-0.467
	MESOV.S.	2	412	0.529	-2.273	-2.675	-2.676	-9.088
18	Proizvodnja odevnih predmeta; dorada i bojenje krzna							
	UKUPNO	8	4501	0.378	-0.156	0.189	0.188	-0.646
	PRIV.S.	6	4246	0.55	-0.123	-0.026	-0.027	-0.321
	MESOV.S.	2	255	0.126	-0.205	0.327	0.327	-5.842
19	Štavljenje i dorada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedala, saračkih proizvoda i obuće							
	UKUPNO	5	3177	0.467	-0.009	-0.038	-0.037	-0.023
	DRUST.S.	2	1453	0.705	-0.276	-0.388	-0.388	-0.471
	PRIV.S.	3	1724	0.408	0.057	0.051	0.052	0.167
20	Prerada drveta i proizvodi od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala							
	UKUPNO	4	1036	0.245	0.024	0.027	0.026	0.126
	PRIV.S.	4	1036	0.245	0.024	0.027	0.026	0.126
21	Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira							
	UKUPNO	10	3513	0.341	0.125	-0.032	-0.038	0.502
	DRUST.S.	2	896	0.752	-5.764	-3.320	-3.320	-171.457
	PRIV.S.	6	1649	0.341	0.153	0.098	0.091	0.611
	MESOV.S.	2	968	0.306	-0.365	-0.283	-0.283	-1.638
22	Izdavačka delatnost, štampanje i reprodukcija							
	UKUPNO	10	3162	0.636	0.068	0.064	0.058	0.193
	DRUST.S.	1	430	0.587	0.022	0.016	0.015	0.042
	PRIV.S.	4	873	0.561	0.084	0.065	0.058	0.298
	MESOV.S.	3	1314	0.676	0.043	0.039	0.037	0.121
	DRZAV.S.	2	545	0.819	0.113	0.177	0.162	0.214
23	Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva							
	UKUPNO	3	7817	0.171	0.031	0.032	0.031	0.247
	PRIV.S.	2	568	0.412	0.065	0.079	0.069	0.193
	DRZAV.S.	1	7249	0.167	0.030	0.031	0.030	0.250
24	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda							
	UKUPNO	33	16575	0.31	0.025	0.031	0.023	0.118
	DRUST.S.	4	1528	0.153	-0.166	-0.179	-0.180	-1.636
	PRIV.S.	22	7491	0.379	0.083	0.085	0.078	0.329
	MESOV.S.	6	4845	0.168	-0.075	-0.057	-0.066	-0.765
	DRZAV.S.	1	2711	0.619	0.186	0.132	0.119	0.339
25	Proizvodnja proizvoda od gume i proizvoda od plastičnih masa							
	UKUPNO	19	10745	0.359	0.089	0.087	0.083	0.309
	DRUST.S.	1	258	0.322	-1.176	-1.731	-1.731	-4.635
	PRIV.S.	14	9189	0.362	0.094	0.093	0.089	0.328
	MESOV.S.	3	1035	0.285	0.027	0.015	0.013	0.108
	DRZAV.S.	1	263	0.429	0.131	0.159	0.146	0.330
26	Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala							
	UKUPNO	22	12214	0.548	0.076	0.052	0.043	0.183
	DRUST.S.	4	1361	0.457	-1.135	-1.341	-1.340	-3.694
	PRIV.S.	11	6859	0.544	0.095	0.077	0.067	0.234
	MESOV.S.	7	3994	0.565	0.114	0.095	0.086	0.250
27	Proizvodnja osnovnih metala							

	UKUPNO	13	13913	0.267	0.028	0.018	0.018	0.189
	DRUST.S.	3	2251	0.187	-0.095	-0.094	-0.100	-0.830
	PRIV.S.	9	10013	0.269	0.038	0.029	0.029	0.257
	MESOV.S.	1	1649	0.547	0.071	-0.058	-0.058	0.150
28	Proizvodnja standardnih metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja							
	UKUPNO	27	9262	0.331	-0.001	-0.004	-0.005	-0.006
	DRUST.S.	4	2338	0.562	-0.168	-0.174	-0.169	-0.522
	PRIV.S.	16	4133	0.286	0.024	0.017	0.016	0.138
	MESOV.S.	6	2065	0.367	-0.039	-0.005	-0.009	-0.140
	DRZAV.S.	1	726	0.759	0.008	0.001	0.003	0.011
29	Proizvodnja mašina i uređaja, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	24	19643	0.475	-0.201	-0.119	-0.112	-0.543
	DRUST.S.	7	3854	0.47	-0.807	-0.029	-0.019	-2.669
	PRIV.S.	9	4354	0.424	0.006	0.014	0.031	0.019
	MESOV.S.	7	8670	0.4	-0.335	-0.375	-0.377	-1.015
	DRZAV.S.	1	2765	0.721	-0.053	-0.035	-0.040	-0.085
30	Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina							
	UKUPNO	8	1163	0.204	0.058	0.060	0.060	0.446
	PRIV.S.	8	1163	0.204	0.058	0.060	0.060	0.446
31	Proizvodnja električnih mašina i aparata, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	12	8478	0.287	-0.051	-0.084	-0.073	-0.265
	DRUST.S.	2	1238	0.251	0.011	-0.232	-0.232	0.058
	PRIV.S.	8	4094	0.3	-0.085	-0.068	-0.048	-0.494
	MESOV.S.	2	3146	0.285	-0.025	-0.022	-0.022	-0.109
32	Proizvodnja radio, televizijske i komunikacione opreme i aparata							
	UKUPNO	2	147	0.159	0.062	0.064	0.063	0.579
	PRIV.S.	2	147	0.159	0.062	0.064	0.063	0.579
33	Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata, satova i časovnika							
	UKUPNO	3	881	0.397	0.073	0.071	0.064	0.248
	PRIV.S.	1	275	0.362	0.112	0.106	0.098	0.423
	MESOV.S.	2	606	0.751	-0.316	-0.241	-0.245	-0.532
34	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica							
	UKUPNO	22	16138	0.308	-0.338	-0.357	-0.353	-1.532
	DRUST.S.	6	3108	0.478	-0.212	-0.292	-0.292	-0.544
	PRIV.S.	5	1882	0.4	-0.118	-0.103	-0.105	-0.380
	MESOV.S.	11	11148	0.248	-0.413	-0.421	-0.416	-2.544
35	Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava							
	UKUPNO	8	4513	0.527	-0.496	-0.376	-0.376	-1.459
	PRIV.S.	4	1671	0.435	-0.482	-0.305	-0.307	-2.091
	MESOV.S.	3	1358	0.708	-0.445	-0.379	-0.376	-0.825
	DRZAV.S.	1	1484	0.545	-0.581	-0.543	-0.545	-1.541
36	Proizvodnja nameštaja; proizvodnja raznovrsnih proizvoda, na drugom mestu nepomenuta							
	UKUPNO	5	5595	0.373	-0.043	0.013	0.008	-0.165
	DRUST.S.	1	712	0.548	-0.822	-0.809	-0.822	-2.309
	PRIV.S.	3	1429	0.367	0.099	0.079	0.072	0.387
	MESOV.S.	1	3454	0.368	-0.131	0.007	0.003	-0.518
37	Reciklaža							
	UKUPNO	2	44	0.104	0.056	0.042	0.050	0.817
	PRIV.S.	2	44	0.104	0.056	0.042	0.050	0.817
D	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom							
	UKUPNO	30	32518	0.3	-0.050	-0.327	-0.301	-0.217
	DRUST.S.	3	728	0.203	-0.063	-0.054	-0.049	-0.457
	DRZAV.S.	27	31790	0.302	-0.049	-0.332	-0.306	-0.214
40	Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom							
	UKUPNO	18	24705	0.279	-0.039	-0.326	-0.299	-0.186
	DRUST.S.	3	728	0.203	-0.063	-0.054	-0.049	-0.457

	DRZAV.S.	15	23977	0.28	-0.039	-0.331	-0.303	-0.183
41	Sakupljanje, prečišćavanje i distribucija vode							
	UKUPNO	12	7813	0.777	-0.283	-0.358	-0.358	-0.465
	DRZAV.S.	12	7813	0.777	-0.283	-0.358	-0.358	-0.465
D	Građevinarstvo							
	UKUPNO	76	32465	0.754	0.038	0.025	0.019	0.156
	DRUST.S.	4	1899	0.622	-0.060	0.003	0.004	-0.217
	PRIV.S.	52	18253	0.705	0.076	0.072	0.063	0.266
	MESOV.S.	14	7970	0.718	0.042	0.022	0.020	0.129
	DRZAV.S.	6	4343	0.906	-0.038	-0.083	-0.084	-0.390
45	Građevinarstvo							
	UKUPNO	76	32465	0.754	0.038	0.025	0.019	0.156
	DRUST.S.	4	1899	0.622	-0.060	0.003	0.004	-0.217
	PRIV.S.	52	18253	0.705	0.076	0.072	0.063	0.266
	MESOV.S.	14	7970	0.718	0.042	0.022	0.020	0.129
	DRZAV.S.	6	4343	0.906	-0.038	-0.083	-0.084	-0.390
E	Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikala i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	196	56956	0.155	0.027	0.017	0.026	0.276
	DRUST.S.	9	2882	0.143	-0.201	-0.441	0.084	2.909
	PRIV.S.	171	44112	0.152	0.033	0.028	0.026	0.340
	ZADR.S.	1	320	0.133	0.029	0.001	0.003	0.333
	MESOV.S.	11	5007	0.149	0.000	-0.001	-0.002	-0.005
	DRZAV.S.	4	4635	0.195	0.029	0.031	0.029	0.204
50	Prodaja, održavanje i opravka motornih vozila i motocikala; trgovina na malo motornim gorivima							
	UKUPNO	21	6908	0.148	0.016	0.005	0.004	0.154
	DRUST.S.	1	277	0.128	0.012	0.005	0.003	0.140
	PRIV.S.	16	4006	0.13	0.012	-0.003	-0.004	0.140
	ZADR.S.	1	320	0.133	0.029	0.001	0.003	0.333
	MESOV.S.	1	19	0.016	-0.124	0.020	0.018	1.707
	DRZAV.S.	2	2286	0.209	0.030	0.029	0.028	0.185
51	Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, osim trgovine motornim vozilima i motociklima							
	UKUPNO	142	28058	0.15	0.036	0.033	0.031	0.380
	DRUST.S.	5	916	0.086	-0.079	0.028	0.027	-3.787
	PRIV.S.	128	23473	0.15	0.041	0.035	0.033	0.435
	MESOV.S.	7	1320	0.087	-0.025	-0.010	-0.010	-0.493
	DRZAV.S.	2	2349	0.186	0.028	0.031	0.030	0.219
52	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima; opravka predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo							
	UKUPNO	33	21990	0.182	0.003	-0.032	0.026	0.029
	DRUST.S.	3	1689	0.348	-0.789	-2.849	0.399	1.566
	PRIV.S.	27	16633	0.175	0.017	0.023	0.022	0.150
	MESOV.S.	3	3668	0.207	0.025	0.006	0.004	0.178
Ž	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	8	2722	0.652	0.044	0.065	0.152	0.100
	DRUST.S.	1	382	0.714	-0.245	-0.209	-0.209	-0.583
	PRIV.S.	4	1413	0.531	-0.019	-0.008	-0.011	-0.055
	MESOV.S.	3	927	0.783	0.197	0.210	0.422	0.360
55	Hoteli i restorani							
	UKUPNO	8	2722	0.652	0.044	0.065	0.152	0.100
	DRUST.S.	1	382	0.714	-0.245	-0.209	-0.209	-0.583
	PRIV.S.	4	1413	0.531	-0.019	-0.008	-0.011	-0.055
	MESOV.S.	3	927	0.783	0.197	0.210	0.422	0.360
Z	Saobraćaj, skladištenje i veze							
	UKUPNO	42	79299	0.697	0.064	0.063	0.056	0.146
	DRUST.S.	5	2803	0.606	-0.129	-0.060	-0.066	-0.296
	PRIV.S.	19	7070	0.829	0.157	0.116	0.113	0.386
	MESOV.S.	7	19169	0.876	0.179	0.129	0.122	0.324
	DRZAV.S.	11	50257	0.524	-0.048	0.005	-0.002	-0.128

60	Kopneni saobraćaj; cevovodni transport							
	UKUPNO	22	44241	0.419	-0.053	-0.034	-0.042	-0.166
	DRUST.S.	5	2803	0.606	-0.129	-0.060	-0.066	-0.296
	PRIV.S.	8	3258	0.515	0.026	0.018	0.016	0.101
	MESOV.S.	3	7234	0.594	0.054	0.007	0.007	0.113
	DRZAV.S.	6	30946	0.385	-0.071	-0.042	-0.051	-0.235
61	Vodeni saobraćaj							
	UKUPNO	1	588	0.614	0.026	0.042	0.037	0.053
	MESOV.S.	1	588	0.614	0.026	0.042	0.037	0.053
62	Vazdušni saobraćaj							
	UKUPNO	1	1812	0.714	-0.056	0.039	0.040	-0.265
	DRZAV.S.	1	1812	0.714	-0.056	0.039	0.040	-0.265
63	Prateće i pomoćne aktivnosti u saobraćaju; aktivnost putničkih agencija							
	UKUPNO	10	4280	0.915	0.058	0.004	-0.002	0.116
	PRIV.S.	5	961	0.937	0.033	-0.017	-0.018	0.163
	MESOV.S.	2	1149	0.825	-0.115	-0.213	-0.222	-0.180
	DRZAV.S.	3	2170	0.91	0.098	0.047	0.037	0.139
64	Poštanske aktivnosti i telekomunikacije							
	UKUPNO	8	28378	0.91	0.182	0.163	0.158	0.325
	PRIV.S.	6	2851	0.88	0.211	0.167	0.164	0.442
	MESOV.S.	1	10198	0.921	0.204	0.153	0.145	0.364
	DRZAV.S.	1	15329	0.932	-0.006	0.193	0.190	-0.008
I	Finansijsko posredovanje							
	UKUPNO	1	3	0.009	-0.063	0.003	-0.001	8.054
	PRIV.S.	1	3	0.009	-0.063	0.003	-0.001	8.054
65	Finansijsko posredovanje, osim osiguranja i penzijskih fondova							
	UKUPNO	1	3	0.009	-0.063	0.003	-0.001	8.054
	PRIV.S.	1	3	0.009	-0.063	0.003	-0.001	8.054
J	Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	31	8151	0.456	0.060	0.053	0.047	0.288
	DRUST.S.	7	2746	0.321	-0.019	0.014	0.010	-0.090
	PRIV.S.	16	1673	0.44	0.085	0.064	0.056	0.561
	MESOV.S.	4	2792	0.924	0.002	0.062	0.056	0.003
	DRZAV.S.	4	940	0.948	0.036	0.097	0.091	0.056
70	Aktivnosti u vezi s nekretninama							
	UKUPNO	4	584	0.749	-0.078	0.046	0.030	-0.250
	PRIV.S.	2	331	0.667	-0.109	0.022	0.003	-0.518
	DRZAV.S.	2	253	0.944	-0.005	0.120	0.110	-0.010
72	Kompjuterske i srodne aktivnosti							
	UKUPNO	1	107	0.344	0.087	0.063	0.056	0.380
	PRIV.S.	1	107	0.344	0.087	0.063	0.056	0.380
73	Istraživanje i razvoj							
	UKUPNO	4	1369	0.791	0.031	0.048	0.044	0.055
	DRUST.S.	1	361	0.592	0.007	0.034	0.030	0.022
	MESOV.S.	1	321	0.919	-0.010	0.007	0.003	-0.013
	DRZAV.S.	2	687	0.95	0.070	0.077	0.073	0.098
74	Ostale poslovne aktivnosti							
	UKUPNO	22	6091	0.429	0.067	0.054	0.048	0.363
	DRUST.S.	6	2385	0.294	-0.021	0.012	0.009	-0.109
	PRIV.S.	13	1235	0.432	0.094	0.067	0.060	0.647
	MESOV.S.	3	2471	0.925	0.004	0.069	0.063	0.005
L	Obrazovanje							
	UKUPNO	1	3011	1	-	-	-	-
	DRUST.S.	1	3011	1	-	-	-	-
80	Obrazovanje							
	UKUPNO	1	3011	1	-	-	-	-
	DRUST.S.	1	3011	1	-	-	-	-
M	Ostale komunalne, društvene i lične uslužne delatnosti							
	UKUPNO	11	8450	0.795	0.094	0.061	0.055	0.155
	DRUST.S.	1	502	0.463	0.079	0.078	0.078	0.207
	PRIV.S.	1	2320	0.941	0.061	0.074	0.080	0.070

	DRZAV.S.	9	5628	0.828	0.100	0.057	0.048	0.166
90	Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti							
	UKUPNO	6	4981	0.759	0.139	0.082	0.071	0.220
	DRUST.S.	1	502	0.463	0.079	0.078	0.078	0.207
	DRZAV.S.	5	4479	0.829	0.153	0.083	0.070	0.222
92	Rekreativne, sportske i kulturne aktivnosti							
	UKUPNO	2	359	0.897	-0.019	0.003	0.003	-0.053
	DRZAV.S.	2	359	0.897	-0.019	0.003	0.003	-0.053
93	Ostale uslužne delatnosti							
	UKUPNO	3	3110	0.828	0.042	0.038	0.040	0.060
	PRIV.S.	1	2320	0.941	0.061	0.074	0.080	0.070
	DRZAV.S.	2	790	0.725	0.025	0.004	0.004	0.045

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije

Biografija autora

Mr Ivan Nikolić je rođen 1975. godine u Beogradu. Osnovnu i srednju školu završio je u rodnom gradu. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Beogradu 2001. godine i magistrirao 2007. uspešno odbranivši magistarski rad na temu: „Analiza i projekcije realnog i eksternog sektora”. Tokom 2001. godine završio je kurs MMF Instituta pod nazivom „Finansijsko programiranje i politika” i boravio na stručnom usavršavanju u SAD (2006) i NR Kini (2011).

U periodu 2002-2004. bio je zaposlen kao istraživač pripravnik u Institutu ekonomskih nauka u Beogradu, a od marta 2004. radi u Ekonomskom institutu, kao viši stručni saradnik. Koautor je i sekretar mesečnog biltena „Makroekonomske analize i trendovi i konjunktorni barometar – MAT“. U toku školske 2006/2007. izvodio je nastavu na Fakultetu za bankarstvo, osiguranje i finansije na predmetu Javne finansije, a od novembra 2012. godine je član Saveta guvernera Narodne banke Srbije.

Spektar interesovanja kandidata je širok i obuhvata ključna pitanja ekonomske politike, privrednog razvoja i privrednog sistema Srbije u uslovima tranzicije. Autor je nekoliko desetina naučnih i stručnih radova, a učestvovao je i u izradi brojnih domaćih i međunarodnih projekata i studija. Posebno se izdvajaju projekti: „Postkrizni model ekonomskog rasta i razvoja Srbije 2011–2020.“ (USAID, 2010); „Strategija razvoja Republike Srpske“ (EI Banjaluka, 2010); „Izrada sistema ranog upozorenja na mogućnost izbijanja valutne i finansijske krize u Srbiji“ (NBS, 2008); „Mogući načini restrukturiranja industrije Srbije” (UNCTAD, 2007); “Nacionalna strategija privrednog razvoja 2006–2012.” (Ekonomski institut, 2006); “Nacionalna strategija Srbije za pristupanje SCG Evropskoj uniji“ (Ekonomski institut, 2005); „Analitičko-informativne podloge za pregovore SCG sa EFTA“ (Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom, 2004); „Konkurentnost privrede Srbije“ (Džeferson institut i NBS, 2003).

Oženjen je i otac dvoje dece.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Иван Д. Николић
број индекса _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом:

ЕФЕКТИ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ НА ПЕРФОРМАНСЕ ИНДУСТРИЈСКИХ
ПРЕДУЗЕЋА У СРБИЈИ

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Београду, 26. августа 2013.

Потпис докторанта

Иван Николић

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске верзије
докторског рада**

Име и презиме аутора Иван Д. Николић

Број индекса _____

Студијски програм докторске студије

Наслов рада ЕФЕКТИ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ НА ПЕРФОРМАНСЕ ИНДУСТРИЈСКИХ
ПРЕДУЗЕЋА У СРБИЈИ

Ментор Проф. др Биљана Јовановић Гавриловић

Потписани/а Иван Д. Николић

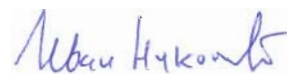
Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанта

У Београду, 26. августа 2013.

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

ЕФЕКТИ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ НА ПЕРФОРМАНСЕ ИНДУСТРИЈСКИХ ПРЕДУЗЕЋА У СРБИЈИ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

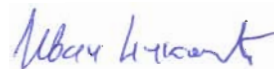
Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанта

У Београду, 26. августа 2013.

1. Ауторство - Дозвољавање умножавања, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. Ауторство – некомерцијално. Дозвољавање умножавања, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. Ауторство - некомерцијално – без прераде. Дозвољавање умножавања, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. Ауторство - некомерцијално – делити под истим условима. Дозвољавање умножавања, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. Ауторство – без прераде. Дозвољавање умножавања, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. Ауторство - делити под истим условима. Дозвољавање умножавања, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.